ÉGTÁJAK 1984

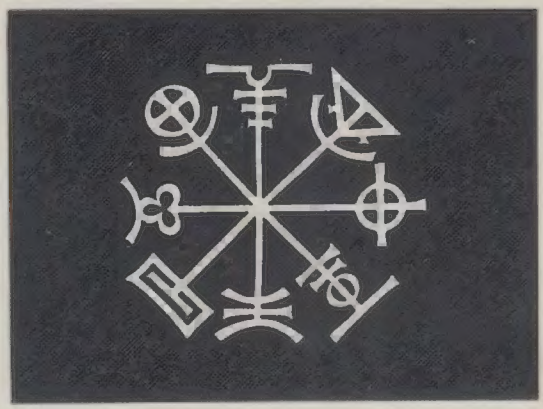

Öt világrész elbeszélései

EURÓPA

ARKAGYIJ ARKANOV

MORDECHAY AVI-SHAUL

RICHARD BACH

SAMUEL BECKETT

SIGRID BRUNK

TRUMAN CAPOTE

JOHN CHEEVER

STEPHEN DIXON

VOLKER EBERSBACH

ANTONI GARCIA PORTA

ÉRVÉNYTELEN
118.606
FŐVÁROSI SZABÓ ERVIN KÖNYVTÁR
XVII
BUDAPEST

Öt világrész elbeszélései

ÉGTÁJAK

EURÓPA KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST 1984

HU ISSN 0133-4107

FORDÍTOTTA

ÁRVAY JÁNOS · BARKÓCZI ANDRÁS · BART ISTVÁN · BENEDEK MIHÁLY · BENYHE ISTVÁN · DOBOS KATALIN · GRESKOVITS ENDRE · HARSÁNYI ÉVA · KNISCH GÁBOR · MÁJUS EDE · MÁRTON LÁSZLÓ · MIKLÓDY ERIKA · MOLNÁR ESZTER · RÁTZ FERENC · ROSS KÁROLY · SIMÓNÉ AVAROSY ÉVA · SZAMOSI KATALIN · SZELÉNYI ANNA · TORONYI ATTILA

VIOLA JÓZSEF

VÁLOGATTA

AZ EURÓPA KÖNYVKIADÓ

SZERKESZTŐSÉGE

SZERKESZTETTE

GY. HORVÁTH LÁSZLÓ

Több dolgok vannak földön és egen...

SHAKESPEARE

ARKAGYIJ ARKANOV
SZOVJETUNIÓ (OROSZORSZÁG)

Az Attrakció kávéház

Egyszerűen és észrevétlenül félreállították. Fogták magukat és félreállították. Tudta, hogy nem bocsátják meg neki, amiért az idegen űrhajót nem támadta meg, és egyszer majd félreállítják.

Ez a parancsmegtagadás tulajdonképpen csak az utolsó láncszem volt. A főnök már régen rosszul leplezett ellenszenvvel viseltetett iránta. Ő meg egyszerűen úgy vélte, hogy az emberiségnek már joga van hozzá, hogy megszabaduljon örökös gyanakvásától, amiért évszázadokon át oly keservesen sokat fizetett. Miért kell az ismeretlentől, az érthetetlentől mindenekelőtt rosszat várni? Miért kell föltétlenül megsemmisíteni egy ismeretlen űrhajót, amely az agresszivitás, sőt a puszta érdeklődés legkisebb jelét sem mutatja, ezenfelül pedig utasszállítónak látszik? Tegyük fel, hogy ez az űrhajó a mi vénülő Galaktikánkba tévedt, ahol minden valószínűség szerint semmi dolga sem volt, mint ahogy az eltévedt pillangónak sem, amely a nyitott ablakon át berepül a szobába. A lényeg az, hogy ő megtagadta az ismeretlen űrhajó megtámadását, aztán a parancsot más hajtotta végre. Őt meg félreállították.

Egyik bizottságot nevezték ki a másik után; megállapították, hogy reflexeinek gyorsasága csökkent, a vérnyomása ingadozik, a szemfenékvizsgálat is elváltozásokat mutatott ki, és még egy csomó ostobaságot hordtak össze. Előre tudták, hogy megalázó ajánlatukat vissza fogja utasítani – a megha-

tározott rádiuszú gyakorló repülések földi tanácsadói állását kínálták, amit természetesen nem is fogadott el. Erre azután udvarias bocsánatkérések kíséretében átadták neki a narancssziínű kartont, ami azt jelentette, hogy örökre elvesztette a jogát, hogy közvetlenül részt vegyen bármilyen néven nevezendő kozmikus repülésben. Még a gyerekeknek fönntartott föld körüli pályán sem repülhetett.

A bankban folyószámlát nyitottak a számára, s mivel végkielégítésként 6000 holland aranyforintot kapott, lehetősége nyílt rá, hogy úgy tengesse tovább az életét, mint a többi földi csúszómászó.

És D. Saut, a Kozmikus Felderítés volt űrpilótája az életből méltó távozási módot eszelt ki magának. Egy vén kozmikus farkashoz illőt.

...Z. Ground, akivel együtt tanult az iskolán, a Kozmikus Teherszállítás egyik részlegének vezetője volt. Bázisára, az egyik vidéki városka környékére érkezett meg Saut, aki mindennel leszámolt. Nem volt vesztenivalója, így már az első találkozáskor világosan elmondta feltételeit Groundnak, mivel tudta, hogy a pénz a gyengéje: Ground ellátja a repüléshez szükséges papírokkal és engedélyekkel, aztán megszervezi, hogy valahova az Alfa–127-es körzetbe repüljön, s ezért még aznap 6000 holland aranyforint üti a markát. Sem több, sem kevesebb. Alkudozni nincs értelme. Több pénze nincs. Ground végighallgatta, semmit se kérdezett, beleegyezett. Először is D. Saut nem az az ember, aki bárkit is becsapna, másodszor pedig 6000 holland aranyforint akkora összeg, amelyhez szükségtelenek a kiegészítő kérdések. Péntekre minden készen lesz. A többi gyerekjáték. Az űrhajó elindul az Alfa–127-es körzet felé, aztán, ahogy a Földtől eltávolodik két-három fényévnyire, Saut végrehajtja a szükséges irány-korrekciót, és az űrhajót a semmibe irányítja. Amíg mindennek vége nem lesz. Ennyi az egész...

– Ócska kisváros ez – mondta Ground búcsúzóul. – Sok

kétes hírű hely is akad itt. Különösen az Attrakció kávéház. Én még nem jártam ott, de sok mindent fecsegnek róla...

A várakozás három napját, péntekig, Saut a városka egyik tiszta kis szállodájában töltötte tétlenül. Néha rendelt valami harapnivalót, és gondolatban űzte-hajszolta az időt. Csütörtökön, úgy este hat óra tájban, az idő hirtelen úgy megsűrűsödött, hogy Saut úgy érezte, teljesen megállt, s nincs erő, amely tovább lökhetné. Sietve kiment az utcára. Október volt. A városkára köd ereszkedett. A langaléta Saut kissé görnyedten, céltalanul indult el, hogy agyonüsse valamivel az időt. Váratlanul az Attrakció kávéház hideg, kékes fényű cégtáblája bukkant fel előtte, s késztette megállásra. Ground figyelmeztető szavai jutottak eszébe, mire gúnyosan fölnevetett (megint ez a gyanakvás!), és belökte a kávéház nehéz faajtaját.

– Jó estét! – köszöntötte egy kellemes férfihang, s nyomban észrevett egy fiatalembert, aki valahonnan a rózsaszínű félhomályból jött elő. – Helyesen tette, hogy benézett hozzánk ezen a nem túl kellemes estén. Vesse le, kérem, a vizes köpenyét, rögtön érezni fogja, milyen jó meleg van, és milyen otthonos itt nálunk.

„Rokonszenves fiatalember – gondolta Saut. – Nem is portás, hanem lord. Szinte kínos a kezébe nyomni a köpenyt..."

– Ha kívánja, ön is fölakaszthatja a köpenyét – mondta a portás, és könnyed meghajlással eltűnt a rózsaszínű félhomályban, ahonnan az imént fölbukkant.

Saut letelepedett egy asztalkához és körülnézett. A félgömb alakú terem rendkívül meghitt és olyan ügyes megvilágítású volt, hogy a mennyezetet nem lehetett látni; olyan volt, mintha fakó rózsaszínű köd lebegne a fejek felett.

Egy falmélyedésben elhelyezett dobogón zenekar játszott. Nem is játszott, hanem inkább csak kiegészítette, hangulatosabbá tette a kellemes meleget. A zongorista lágyan simogatta a billentyűket, a nagybőgős bársonypárnaként dédelgette

terjedelmes hangszerét, a dobos pedig seprűvel kicsalt, könnyű, zizegő ritmushálót dobott a hangokra.

„Így van ez – gondolta Saut. – Szomorú törvényszerűség, hogy az életben az utolsó kávéháznak a lehető legkellemesebbnek kell lennie... Hát ha még egy picit világosabb lenne..." E pillanatban a fény fölerősödött. De az is lehet, hogy csak Sautnak tűnt úgy, hogy világosabb lett. Kényelmesen hátradőlt a széken, és jólesőn kinyújtotta hosszú lábát az asztal alatt. „Mégiscsak csodálatosan van megalkotva az ember – gondolta. – Ki hinné, hogy ekkora jelentősége van a világításnak, a kényelemnek, a zenének az ember utolsó estéjén?"

Eszébe jutott, hogy tizenkét évvel ezelőtt részt vett egy gyilkos kivégzésén. Amikor a halálraítéltet átvezették a börtönudvaron a kivégzés helyére, gondosan kikerülte a tócsákat, nehogy vizes legyen a lába, bár ez már tökéletesen értelmetlennek látszott, mivel mindössze két-három perce lehetett hátra. Nem volt rá ideje, hogy megfázzon. Úgy látszik, hogy ez afféle ösztön. A komfort ösztöne. Mint most itt is: Saut azon kapta magát, hogy ok nélkül, a puszta létével rendkívüli módon ingerli a szomszéd asztalnál ülő férfi pimasz, bamba kifejezésű arca. Ha ez az arc nem lenne a szeme előtt, akkor igazán minden remek volna. A bamba arckifejezésű ember odaszólította a pincért, a tárcájából már szemmel láthatólag minden pénzét kiszedte, mivel a zsebeiben is sokáig kotorászott apró után, majd fölállt az asztalától, s miközben meglehetősen barátságtalan pillantást vetett Saut felé, kiment a teremből. „Ez már pompás – gondolta Saut. – Pompás és csodálatos ez a nyugalom... Mintha héjtalanították volna." Ezt a szót: „héjtalanították", még az iskolában találta ki. Levették a héját – héjtalanították. És nem marad más, csak a meleg, a fény, a fájdalom, az éhség állati érzése...

– Nálunk nem föltétlenül kötelező, hogy rendeljen valamit, de ha kívánja... – hallotta hirtelen.

Saut jobbra fordulva kissé fölnézett, és észrevett egy férfit,

aki a jelekből ítélve a pincér feladatát látta el. Az arcán nem látszott hízelgés, szolgalelkűség, baksislesés. Nem. Csak méltóság. Egy vérbeli, hivatásos szakember méltósága: egy kozmopolitáé, egy pincéré, egy tudósé, egy futballistáé vagy egy íróé... Mindegy. Ez az arc olyan emberé volt, aki felkészült a munkájára, tudatában volt annak, hogy ez az *ő munkája*, amivel senki más nem tud megbirkózni, és nincs hozzá joga, hogy pénzt kapjon érte. Saut mindig tiszteletet érzett az ilyen emberek iránt.

– Miért hívják az önök kávéházát Attrakciónak?

– Mert az életünk maga is attrakció – felelte a pincér.

– Kinek a számára?

– A magunkéra. Önszórakoztatás.

– És ki fizet érte?

– Mi. Most például ön.

– S mi az ára ennek az attrakciónak?

– Minden, amivel csak rendelkezik.

– És meddig tart az attrakció?

– Az ön számára – a haláláig... Számunkra – reggelig.

– Ez azt jelenti, hogy még van idő?!

– Igen. Egyikre is, másikra is.

„Jó lenne meginni egy »tevét«" – gondolta Saut.

– Kezdetnek ajánlhatnék egy „tevét" – mondta a pincér.

Saut ámulva nézett rá:

– Mért pont „tevét"?

– Az olyanoknak, mint ön, biztos, hogy kedvencük a teve" – felelte a pincér. – Szakmai megfigyelés. Ugye, nem tévedek?

– Egy jó nagy „tevét" hozzon.

– Természetesen – mondta a pincér és távozott.

A „tevét" még a kollégiumban eszelték ki a Carryvel. Pokoli keveréke volt a whiskynek, a tejszínnek és a pezsgőnek. Tizenöt perc alatt a keverőben olyan habzó folyadék keletkezett, ami a teve nyálára emlékeztet. Ennek a „nyálnak" olyan hosszan tartó hatása volt, hogy utána az ember

nagyon sokáig nem kívánta az italt, ami rendkívül hasznosnak bizonyult, figyelembe véve soványkа ösztöndíjukat. Szegény Carry, tizenkét évvel ezelőtt halt meg, március negyedikén. Az űrhajója szétrobbant, mikor egy meteorittal összeütközött.

– Honnan ismeri ezt a koktélt? – kérdezte Saut, mikor a pincér elébe tette a korsót a sárgásfehér itallal.

– Az egyik vendégünktől – felelte a pincér. – Tizenkét évvel ezelőtt járt nálunk.

– Hogy hívták? – kérdezte szomorú mosollyal Saut.

– Nem lesz nehéz megtudni – felelte a pincér, és ismét eltávozott. Egy perc múlva visszatért. – Ha a vendégkönyvnek hihetünk, az illetőt G. Carrynek hívták. Március negyedikén járt nálunk, tizenkét évvel ezelőtt.

Saut összerázkódott.

– Ez lehetetlenség. G. Carry azon a napon halt meg.

– Lehetséges – mondta a pincér szenvtelenül –, de a mi könyvünkbe minden vendégünk beírja a nevét és látogatásának időpontját. Önnek is meg kell tennie. Nálunk ez hagyomány. A könyv nem hazudik. Ezek szerint valaki más járt nálunk, aki G. Carrynek adta ki magát. Kellemes időtöltést.

Saut lenyelt néhány korty hideg habot és várt. A „teve" egy negyedóra múlva hatni kezdett. Saut lehunyta a szemét. Badarság... Carry nem lehetett itt március negyedikén. Valaki tréfát űz vele. Minden valószínűség szerint valaki azok közül, aki ismerte a kollégiumból... Csak a tréfa értelmét nem tudta fölfogni – de hát miért kell mindenben föltétlenül valamilyen értelmet keresni? Az is szép, hogy valaki tizenkét éve, a pusztulásának napján, gondolt Carryre. Lehetséges, hogy G. Carry tudatában, kusza és tépett gondolatainak utolsó kaleidoszkóp-villogásában fölbukkant ez a „valaki", aki felfogta a jelzését, az ő különleges SOS jelét, de mivel nem tulajdonított neki jelentőséget, megkérte a mixert, készítse el a „teve" elnevezésű koktélt, szomorúan megörökítve ezzel az itallal az ismeretlen kozmikus pilóta emlékét. És mivel nem

akart kisajátítani valami idegen nevet, a látogatók könyvébe a G. Carry nevét írta be. Ez végül is normális dolog. De lám csak, mire gondol ő, Saut, mi az, ami az utolsó percben az eszében jár? Nagy szitakötők, amelyeket úgy szeretett kergetni gyerekkorában a zöldellő pázsiton? Az édesapja és az édesanyja, akik nyomtalanul eltűntek a nevezetes orkán idején? A sérelmek, amik érték? Vagy azok a sérelmek, amiket ő okozott?...

Természetesen az a dolog G. Carol feleségével elég ocsmány volt. Ostoba és fölösleges. Sem neki, sem Carolnak, sem a feleségének nem volt rá szüksége. Carol naiv volt és ostoba. A Tökfilkó csúfnevet is ezért ragasztották rá. Mindamellett becsületes fickó volt, szerette a feleségét, és semmit sem sejtett. Vagy úgy tett, mintha semmit sem sejtene... A „teve" hatni kezdett. Amikor aztán Carol tudomására jutott, hogy Saut... Szegény tutyimutyi Tökfilkó. Valahogy furcsán mosolygott, mikor azon a napon összetalálkozott Sauttal, de egy árva szót sem szólt. Csak a szemébe ült ki a csodálkozás: „Maga, Saut, hiszen maga nem olyan, mint a többiek, mégis egy követ fúj velük..."

Carol azután a nyugdíjazását kérte, és elutazott valahová, Sautra hagyva emlékeinek kellemetlen örökségét, amitől mind a mai napig nem tudott szabadulni...

„Mindez a zene miatt van" – gondolta Saut. A zenészek a kis beugróban váltották egymást. Az előbbiek helyett újak jelentek meg, és valami könnyű, andalító dallamot kezdtek játszani. Saut körülnézett. A kávéház lassacskán megtelt vendégekkel: katonákkal, üzletemberekkel, négerekkel, munkásokkal, vénasszonyokkal, stricikkel... De különös módon minden különbözőségük ellenére a vendégeket egyformává tette az arckifejezésük. Valami szomorú fáradtság, hiányérzet, megadó várakozás tükröződött az arcukon. Saut odament az egyik tükörfalhoz. Az ő arca is ilyen volt. „Bizonyára a világítástól" – gondolta. S abban a pillanatban a tükörben Carolt pillantotta meg. Semmi kétség. Carol volt. A Tökfil-

kó. Egy különálló kis asztalnál ült a terem végében, a tekintete, akár a többieké, a semmibe révedt. Saut úgy látta, semmit sem változott, bár utolsó találkozásuk óta tizenhárom év telt el. Tiszti zubbonyt viselt ezredesi rangjelzéssel, szórakozottan rágott valamit, s a semmibe bámult. Saut jobban szemügyre vette. Igen, ez Carol. Saut sietve visszament az asztalához, korsójából fölhajtotta a megmelegedett maradék „tevét", rágyújtott, és elindult a terem vége felé.

– Nagyon fáradtnak látszik – mondta Carol teljesen közömbösen.

– Itt mindenki ilyen – felelte Saut. – De maga semmit sem változott.

– Hát aztán? – kérdezte Carol.

– Régóta itt él? – érdeklődött Saut, mivel kissé kínosan érezte magát, s nem tudta, mivel kezdje a beszélgetést.

– Éppen repültünk valahová, de váratlanul elromlott az idő, a gép kényszerleszállást végzett, én meg itt találtam magam, csak azt nem tudom, miért.

– Szerencsém van, hogy épp ma találkoztam magával.

– Senki sem bűnös, senkivel szemben. A bűntudatot az emberek találják ki maguknak azokkal szemben, akikről úgy vélik, hogy alattuk vagy fölöttük állnak. Magának semmi oka rá, hogy engem alacsonyabban állónak tartson magánál, az ellenkezőjére még kevésbé.

– De bizonyára tudja, Carol, hogy mire gondolok? – nyögte ki Saut.

– Honnan tudja a nevemet? – kérdezte tökéletesen közömbösen Carol.

– Együtt szolgáltunk. Aztán maga nyugdíjba ment. Ennyire megváltoztam volna? Tizenhárom évvel ezelőtt történt. A nevem Saut.

– Sautot ismertem. Kitűnő pilóta volt és rendes fickó. Maga is ismeri?

– Ide figyeljen, Carol – mondta Saut –, nagyon jól tudja, hogy mire gondolok. Nem kérek bocsánatot magától. Osto-

baság lenne. Csak egyszerűen közölnöm kellett ezt magával, és pontosan ezen a napon. Gondolhat rólam, amit akar, de becsületes akarok maradni. Épp a maga szemében...

– Mire jó mindez? – dünnyögte Carol. – Éppen repültem valahová. Az idő elromlott. Itt találtam magam. Maga meg idejött hozzám... Miért?

Saut hirtelen megkönnyebbült. Valóban, miért kellett neki idetolakodnia a szerencsétlen Tökfilkó asztalához. Miféle megbocsátást követel tőle? A lényeg az, hogy megmondta, amit akart. Tudat alatt azt várja talán, hogy Carol kezet nyújtson neki, és azt mondja: mindez semmiség, a múlté, emlékezni sem érdemes rá?... De hiszen ha ezt tenné, akkor a régi Tökfilkó maradna Saut számára. Nem. Így helyes. És igazságos. Az a fontos, hogy megmondta, ami a szívét nyomta. Ettől megkönnyebbült. Az asztalhoz odalépett a pincér:

– G. Carol, az idő megjavult. Ideje, hogy induljon.

Átnyújtotta a számlát Carolnak. Az rápillantott, tárcájából pénzt vett elő, majd kotorászni kezdett a zsebeiben, előkeresgélve az összes aprópénzt, pontosan úgy, mint az előbb az a pimasz képű férfi. Aztán fölállt, és senkire rá se nézve, elindult a kijárat felé a pincér kíséretében.

Amint Saut visszaült az asztalához, a zenekar emelvényén, a falmélyedésben, megjelent egy középkorú, frakkos férfi, és hivatalos, fáradt, közömbös hangon bejelentette:

– Tisztelt hölgyeim és uraim! Örömmel jelentem be önöknek cégünk meglepetését. A hátralévő időt mindenki azzal töltheti el, akiről tudatosan vagy tudat alatt egész életében álmodott! De csak a mai napon! Soha vissza nem térő alkalom! Álmaik asszonya! A megálmodott férfi! Még egy pillanat, és kezdődik az álmok parádéja. Minden álom hátán egy számot látnak majd, amely megegyezik az asztaluk számával! Hogy semmi kavarodás ne legyen! Kinek-kinek a saját álma! A tökéletes egyezést, a teljes egybevágóságot garantáljuk! Tessék!

És egy fájdalmasan ismerős, mégis ismeretlen induló hang-

jaira huszonnyolc ember vonult be a terembe – tizenöt férfi és tizenhárom nő. Saut csak most ismerte fel, hogy a zene Beethoven egyik gyászindulója, amit a karmester más ütemben vezényel. A menetet egy hetvenéves, kitüntetésekkel teli, gutaütésesen vöröslő tarkójú tábornok vezette. Mögötte egy erősen kifestett szájú, púpos, negyven év körüli nő lépkedett. Őt egy széles vállú, keskeny csípőjű, gondosan fésült szépfiú követte. Mögötte szemüveges, csúnya lány haladt. Aztán egy meztelen kamasz. Majd egy fehér sportnadrágos néger lány... Saut tekintete tovább kalandozott, és hirtelen megállt egy karcsú, napbarnította, selymes szőke hajú lányon, aki rövid, kék fürdőköpenyt viselt. Könnyű szédülést érzett, úgy rémlett neki, hogy ezt a lányt már látta valamikor, bár tökéletesen tisztában volt vele, hogy először látja. De az a selymes szőke haj, az a kék fürdőköpeny, az a napbarnította bőr... Valami távoli, szívet sajdító kép bukkant fel Saut emlékezetében... Reggel hat óra. Kocsival mennek valahová az édesapjával. És ekkor váratlanul, akár a filmkockák a moziban, egy tengeröböl képei bukkantak fel előtte, néptelen, homokos part s egy magányos nőalak, aki ott áll, karcsú lábát kissé szétvetve, arccal a tenger felé, a haja szalmaszőke, s rövid, kék fürdőköpenyt visel. És ő, a tizenöt éves kölyök, valamit kiált neki, a lány meghallja, hátrafordul, de az út élesen balra kanyarodik. Saut megesküdött magában, hogy föltétlenül megkeresi azt a lányt. De a város melletti, szúnyogoktól hemzsegő parkban nemsokára, persze már felnőttként, egy barna hajú lánnyal akadt össze, akinek izmos, kurta lába és rekedtes, mély zengésű hangja volt.

A furcsa induló utolsó akkordjaira a parádé résztvevői háttal fordultak a kávéház vendégeinek, és ekkor Saut a lány köpenyén megpillantotta a 18-as számot. Az ő asztala volt a 18-as.

A zenekar ismét cserélődött. Megint az előző, csöndes trió jelent meg, és az álmok lassan szétszéledtek a teremben, a számozás szerint. Saut fölállt, amikor a lány odament hozzá. A szíve vadul kalapált.

– Te álltál valamikor arccal a tenger felé fordulva? – kérdezte Saut.

– Ma – felelte a lány. – Kora reggel. Aztán hallottam, hogy valaki kiált, de mire megfordultam, már senkit sem láttam. – Nyugodtan nézett Sautra, minden félénkség nélkül, de ajkán a többiekéhez hasonló szomorú, réveteg mosollyal.

– Én kiáltottam – mondta Saut.

– Tudtam.

– Honnan?

– Nem tudom. Meggyőződésem, hogy te voltál. Ma reggel rád gondoltam.

– De este már más ülhetett volna ennél az asztalnál.

– Nem. Csak te.

– Mindenkinek ezt mondod?

– Nem. Csak neked.

– De hiszen ez a munkád.

– Ez azt jelenti, hogy nem te láttál ma reggel?

– De én! – mondta ijedten Saut. – Csak én!

– Akkor mit számít, hogy mi volt tegnap? – kérdezte fáradtan a lány.

A teremben megjelent a frakkos férfi.

– Át kell öltöznünk – szólalt meg a lány, mintegy bocsánatkérően.

Saut megsimogatta egyenes szálú haját.

– Visszajössz?

– A befejezésig nem megyek sehová.

Saut lehunyta a szemét.

Szerette volna, ha ez az este, a búcsúestje nem érne véget. Az utóbbi években egyre gyakrabban próbálta elképzelni, milyen lesz élete utolsó pillanata. Az utolsó ágy, az utolsó pohár, az utolsó asszony... Látta magát fáradtan, öregen, ki sem itta a poharát, hozzá sem ért az utolsó asszonyhoz, csak elerőtlenedve az utolsó szállodai ágyra zuhant, kihunyó tudatának homályos labirintusába keveredve. Azt persze nem sejtette, hogy az utolsó este akkora megkönnyebbülést, annyi

118606

hihetetlen örömet hozzon a számára, hogy azt kívánja: bárcsak örökké tartana. Saut fizikailag érzékelte ezt a világegyensúlyt, mely szerint minden mínusz végül is föltétlenül odakerül a mérleg egyik serpenyőjébe, és minden plusz a másikba. És egyik serpenyő sem lesz súlyosabb a másiknál. Ez a törvény. Az ő élete is elfért két mérlegserpenyőben. Az egyikben a mai nap, a másikban minden egyéb. Még azt is érezte, hogy az első serpenyő lassan színültig telik, és nem lesz hozzá ereje, hogy reggel megjelenjen Groundnál, s utolsó estéjét ily módon elsővé változtassa.

A lány ujjai lágyan megérintették Saut homlokát. A férfi kinyitotta a szemét. A lány mellette volt. Talpig feketében. Saut letérdelt, és fejét a lány hűvös, tengerillatú tenyerébe fektette. Az öreg tábornok békésen szunyókált a szikár, sovány, öreg hölgy térdén. A sortos néger lány vadul vonaglott a tánc ütemére az asztal tetején, a fiatalember közönyösen bámulta és szórakozottan tapsolt a ritmusra. A széles vállú, keskeny csípőjű, elválasztott frizurájú szépfiú az izmait mutogatta. A rikítóra festett szájú, púpos nő vetkőzött. A meztelen kamasz az üzletember vállán zokogott, a csúnya, szemüveges lány pedig közönségesen vihogott, s mindenáron el akarta cipelni valahová a kövér őrnagyot.

– Holnap el akartam repülni – kezdte Saut.

– Eljössz velem? – kérdezte a lány, és a terem rózsaszínű belseje felé biccentett.

– Nem. Te jössz velem – mondta Saut határozottan.

Utolsó estéjének mérlege megbillent.

– Hová?

– Ahová akarod. Nem tudom. Addig megyünk, amíg magunkra nem maradunk, akkor aztán megállapodunk, és többé nem megyünk sehová.

– Ez lehetetlen. Nekem szerződésem van.

– Kifizetem helyetted. Tudod, mennyi pénzem van? Hatezer holland aranyforint.

Kiitta a maradék „tevét".

– Nem engednek el.
– Akkor eljössz magadtól.
– És te?
– Várni foglak. Reggel hatkor, az öreg templomnál, a téren.
– Addig nem élek. Gyere velem. Most rögtön.
És kézen fogva elvezette Sautot a terem rózsaszínű mélye felé.
Úgy érezte, hogy egy egész örökkévalóság telt el, mire visszatért a terembe, könnyedén és megrészegülten. Odament a frakkos férfihoz.
– A lány velem jön – mondta.
– Zárásig, ahová csak óhajtja – felelte a frakkos, és gúnyosan elmosolyodott.
– Örökre – csattant föl Saut. – Mindent kifizetek.
– Magától értetődik – mondta a frakkos. – De őt nem. Az ön álma a mi tulajdonunk. Ön távozik – a „távozik" szót megnyomta –, s holnap egy másik ember jön az ön helyére, aki szintén meg akarja fogni az álmát. Úgyhogy ne vesztegesse az időt. Nem maradt már sok az ön számára.
És sokat sejtetően Sautra kacsintott.
Saut balegyenese az orrnyergén találta. Amíg a frakkos a felborított asztal mögött megkísérelt talpra kászálódni, Saut észrevette, hogy a terembe három keménykötésű fiatalember ront be, s tisztában volt vele, hogy kritikus helyzetbe került. Ledobta a zubbonyát, és az első rárohanót halántékon találta az ökle. A fickó lerogyott, s e pillanatban Saut teljesen ösztönösen félreugrott. A nehéz gumibunkó, amit a fejének szántak, sivítva csapott le az asztalra, amely kettétört a csapás alatt. A bunkós egyensúlyát vesztve szintén a padlóra került, és Saut szöges bakancsa ottmaradásra kényszerítette. A harmadik egyszerűen rálőtt Sautra, de a golyó a mennyezetbe fúródott, mert az elegáns pincér, aki kiszolgálta, a lövés pillanatában heves mozdulattal felütötte a fiatalember kezét.
Csend lett. A vendégek tovább ültek a helyükön, furcsa,

révült kifejezéssel az arcukon, mintha mi sem történt volna. A trió halkan játszott.

– Ön elfáradt, Saut – mondta nyugodt hangon az elegáns pincér. – Fölkísérem, ott majd kialhatja magát.

Saut csak ekkor érezte, hogy valóban elfáradt és tökrészeg. A szíve úgy brummogott, mint a nagybőgő, a dobos seprűje mintha a fülében sustorgott volna, s gondolatai pedig úgy röppentek szerteszét, akár a zongorista futamai. A keze-lába mintha vattából lett volna, és az elegáns pincértől támogatva engedelmes kutyaként megindult fölfelé.

– Egy kis formaságon át kell esnie – mondta az elegáns pincér, amikor fölértek a szobába, amely hálószobának látszott, azzal Saut elé tett egy jókora, bőrkötésű, aranynyomású könyvet.

– Minek ez? – hördült fel Saut, és ellökte a fekete könyvet, amely, ki tudja, miért, iszonyú, jeges rémületet keltett benne.

– A gyűjtemény számára – magyarázta az elegáns pincér. – Ne gyerekeskedjen. Írja be a nevét és látogatásának időpontját.

Azzal kinyitotta előtte a könyvet.

Saut félénken ütött fel néhány lapot, és hirtelen ismerős nevet pillantott meg jól ismert, apró betűs, macskakaparásszerű írással. Görcsösen nyelt egyet. Felülről a hetedik sorban ez az aláírás állt: „G. Carry" – kétséget kizáróan az ő bejegyzése volt. Mellette a dátum: március 4. Tizenkét évvel ezelőtt. Saut becsapta a könyvet, és riadtan meredt a pincérre. Az, akár eddig, némán várakozott. Ekkor Saut baljós sejtelemtől gyötörten ismét lapozgatni kezdte a könyvet, amíg csak szüleinek jól olvasható nevét meg nem találta. A látogatásuk időpontja egybeesett a nevezetes orkán napjával...

„Ez lehetetlenség – gondolta Saut. – Egyszerűen sokat ittam."

– Nos? – szólt rá türelmetlenül az elegáns pincér. – Az Attrakcióban hamarosan záróra lesz.

Saut hirtelen megkönnyebbült.

„Csak már reggel volna" – gondolta és elmosolyodott. Az egyik tiszta lapra odaírta a nevét és mellé a dátumot.

Többre nem emlékezett, egészen addig, amíg föl nem ébredt.

A reggel tiszta és sárga fényű volt. Saut rendkívül frissnek érezte magát. A tegnap történtek belevesztek az irrealitások ködébe, s az egyetlen, ami megmaradt és határozottan kirajzolódott benne, az az öreg templom volt a városka főterén. Saut az órájára nézett. Nemsokára hat. Úgy érezte magát, mintha a mérleg üres serpenyőinek nullapontján állna. A múltból semmi sem maradt, a jelenben pedig csak ő van, egyedül. És valami gyötrően édes várakozás valamire, ami lesz. Az ágy melletti kis asztalkán egy papírlap számokkal teleírva. Saut kitalálta, hogy ez a számla a tegnapiakért, és átfutotta. Ahogy a végösszeghez ért, megdermedt. A vastag piros vonal alatt ez állt: „6000 Ft". És még valami apró. „Miféle badarság ez?" – gondolta Saut.

– Semmi badarság – hallotta hirtelen az ismerős hangot. Az ajtóban ott állt az elegáns pincér. – A vágyak, az elképzelések, az álmok határtalanok – folytatta a pincér. – De a lehetőségek korlátozottak. Az ember minden játékot csak addig játszhat, amíg van mit elveszítenie. A nyerés átmeneti fogalom. Eljő az a pillanat, amikor a nyereségből veszteség lesz. Hozzánk akkor jönnek az emberek, amikor mindenért készek megfizetni, és készek mindent odaadni, hogy elszámolhassanak. A kávéházunknak valamikor Finis volt a neve, de aztán, ahogy lassanként elértük a látogatók kiszolgálásának mostani, különleges színvonalát, és megtanultuk felfogni alig észrevehető, leheletnyi kívánságaikat és szeszélyeiket, Attrakcióra változtattuk a nevét. Ez nem annyira követelődző, inkább optimista. Egyetért?

Saut hallgatott, csak nehezen fogta fel a hallottak értelmét. A pincér a kezébe vette a számlát.

– Nehogy önnek távozóban... – a „távozóban" szót megnyomta – követelései legyenek velünk szemben, és nehogy

még azt gondolja, megrövidítettük vagy rosszul szolgáltuk ki, vegyük sorra a tegnapi tételeket... Önnek kínos lett volna odaadni a köpenyét a portásnak, aki külsőre egy lordhoz hasonlított, mire ő azt javasolta, hogy saját kezűleg akassza a fogasra...

– Így volt – helyeselt Saut.

– Ez apróság. Tizennyolc aranyforint... Továbbá. Ön szerette volna, ha a világítás egy kicsit erősebb, s a fény felerősödött...

– Nekem is úgy rémlett – vetette közbe Saut.

– Nem. Nem csak rémlett. A fény valóban erősebb lett. Ez kettőszáznyolcvan aranyforint. Manapság drága a villamos energia... No, és természetesen pénzbe került az a szemtelen, bamba arckifejezésű férfi is – önnek legalábbis annak tűnt –, aki ok nélkül ingerelte. A távozása ezer aranyforintba került.

– De hiszen előfordulhatott volna, hogy én nem tetszem neki – szólt közbe Saut.

– De még mennyire! Csakhogy az ön iránta érzett ellenszenve anyagilag megalapozottabb volt. Ellenkező esetben önt kellett volna eltávolítani.

– Ez rettenetes – suttogta Saut.

– Ne alakoskodjék. Abban a pillanatban ön remekül érezte magát. Aztán a „teve" és a visszaemlékezés a barátjára... Százötven aranyforint... Majd a G. Carryvel kapcsolatos komplexusainak a feloldása, ami meglehetősen sok gondot okozott. A repülőtársaság, a kényszerleszállás, a kötbér. Mindez ezerkettőszázötven aranyforint. És végül a csúcs. A tudat alatti álom, a tengeröböl, a magányos nőalak, arccal a tenger felé, kék fürdőköpenyben... És a verekedés, amit elegánsan és könnyedén megnyert, akár egy olcsó kalandfilmben... Gondolja, hogy mindez ingyen volt? Ez már majdnem négyezer aranyforint.

– Megdöbbentő – mondta teljesen nyugodtan Saut –, de a legfontosabbról megfeledkezett. Ön tökéletes egybevágóságot biztosított, de azt nem vehette számításba, hogy ez a lány

részéről milyen mértékű. Ennek a lánynak épp annyira szüksége van rám, mint nekem őrá. Épp ezért elmegyünk! A lány velem jön! Lehetetlen, hogy ne jöjjön velem!

– Meg van győződve erről? – kérdezte mosolyogva a pincér.

– Százszázalékosan! – csattant fel Saut. – Száz százalékig!

– Nagyszerű – mondta a pincér. – Tehát ezek szerint a legnagyobb élvezetet nyújtottuk önnek. Mindez itt is szerepel a számlában, az ára a maradék kettőezer aranyforint plusz néhány garas.

Azzal átnyújtotta Sautnak a számlát. A vastag piros vonal fölötti sorban ezt olvasta: „A vendég százszázalékos meggyőződése a történtek valódiságáról..." Többször is elolvasta ezt a mondatot, és amikor végül tökéletesen felfogta hideg, hátborzongató értelmét, magába roskadt, és érezte, hogy megöregedett.

– Mi a legkitűnőbb hivatásosokat foglalkoztatjuk – jegyezte meg büszkén az elegáns pincér.

Saut gépiesen szedte ki a tárcájából a pénzét – a hat darab ezerforintos bankót –, aztán zavartan kotorászni kezdett a zsebeiben, s előkereste a maradék aprót.

– Isten önnel – hajolt meg előtte az elegáns pincér. – Látja: nem mondok köszönetet, és nem kérem, hogy újra látogasson el ide. Hozzánk nem jönnek vissza a vendégek...

És Saut lassan elindult. Elindult s egyre távolodott, egyre messzebbre és messzebbre. Üresen és könnyedén. S miközben ment, két keze a vezérlőpult műszerfalát kereste. Távolodott, a hajtóművek pedig hangtalanul dolgoztak, nem törték meg a végtelenség némaságát... Saut távolodott, s keze végrehajtotta az iránykorrekciót – a semmibe. Az üres tengeröböl mellett, amelynek partján senki sem állt arccal a tenger felé fordulva. Saut távolodott, a kisváros főterén az öreg templom mellett pedig egész álló nap ott várakozott egy szalmaszőke hajú, kék fürdőköpenyes lány. Amikor a toronyóra elkongatta az esti hatot, lassú, botorkáló léptekkel elindult az Attrak-

ció kávéház feliratú villaépület felé. Fölment az első emeletre, és belépett egy kis szobába. Az ágy melletti asztalkán egy nagy, fekete, aranynyomású könyv hevert. A lány kinyitotta a könyvet, és ezt olvasta: D. Saut. És a dátum.

A földszinten halkan játszani kezdett a zenekar.

Az Attrakció kávéházban megkezdődött a munka.

Árvay János fordítása

MORDECHAY AVI-SHAUL
IZRAEL

A szénégető

Beszéljenek mások saját szégyenükről.
Én a magaméról szólok.
Brecht

Éjfélkor a falu bírája a hálókamrámhoz kísér. Lefekszem, de az álom elkerül, ámbár meglehet, magam űzöm el, hogy figyelhessem a falu csöndjét, szívének dobogását.

A hajnali derengésben kilépek a lapos tetőre.

Lent két lány közeledik, mint imbolygó, táncos árnyak. Úgy tetszik, pilláik mögé rejtették a reggel fényeit, és mégis olyan valóságosak, megfoghatóak – ha kihajolnék az alacsony kő mellvéden, hallanám elsuttogott titkaikat. Egyikük bádogedényt egyensúlyoz a fején, társa korsót visz a vállán, ruhája redőiből fehéren villan elő karjának hajlata a sötét fal hátterében.

Leereszkednek a forráshoz. A magasabbik alt hangon suttog, a másik kacagó madárcsicsergéssel felel rá. Terhüket egyensúlyozva, egyenes tartással távolodnak és eltűnnek.

Szénaillat érzik. Galilea áhítja a reggelt.

A falu lankás völgymederben fekszik, a széle keleten és nyugaton felkúszik a domboldalra. A bíró a keleti szélen lakik. Innen északra, a dombtetőn van a menekülttábor. Szemben, a nyugati oldalon nemsokára vészterhes, szomorú eseményre kerül sor.

A nyugati oldalon, a műút mellett a fény némán lopódzott a völgybe. A csillagok sápadtan hunyorogtak, bár a napkorong még mérföldekre járt a keleti hegygerinctől. A hajnalcsillag áttetsző felhőfátyolba burkolózva didergett, ami rendszerint fülledt napot jósol.

A szénégető leterített fekete köntöse előtt térdepelt, két lépésnyire a műút felett, keze a térdén. Áhítatos arccal a földre borult, majd lassan felállt, kiegyenesedett, és kezét a völgy felé emelte. Mögötte a műúton gép dübörgött, zaja a hegykoszorúról visszaverődve hasított az éjszaka végét jelentő csöndbe. A hajnalcsillag egy pillanatra felfedte fényes arcát, de aztán gyorsan vastag vattafelhőbe takaródzott. A zakatolás egyre közeledett, a gép mérgesen pöfögve jelent meg a völgynyílásban, felkapaszkodott a domboldalon az olajfák irányába, és hirtelen megállt.

A völgybe gyorsan visszatért a csönd, csak lenn a faluban nyílt ki néhány ablak és ajtó. Messzebb, a dombtetőn, a menekültek sátrai között magányos kakas köszöntötte a reggelt.

Amikor az öreg szénégető kiegyenesedett, mögötte már ott állt a traktorral érkező két fiatalember. Az egyik még megpillanthatta az öregember csupasz, cserzett talpát, görcsös fagyökér-sarkát. Karjait nagy ívben a térde felé lendítve, az öreg újból meghajolt és imádkozott.

A fiatalember előrelépett, és megállt a kicsiny fekete korsó előtt. Kíváncsian nézegette az öreget, kémlelte arcvonásait a félhomályban. Talán egy régről ismert vagy képzeletbeli arcot próbált felidézni, talán az öreg arcvonásait akarta agyába vésni az elválás előtt...

„No, mi lesz már? Sose ér véget a szertartás? – dörmögte magában türelmetlenül. – Nyolcvan- vagy akár százéves is meglehet ez a vénség."

Társa közben bement a sátorba, vagyis a négy rúdra kifeszített vászonponyva alá. A félhomályban az orráig se látott, beleütközött egy zsámolyba, megállt a gyékényen, és nézegette az ócska, deszkából, bádoglemezből, zsák- és ponyvadarabokból összetákolt kunyhót. Csodálkozott – vajon így építették, vagy az idő tépázta meg? Viszolyogva fintorgott. Az ablaktalan kunyhó ajtaja nyitva állt, bentről sötétség

ásított a belépőre. A homályból kecske jött elő, és akár egy őrszem, megállt a bejáratnál.

A sátortól és a kunyhótól jobbra, nem messze különös építmény emelkedett: egy csonka kúp alakú zárt tömb, ajtó nélkül, faágakból, gallyakból, fahasábokból. Félmagasságig agyagos földdel volt betapasztva – mintha valami okból félbeszakították volna a munkát.

– Valóságos birtoka van az öregnek – morogta a hórihorgas legény. Hirtelenszőke fiú volt, természetellenesen hosszú, pipaszárlábakkal, sovány arccal és nevetségesen kicsi szájjal: mintha folyton fütyörészett volna, kivéve amikor az alsó ajkát harapdálta. Hátrafordult a barátja felé, és a különös csonka kúpra mutatott.

– Mi lehet ez, Ámi? – kérdezte.

A völgyben, a falu kockaházai közt nyüzsgés támadt, ordítozás, kutyaugatás, zajos perlekedés hallatszott. Ámiháj nem értette a kérdést.

Az öreg ismét felállt, kezét dél felé emelte; jobbra tőle rózsaszínű fénybe borult az ég, mintha távoli tűzvész világítaná meg az olajfaliget feletti felhőket. A vörösen izzó nap küldte előre hajnali sugarait. Amint kivilágosodott az ég alja, a falu felől a moraj felerősödött.

– Eszmá! Hallod-e! – szólt Ámiháj.

A másik fiatalember körüljárta a kúpot, a bejáratot kereste. Az öreg letérdelt, és utoljára borult arccal a földre. Ámiháj ismét láthatta a szénégető kérges talpát. Hirtelen behunyta a szemét, és megrázta a fejét, mintha valami kellemetlen gondolatot akarna elkergetni.

Az öreg befejezte reggeli imáját, baljával felemelte a köntöst, jobbjával pedig a korsót; vizet öntött a szájába. Csuklóján harminchárom szemű füzér hintázott, amely már fekete volt a sok morzsolgatástól.

– Eszmá! – szólt újra Ámiháj.

Az olajfaliget ezüst lombjaira arany sugarak fröccsentek.

– Szabakh á nur! Fényes jó reggelt! – köszöntötte az öreg a fiatalokat.

– Eszmá! – mondta Ámi harmadszor is. – Inti min hon...

Az öreg összevonta a szemöldökét.

– Min hon, min hon, já hábibi!

A fiatalok törték az arab nyelvet. Ámi azt akarta mondani: „Neked innen el kell menned", az öreg azonban úgy értette: „Idevalósi vagy?", és azt felelte: „Ide bizony, kedvesem!" A korsót a bal kezébe tette, s jobbjával spirált rajzolt a földbe, amely képletesen magába zárta a kunyhót, a sátrat és a kúpot. Ezzel jelezte: ez az én tulajdonom.

Ámi a traktor felé fordult, kinyújtotta kezét a föld és a végtelen ég között, és keserűen, de nyomatékosan azt mondta: – Látod, ott a traktor... Neked... innen... el kell...

Az öreg szeme kitágult, derengeni kezdett benne a szavak értelme.

– Smulik! – szólította a barátját Ámi.

De Smulik már a műút túlsó oldalán állt egy díszes vaskapu előtt, amelyen hatalmas lakat lógott. Alacsony fal vette körül a bozót és vadnövény lepte parcellát, itt-ott törött sírkövek hevertek, amelyek különösen vonzzák a régészeket.

Smulik lebiggyesztette a száját, és a vállát vonogatta.

– Smulik! – szólt utána Ámi. – Volnál szíves...

– Mindjárt, mindjárt – kiáltotta Smulik. – Micsoda gazdagság! Micsoda lakat!

A bekerített terület túlsó végében fehér ház állt, széles vállú falusi nézte az ajtóból a kíváncsiskodót. Előjött a felesége is, konyhaedénnyel a kezében. A falu felől lányok közeledtek, a forrás irányába tartottak. Az út a temető túlsó oldalán vezetett, de amikor észrevették az idegeneket, megkerülték a kőkerítést. Smulik hosszú léptekkel elindult a ház felé, odament a fellahhoz, és köszöntötte.

– Salom! Tudsz ivritül?

– Salom! Tudok – felelte a férfi.

– Az én nevem Smulik.

– Az enyém Ibrahim – mondta nyugodtan mosolyogva a fellah.

– Mondd, Ibrahim, mi az a dolog ott az öreg földjén? – kérdezte Smulik, és kúpot formált a két tenyeréből.

– Boksa. Faszenet éget az öreg.

– Á, értem már!

Ámi újra átkiáltott, és Smulik kelletlenül otthagyta a fellahot, s visszatért barátjához.

– Magyarázd meg neki te!

Smulik nem reagált a felszólításra.

– Ámi, tudod, mi ez? – mondta helyette lelkendezve. – Kemence, képzeld, szénégető boksa!

Bementek a sátorba. Az öreg leültette őket a zsámolyokra, aztán ő is leült. A kecske azonnal otthagyta őrhelyét az ajtóban, és letelepedett a sátorrúd mellé.

Smulik közelebb húzta zsámolyát az öreghez, a térde majdnem hozzáért, megfogta a köntöse ujját, és tisztelettudóan megkérdezte:

– Hogy hívnak, öreg?

– Engem? Abu-Halilnak.

– Hová valósi vagy, hogy hívják a faludat?

– Dzsulisznak.

– Közel van ide?

– Nem – felelte az öreg –, messze van, Madzsdál felé.

– Ó, Madzsdál felé – suttogta Smulik szomorúan, mint aki beletörődik a sors végzésébe.

– Eszmá, já Abu-Halil! Látod, ott a traktor, brr, brr... – Smulik arca váltakozva félelmet és haragot mutatott. – Neked innen el kell menni... Fahim inti? Érted? Lazim jalla, timsi, já hábibi. El kell menned, menj, kedvesem. – A dombtetőn levő menekülttábor felé mutatott. – Fahim inti? – Leejtette a kezét, majd Abu-Halil felé fordulva széttárta a két tenyerét, fejét csóválta, homloka ráncba ugrott. Fájdalmasan vonogatta a vállát, részint hiányos arabtudásán, részint a sors változhatatlanságán keseregve.

Időközben megsokasodtak a forrás felé tartó lányok, volt, aki erről az oldalról, volt, aki amarról közelítette meg; az

egyik egy darabig hallgatózott, majd hirtelen sarkon fordult, és rohanvást indult vissza a falu felé.

A faluban itt is, ott is füstcsíkok kígyóztak az égre az udvarokból. Kiáltások hallatszottak, a szűk sikátorokban emberek siettek a dolgukra. A falu felébredt, és fogadta az új napot.

Abu-Halil a két fiatalembert nézte. Tekintete átrebbent a traktorra, amely az olajfák között állt. Ráncos, égetett-téglaszínű arca elsápadt.

– El kell mennem? Nekem? – kérdezte értetlenkedve.

– Neked, neked! – bólogatott Smulik, és energikusan hozzátette: – Menned kell innen!

– Innen? – kérdezte Abu-Halil.

– Innen!

Abu-Halil hallgatott, keze fején feketéllett a gyöngyfüzér. Szeme a semmibe révedt, talán a boksát kereste. Pupillái megmerevedtek, és hirtelen mintha hamu szállingózott volna arcára, szempilláira, homlokára.

– Máles! Hálász! Nem baj! Legyen hát vége! – szólalt meg rekedten.

A fiatalemberek dermedten ültek a zsámolyon. Elérték céljukat. Az öreg azt mondta: „Hálász!" Hát akkor? Mire várnak? Az öregnek mennie kell, ezt a helyet ki kell üríteni... segítenek elszállítani a motyóját, ámbár nem lesz egyszerű dolog. Talán majd a falusiak is segítenek...

Az öreg szénégető mögött már egy ideje ott állt szótlanul Ibrahim, a hosszú fellah.

– Mit akartok? Mi kell? – kérdezte, de már nem mosolygott.

– Hogy nekünk mi kell? Honnan tudnánk azt, barátom? Mi se tudjuk, te se tudod – mondta Smulik, de amint ránézett a fellahra, elment a kedve a tréfálkozástól.

– Minek jöttetek ide? – kérdezte a fellah.

– Szántani. Fel akarjuk szántani ezt a területet. Az öreg megkapta a hivatalos értesítést. Talán nem tud olvasni?

A paraszt megdörzsölte az állát.

– Az fáj neked, hogy az öreg nem tud héberül olvasni?

Smulik békülékenyen a fellah vállára tette a kezét.

– Segítenél felhordani a kunyhóját meg a holmiját a dombra? Esetleg mások is segíthetnének. Mi felvontatjuk a traktorral a szekerét, ha van neki.

– Miért a dombra?

– Hát nem érted, já hábibi?

– Értem én, hogyne érteném. Érti az öreg is. De miért a dombra?

Smulik ránézett Ámihájra, mintha tőle várná a választ, de Ámi hallgatott, lesütötte a szemét, tekintete valahová a mélybe merült.

– Nem lehetne itt eltemetni? – kérdezte a fellah.

– Ki beszél itt temetésről, já hábibi? Hát sírások vagyunk mi? Szántani jöttünk, munkások vagyunk.

– Az öreg megkért engem – válaszolta komolyan a fellah –, hogy ha lehet, itt temessük el.

A paraszt tekintete megkeményedett, arca elszántságot tükrözött. Hallgatott, mint aki a döntést várja a temetés dolgában. Látva, hogy a fiatalok nem nyilvánítanak véleményt, a bekerített parcellára mutatott, és tárgyilagosan így szólt:

– Oda nem temethetjük, az zsidó temető.

– Tényleg?

– Igen. Régi temető, én vagyok az őre, én csak tudom. Tíz font fizetést kapok a vallásügyi minisztériumtól.

– Szent hely?

– Az.

Úgy látszott, a temetés kérdésében dűlőre jutottak. De Ámi, mintha semmit se hallott volna az iménti kínos vitából, hirtelen Smulikhoz fordult.

– Mit mondtál, Smulik? Boksa?

A három ember mintha különös, idegen nyelven folytatott volna párbeszédet. Ugyanazon a nyelven beszéltek, de a

szavak mást jelentettek mindhármuk számára. A kimondott szavak mögött rejtélyes gondolatok bujkáltak, és nem jutottak el a többiek tudatáig.

– Hogy én? – csodálkozott Smulik.

– Igen, igen, te.

– Tényleg azt mondtam, de hát... én... a faszénre gondoltam... – Smulik behunyta a szemét.

– Smulik, Smulik... én egyszerűen képtelen vagyok... Érted? Nem tudom megtenni – suttogta felindultan Ámi, és az arca ugyanolyan sápadt volt, mint Abu-Halilé.

A műút túlsó oldalán emberek álltak, a falu lakói, és férfiak, asszonyok, gyerekek jöttek a dombról lefelé. A temetőfal tövében, Abu-Halil kunyhójával szemben gyülekeztek – hallgattak és vártak, némán, tehetetlenül, akárcsak az a három ember a másik oldalon.

A nap már a kunyhó fölött járt. Ámi érezte, hogy fel kellene állni, mondani kellene valamit. Egyszerű szavakat, akár csak ennyit: nem tudom megtenni. Lesütötte a szemét, és nézte Abu-Halil összeégett kezét.

– Smulik! – szólt fojtott hangon. – Amikor imádkozott, láttam a talpát... azt kérdeztem magamtól... nem is tudom, mit kérdeztem... Aztán egyszerre azt mondtam: inti min hon... pedig csak azt akartam mondani: Eszmá, hallod-e, öreg? Allah becsapott benneteket... Nincs Allah... Mi, zsidók, tudjuk... a bőrünkön tapasztaltuk...

Olyan halkan suttogott, hogy Smulik egészen közel hajolt hozzá, de nem merte megkérni, hogy beszéljen hangosabban. Ámi sápadt, sárgás arca a napsütésben még sápadtabbnak látszott.

– Amikor azt mondtam, magyarázd meg te az öregnek, abban a pillanatban azt kérdeztem magamtól... igen, már emlékszem... arra gondoltam: hová fogja tenni az öreg a lába fejét?... Tudod, néha mindenféle furcsa dolog jut az eszembe. Rád szóltam, hogy magyarázd el a dolgot az öregnek, mire

te azt mondtad: *kemence.* Nem tudhattad, mi jár a fejemben... bocsáss meg... Aztán elmagyaráztad az öregnek, és valami olyasmiről beszéltetek, hogy „el lehet temetni itt is"...

Tudod, valami betegségféle ez énnálam... Folyton a szavakra figyelek. Például azt mondod a barátnődnek: mikor találkozunk? Én hallom, és magamban rögtön megismétlem: mikor találkozunk? Vagy például az étkezőben azt mondod: légy szíves, add ide a sót, és nekem eszembe jut, amikor nagypapa a sót kérte, de nagyanya rászólt: „A só árt neked!" Mert a nagypapának ekcémája volt a lábán. Micsoda butaság! Ekcéma! Hát nem nevetséges? És akkor hirtelen azt mondod: *kemence.* Érted? Asszociációk. Bennünk, zsidókban, túlteng a képzelőerő... Nem tudom, gázkamrában, kemencében égették-e el, vagy útközben gyilkolták meg nagypapát és nagyanyát... Nagypapa nem volt szénégető... Még csak nem is hasonlított az öregre... Ő Spinoza-típus volt... tudod... filozófus és lencsecsiszoló egyszerre... nagy tréfacsináló volt... törpének tűnt nagyanya mellett. Ritkás szakálla volt, és egyáltalán nem hasonlított Abu-Halilra, sőt mi több, hitetlen volt... őt nem csapta be az Isten... Mindig azt mondta: „Minden a szemüvegtől függ, amelyen keresztül a világot nézzük." Ez amolyan szállóige lett a családban. Arra gondoltam: most vajon milyen szemüveggel néz le rám a nagypapa? Smulik, hallod, amit mondok?... Hirtelen feleszméltem... most tudtam meg, hogyan halt meg a nagypapa... láttam őt valóságosan... amikor a szénégetővel beszéltél. Hát nem különös? Minden a szemüvegtől függ... Látod, mennyire hasonlítanak, mennyire különböznek az emberek? Igen, láttam őt, anyaszült meztelenül... a kis Spinozát, amint egy mély gödör előtt térdel... láttam a lábát, megtépve, felszaggatva... a vér és a föld összevegyült... mögötte a gyilkosok... Azt kérded, mért nem ugrottam oda, mért nem mentettem meg?... Nem tudom. Talán mert nehéz kövek húztak vissza, be voltam ágyazva egy hatalmas sziklába... Várj, nézd, nézd!... Nagyapa mindjárt leborul a földre... belelökik a

gödörbe! Mit gondolsz, Smulik, mit gondolsz? Mire gondolsz most?

Az utolsó szavakat már kiáltotta. Smulik rémülten nézett rá, megragadta a karját, és egyetlen gondolat kerítette hatalmába: menekülni innen! Mondani akart valamit, hogy lecsitítsa Ámit, de az vadul elrántotta a karját.

Tompa puffanást hallottak a ponyva felől.

Abu-Halil lecsúszott a földre. Kínlódva könyökére támaszkodott, és bal kezével jelezte Ibrahimnak, hogy menjen oda hozzá. Ibrahim lehajolt, megemelte az öreg fejét, és hallgatta gyenge suttogását.

A fellah belépett a kunyhóba, és egy kicsiny, fekete ládikával tért vissza, a festék majdnem teljesen lehámlott róla, összevissza volt repedezve. Letette a földre és kinyitotta. Abu-Halil remegő kézzel keresgélt benne. Különböző tárgyakat szedett elő nagy kínnal: egy felcsavart övet, kendőt, teáskannát, nargilészopókát, és türelmetlenül a földre szórta őket. Végül megtalálta, amit keresett, és Ibrahim a kezébe vette a vászonba csavart tárgyat. Az öreg szótlanul Smulikra mutatott. Amikor Smulik átvette a kis csomagot, Abu-Halil megnyugodva visszahanyatlott a földre. Nehezen kapott levegőt, torkából hörgésszerű hang tört elő.

Ketten felemelték, és bevitték a kunyhóba.

Smulik letekerte a vászonkötést a csomagról. Egy héber nyelvű könyvet tartott a kezében. Belelapozott.

„Csupán tíz-egynéhány imádkozó öreg maradt a próféta híveiből a településen, ahol azelőtt kétezernél is több muzulmán lakott... Száz romániai menekült család, kiknek szeme láttára égették el kemencében hozzátartozóikat, vagyonukat elrabolták, lakhelyüket feldúlták... csodával határos módon megmenekítve puszta életét, jóformán anyaszült meztelenül, üres kézzel érkezett ide, új hazájába... Megtelepedtek a házakban, birtokba vették a földeket, a szőlőskerteket... Miután elhagyhatták a táborokat, itt végre otthonra találtak. Mindez mint égi ajándék hullott ölükbe. Néhányan közülük

írástudók, idézik a Szentírást: »Ásott kutak, miket nem ástál, szőlőskertek és olajfák, miket nem ültettél... «De az új lakosok büszkék szőlőültetvényeikre, zöldellő kertjeikre – kezük munkájára...”

– Az író a történelem számára írt – mondta Smulik. – Pontosan ismerhette szavai súlyát, igazságos mértékkel mért...

Ámi hallgatott. Smulik továbblapozott.

„Gyönyörűek ma is a kertek és narancsligetek, melyeket az arab lakosok ültettek... nagy részük keresztény... lakásaik, házaik tágasak, világosak, körülöttük virágoskertek és gyümölcsösök... Ma száz zsidó család lakik itt... a szőlőskerteket olló még nem érintette, a tőkék roskadoznak gyümölcsterhüktől. Büszkék erre az új telepesek, de bőséges hasznuk is lesz a termésből...”

– Na lám, hogy repdes a szerző képzelete a haza tájain, hegyein-völgyein jegyezte meg gunyorosan Smulik.

– Hagyd abba! – morogta Ámi. – Elég! – kiáltotta.

Smulik becsukta a könyvet, és az elején nyitotta ki.

„Ki a hétköznapot lebecsüli...”

– Milyen fülbemászó mottó!

– Elég, elég! – kérlelte Ámi.

– Igazad van. Nézd csak! Az utazó és történész dedikálta is a könyvét! „Öreg barátomnak, Abu-Halilnak, emlékül a dzsuliszi otthonában elfogyasztott kenyérért és olajbogyóért. Amikor negyven évvel ezelőtt a törökök elől menekültem, menedéket találtam nála. A Mindenható fizesse meg jóságát.”

Ibrahim kilépett a kunyhóból, és megállt a két fiatal előtt. A műút felé fordult, és így szólt:

– Rátok hagyta az életét.

Május Ede fordítása

RICHARD BACH

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Jonathan Livingston, a sirály

Jonathannak, az igazi Sirálynak,
aki ott él mindannyiunkban

1

Reggel volt, s az új nap sugarai aranyszikrákat csiholtak a tenger lágy fodrain.

Mintegy másfél kilométernyire a parttól halászcsónak ringatózott a vízen, s a levegőn átcikázott a Reggelire Gyülekezés híre, mire vagy ezer mohó sirály csapott le, hogy egy-két falatot harcoljon ki magának. Elkezdődött egy újabb dolgos nap.

De távolabb, magányosan, túl parton és csónakon, egyesegyedül, magára utalva, Jonathan Livingston sirály gyakorolt. Vagy harminc méterre a levegőben lefelé meresztette hártyás lábát, égnek emelte csőrét, és azon erőlködött, hogy szárnyát szűk ívbe görbítse. Fájt. Az íveléssel lassítani tudta a repülést, és már annyira lelassult, hogy a szembe fújó szél hangja suttogássá halkult, mígnem az óceán megállt alatta. Megfeszítette figyelmét, szeme résnyire szűkült, visszatartotta a lélegzetét, minden izmával próbálta szárnyát még... egy... kicsit... görbíteni... Aztán tollai összeborzolódtak, átesett és zuhanni kezdett.

A sirályok tudvalevőleg sohasem hibáznak, sohasem esnek át. Szégyen és gyalázat egy sirályra, ha átesik.

Csakhogy Jonathan Livingston sirály – a szégyentelen, aki megint nekifogott, hogy izomszakasztó ívbe görbítse a szárnyát – lassabban, egyre lassabban repült, és ismét csak átesett – nem volt mindennapi madár.

A legtöbb sirálynak elég, ha a legegyszerűbb repülést meg-

tanulja – azt, hogyan jusson el a parttól az ennivalóhoz és vissza. Mert a legtöbb sirályt az evés, nem pedig a repülés érdekli. De ezt a sirályt nem az evés érdekelte, hanem a repülés. Jonathan Livingston mindennél jobban szeretett repülni.

Rá kellett jönnie, hogy ezzel a szemlélettel nemigen válik népszerűvé a többi madár szemében. Még a szülei is szorongva figyelték, hogy Jonathan naphosszat gyakorol, százszámra próbálja a vízközeli siklásokat.

Nem tudta, miért, de ha például szárnya hosszának fele magasságban repült a víz fölött, kisebb fáradsággal tovább bírt megmaradni a levegőben. Siklása nem a szokásos módon végződött, nem a lábát előrenyújtva csobbant bele a tengerbe, hanem áramvonalasan a törzséhez simított lábai hosszan, laposan szántották a víztükröt. Amikor pedig a partra is felhúzott lábbal szállt le, majd lelépkedte, milyen hosszan csúszott a homokban, szülei komolyan aggódni kezdtek.

– Mire jó ez, Jon, mire jó? – sopánkodott az anyja. – Miért esik nehezedre, hogy olyan legyél, mint a Raj többi tagja? Miért kell olyan alacsonyan röpködnöd, mint a pelikánoknak vagy az albatroszoknak? Miért nem eszel? Csupa csont és toll vagy már, fiókám!

– Bánom is én, ha csont és toll vagyok, mama. Tudni akarom, mire vagyok képes a levegőben és mire nem, ennyi az egész. Egyszerűen tudnom kell.

– Figyelj rám, Jonathan – mondta az apja békülékenyen. – Nemsokára itt a tél. Ritka lesz a csónak, és a halak a mélybe húzódnak. Ha már tanulni akarsz, azt tanuld meg, mit ehetsz, és hogyan jutsz hozzá. Ez a repülés-dolog szép, szép, de a siklást nem lehet megenni. Ne feledd, azért repülsz, hogy ehess.

Jonathan szórakozottan bólintott. Néhány napig igyekezett is úgy viselkedni, mint a többi sirály; valóban igyekezett, együtt vijjogott és vagdalkozott a Rajjal a mólók és a halászcsónakok körül, le-lebukott a vízbe halak és kenyérdarabkák után. De nem sok sikerrel.

Semmi értelme, gondolta, miközben szándékosan a sarkában lévő éhes öreg sirály elé ejtette a nehezen megszerzett ajókát. Az időt pocsékolom ahelyett, hogy repülni tanulnék. Annyi mindent nem tudok még!

Nem sok időbe telt, és Jonathan sirály újra egyedül volt, messze kinn a tengeren, éhesen, boldogan. És tanult.

A sebességgel ismerkedett. Egy hét alatt többet tudott meg a sebességről, mint a leggyorsabb sirály.

Háromszáz méteren teljes erejéből csapkodni kezdett a szárnyával, aztán meredek zuhanórepülésbe ment át, és megtanulta, miért nem kezdenek a sirályok szárnycsapkodva zuhanni. Alig hat másodperc alatt száztíz kilométerre gyorsult, arra a sebességre, amelynél a szárnya, ha felfelé akar csapni vele, labilissá válik.

Minden alkalommal ez történt. Pedig óvatos volt, minden erejét összeszedte, nagy sebességnél mégis elvesztette az uralmat a repülés fölött.

Felemelkedett háromszáz méterre. Előbb teljes erejéből egyenesen repült, aztán, változatlanul csapkodva a szárnyával, átment függőleges zuhanásba. Ekkor, minden alkalommal újra és újra, a bal szárnya, amellyel felfelé akart csapni, átesett, Jonathan balra kipenderült, átesett a jobb szárnya, amitől visszaperdült, és villámgyorsan pörögni kezdett egy rángató jobb dugóhúzóban.

Azt a bizonyos felfelé csapást képtelen volt elég óvatosan csinálni. Tízszer is megpróbálta, de ahogy túllépte a száztíz kilométert, mind a tízszer irányíthatatlan, borzas tollcsomóként csapódott a vízbe.

A megoldás, gondolta végül minden pihéjéből csepegve, csak az lehet, hogy ha nagy a sebesség, nem szabad mozgatnia a szárnyat – nyolcvan kilométerig kell szárnycsapásokkal felgyorsulni, onnan pedig már mozdulatlan szárnnyal zuhanni.

Hatszáz méter magasból megpróbálta újra. Átment zuha-

násba, a csőre egyenesen lefelé mutatott, s abban a pillanatban, hogy túllépte a nyolcvan kilométert, szárnyait kiterjesztette, és mozdulatlanná merevedett. Rettenetes erőfeszítésébe került, de sikerült. Tíz másodperc múlva száznegyven kilométeres sebességgel száguldott. Jonathan sebességi világrekordot állított fel a sirály-világban!

Hanem a diadal rövid életű volt. Abban a pillanatban, amint ki akart jönni a zuhanásból, ahogy megváltoztatta szárnya állásszögét, bekövetkezett a rémes irányíthatatlanság: a száznegyven kilométeres sebesség úgy érte, mint a dinamit. Jonathan a levegőben felrobbant, és becsapódott a kőkemény tengerbe.

Amikor magához tért, már régen besötétedett. Holdfényben lebegett az óceánon. Szárnyai egy-egy törött ólomdarab, de még súlyosabban nehezedett rá a kudarc tudata. A legjobb lenne, gondolta, ha lehúzná ez a súly a tenger fenekére, és vége lenne az egésznek.

Ahogyan egyre jobban ellepte a víz, különös, kongó belső hangot hallott. Nincs kiút. Sirály vagyok. Gúzsba köt a természetem. Ha arra szántak volna, hogy ennyi mindent megtudjak a repülésről, több eszem lenne. Ha arra szántak volna, hogy gyorsan repüljek, rövid szárnyam volna, mint a sólyomnak, és hal helyett egéren élnék. Apámnak igaza volt. El kell felejtenem ezt az egész őrültséget. Haza kell repülnöm a Rajhoz, és meg kell elégednem azzal, hogy vagyok, ami vagyok: egy szegény, korlátolt sirály.

A hang elnémult. Jonathan belátta, hogy igaza volt. A sirálynak éjjel a parton a helye. Márpedig ettől a pillanattól kezdve ő is rendes sirály. Mindenkinek jobb lesz így.

Fáradt szárnycsapásokkal kiemelkedett a sötét vízből, és a part felé repült. Most hasznára vált, amit az erőkímélő mélyrepülésről megtanult.

Azért sem, gondolta. Szakítottam az eddigi életmódommal, semmi se kell, amit megtanultam. Sirály vagyok, olyan, mint a többi, úgy is fogok repülni, ahogyan a többi. Nagy

nehezen felemelkedett vagy harminc méterre, és erősebben csapkodott a szárnyával, igyekezett a part felé.

Most, hogy úgy döntött, hogy pontosan olyan lesz, mint a Raj bármelyik tagja, jobban érezte magát. Ezentúl semmi köze ahhoz a kényszerhez, amely egyre tanulásra ösztönzi, nem lesz több vakmerő próbálkozás, és nem lesznek kudarcok. Egészen kellemes dolog abbahagyni a gondolkodást, és csak repülni a sötétben, a part fényei felé.

Sötét van! – kondult intően a hang. – *A sirályok sohasem repülnek sötétben!*

De ezúttal Jonathan nem figyelt rá. Milyen kellemes is ez, gondolta. A holdvilág és a parti fények villódznak a vízen, megannyi kis irányfény az éjszakában, minden olyan békés és csendes...

Le a légből! Sötétben sose repül sirály! Ha arra szántak volna, hogy sötétben repülj, olyan szemed lenne, mint a bagolynak! Az agyad térképszerűen rögzítene! Kurta szárnyad lenne, mint a sólyomnak!

És akkor, ott, az éjszakában, harminc méter magasan a levegőben, Jonathan Livingston sirály szeme megrebbent. Izmainak fájdalma, elhatározásai egy csapásra semmivé foszlottak.

Kurta szárnyak! *A sólyom kurta szárnyai!*

Ez a megoldás! Milyen ostoba voltam! Icipici szárnyacska – az kell nekem. Behúzom a szárnyamat, és csak a hegyével repülök! *Kurta szárnyakkal!*

Felemelkedett a sötét tenger fölött hatszáz méterre. Egyetlen percet sem vesztegetett többé töprengésre kudarcon, halálon. Szárnyát törzséhez szorította, csupán keskeny, hátranyilazott szárnyvégeit feszítette a levegőnek, s így ment át zuhanásba.

A süvöltés fülsiketítővé erősödött. Száztíz kilométer, százнegyven, százkilencven – és még egyre gyorsult. A szárnyát tépő erő most kétszázhúsz kilométeres sebességnél sem volt olyan kemény, mint előzőleg száztíz kilométernél. Szárnyvé-

gei alig észrevehető elcsavarásával könnyedén jött ki a zuhanásból, és máris a hullámok fölött száguldott, mint holdfényben szürkéllő ágyúgolyó.

Szemét az éles széltől védve résnyire zárta, és határtalan boldogság töltötte el. Kétszázhúsz kilométer óránként! És irányítani képes magát! Kíváncsi vagyok, ha hatszáz méter helyett ezerötszázról kezdem, vajon akkor a sebesség...

Iménti fogadkozása feledésbe merült, elsöpörte a süvítő széláram. És egy csepp bűntudatot sem érzett, hogy a magának tett fogadalmát megszegte. Az ilyen fogadalom csak azokat a sirályokat köti, akik beérik a megszokottal. Annak, aki tanulván, ízelítőt kapott abból, mit jelent kiválónak lenni, semmi szüksége az effajta fogadkozásra.

Napkeltekor Jonathan sirály már újra gyakorolt. Ezerötszáz méterről a halászcsónakok apró pettyeknek látszottak a sima kék víztükrön, a Reggeliző Raj pedig örvénylő porszemek halvány felhőcskéjének.

Minden porcikájában érezte, hogy él. Reszketett a gyönyörűségtől, büszke volt, hogy sikerült úrrá lennie a félelmén. Aztán természetes mozdulattal behúzta a szárnyát, kinyújtotta kurta, szögbe állított szárnyvégeit, és zuhanni kezdett a tenger felé. Ezerkétszáz méteren elérte a végsebességet. A szembeszáguldó levegő hangból sűrűsödött, tömör, kemény fallá vált, aminek ellenében nem lehetett tovább gyorsulni. Függőlegesen zuhant lefelé, háromszáznegyven kilométeres sebességgel. Nyelt egy nagyot, hiszen tudta, hogy ha a szárnya nem lenne behúzva, ezzel a sebességgel millió parányi sirálydarabra robbanna szét. De a sebesség erő volt, a sebesség öröm volt, a sebesség maga volt a boldogság.

Háromszáz méteren megkezdte a kivételt a zuhanásból. Szárnyvégei sivítottak és borzolódtak a hatalmas áramlásban, a csónak és a sirályraj megbillent és meteorsebességgel növekedett, pontosan az ő pályáján.

Nem tudott megállni; azt sem tudta, ilyen sebességgel hogyan kellene fordulni.

Az összeütközés: azonnali halál.

Így aztán behunyta a szemét.

Ezen a szép reggelen, közvetlenül napfelkelte után végül is az történt, hogy Livingston sirály háromszáznegyven kilométeres sebességgel, behunyt szemmel, süvöltő tollakkal átszáguldott a Reggelizõ Raj kellős közepén. A Szerencse Sirálya ez egyszer lemosolygott rá, és nem történt katasztrófa.

Amikor a csőrét az ég felé emelte, még mindig kétszázötvenöt kilométerrel haladt. Mire végre harminc kilométerre lassult, és újra kinyújtotta a szárnyát, a halászcsónak parányi morzsa volt a tengeren, ezerkétszáz méterrel alatta.

Diadalérzés fogta el. Végsebesség! Egy sirály *óránként háromszáznegyven kilométeres sebességgel száguld!* Ez aztán áttörés, a Raj történetének legnagyobb pillanata. És ezzel a pillanattal új korszak kezdődött Jonathan sirály számára. Kirepült magányos gyakorló légterébe. Kétezernégyszáz méteren zuhanáshoz készülve, behúzta a szárnyát, és nekilátott, hogy felfedezze, hogyan kell fordulni.

Rájött, hogy ha egyetlen szárnyvégtollát csak egy centire kimozdítja, félelmetesen gyors, nagy ívű forduló az eredmény. Mielőtt azonban ezt megtanulta volna, azt tapasztalta, hogy ha ilyen nagy sebességgel több tollát mozdítja, pörögni kezd, mint a puskagolyó... és Jonathan a világ minden sirálya közül elsőként végzett műrepülést.

Aznap nem vesztegette az idejét arra, hogy szóba elegyedjen a többi sirállyal. Napnyugtáig repült egyfolytában. Felfedezte a bukfencet, a vezetett orsót, a dobott orsót, a háton dugóhúzót, a bukófordulót, a legyezőfordulót.

Amikor Jonathan sirály visszatért a partra a Rajhoz, késő éjszaka volt már. Szédelgett, és ólmos fáradtságot érzett. Mégis, ahogy a leszálláshoz besiklott, széles jókedvében levágott egy bukfencet, majd egy dobott orsó után ért földet. Ha meghallják az Áttörés hírét, gondolta, odalesznek az örömtől. Mennyivel érdekesebb lesz mostantól a világ! Az unal-

mas caplatás helyett a halászcsónakok és part közt értelme lesz az életünknek! Kiemelkedhetünk a tudatlanságból, kitűnő, értelmes, ügyes lényekké válhatunk. Szabadok leszünk! *Megtanulhatunk repülni!*

Az elkövetkező években ott zúgott és izzott az ígéret.

A sirályok a Tanácsgyűlésben gubbasztottak, amikor Jonathan leszállt. Úgy tűnt, már jó ideje együtt van a Raj. Valóban, vártak valamire.

– Jonathan Livingston sirály – mondta a Vén –, állj a Középpontba! – A Vén szava felettébb ünnepélyesen hangzott. A Középpontba állni a legnagyobb megszégyenítést jelentette. A tisztelet jeléül csak a sirályok legkiválóbb vezéreit szokták a Középpontba állítani. Hát persze, gondolta Jonathan, a Rajreggeli; hiszen látták az Áttörést! De nekem nem kell semmiféle megtiszteltetés. Nem vágyom rá, hogy vezér legyek. Csak azt szeretném, hogy megoszthassam velük, amire leltem, hogy megmutassam nekik a lehetőséget, amely kitárult előttünk. Előrelépett.

– Jonathan Livingston sirály – szólt a Vén –, állj a Középpontba, hogy sirálytársaid is láthassák megszégyenülésed!

Mintha fejbe vágták volna. Térde remegett, tolla fakóra vált, füle zúgni kezdett. Meg akarják szégyeníteni? Lehetetlen! Az Áttörés! Nem értik?! Tévedés, szörnyű tévedés!

– ...elvetemült felelőtlenségéért – hallotta a komoran ünnepélyes hangot –, amellyel megsértette a Sirályok Családjának méltóságát és hagyományait...

Akit megszégyenítésül állítanak a Középpontba, azt kivetik a sirálytársadalomból, magányos életre kárhoztatják, száműzik a Távoli Szirtekre.

– ...egy napon, Jonathan Livingston sirály, megtanulod majd, hogy nem szabad felelőtlenkedni. Az életet nem ismerjük és nem is ismerhetjük meg, azért születtünk erre a világra, hogy táplálkozzunk, s ezáltal addig éljünk, ameddig egyáltalán lehet.

Egy sirály sohasem felesel a Tanácsgyűléssel, de Jonathan

most felemelte a hangját. – Felelőtlenség? Testvéreim! – kiáltotta. – Kiben lakozhat nagyobb felelősségtudat, mint abban a sirályban, aki megtalálja az élet értelmét, magasabb céljait, és követi őket? Ezer évig halfejekért törtük magunkat. De mostantól tudjuk, miért élünk – azért, hogy tanuljunk, hogy felfedezzük a világot, hogy szabadok legyünk! Engedjétek meg, hogy bemutassam, mire jöttem rá...

A Raj akárha kőből lett volna.

– A Testvériségnek vége – zúgták a sirályok kórusban, s egy madárként ünnepélyesen becsukták a fülüket, és hátat fordítottak Jonathannak.

Jonathan sirály élete hátralevő napjait egyedül töltötte. Messzire elrepült, túl a Távoli Szirteken. Egyetlen bánata nem a magány volt, hanem az, hogy a többi sirály nem hajlandó hinni a repülés rájuk váró nagyszerű élményében. Nem akarták kinyitni a szemüket, hogy lássanak.

Jonathan napról napra többet tudott. Megtanulta, hogy áramvonalassá formált testének nagy sebességű zuhanásával két-három méterrel a felszín alatt ritka és jóízű halakat kaphat ki a vízből. Ahhoz, hogy elkerülje az éhhalált, már nem szorult halászcsónakokra és száraz kenyérdarabokra. Megtanult aludni a levegőben, éjszaka, a part menti szélben, melyben napnyugtától napkeltéig vagy százötven kilométernyi utat tett meg. Ugyanezzel a belső irányítással átrepült sűrű tengeri ködrétegeken is, hogy azután föléjük emelkedjen, a vakítóan tiszta égre... Méghozzá olyankor, amikor a többi sirály a földön gubbaszt, mit sem látva a ködön és az esőn kívül. Jonathan azt is megtanulta, hogyan juthat a szelek szárnyán messze be a szárazföldre, ahol finom rovarokat csemegézhet.

Amiről egykor azt hitte, hogy az egész Raj osztályrésze lesz, azt most egyedül magának szerezte meg. Megtanult repülni, és nem sajnálta az árat, amit fizetnie kellett érte. Jonathan sirály felfedezte, hogy az unalom, a félelem és a

harag az oka annak, hogy a sirályok élete oly rövid. És mivel ezek őbelőle eltűntek, élete hosszú és boldog volt.

A két sirály este érkezett, mikor Jonathan éppen békésen és magányosan siklott szeretett égboltján. Ahogy a két szárnyvége mellett feltűntek, olyan tiszták voltak, mint a csillagok sugarai. A fény, mely belőlük áradt, biztatóan derengett az éjszakai légben. De a legnagyszerűbb az volt, ahogyan repültek. Pontosan tartották a mintegy kétcentis távközt jobbra és balra tőle.

Jonathan hang nélkül vizsgáztatni kezdte őket. Ilyen vizsgát nem tett még sirály. Ívbe görbítette a szárnyát, s lelassult, az átesési sebességnél alig egy-két kilométerrel többre. A két fénylő madár simán lassult vele együtt, szárnyvég szárnyvég mellett. Tudták, hogyan kell lassan repülni.

Törzse mellé szorította hát szárnyát, orsóba pördült, és átment százkilencven kilométeres sebességű zuhanásba. Együtt hasították vele a levegőt, hibátlan kötelékben.

Ebből a sebességből Jonathan hosszú, függőleges vezetett orsóval ívelt föl. Együtt pörögtek vele, s közben mosolyogtak.

Visszatért a rendes helyzetbe, és jó darabig hallgatagon repült. – No, jó – szólalt meg végül. – Kik vagytok?

– A te Rajodból valók vagyunk, Jonathan. A testvéreid vagyunk. – A szavak határozottan, nyugodtan csengtek. – Azért jöttünk, hogy feljebb vigyünk. Hogy hazavigyünk.

– Nekem nincs otthonom. Rajom sincs. Kitaszított vagyok. És most a Nagy Hegyi Szél tetején repülünk. Még vagy száz méter, de annál feljebb nem jutok ezzel a vén testemmel.

– Hogyne jutnál, Jonathan. Megtanultad. Egy iskolát kijártál, eljött az ideje, hogy belekezdj egy másikba.

Az értelem, aminthogy egész életében benne fénylett, most is megvilágosodott Jonathan sirály előtt. Igazuk van. *Képes rá,* hogy feljebb emelkedjen, és *itt az ideje,* hogy hazatérjen.

Még egyszer utoljára körülpillantott az égen és a nagyszerű, ezüstfényű vidéken, ahol oly sokat tanult.

– Készen állok – mondta végül.

És Jonathan Livingston sirály emelkedni kezdett a két csillagként ragyogó sirállyal, és együtt eltűntek a mélyfekete égbolton.

2

Hát ez lenne a mennyország, gondolta, és mosolyognia kellett saját magán. Nem valami tisztelettudó dolog elemezgetni a mennyországot abban a pillanatban, amikor éppen belerepülni készül.

Amint elhagyta a Földet, és a felhők fölé szállt, szoros kötelékben két csillogó kísérőjével, látta, hogy immár az ő teste is ugyanúgy ragyog, mint az övék. Ugyanaz az ifjú Jonathan sirály volt ő, aki mindig is ott élt aranyfényű szemében, de a külseje megváltozott.

Sirályteste volt, semmi kétség, csakhogy sokkal jobban repült, mint a régi. Ezzel, gondolta, feleannyi erővel kétszer akkora teljesítményt érhetek el, mint a Földön a legjobb pillanataimban!

Tollai vakító fehéren csillogtak, szárnya oly tökéletesen sima lett, mintha ezüstből csiszolták volna. Elragadtatva ismerkedett vele, próbált erőt vinni a gyönyörű új szárnyba.

Négyszáz kilométeróránál érezte, hogy közeledik a vízszintes sebesség határához. Ötszázharmincnál úgy gondolta, most olyan gyorsan repül, ahogy csak telik tőle. Kissé csalódott volt. Az új test lehetőségeinek is van hát határa. Bár korábbi vízszintes repülési rekordjainál jóval többre képes, mégis van hát korlát, amit csak nagy erőfeszítéssel lehetne ledönteni. A mennyben, gondolta Jonathan, nem volna szabad korlátoknak lenni.

A felhők szétszakadoztak, két kísérője átkiáltott hozzá: – Jó leszállást, Jonathan! – és nyomuk veszett.

Tenger fölött repült, csipkés partvonal felé. Néhány sirály

– nagyon kevesen voltak – a sziklákon keletkező feláramlásban vitorlázgatott. Távolabb, északnak, a horizonton még néhányat látott repülni. Új látvány, új gondolatok, új kérdések. Miért van itt ilyen kevés sirály? A mennyországnak *hemzsegnie* kellene a sirályoktól! És miért lettem hirtelen ilyen fáradt? Úgy hírlik, a mennybéli sirályok sohasem fáradnak el, soha nem alszanak.

Hol is hallotta csak ezt? Földi életének emléke rohamosan halványodott. A Föld valamilyen hely, ahol sokat tanult. Igen. De a részletek elmosódtak. Küzdelem az élelemért, kitaszítottság – ilyesmi rémlett róla.

A mintegy tucatnyi sirály a parttól eléje repült, de egyetlen szót sem szóltak. Érezte csupán, hogy üdvözlik, és hogy itthon van. Nagy nap volt ez, de pirkadatára már nem emlékezett.

A part felé fordult, hogy leszálljon. Néhány centire a homoktól fékezve csapott egyet-kettőt a szárnyával, majd könnyed mozdulattal lehuppant. A többi sirály is leszállt, de egyikük sem mozdította ehhez egyetlen tollpihéjét sem. Kiterjesztett, fényes szárnyukkal szembefordultak a széllel, aztán valahogyan megváltoztatták tollaik ívét, s mozgásuk pontosan abban a pillanatban szűnt meg, amikor lábuk talajt ért. Szép manőver, de Jonathan egyszerűen fáradt volt hozzá, hogy rögtön kipróbálja. Ott, a parton állva, anélkül hogy egyetlen szót váltott volna a többiekkel, álomba merült.

A következő napokban Jonathan belátta, hogy itt megint csak ugyanannyit kell tanulnia a repülésről, mint amennyit elhagyott életében megtanult. Egy különbséggel. Itt olyan sirályok voltak, akik úgy gondolkoztak, mint ő. Mindegyikük számára a lét legfontosabb célja a tökély volt abban, amit a legjobban szerettek: a repülésben. Nagyszerű madarak voltak. Nap mint nap egyik órát a másik után töltötték a levegőben, bonyolult műrepülő-figurákat próbálgattak.

Jonathan hosszú időre megfeledkezett a világról, ahonnan jött, ahol a Raj élt, amelynek tagjai makacsul nem akarnak

tudomást venni a repülés öröméről, hanem örökkön-örökké csak arra használják a szárnyukat, hogy a zsákmányt megleljék, és megverekedjenek érte. Hébe-hóba egy pillanatra mégis felvillant benne az emlékük.

Eszébe jutottak azon a reggelen is, amikor az oktatójával repült, és egy sor, törzshöz húzott szárnnyal végzett dobott orsó után a parton pihentek.

– Hol vannak a többiek, Sullivan? – kérdezte hangtalanul. Már tökéletesen használta azt az egyszerű telepatikus módszert, amellyel itt a sirályok rikoltozás és vijjogás helyett érintkeztek. – Miért csak ennyien vagyunk? Hiszen ahonnan én jöttem, ott...

– ...sirályok ezrei éltek. Tudom – Sullivan a fejét ingatta. – Az egyetlen válasz erre szerintem, Jonathan, az, hogy te olyan madár vagy, amilyen millió között egy ha akad. Legtöbben nagyon lassan jutottunk el idáig. Egyik világból a másikba kerültünk, és mindegyik csaknem pontosan azonos volt az előzővel. Rögtön elfeledtük, honnan jöttünk. Nem érdekelt, hová tartunk, éltünk a pillanatnak. Van fogalmad róla, hány életet éltünk le, míg egyáltalán eszünkbe jutott, hogy a lét többet jelent a puszta táplálkozásnál, verekedésnél vagy a Rajban szerzett hatalomnál? Ezret, Jon, vagy tízezret! És csak újabb száz élet után kezdtük sejteni, hogy létezik olyasmi, mint a tökély. Ismét száz élet kellett hozzá, hogy rájöjjünk: létünk célja e tökélyt meglelni és továbbvinni. Ugyanez a szabály érvényes ránk most is, persze: az dönti el, milyen lesz a következő világunk, hogy mit tanulunk meg a mostaniban. Ha mit sem tanultál, a következő világod pontosan ugyanolyan lesz, mint ez itt. Ugyanezekkel a korlátokkal és ólomsúlyokkal küszködsz majd.

Kiterjesztette a szárnyát, szembefordult a szélnek. – De neked, Jon – mondta –, egyetlen alkalom elég volt. Neked nem kellett ezer életen át tanulnod, hogy elérj ide.

Máris a levegőben voltak megint. Gyakorolni kezdtek. A vezetett orsót nehéz volt kötelékben repülni. Amikor háton

repült, Jonathannak fordítva kellett gondolkodnia, szárnyát ellentétesen ívelnie, mégpedig tökéletes összhangban az oktatójával.

– Próbáljuk még egyszer – ismételgette Sullivan –, csináljuk újra. – Végre elhangzott a dicséret: – Jó. – És nekiláttak kötelékben gyakorolni az előrebukfencet.

Egy este azok a sirályok, akik nem az éjszakai repülést gyakorolták, együtt álldogáltak a homokon. Gondolataikba mélyedtek. Jonathan összeszedte minden bátorságát, és odament a Vén Sirályhoz, aki, úgy hírlett, hamarosan túlemelkedik ezen a világon.

– Csiang... – szólította meg félénken.

Az öreg sirály barátságosan pillantott rá. – Tessék, fiam.

A kor, ahelyett hogy elgyengítette volna, acélosabbá tette a Vént. Mindenkinél jobban repült a Rajban. Olyan repülőfigurákat tudott, amilyeneket a többiek még éppen csak kapiskáltak.

– Csiang, ez a világ egyáltalán nem a mennyország, ugye?

A hold fényében látszott, hogy a Vén elmosolyodik. – Megint tanultál valamit, Jonathan sirály – felelte.

– Jó, de mi lesz ezután? Hová tartunk? Olyan hely, hogy mennyország, nincs is?

– Nincs, Jonathan, olyan hely nincs. A mennyország nem hely, nem is idő. A mennyország a tökéletesség állapota. – Egy percre elhallgatott. – Te, ugye, nagyon gyorsan tudsz repülni?

– Én... engem boldoggá tesz a sebesség. – Jonathan meglepődött. Büszkeség fogta el, hogy a Vén felfigyelt rá.

– Abban a pillanatban kezdesz majd ismerkedni a mennyországgal, Jonathan, amikor eléred a tökéletes sebességet. És ez nem azt jelenti, hogy ezer vagy millió kilométert teszel meg óránként vagy hogy fénysebességgel repülsz. Minden szám határt jelent, a tökéletesnek pedig nincsenek határai.

A tökéletes sebesség, fiam, az, ha el sem indulsz, s máris ott vagy.

Csiang egyszer csak eltűnt, és alig szemvillanás múlva vagy huszonöt méterrel odább, a vízparton jelent meg. Majd ismét eltűnt, és ugyanabban a pillanatban újra ott állt Jonathan mellett. – Elszórakoztat – mondta.

Jonathan elképedt. Nyomban megfeledkezett a mennyországról. – Hogy csinálod ezt? Milyen érzés? És milyen messzire tudsz így eljutni?

– Bárhová és bármikor, ahogy kívánod – felelte a Vén. – Jártam mindenütt és minden időben, amit csak el tudok képzelni. – Pillantása elkalandozott, messzi ki a tengerre. – Különös dolog ez. Azok a sirályok, akik az utazást fontosabbnak tartják önmaguk tökéletesítésénél, lassúak, és nem jutnak el sehová. Azok pedig, akik lemondanak az utazásról, hogy helyette tökéletesedni igyekezzenek, bárhová rogvest eljutnak. Ne feledd, Jonathan, a mennyország se nem hely, se nem idő. A helynek és az időnek semmi, de semmi jelentősége nincsen. A mennyország a...

– Engem is meg tudsz tanítani így repulni? – Jonathan sóváran vágyott az újabb, ismeretlen tudásra.

– Hogyne, ha igazán akarod.

– Akarom. Mikor kezdhetjük?

– Akár rögtön, ha kívánod.

– Meg akarom tanulni, hogyan lehet így repulni – mondta Jonathan, és a szeme különös fénnyel égett. – Mondd, mit kell tennem.

Csiang lassan beszélt, és közben erősen figyelte a fiatal sirályt. – Hogy olyan sebesen repülj, mint a gondolat, akárhová, ami csak létezik – mondta –, azzal a tudattal kell kezdened, hogy már meg is érkeztél...

A dolog fortélya az, magyarázta, hogy Jonathan ne tekintse magát többé bezárva egy meghatározott testbe, melynek szárnyfesztáva harminc centiméter, és teljesítménye berajzolható egy térképre. A fortély mindössze ennyi: tudnia kell,

hogy igazi természete szerint egyidejűleg él mindenütt és mindenkor térben és időben, oly tökéletesen, akár az íratlan szám.

Jonathan dühös kitartással gyakorolt, próbálta nap mint nap, reggeltől estig, de minden igyekezete ellenére egyetlen tollpihényit sem mozdult odább.

– Hagyd a hitet! – szólt rá időnként Csiang. – Régebben, a repülésben sem hinned kellett, hanem tudnod, hogyan csináld. Most ugyanaz a helyzet. Lásd neki újra...

Egy napon azután, ahogyan ott állt a parton, és lehunyt szemmel koncentrált, Jonathan villanásszerűen rájött, miről beszélt Csiang. – Hát persze, úgy van! Én egy *tökéletes* sirály vagyok, a lehetőségeimnek nincs határa! – Boldogság fogta el.

– Jó! – mondta Csiang, s hangjában diadal rezgett.

Jonathan kinyitotta a szemét. A Vén és ő magányosan álltak egy teljesen ismeretlen tengerparton – a fák közvetlenül a vízparton nőttek, sárga ikernap rótta pályáját fölöttük.

– Végre rájöttél – mondta Csiang –, de az irányítást még gyakorolnod kell...

Jonathan elbámult. – Hol vagyunk?

A Vén, akit tökéletesen hidegen hagyott a különös környezet, oda sem figyelve válaszolta: – Láthatod, valami bolygón, ahol zöld az ég, s a napja egy ikercsillag.

Jonathan nagyot rikoltott örömében. Ez volt az első rikoltása, mióta elhagyta a Földet. – HÁT SIKERÜLT!

– Persze hogy sikerült, Jon – mondta Csiang. – Minden sikerül, ha tudod, mit csinálsz. Ami pedig az irányítást illeti...

Mire visszatértek, besötétedett. A többi sirály aranyfényű szemében tisztelettel pillantott Jonathanra. Látták, hogyan tűnt el arról a helyről, ahol oly hosszú időre mintha legyökerezett volna.

Egy perc sem telt bele, s nem állta tovább gratulációjukat. – De hát én csak egy jövevény vagyok köztetek! Épp csak hogy nekifogtam! Nekem kell tőletek tanulnom!

– Ki tudja, Jon! – szólt a közelben álldogáló Sullivan. – Tízezer éve nem láttam sirályt, aki ennyire nem félt a tanulástól. – A Raj elnémult. Jonathan zavarában fészkelődni kezdett.

– Ha akarod, most kezdhetünk foglalkozni az idővel – mondta Csiang. – Meg kell tanulnod repülni a múltban és a jövőben. Akkor aztán készen állsz majd, hogy elkezdd a legnehezebbet, a leghatalmasabbat, a legélvezetesebbet. Készen állsz rá, hogy elrepülj, és megtudd, mi a jóság és a szeretet.

Eltelt egy hónap, vagyis egy időszak, ami mintha egy hónap lett volna. Jonathan félelmetes iramban fejlődött. Már a megismerés szokott útját is gyorsan járta, most pedig, magának a Vénnek kiváltságos növendékeként, úgy itta magába az új ismereteket, mint valami áramvonalas-tollas komputer.

De elkövetkezett a nap, amikor Csiang eltűnt. Csendes kis beszédet tartott, ott volt körülötte az összes sirály. Arra intette őket, hogy szüntelenül tanuljanak, gyakoroljanak és törekedjenek rá, hogy az élet egészének tökéletes, láthatatlan lényegéből mind többet és többet megismerjenek. Beszéd közben tollai egyre erősebben fénylettek, míg végül úgy ragyogtak, hogy a sirályok szeme belekáprázott.

– Jonathan – mondta ekkor a Vén, és ezek voltak az utolsó szavai –, tökéletesedj a szeretetben.

Mire a sirályok látása kitisztult, Csiang már nem volt sehol.

Múltak a napok, és Jonathan időről időre azon kapta magát, hogy a Földre gondol, ahonnan érkezett. Ha mindannak, amit itt tud, akkoriban csak a tized-, csak a századrészét tudja, mennyivel gazdagabb lett volna ott az élet! Álldogált a homokban és tűnődött. Vajon akad-e ott sirály, aki küzd

érte, hogy kitörjön a megszokás korlátai közül? Hogy megtudja mi a repülés értelme azonfelül, hogy ezen a módon lehet eljutni a halászcsónakhoz a szánalmas morzsákért? Talán olyan is akad, akit kiközösítettek, mert a Raj színe előtt kimondta az igazát. És minél előbbre haladt jósággyakorlataiban, minél jobban igyekezett, hogy megismerje a szeretet természetét, Jonathan annál inkább vágyott vissza a Földre. Mert magányos múltja ellenére, Jonathan sirályoktatónak született. A szeretet benne úgy nyilvánult meg, hogy érezte: a megismert igazságból át kell adnia valamit egy olyan sirálynak, aki csupán arra vár, hogy az igazságot maga is megismerje.

A gondolat-sebességű repülésben immár jártas és a többieket a fejlődésben istápolgató Sullivannak kételyei voltak.

– Jon, te egykor kitaszított voltál. Miből gondolod, hogy egykori sirálytársaid bármelyike most hallgatna rád? Ismered a közmondást, a nagy igazságot: *Az a sirály lát a legmesszebbre, amelyik a legmagasabban repül.* Ott, ahonnan jöttél, a sirályok lenn állnak a földön, rikácsolnak, vagdalkoznak. Ezer kilométerekre vannak a mennytől – és te meg akarod mutatni nekik a mennyet, onnan a mélyből, ahol ácsorognak! De Jon, hiszen azok a szárnyuk hegyéig se látnak! Maradj te csak itt. Segíts az itteni új sirályoknak, akik már elég magasra jutottak ahhoz, hogy megértsék, amit mondani akarsz nekik. – Egy percre elhallgatott, majd megkérdezte: – Mi lett volna, ha Csiang visszatér az ő egykori világaiba? Vajon hol lennél akkor te ma?

Ez az utolsó érv meggyőző volt. Sullivannak igaza van. *Az a sirály lát a legmesszebbre, amelyik a legmagasabban repül.*

Jonathan maradt. Az újonnan érkezőket tanította. Éles eszük volt, gyorsan haladtak. Nyugtalanító érzése azonban vissza-visszatért. Nem tudott szabadulni a gondolattól, hogy a Földön is lehet egy-két sirály, aki szintén képes lenne rá, hogy tanuljon. Mennyivel előbbre járna ő maga is, ha Csiang a kitaszítottság napjaiban jön el hozzá!

– Sully, vissza kell mennem – mondta végül. – A növendékeid nagyszerűen csinálják a dolgukat. Segítenek neked az újakat tanítani.

Sullivan sóhajtott egy nagyot, de nem vitatkozott tovább. – Azt hiszem, hiányozni fogsz nekem, Jonathan. – Csak ennyit mondott.

– Szégyelld magad, Sully! – szólt Jonathan szemrehányóan. – Ne beszélj butaságokat! Hát mit gyakorolunk mi itt nap mint nap? Ha a barátságunk olyan dolgoktól függne, mint tér és idő, akkor ha végre sikerül legyőznünk a teret és időt, ezzel egyben szétrombolnánk a testvériségünket is! Csakhogy ha legyőzzük a teret, egyéb sem marad, csak az Itt. S ha legyőzzük az időt, marad a Most. Nem gondolod, hogy az Itt és a Most között találkozhatunk egyszer-kétszer?

Sullivan sirály akarva, nem akarva elnevette magát. – Te, te szédült madár – mondta szeretettel. – Ha egyáltalán valaki képes rá, hogy a földhözragadtaknak megmutassa, hogyan láthatnak át ezer kilométereket, hát az Jonathan Livingston sirály lesz. – Lehajtotta a fejét, s a homokra bámult. – Isten veled, Jon, isten veled, barátom.

– Isten veled, Sully. Találkozunk még. – Jonathan képzeletében más idő partjának nagy sirályrajai jelentek meg. A tapasztalat nyújtotta biztonsággal tudta, hogy lénye nem csontok és tollak halmaza, hanem a szabadság és a repülés határtalan tökéletessége.

Fletcher Lynd sirály nagyon fiatal volt, de azt már tudta, hogy Raj soha nem bánt még keményebben és igazságtalanabbul sirállyal, mint az övé vele.

Nem érdekel, mit mondanak – gondolta haragosan, amint elhomályosuló szemmel repült a Távoli Szirtek felé. – Repülni annyival, de annyival többet jelent, mint csapkodni a szárnyunkkal, hogy egyik helyről eljussunk a másikra! Arra akár egy... egy... *szúnyog* is képes! Egyetlen kis vidám orsó a Vén körül, és máris kiközösítettek. Hát teljesen vakok ezek?

Tényleg nem értik? Képtelenek végiggondolni, milyen gyönyörű lenne, ha valóban megtanulnánk repülni?

Nem érdekel, mit gondolnak. Majd én megmutatom nekik, mi az, hogy repülés! Hát Törvényenkívüli leszek, ha így akarják. És úgy, de úgy meg fogják bánni...

A hang mintha belülről, a saját fejéből jött volna. Noha nagyon halk volt, a fiatal sirály úgy meglepődött, hogy megingott, és csusszant egyet a levegőben.

– Ne haragudj rájuk, Fletcher sirály. Azzal, hogy téged kiközösítettek, csak maguknak ártottak. Egy napon ráébrednek majd. Eljön a nap, amikor ők is tudni fogják, amit te tudsz. Bocsáss meg nekik, és segítsd őket hozzá, hogy megérthessék.

Szárnya hegyétől alig néhány centire a világ legragyogóbb sirálya repült. Anélkül, hogy egyetlen tollát mozdította volna, könnyedén siklott, együtt vele, holott Fletcher csaknem a legnagyobb sebességgel repült, amire képes volt.

A fiatal madár egy pillanatra teljesen elvesztette a fejét.

– Mi történik itt? Megőrültem? Meghaltam volna? Mi ez?

Fejében halkan, megnyugtatóan felhangzott a kérdés: – Fletcher Lynd sirály, akarsz-e repülni?

– IGEN, AKAROK!

– Fletcher Lynd sirály, akarsz-e annyit repülni, hogy megbocsáss a Rajnak, tanulj, és egy nap visszamenj hozzájuk, hogy őket is megtanítsd?

Ennek a nagyszerű, csodálatosan repülő lénynek nem lehetett hazudni. Mit számított most, milyen büszke és sértődött madár Fletcher sirály!

– Igen – felelte alig hallhatóan.

– Akkor hát, Fletch – mondta a fénylő lény melegen –, kezdjük a vízszintes repüléssel...

Jonathan lassan körözött a Távoli Szirtek felett, és figyelt. Ez a csiszolatlan ifjú Fletcher sirály csaknem tökéletes repülőnövendéknek bizonyult. Erős volt, könnyed, fürgén mozgott a levegőben. De ami ennél is fontosabb, ami a legfontosabb: csillapíthatatlan vágy élt benne, hogy megtanuljon repülni.

Már jött is kétszáznegyven kilométeres sebességgel, szürke csíkként süvített el oktatója mellett. Éles szögben felfelé vágódva, tizenhat szögletű, emelkedő vezetett orsóra akarta felhasználni a sebességét, miközben hangosan számolta a szögleteket.

– ...nyolc... kilenc... tíz... nézd-Jonathan-elmegy-a-sebesség... tizenegy... tiszta-szögletet-akarok-olyat-mint-a-tied... tizenkettő... de-az-istennek-se-megy... tizenhárom... na-még-három... tizen... juuuj!

Azt, hogy Fletcher a tetőponton átesett, még súlyosbította, hogy tajtékzott a dühtől. Hanyatt esett, majd egy hirtelen mozdulattal háton dugóba, amiből végül is vagy harminc méterrel oktatójának magassága alatt jött ki. Szaporán kapkodta a levegőt.

– Csak az idődet pocsékolod velem, Jonathan! Bamba vagyok! Ostoba! Próbálhatom, ahányszor akarom, sose fog sikerülni!

Jonathan sirály lenézett Fletcherre és bólintott. – Addig nem is, amíg ilyen keményen rántod fel. A bevitelnél hatvan kilométerórát vesztesz! Finoman, Fletcher! Határozottan, de finoman, ahogy mutattam, emlékszel?

Lesiklott a fiatal sirályhoz. – Gyere, csináljuk együtt, kötelékben. És figyelj a felvételre. Lágyan, könnyedén visszük be.

Három hónap múlva Jonathannak újabb hat növendéke volt, mind Kiközösített, és mindet nagyon érdekelte Jonathan furcsa, új eszméje: a repülés örömeért repülni.

Mégis, könnyebb volt számukra a nagy tudást igénylő

repülőfigurákat elsajátítani, mint a bennük rejlő értelmet felfogni.

– Hiszen mindannyian a Nagy Sirály-Eszmét testesítjük meg, a korlátlan szabadság eszméjét – magyarázta nekik Jonathan esténként, ahogy a parton álldogáltak –, és az, hogy pontosan, tisztán repülünk, egy lépés valódi énünk kifejezése felé. Mindazt, ami ebben korlátozna bennünket, le kell küzdenünk. Ezért gyakoroljuk a nagy sebességű repülést, de a lassút is, ezért műrepülünk...

...és az egész napi repüléstől kimerült növendékei eközben sorra elszundítottak. Szívesen gyakoroltak, szerették a sebességet, izgalmas volt a dolog, és csillapította a minden leckével növekvő tudásvágyukat. De egyetlenegy sem jutott el közülük odáig, még Fletcher Lynd sirály sem, hogy elhiggye: a gondolat röpte ugyanolyan valóság lehet, mint a szél hátán, szárnyakon repülni.

– Egész testetek, egyik szárnyvégtől a másikig – mondta máskor Jonathan –, a gondolatok látható formája. Rázzátok le a gondolat láncait, és lehullanak a test láncai is...

De akárhogyan magyarázta is, a sirályok szép mesének vélték csupán, amit mondott, annál pedig nagyobb szükségük volt az alvásra.

Alig egy hónappal később Jonathan megmondta nekik, hogy itt az ideje visszatérniük a Rajhoz.

– Nem készültünk fel még rá! – vitatkozott Henry Calvin sirály. – Nem látnak bennünket szívesen! Kitaszítottak vagyunk! Miért térnénk vissza oda, ahol senkinek sem kellünk?

– Szabadságunkban áll oda menni, ahová akarunk, és olyannak lenni, amilyenek vagyunk – felelte Jonathan, azzal felszállt a homokról, és keletnek fordult, a Raj otthona felé.

Növendékei kis ideig gyötrődve tétováztak. A Raj Törvénye kimondja, hogy a Kitaszított soha nem térhet vissza, és a Törvényt tízezer éve egyszer sem szegték meg. A Törvény így szólt: maradjatok! Jonathan azt mondta: gyertek! És Jonathan már jó kilométert megtett a víz fölött. Ha még

sokáig haboznak, egyedül megy oda az ellenséges érzelmű Rajhoz.

– Hát, ha egyszer nem tartozunk a Rajhoz, a törvényének sem kell engedelmeskednünk, nem igaz? – mondta tétován Fletcher. – És ha harcra kerül a sor, sokkal nagyobb szükség lesz ránk ott, mint itt.

Így azután aznap reggel elindultak nyugatról: nyolc sirály gyémántalakzatban, hogy szárnyvégeik szinte elfedték egymást. A Rajtanács Partját mintegy kétszáz kilométeres sebességgel érték el. Jonathan repült az élen, Fletcher szorosan a jobb szárnya mellett, Henry Calvin keményen ragadt a baljához. Ekkor az egész kötelék jobb vezetett orsóba kezdett, egyszerre, mint egyetlen madár... normál... helyzetből... háthelyzetbe... megint... hasra. Szárnyukat tépte a szél.

A Raj mindennapi életét kísérő rikácsolást és vijjogást a kötelék hatalmas késként vágta el. Nyolcezer sirályszem bámulta meredten, rezzenés nélkül. A nyolc madár egymás után éles felrántásból egy-egy bukfencet csinált, majd nagy kört repülve, minimális sebességgel, szinte már a levegőben állva szálltak le a homokra. Aztán, mintha az ilyesmi köztük mindennapos lenne, Jonathan sirály értékelni kezdte a repülést.

– Először is – mondta hűvös mosollyal – mindannyian elkéstetek egy kissé a felzárkózással...

A Rajt villámcsapásként érte a felismerés. Ezek a madarak Kitaszítottak! És visszatértek! Hisz ez... ez nem lehet igaz! Fletcher balsejtelme a harcról semmivé foszlott a Raj döbbent zavarának árjában.

– Jó, lehet, hogy Kitaszítottak – mondta néhány fiatal sirály. – De hol tanultak meg így repülni?

Csaknem egy óra kellett hozzá, hogy a Vén szava eljusson a Raj minden tagjához: Ne vegyétek észre őket! Az a sirály, aki Kitaszítottal szóba áll, maga is Kitaszítottá válik. Aki csak rápillant a Kitaszítottra, vét a Raj Törvénye ellen.

Ettől kezdve a szürketollasok hátat fordítottak Jonathan-

nak, de úgy tűnt, Jonathan sirály nem is látja őket. Közvetlenül a Tanács Partja fölött tartotta az eligazításokat, és most először arra törekedett, hogy növendékeit rákényszerítse: menjenek el képességeik legvégső határáig.

– Martin sirály! – harsogta az égre. – Azt mondod, tudod, hogyan kell lassan repülni. Semmit sem tudsz, amíg be nem bizonyítod! REPÜLJ!

A különben oly csendes kis Martin William sirály, akit elképesztett, hogy oktatója érdeklődésének fókuszába került, összeszedte magát, és valóságos mestere lett a lassú repülésnek. A legenyhébb szellőben is képes volt tollait úgy ívelni, hogy egyetlen szárnycsapás nélkül emelkedjen a homokról a felhőkig és merüljön vissza.

Hasonlóan tett Charles-Roland sirály is. A Nagy Hegyi Szélben nyolcezer méterre emelkedett, a hideg, ritka levegőben kékre fagyva érkezett vissza, de elragadtatott örömmel fogadkozott, hogy másnap még magasabbra jut.

Fletcher sirály, aki úgy szerette a műrepülést, mint senki más a világon, győzedelmeskedett a tizenhat szögletű, emelkedő vezetett orsón, és másnap megtetézte egy háromszoros legyezőfordulóval. Tolláról vakító fehéren verődött vissza a nap sugara a homokpartra, ahonnan nem egy pillantás kísérte lopva repülését.

Jonathan szüntelenül ott volt minden egyes növendéke oldalán. Bemutatta a gyakorlatokat, ösztönözte, kényszerítette, irányította sirályait. Repült velük éjjel, felhőben, viharban, az élmény szépségéért, miközben a Raj szánalmasan összebújva lapult a földön.

Repülés után a növendékek a homokon pihentek, és ebben az időben már figyelmesebben hallgatták Jonathant. Volt néhány őrült eszméje, amelyet képtelenek voltak felfogni, de voltak jó gondolatai is, melyeket megértettek.

Fokozatosan, az éjszaka leple alatt, a növendékek kis körén túl újabb kör formálódott, kíváncsi sirályok köre, akik végtelen órákon át hallgatagon álltak a sötétben. Nem akarták,

hogy társaik meglássák őket, és ők sem akarták észrevenni társaikat. Napkelte előtt aztán eltűntek.

Egy hónappal a Visszatérés után történt, hogy a Raj első sirálya átlépett a választóvonalon, és kérte, tanítanák meg, hogyan kell repülni. Kérése miatt Terrence Lowell sirályra kimondták az ítéletet: kitaszították; ő lett Jonathan nyolcadik növendéke.

A következő éjjel Kirk Maynard sirály ment oda a Rajból. Nehezen botorkált a homokon, bal szárnya bénán vonszolódott utána. Jonathan lába elé rogyott. – Segíts rajtam – suttogta gyenge hangon, ahogyan a haldoklók búcsúznak. – Nincs a világon semmi, amit jobban szeretnék, mint repülni...

– Hát akkor rajta – mondta Jonathan. – Emelkedj fel velem a földről, és kezdhetjük.

– Nem értesz. A szárnyam. Nem tudom mozdítani a szárnyamat.

– Maynard sirály, szabadságodban áll, hogy önmagad légy, valóságos magad, itt és most; és semmi nem állhat az utadba. Ez a Nagy Sirály Törvénye, a Törvény, amely Van.

– Azt mondod, tudok repülni?

– Azt mondom, szabad vagy.

Ekkor Kirk Maynard sirály egyszerűen és gyorsan, minden erőlködés nélkül széttárta szárnyát, és felemelkedett a fekete éjbe. Kiáltása felverte álmából a Rajt. Háromszáz méterről torkaszakadtából vijjogta: „Tudok repülni! Nézzétek! TUDOK REPÜLNI!"

Napkeltekor csaknem ezer madár állt a növendékek körén kívül, s kíváncsian bámulták Maynardot. Mit sem törődtek vele, látják-e őket vagy sem. Feszülten figyeltek, meg akarták érteni Jonathan sirályt.

Nagyon egyszerű dolgokról beszélt – arról, hogy helyes, ha egy sirály repül, hogy a szabadság a sirály legsajátabb természete, hogy bármi állna is ennek a szabadságnak az útjában,

azt el kell vetni, legyen bár hagyomány, babona vagy bármiféle korlát.

– Elvetni – hangzott fel egy hang a tömegből –, akkor is, ha az a Raj Törvénye?

– Az egyetlen igaz törvény az, amely a szabadsághoz vezet – mondta Jonathan. – Nincs más törvény.

– Hogyan várhatod el tőlünk, hogy úgy repüljünk, ahogyan te? – kérdezte egy másik hang. – Te különleges vagy, isteni, tehetséges, fölötte állsz minden más madárnak!

– Nézd Fletchert! Lowellt! Charles-Roland-t! Judy Lee-t! Ők is különlegesek, tehetségesek és isteniek? Egy cseppet sem inkább, mint te vagy én. Az egyetlen különbség, az egyetlen egy alapvető különbség, hogy ők kezdik megérteni, mik is valójában, és kezdenek élni ezzel a tudással.

Növendékei, Fletchert kivéve, bizonytalanul mocorogtak. Fogalmuk sem volt róla, hogy ezt csinálják.

A tömeg napról napra nőtt; jöttek, hogy kérdezzenek, hogy csodálják Jonathant és követőit, hogy gúnyolódjanak rajtuk.

– A Rajban azt beszélik, hogy ha nem te vagy maga a Nagy Sirály Fia – mondta Fletcher Jonathannak egy reggel, a haladó sebességi gyakorlatok után –, akkor is ezer évvel jársz a korod előtt.

Jonathan felsóhajtott. A félreértés ára, gondolta. Vagy ördögnek, vagy istennek kiáltanak ki. – Te mit gondolsz, Fletch? Valóban megelőzzük a korunkat?

Hosszú csönd. – Hát, ilyenfajta repülés mindig volt, akárki megtanulhatta volna, aki fel akarta fedezni; ennek semmi köze a korhoz és az időhöz. Lehet, hogy mi egyszerűen előbbre vagyunk annál, ahogyan a legtöbb sirály repül.

– Haladsz – felelte Jonathan, miközben a hátára fordult, és úgy siklott egy darabig. – Ez korántsem olyan rossz, mintha megelőztük volna a korunkat.

Pontosan egy héttel később történt. Fletcher a nagy sebességű repülés elemeit mutatta be új növendékek egy csoportjának. Éppen kijött egy kétezer méteres zuhanásból, hosszú szürke csíkként száguldott vagy fél méterrel a part fölött, amikor egy első repüléséről érkező, anyját hívó fióka egyenesen eléje siklott. Fletcher Lynd sirály, hogy kikerülje a kicsit, egy tizedmásodperc alatt élesen balra vágott, s mintegy háromszáz kilométeres óránkénti sebességgel nekirepült egy kemény gránitsziklának.

Úgy érezte, mintha a szikla egy másfajta világ hatalmas, kemény kapuja volna. Robbanó ijedtség, mindent elborító rémület, sötétség, azután ott lebegett egy különös, idegen égen, feledve, emlékezve, feledve; félelem és bánat hullámain. És szomorú volt, borzasztóan szomorú.

A hang úgy érte, mint azon az első napon, amikor találkozott Jonathan Livingston sirállyal.

– A titok, Fletcher, abban rejlik, hogy a korlátainkat sorjában, türelmesen győzzük le. Nem repülünk át ész nélkül sziklákon, az majd egy kicsit később következik a programunkban.

– Jonathan!

– Akit a Nagy Sirály Fiaként is emlegetnek – felelte az oktató szárazon.

– Mit csinálsz te itt? A szikla! Én... meg... meghaltam...?

– Ugyan, Fletch. Gondolkozz. Ha most itt beszélgetünk, akkor nyilvánvaló, hogy nem halhattál meg, nem? Az mindenesetre bizonyos, hogy túl gyorsan cseréltél tudatszintet. Hogy hogyan lesz tovább, azt neked kell eldöntened. Maradhatsz itt, és tanulhatsz ezen a szinten – ami persze kicsit magasabb annál, amelyet elhagytál –, vagy visszamehetsz, és folytathatod a munkát a Rajnál. A Vének erősen remélték, hogy bekövetkezik egy ilyesfajta baleset, de meglepődtek, hogy te ilyen szépen beváltottad reményüket.

– Természetesen szeretnék visszamenni a Rajhoz. Az új csoporttal még épp hogy csak elkezdtem a munkát!

– Rendben van, Fletcher. Emlékszel, mit mondtunk a testről, hogy az nem más, mint maga a gondolat...?

Fletcher megrázta a fejét, kinyújtotta szárnyát, és kinyitotta a szemét. A szikla alján állt, körülötte az egész Raj. Ahogy megmozdult, a tömeg izgatott rikácsolásban tört ki.

– Él! Ő, aki meghalt, *él!*

– A szárnya hegyével érintette meg! Feltámasztotta! A Nagy Sirály Fia!

– Nem! Ő maga is tagadja! Ez az ördög! AZ ÖRDÖG! Azért jött, hogy megrontsa a Rajt!

Négyezer sirály tülekedett a tömegben. Ami történt, megrémítette őket; az ördög felemlegetése úgy söpört végig rajtuk, mint az orkán a viharos óceánon. Meredt szemmel, görbült karmokkal ölni készültek.

– Jobban éreznéd magad, ha eltűnnénk innen, Fletcher? – kérdezte Jonathan.

– Hát nem lenne kifogásom ellene...

Hirtelen vagy egy kilométerrel odább álltak, ők ketten, s a sirálytömeg villogó csőrei a puszta levegőbe vágtak.

Miért van az – töprengett Jonathan –, hogy a világon a legnehezebb dolog meggyőzni egy madarat arról, hogy szabad, és hogy ezt be is bizonyíthatja magának, ha hajlandó egy kevéske időt ráfordítani? Miért olyan nehéz ez?

Fletcher pislogva próbált hozzászokni a hirtelen megváltozott helyszínhez. – Mit csináltál? Hogy kerültünk ide?

– Azt mondtad, ott akarod hagyni a tömeget, vagy nem?

– Persze! De hogyan csináltad...?

– Semmi különös, Fletcher. Gyakorlás kérdése.

Reggelre a Raj elfelejtette őrjöngését, de Fletcher nem. – Jonathan, emlékszel, mit mondtál valamikor? Hogy annyira kell szeretni a Rajt, hogy visszatérjünk hozzá és oktassuk?

– Igen.

– Nem értem, hogyan vagy képes szeretni a madárcsőcseléket, amely meg akart ölni.

– De hát Fletcher, nem ezt szeretjük bennük! Persze hogy nem szereted a gyűlöletet és a gonoszságot. Meg kell tanulnod az igazi sirályt látni bennük, a jót mindegyikükben, és segíteni nekik, hogy ők is meglássák magukban. Ezt értem én szereteten. Nagyszerű érzés, ha megleled a nyitját.

Emlékszem például egy vad, fiatal madárra, Fletcher Lynd sirályra. Éppen akkor lett Kitaszított, készen állt rá, hogy életre-halálra megküzdjön a Rajjal, azon volt, hogy pokollá tegye magának a Távoli Szirteket. Ehelyett ma mennyországot épít magának, és az egész Rajt odavezeti.

Fletcher az oktató felé fordult, és a szeme riadtan megrebbent. – *Én* vezetem? Hogy érted azt, hogy *én* vezetem? Itt te vagy az oktató. Nem hagyhatsz el bennünket!

– Nem-e? Nem gondolod, hogy lehetnek más rajok is, más Fletcherek, akiknek nagyobb szükségük van oktatóra, mint nektek, akik már úton vagytok a fény felé?

– *Én?* Jon, én egy egyszerű sirály vagyok, te pedig...

– ...a Nagy Sirály Egyetlen Fia, mi? – Jonathan felsóhajtott, és kibámult a tengerre. – Neked már nincs rám szükséged. Neked arra van szükséged, hogy tovább keresd önmagad, mindennap egy kicsit többet fedezz fel belőle, a valódi, korlátlan Fletcher sirályból. Ő a te oktatód. Őt kell megértened, őt kell gyakorolnod.

Egy pillanattal később Jonathan teste fénylőn vibrált a légben, s lassan áttetszővé vált. – Ne hagyd, hogy ostobaságokat suttogjanak rólam, vagy istent csináljanak belőlem. Rendben van, Fletch? Sirály vagyok. Szeretek repülni, ennyi az egész...

– JONATHAN!

– Szegény Fletch. Ne higgy a szemednek. Amit azzal látsz, csupa korlát. Az értelmeddel nézz, ébredj rá arra, amit úgyis tudsz már, és meglátod, hogyan kell repülni.

A fény kihamvadt. Jonathan sirály úgy eltűnt, mintha ott sem lett volna.

Egy idő múlva Fletcher sirály felerőltette magát a légbe, és ott találta a vadonatúj növendékek egy csoportját. Mind mohón várta az első oktatást.

– Hogy az elején kezdjem – mondta Fletcher lassan –, meg kell értenetek, hogy a sirály a korlátlan szabadság fogalma, a Nagy Sirály képmása, és egész testetek, szárnyvégtől szárnyvégig, nem egyéb, mint a saját gondolatotok.

A fiatal sirályok furcsállva nézték. Nofene, gondolták, ez nem úgy hangzik, mint egy bukfenc-oktatás.

Fletcher sóhajtott egyet, és újrakezdte. – Hm. Hát... na jó – mondta, és tekintetével felmérte őket. – Kezdjük a vízszintes repüléssel. – Egyszerre megértette, hogy barátja valóban semmivel sem volt istenibb, mint akár ő, Fletcher.

Nincs korlát, Jonathan? – gondolta. – Hát akkor nincs messze az idő, amikor én tűnök majd elő a puszta légből a *te* partodon, és mutatok neked egyet-mást arról, hogyan kell repülni!

És noha igyekezett illően szigorúnak mutatkozni, Fletcher sirály egy pillanatra hirtelen úgy látta növendékeit, amilyenek valóban voltak. A látvány nagyon tetszett neki, el volt tőle ragadtatva. Nincs korlát, Jonathan? – gondolta. És elindult a tudás megszerzésének útján.

Simóné Avarosy Éva fordítása

SAMUEL BECKETT

ÍRORSZÁG

Társaság

Hang érkezik valakihez a sötétben. Képzeld el.

Valakihez hanyatt a sötétben. Ezt a nyomásból tudja végig a hátán meg ahogy a sötétség változik ha behunyja a szemét s megint ha kinyitja megint. A mondottaknak csak kis része igazolható. Mint például ha azt hallja, Hanyatt fekszel a sötétben. Akkor el kell ismernie a mondottak igazát. De a mondottak legnagyobb része nem igazolható. Mint például ha azt hallja, Ezen és ezen a napon láttad meg a napvilágot. Néha elegyedik a kettő mint például, Ezen és ezen a napon láttad meg a napvilágot és most hanyatt fekszel a sötétben. Fogás talán az egyik cáfolhatatlanságából a másiknak hitelt kölcsönözni. Ez hát az állítás. Valakihez hanyatt a sötétben egy hang múltról beszél. Utalva olykor jelenre még ritkábban jövőre is mint például, Úgy végzed ahogy most vagy. És egy másik sötétben vagy ugyanabban egy másik kitalálja az egészet hogy társaság legyen. Otthagyni gyorsan.

A második személy használata a hangot jelzi. A harmadiké azt a mételyező másikat. Ha ahhoz és akiről a hang beszél beszélni tudna volna egy első. De nem tud. Nem fog. Nem tudsz. Nem fogsz.

A hangon és lélegzése halk neszén kívul semmi nesz. Legalábbis semmi hallható. Ezt lélegzése halk neszéből tudja.

Noha tűnődni most kevésbé hajlamos mint bármikor néha csak kénytelen eltűnődni valóban hozzá és róla beszél-e a hang. Nem lehet vele a sötétben egy másik akihez és akiről a hang beszél? Nem lehet talán hogy nem neki szánt közléseket hallgat ki? Ha egyedül van hanyatt a sötétben miért nem mondja a hang hogy így van? Miért nem mondja például soha, Ezen és ezen a napon láttad meg a napvilágot és most egyedül vagy hanyatt a sötétben? Miért? Talán épp azért hogy szellemében e tétova bizonytalanságot és zavart ébreszsze.

Sohasem aktív szellemed most még kevésbé az mint bármikor. Ez olyan állítástípus melyet készséggel elfogad. Ezen és ezen a napon láttad meg a napvilágot és sohasem aktív szellemed most még kevésbé az mint bármikor. Ámde a társasághoz bizonyos szellemi aktivitásnak kell járulnia bármily csekélynek is. Ezért nem mondja a hang, Hanyatt fekszel a sötétben és semmiféle szellemi aktivitást nem mutatsz. A hang magában társaság de nem elég. Nélkülözhetetlen kiegészítés hatása a hallgatóra. Ha mást nem a fent említett tétova bizonytalanságot és zavart ébreszteni szellemében. De nyilván e hatáson túl is kell társaság. Mert ha a hangot csupán hallaná s az nem lenne rá nagyobb hatással mint egy bantu vagy erse szöveg akkor miért is ne hallgathatna el? Hacsak nem célja pusztán hanggal gyötörni valakit aki csendre vágyik. Vagy persze hacsak nincs az előbbi feltevés szerint egy másiknak szánva.

Kisfiú fogod anyád kezét kijöttök Connolly boltjából. Jobbra fordultok s szótlanul indultok az országúton dél felé. Vagy száz lépés után elkanyarodtok a tengertől és nekivágtok a hazavezető hosszú kaptatónak. Haladtok kézen fogva szótlanul a langyos csendes nyári levegőben. Késő délután van és vagy száz lépés után az emelkedő gerince fölött kibukkan a nap. Felnézve a kék égre aztán anyád arcára megtöröd a

csendet s megkérded nem sokkal távolibb-e a valóságban mint amilyennek tűnik. Mármint az ég. A kék ég. Hogy nem kapsz választ gondolatban újrafogalmazod a kérdést és vagy száz lépés után felnézel anyád arcára megint s megkérded tőle nem tűnik-e sokkal kevésbé távolinak mint amilyen a valóságban. Valamely okból mit sosem tudtál megfejteni felindíthatta e kérdés nagyon. Mert ellökte kis kezed és felejthetetlenül fájdalmas volt a válasza.

Ha nem hozzá beszél a hang egy másikhoz kell hogy beszéljen. Így érvel a maradék érvvel. Egy másikhoz arról a másikról. Vagy róla. Vagy egy még másikról. Egy másikhoz arról a másikról vagy róla vagy egy még másikról. Valakihez hanyatt a sötétben mindenképp. Valakiről hanyatt a sötétben ha ugyanaz ha más. Így érvel a maradék érvvel és hamisan érvel. Mert ha nem hozzá beszél a hang hanem egy másikhoz akkor arról a másikról kell hogy beszéljen és nem róla vagy egy még másikról. Minthogy második személyben beszél. Ha nem arról beszélne akihez hanem egy másikról nem második személyben beszélne hanem harmadikban. Például, Ezen és ezen a napon látta meg a napvilágot és most hanyatt fekszik a sötétben. Világos tehát hogy ha nem hozzá beszél a hang hanem egy másikhoz akkor nem is róla beszél hanem arról a másikról és senki másról. Így érvel a maradék érvvel hamisan. Hogy társaság legyen bizonyos szellemi aktivitást kell mutatnia. Noha nem okvetlenül magasrendűt. Sőt mondhatni minél alacsonyabb annál jobb. Egy bizonyos pontig. Minél alacsonyabb rendű a szellemi aktivitás annál jobb a társaság. Egy bizonyos pontig.

Abban a szobában láttad meg a napvilágot ahol minden valószínűség szerint fogantál. A nagy ívelt zárt erkély a hegyekre nézett nyugatra. Főként nyugatra. Mert ívelt lévén egy kicsit délre és egy kicsit északra is nézett. Szükségképpen. Egy kicsit délre további hegyekre és egy kicsit északra kifutó

dombokra és lapályra. A szülész nem más volt mint bizonyos Hadden vagy Haddon doktor. Borzas szürke bajusz és űzött tekintet. Ünnepnap lévén apád reggeli után egy flaskával és kedvenc tojásos szendvicseiből egy csomaggal felszerelve nyomban elment hazulról csatangolni a hegyekben. Nem volt ebben semmi rendkívüli. Ám aznap reggel nem a gyalog-lás s a vadregényes táj szeretete volt az egyedüli mozgató. Sarkallta őt a távozásra idegenkedése is a vajúdás és szülés fájdalmaitól és egyéb visszataszító dolgaitól. Ezért a szendvi-csek melyeket az első megmászott csúcson fogyasztott el dél-ben egy nagy szikla árnyékában arccal a tengernek. Képzel-heted mi mindenre gondolt miközben rekettyén meg haraszton gázolt keresztül. Mikor alkonyatkor hazatért döbbenten értesült a hátsó ajtóban a cselédlánytól hogy a vajúdás még javában tart. Annak ellenére hogy már akkor elkezdődött mielőtt teljes tíz órával korábban elment hazulról. Nyomban a vagy húsz lépésnyire levő kocsiszínbe sietett ahol De Dion Boutonját tartotta. Magára csukta az ajtókat és bemászott a vezetőülésbe. Képzelheted mi mindenre gondolt miközben ott ült a sötétben nem tudván mire gondoljon. Noha kimerült volt és sajgott a lába az újhold fényénél már-már újra nekivá-gott a mezőknek amikor futva érkezett a cselédlány hogy tudassa végül csak vége lett. Vége!

Öregember vagy keskeny földúton ballagsz. Hajnalban indultál és most este van. A csöndben az egyedüli nesz lépte-idé. Egyedüli neszek inkább mert mindegyik más mint az előző. Hallgatod őket és fejben hozzáadod az előzőek egyre növekvő összegéhez. Megállsz az árokszélen lehajtott fejjel és átszámítod méterre. Ezúttal két lépés per méter alapon. Mennyi jön hajnaltól a tegnapiakhoz. A tavalyiakhoz. A tavalyokéihoz. Más napok mint a mai s mégis oly hasonlók. A roppant összeg kilométerekben. Mérföldekben. Hányszor a Föld körül máris. E számítások közben apád árnyéka is melletted áll mozdulatlanul. Elnyűtt csavargóruhájában. Végül tovább egymás mellett nulláról újra.

Hol innen hol onnan érkezik hozzá a hang. Hol messziről halványan hol meg a fülébe mormolva. Egyetlen mondaton belül változtathat helyet és terjedelmet. Így például felfelé fordított arca fölül tisztán, Húsvét napján láttad meg a napvilágot és most. Aztán a fülébe mormolva, Hanyatt fekszel a sötétben. Vagy persze fordítva. Egy másik sajátossága a hosszas hallgatások amikor szinte már remélni meri hogy ezzel vége. Tehát azonos példával élve felfelé fordított arca fölül tisztán, Krisztus halála napján láttad meg a napvilágot és most. Majd éledező reményére nagy sokára a mormolás, Hanyatt fekszel a sötétben. Vagy persze fordítva.

Egy másik sajátossága hogy ugyanazt hajtogatja. Kisebb változtatásokkal folyton ugyanazt. Mintha rá akarná ezzel erőltetni. Hogy bevallja, Igen emlékszem. Hogy talán még hangja is legyen. Hogy mormolja, Igen emlékszem. Micsoda adalék volna a társasághoz! Egy hang egyes szám első személyben. Mormolná olykor-olykor, Igen emlékszem.

Vén koldusasszony babrál egy nagy kertkapun. Félvak. Jól ismered a helyet. A házban lakó asszony aki süket mint az ágyú és nincs ki mind a négy kereke jóban van anyáddal. Meggyőződése volt hogy egyszer repülni tud a levegőben. Így hát egy szép napon kiugrott egy első emeleti ablakból. Kis bicikliden hazafelé karikázva az óvodából látod hogy szegény öreg koldusasszony be akar menni. Leszállsz és kinyitod neki a kaput. Áldást mond rád. Milyen szavakkal is? Isten fizesse meg kicsi úrfi. Valahogy így. Isten óvjon kicsi úrfi.

Legerősebben is halvány hang. Lassan apad míg szinte már nem hallható. Aztán lassan vissza halvány legerősebbre. Minden egyes lassú apadásnál lassan éled a remény hogy elhal. Tudnia kell hogy visszatér megint. És mégis minden egyes lassú apadásnál lassan éled a remény hogy elhal.

Lassan behatolt a sötétbe és a csendbe s olyan sokáig feküdt ott hogy maradék ítéletével véglegesnek ítélte őket. Mígnem egy napon a hang. Egy napon! Mígnem végül a hang mondván, Hanyatt fekszel a sötétben. Ezek első szavai. Hosszú szünet hogy hihessen a fülének aztán máshonnan ugyanaz. Majd a fogadalom hogy nem szűnik míg nem szűnik a hallás. Hanyatt fekszel a sötétben és nem szűnik e hang míg nem szűnik a hallás. Vagy másképpen. Ahogy félhomályban feküdt s csak a furcsa hang lassan beállt a csend és meggyűlt a sötétség. Az talán jobb társaság lenne. Mert miféle furcsa hang? Honnét a félhomály?

Állsz a magas ugródeszka végén. Magasan a tenger fölött. A vízben apád felfelé fordított arca. Felfelé terád. Lenézel a szeretett kedves arcra. Kiált hogy ugorj. Kiált, Csak bátran! A kerek vörös arc. A sűrű bajusz. Az őszülő haj. A hullám elborítja aztán szétteríti újra. A távoli kiáltás megint, Csak bátran! Rengetegen néznek. A vízből is a partról is.

A furcsa hang. Micsoda kegy hogy van mihez fordulni. Olykor-olykor. Sötétben és csöndben behunyni a szemet mintha a fénytől s egy hangot hallani. Valami tárgy helyéről végső helyére kerül. Valami lágy dolog mozdul lágyan hogy többé ne mozduljon. Behunyni a szemet a látható sötéttől és hallgatni ha mást nem is. Valami lágy dolog mozdul lágyan hogy többé ne mozduljon.

A hang halvány fényt sugároz. Míg hangzik ritkul a sötét. Sűrűsödik ha apad. Ritkul ha visszatér halvány legerősebbre. Teljes megint ha szűnik. Hanyatt fekszel a sötétben. Ha akkor nyitva lett volna a szemed változást észlelt volna.

Honnét a félhomály? Micsoda társaság a sötétben! Behunyni a szemet s próbálni elképzelni. Honnét egykor a

félhomály. Semmi forrás. Mintha egész kis űrje halványan fénylene. Mit láthatott volna akkor felfelé fordított arca fölött? Behunyni a szemet s próbálni elképzelni.

Egy másik sajátossága a színtelen tónus. Ugyanaz a színtelen tónus mindenkor. Az állításaira. A tagadásaira. A kérdéseire. A felkiáltásaira. A felszólításaira. Ugyanaz a színtelen tónus. Voltál egykor. Sosem voltál. Voltál valaha? Ó lenni sem soha! Légy újra. Ugyanaz a színtelen tónus.

Tud mozdulni? Mozdul? Mozduljon? Micsoda segítség volna. Amikor a hang kihagy. Bármilyen kis mozdulat. Ha csak egy összezáruló kézé. Vagy kinyílóé ha kezdetben zárt. Micsoda segítség volna a sötétben! Behunyni a szemet és látni azt a kezet. Tenyérrel felfelé betöltve az egész mezőt. A vonalak. A lassan egyenesedő ujjak. Vagy behajlók ha kezdetben egyenesek. A vonalak azon a vén tenyéren.

Ott van persze a szem. Betöltve az egész mezőt. A fedél lassan le. Vagy fel ha kezdetben lent. A golyó. Merő pupilla. Fölfelé mered. Fedett. Csupasz. Fedett megint. Csupasz megint.

S ha mégis megszólalna? Bármilyen erőtlenül. Micsoda adalék volna a társasághoz! Hanyatt fekszel a sötétben és egy napon majd megszólalsz újra. Egy napon! Végül. Végül majd megszólalsz újra. Igen emlékszem. Az én voltam. Az én voltam akkor.

Egyedül vagy a kertben. Anyád a konyhában készülődik Mrs. Coote-ot hívta uzsonnára. Ostyavékony kenyérszeleteket vajaz. Egy bokor mögül figyeled Mrs. Coote érkezését. Vézna savanyú kis asszony. Anyád válaszol neki mondván, A kertben játszik. Felmászol egy nagy fenyőnek majdnem a legtetejére. Üldögélsz egy kicsit hallgatod mindazt a neszt.

Aztán leveted magad. A nagy ágak megtörik zuhanásod. A tűlevelek. Fekszel egy kicsit arccal a földnek. Aztán újra megmászod a fát. Anyád megint válaszol Mrs. Coote-nak mondván, Rém rossz gyerek volt.

Mit érez maradék érzésével a mostról az akkorhoz képest? Amikor helyzetét maradék ítéletével véglegesnek ítélte. Éppúgy kérdezhető mit érzett akkor az akkorról a korábbihoz képest. Amikor még fénymaradványokban járt vagy időzött. Ahogy akkor nem volt akkor ugyanúgy nincs most sem.

Egy másik sötétben vagy ugyanabban egy másik kitalálja az egészet hogy társaság legyen. Ez első látásra világosnak tűnik. De ahogy elidőzik a szem elhomályosul. Valóban minél tovább időzik a szem annál inkább elhomályosul. Míg becsukódik a szem s a szellem e pórustól szabadulván azt kutatja, Mit jelentsen ez? Végül mit jelentsen ez ami első látásra világosnak tűnt? Mígnem ez is a szellem is mintegy bezárul. Akár egy sötét üres szoba ablaka. A kinti sötétségre nyíló egyetlen ablak. Aztán semmi több. Nem. Sajnos nem. Halvány pislákolások még és rezzenések. A szellem kifejezhetetlen rándulásai. Csillapíthatatlanok.

Sehol konkrétan úton A-ból Z-be. Vagy a valószínűség kedvéért mondjuk a ballyogani úton. A jó öreg gyalogút. Valahol a ballyogani úton a sehol konkrétan helyett. Ahol kocsi már nem jár. Valahol a ballyogani úton úton A-ból Z-be. A tételeket összegezve lehorgasztott fejjel az árokszélen. Balra kifutó dombok. Elöl legelők. Jobbra s kissé hátrább apád árnyéka. Oly sokszor a Föld körül máris. A valaha zöld felöltő időtől és kosztól kérges gallértól szegélyig. Még mindig megy hozzá az egykor okkersárga agyonhorpasztott gombakalap és a bakancs. Más ruházat ha van is nem látszik. Hajnal óta úton és most esteledik. Számvetés végeztén to-

vább egymás mellett nulláról újra. Akárha Stepaside-ba. Amikor hirtelen átvágsz a sövényen s a lovaglópályákon át bicegve eltűnsz keletnek.

Mert miért a vagy? Miért egy másik sötétben vagy ugyanabban? S ki hangja kérdi? Ki kérdi, Ki hangja kérdi? És válaszol, Azé a bárkié aki kitalálja az egészet. Ugyanabban a sötétben mint teremtménye vagy egy másikban. Hogy társaság legyen. Ki kérdi végül, Ki kérdi? S válaszol végül mint fentebb? És nagy sokára hozzáteszi magának, Hacsak nem egy még másik. Sehol sem lelhető. Sehol sem kereshető. Az elgondolhatatlan legvégső. Megnevezhetetlen. Utolsó személy. Én. Otthagyni gyorsan.

A fény mi akkor volt. Hanyatt a sötétben a fény mi akkor volt. Naptalan felhőtlen ragyogás. Hajnalodáskor kisurransz felmászol a hegyoldalban rejtekhelyedre. Egy zug a rekettyésben. Keletre túl a tengeren magas hegyvonulat halvány körvonalai. Útikönyved szerint hetven mérföldnyire. Harmadszor vagy negyedszer életedben. Először elmondtad nekik és kicsúfoltak. Nem láttál csak felhőt. Úgyhogy most szívedbe zárod a többi mellé. Alkonyatkor haza vacsora nélkül ágyba. Fekszel a sötétben és ott vagy újra abban a fényben. Fészkedből a rekettyésben a vízen túlra szegezed szemed míg bele nem fájdul. Behunyod elszámolsz százig. Aztán kinyitod és nézel feszülten újra. Újra meg újra. Míg végül ott van. Leghalványabb kék a halvány égen. Fekszel a sötétben és ott vagy újra abban a fényben. Elalszol abban a naptalan felhőtlen fényben. Alszol hajnalfényig.

Kitalálója a hangnak és hallgatójának és önmagának. Kitalálója önmagának hogy társaság legyen. Maradjon ennyiben. Úgy beszél magáról mint egy másikról. Azt mondja magáról beszélve, Úgy beszél magáról mint egy másikról. Önmagát is kitalálja hogy társaság legyen. Maradjon ennyi-

ben. Az összezavarás is társaság egy bizonyos pontig. Az elodázott remény is több a semmilyennél. Egy bizonyos pontig. Mígnem csüggedni kezd a szív. Szintén társaság egy bizonyos pontig. Egy csüggedt szív is több a semmilyennél. Mígnem kezd megszakadni. Így hát magáról beszélve egyelőre úgy dönt, Egyelőre maradjon ennyiben.

Ugyanabban a sötétben mint teremtménye vagy egy másikban amely még nem kitalált. Az sem hogy milyen helyzetben. Állva vagy ülve vagy fekve vagy egyéb helyzetben a sötétben. Ezek tartoznak a még elképzelendő dolgok közé. Dolgok melyekről mindeddig semmi sejtés. Próbakő a társaság. A két sötét közül melyik a jobb társaság? Minden elképzelhető helyzet közül melyik nyújtja a legtöbbet társaságban? S hasonlóképpen a többi még elképzelendő dolognál. Mint az hogy megmásíthatatlanok-e az efféle döntések. Döntsön például kellő elképzelés után a hanyatt vagy a hason fekvő helyzet mellett s derüljön ki erről hogy a gyakorlatban a vártnál kevesebbet nyújt társaságban. Felcserélheti akkor egy másikkal vagy sem? Mint amilyen az összekuporodó lábát felhúzva karja félkörébe és feje a térdén. Vagy mozgásban. Négykézláb mászva. Egy másik egy másik sötétben vagy ugyanabban négykézláb mászva kitalálja az egészet hogy társaság legyen. Vagy valamely más mozgásforma. A lehetséges találkozások. Egy döglött patkány. Micsoda adalék volna a társasághoz! Egy réges-rég döglött patkány.

Nem lehetne javítani a hallgatón? Kellemesebb társasággá tenni ha ugyan nem emberivé. Szellemileg talán elkelne némi pezsdülés. Kísérlet legalább a reflexióra. A felidézésre. Sőt a beszédre. Valamiféle erőfeszítés bármilyen csekély. Érzelem nyoma. Kétségbeesés jelei. A kudarc érzése. A szerepből nem kiesve. Kényes vállalkozás. De fizikailag? Muszáj mindvégig mozdulatlanul feküdnie? Hogy csak a szemhéja rebben olykor-olykor mivel technikailag kénytelen. Bebocsátani és

kizárni a sötétséget. Nem vethetné keresztbe a lábát? Olykorolykor. Hol a balt a jobbon hol meg kicsivel később fordítva. Nem. Teljességgel kizárt. Hogy keresztbe vetett lábbal feküdjön? Egyetlen pillantás eloszlatja. Valamilyen kézmozdulat? Az egyik kézé. Ökölbe szorul és kinyílik. Nehezen indokolható. Vagy felemelkedik elhessenteni egy legyet. De nincsenek legyek. És miért ne legyenek? Erős a csábítás. Legyen egy légy. Amit elhessenthet. Egy élő légy amely halottnak hiszi. Ráébreszti tévedésére de az nyomban újrakezdi. Micsoda adalék volna a társasághoz! Egy élő légy amely halottnak hiszi. De nem. Nem hessentene el egy legyet.

Megesik a szíved egy sünön kint a hidegben és egy régi kalaposdobozba teszed néhány gilisztával. Aztán ezt a dobozt benne a sünnel egy elhagyott kunyhóba viszed kitámasztván az ajtót hogy szegény teremtés ki-be járhasson kedvére. Menjen élelmet keresni s ha jóllakott térjen vissza doboza oltalmába és melegébe a kunyhóban. Ott van hát a sün dobozában a kunyhóban elegendő gilisztával hogy kihúzza valahogy. Még egy utolsó pillantás megbizonyosodni hogy minden rendben aztán mész és valami más után nézel amivel elütheted az időt ami már e zsenge korban is oly lassan telt. A jótetted keltette hév a szokásosnál lassabban hűl ki és halványul el. Akkoriban könnyen hevültél de ritkán sokáig. Alighogy fellobbant benned e hév valami jótettedtől vagy valami kis diadaltól vetélytársaid fölött vagy szüleid avagy tanítóid egy-egy dicsérő szavától máris elkezdett hűlni és halványulni és kisvártatva ugyanolyan fagyos és mogorva voltál mint előtte. Már akkoriban is. De ezen a napon nem. Egy őszi délután történt hogy a sünt találtad és a leírt módon megkönyörültél rajta s amikor elérkezett a lefekvés ideje még mindig tartott a jó érzés. Ágyadnál térdepelve s Isten áldását kérve szeretteidre köztük említetted a sünt is. És meleg ágyadban hánykolódva álomra várva még mindig pislákolt benned a hév a gondolatra micsoda szerencsés sün ez hogy

így utadba került. Keskeny agyagos út kétoldalt puszpángsövénnyel. Ahogy ott álltál tűnődve hogyan tölthetnéd el legjobban az időt lefekvésig széthajtotta a sövényt az egyik oldalon és egyenesen a túloldali sövény felé tartott amikor beléptél az életébe. Márpedig másnap reggelre nemcsak hogy kihunyt a hév de erős szorongás lépett helyébe. Sejtelem hogy talán még sincs minden rendben. Hogy ahelyett amit tettél jobban tetted volna ha békén hagyod a sünt menjen csak szépen a maga útján. Napok ha nem hetek múltak el míg rá tudtad magad szánni hogy visszamenj a kunyhóhoz. Soha el nem felejtetted mit találtál akkor. Hanyatt fekszel a sötétben és soha el nem felejtetted mit találtál akkor. A kását. A bűzt.

Egy idő óta a következő fenyeget. Társaság szüksége nem folytonos. Pillanatok mikor önmagáé könnyítés nélkül megkönnyebbülés. Betolakvása ekkor a hangnak. Ugyanígy a hallgató képének. Ugyanígy önmagáénak. Megbánás akkor létrehozásuk miatt és probléma hogyan szüntethetők meg. Végül mit jelent az önmagáé könnyítés nélkül? Miféle lehetséges könnyítés? Egyelőre maradjon ennyiben.

Legyen a hallgató neve H. Hehezetes. Há. Te Há hanyatt fekszel a sötétben. És hadd tudja meg a nevét. A kihallgatás felől most már semmi kétség. Hogy nem neki szánt. Ámbár logikailag nyilvánvalóan amúgy sem. Fülébe mormolt szavakról tűnődni hogy hozzá-e! Tehát ő az. Megszűnik így a tétova bizonytalanság. Az a halvány remény. Valakinek akinek oly ritkán nyílik alkalma érezni. Annyira alkalmatlan az érzésre. Nem kér mást már amennyire bármit is kérhet csak hogy ne érezzen semmit. Kívánatos ez? Nem. Nyerne ezáltal társaságban? Nem. Akkor ne legyen a neve H. Legyen újra aki volt. A hallgató. Megnevezhetetlen. Te.

Képzeld közelebbről a helyet ahol fekszik. Túlzás nélkül. Alakjára és méreteire nézve támpontot nyújt a távoli hang. Visszahúzódik a távolba vagy hirtelen ugrással ott terem vagy szünet után ott folytatja újra. Föntről és minden oldalról és szintről a legtávolabbival egyenlően távoli. Sohasem alulról. Mindeddig. Ez arra enged következtetni hogy valaki fülével pontosan a középpontban egy jókora átmérőjű félgömbszerű helyiség padlóján fekszik. Hogy mennyi a jókora? A hang halványságából ítélve amikor legkevésbé halvány olyan húsz méter lehet vagy tíz a fültől a körülzáró felület bármely pontjáig. Ennyit az alakról és a méretekről. És az anyag? Mi a támpont s hol ha bármi bárhol. Egyelőre nem eldöntött. A bazalt csábító. Fekete bazalt. De egyelőre nem eldöntött. Így képzeli magának unva már hangot s hallgatót. De a további képzelés során kiderül hogy rosszul képzelte. Mert mi jogon állítható egy halvány hangról hogy az egy kevésbé halvány amit elhalványít a távolság és nem egy valóban halvány egész közel? Vagy egy halvány még halványabbá enyészőről hogy visszahúzódik és nem *in situ* csökken? Ha semmi akkor a hang nem vet fényt a helyre ahol régi hallgatónk fekszik. Mérhetetlen sötétségben. Körvonalak nélkül. Egyelőre maradjon ennyiben. Csak annyit téve hozzá, Miféle értelem-verte fajtája ez a képzeletnek? Egy külön fajta.

Egy másik kitalálja az egészet hogy társaság legyen. Ugyanabban a sötétben mint teremtménye vagy egy másikban. Képzeld gyorsan. Ugyanabban.

Nem lehetne javítani a hangon? Kellemesebb társasággá tenni. Mondjuk váltson most valami múlt időre habár a sötétben abban a homályos elmében nincs igeidő. Egyszerre minden ami lezárult ami folyamatban van s ami eljövendő. De a másiknak mondjuk valami múlt idő némi javulás. Ugyanaz a színtelen tónus mint a kezdetben képzelt s ugyan-

az az ismétlődés. Ezek javíthatatlanok. Hanem kisebb mobilitás. Kevesebb változata az erőtlenségnek. Mintha optimális helyet keresne. Ahonnan leghatásosabban áramolhat. A könnyűszerrel hallható ideális amplitúdó. Se nem bántóan hangos a fülnek se ennek túlzásba vitt ellentétével nem készteti megerőltetésre. Mennyivel jobb társaság egy ilyen orgánum a kezdetben elsietve képzeltnél. Mennyivel valószínűbb hogy eléri célját. Rábírni a hallgatót hogy múltja legyen és beismerje. Nagypénteken születtél hosszas vajúdás után. Igen emlékszem. A vörösfenyők mögött nemrég ment le a nap. Igen emlékszem. A vízcsepp is úgy rombol legjobban ha állhatatos. Mindig ugyanott koppan odalent.

Mikor legutóbb kint jártál hó fedte a földet. Most hanyatt a sötétben azon a reggelen a küszöbön állsz miután halkan betetted magad mögött az ajtót. Lehajtott fejjel az ajtónak támaszkodsz indulni készülsz. Mire kinyitod a szemed a lábad már eltűnt és kabátod szegélye megpihen a havon. A komor kép mintha alulról volna megvilágítva. Látod magad annál az utolsó elindulásnál behunyt szemmel az ajtónak támaszkodva a szóra várva magadtól hogy indulj. Hogy elmenj. Aztán a hóvilágította táj. Fekszel behunyt szemmel a sötétben és ott látod magad a leírt módon készülődve hogy nekivágj annak a fénytakarónak. Újra hallod a halkan betett ajtó kattanását és a csöndet mielőtt indulhatnának a léptek. Aztán máris a fehér legelőn jársz tavasszal bárányok ugrándoznak rajta és vörös méhlepényekkel van teleszórva. Azt az irányt választod amit mindig nyílegyenesen tart a hasadék avagy ritkulás felé a nyugati határt jelző galagonyasövényben. Odáig a legelőre érkezésedtől számítva rendszerint ezernyolcszáz-kétezer lépést kell tenned hangulatodtól és a talaj állapotától függően. De ezen az utolsó reggelen sokkal többre lesz szükség. Sokkal de sokkal többre. A lábad olyan jól ismeri már ezt az egyenest hogy ha nem látnál is tartani tudná és célba éréskor legfeljebb pár lépés hibázna északra

vagy délre. És tényleg minden efféle szükség nélkül is hacsak nem belülről általában ezt teszi és nemcsak itt. Mert ha nem is csukott szemmel haladsz ámbár ez is elég gyakori de a pillanatnyi talajra szegezettel lábad előtt. Ez minden amit a természetből láttál. Mióta végül lehajtottad a fejed. A futó talajt lábad előtt. Időről időre. Nem számolod már lépteidet. Azon egyszerű okból hogy összegük mindennap ugyanaz. Ugyanaz az átlag nap nap után. Lévén az út mindig ugyanaz. Számon tartod a napokat és minden tizediken szorzol. És összeadsz. Apád árnyéka nincs már veled. Rég otthagyott. Nem hallod már lépteid neszét. Nem hallva nem látva mész utadon. Nap mint nap. Egyazon úton. Mintha már nem volna másik. Neked már nincs másik. Nem szoktál megállni soha csak a számolás miatt. Hogy aztán tovább nulláról újra. Ennek szüksége megszűnvén mint láttuk elméletileg nincs is már szükség megállni. Talán egy pillanatra csak a legtávolabbi ponton. Összeszedni magad a visszaútra. És mégis azt teszed. Mint még soha. Nem a fáradtság miatt. Most sem vagy fáradtabb mint mindig is. Nem a kor miatt. Most sem vagy öregebb mint mindig is. És mégis megállsz mint még soha. Így hát ugyanaz a száz méter amit három-négy perc alatt szoktál megtenni most eltarthat tizenöt-húszig. A lépésre emelt láb visszahull önként vagy emelésre következve odatapad a földhöz és megállítja a testet. Aztán a néma aggodalom melynek lényege, Tovább tud lépni? Vagy inkább, Továbblépjen? A szigorú lényeg. Eloszlik mikor végül továbblép ahogy eddig még mindig. Fekszel a sötétben behunyt szemmel és látod a jelenetet. Ahogy akkor nem voltál képes. A sötét égboltot. A kápráztató földet. Középen mozdulatlan önmagadat. A száráig besüppedt bakancsot. Kabátod szegélyét ahogy megpihen a havon. A vén gombakalapban a lehajtott vén fejben néma aggodalom. A legelő közepén nyílegyenes utadon a hasadék felé. A tévedhetetlen láb mozdulatlan. Hátranézel ahogy akkor nem tehetted és látod a nyomát. Hatalmas parabola. Bal kanyar. Mintha csak egyszerre túl nehéz a szív. Végül túl nehéz.

Az élet virágkora. Képzelj belőle egy fuvallatot. Hanyatt a sötétben visszaemlékszel. Bizony visszaemlékszel. Felhőtlen májusi nap. A kis nyári lakban találkoztok. Durván ácsolt kocka. Csupa gerendából. Erdei meg vörösfenyő. Két méter széles. Három a padlótól a tetőig. A területe három négyzetméter. Átellenben két kis több színű fény. Rombusz alakú festett kis ablaktáblák. Mindegyik alatt párkány. Apád vasárnaponként ide szeretett félrevonulni ebéd után a *Punch*csal meg egy párnával. Kigombolt nadrágövvel üldögélt az egyik párkányon és lapozgatott. Te lábad lógázva a másikon. Mikor kuncogott kuncogni próbáltál te is. Mikor elhalt a kuncogása a tiéd is. Hogy a kuncogását utánozni próbálod az kedvére való volt és mulattatta őt nagyon és néha csakis azért kuncogott hogy hallja amint te is kuncogni próbálsz. Olykor elfordítod a fejed és kinézel a rózsapiros ablaktáblán. Kicsi orrodat az ablaktáblához szorítod és odakint minden rózsaszín. Elszálltak az évek és ugyanott ahol akkor ülsz az élet virágkorában szivárvány fényben fürödve meredsz magad elé. Ő késik. Behunyod a szemed és megpróbálod kiszámolni a térfogatot. Az egyszerű számtani műveletek nehéz percekben segítséget nyújtanak. Menedéket. Hét köbméter körüli eredményre jutsz. A számokban még most az időtlen sötétségben is vigaszt találsz. Feltételezel egy adott szívritmust és kiszámolod hány dobbanás naponta. Hetente. Havonta. Évente. És egy adott életet feltételezve egy élet során. Az utolsó dobbanásig. De egyelőre alig több mint hetven amerikai billióval magad mögött ülsz a kis nyari lakban számolod a térfogatot. Hét köbméter körül. Ez valami rejtélyes okból valószínűtlennek tűnik és kezded a számolást elölről. Ám alighogy hozzáfogsz felhallik könnyű lépte. Könnyű egy ilyen testes nőhöz képest. Gyorsabban dobogó szívvel kinyitod a szemed és egy örökkévalóságnak tűnő pillanat múltán az ablakban megjelenik az arca. Ebből a helyzetből csaknem kék a természetes sápadtság mit úgy csodálsz amint hogy kétségkívül ettől egész kék a tiéd is. Mert a természetes

sápadtság egyik közös tulajdonságotok. Az ibolyaszín ajkak nem viszonozzák mosolyodat. Mármost ahonnan ülsz az ablak egy szinten lévén a szemeddel és a padló gyakorlatilag szintén a külső talajjal kénytelen vagy eltűnődni vajon nem ereszkedett-e térdre. Tapasztalatból tudván hogy a magasság vagy hosszúság mely köztetek közös egyenlő szakaszok összege. Mert ha megálltok egyenesen vagy végignyúltok arc az archoz akkor összeér a térdetek és a szeméremszőrötök és a hajatok egybekuszálódik. Az következik ebből hogy az ülő test ugyanannyit veszít a magasságából mint a térdeplő? Ezen a ponton az ülés magasságát állíthatónak véve mint bizonyos zongoraszékeknél behunyod a szemed hogy gondolatban jobban megmérd és összevesd az első és második szakaszt nevezetesen talptól térdkalácsig és onnan medencéig. Úton vagy megpihenve hányszor adtad át magad teljesen ébren a behunyt szemnek! Éjjel és nappal. Annak a tökéletes sötétségnek. Az árnyék nélküli fénynek. Csak hogy eltűnj. Vagy kalandért mint most. Előtűnik egy láb. Felülnézetben. Szétválasztod a szakaszokat és egymás mellé illeszted őket. Úgy van ahogy félig-meddig gyanítottad. A felső a hosszabb és az ülőé veszít többet mikor az ülés térdmagasságban. Otthagyod a darabokat és kinyitod a szemed hogy ott találd őt veled szemben ülve. Csönd. Az ibolyaszín ajkak nem viszonozzák mosolyodat. Tekinteted leereszkedik a mellére. Nem ilyen nagyra emlékszel. A hasára. Azonos benyomás. Áttűnés apádéra a kigombolt nadrágövnek feszül. Lehet hogy várandós anélkül hogy akár csak a kezét is megkérted volna? Visszavonulsz önmagadba. Ő is behunyta tudtod nélkül a szemét. Így ültök hát szemtől szembe a kis nyári lakban. Behunyt szemmel ölbe tett kézzel. Abban a szivárvány-fényben. Abban a csöndben.

Kifáradva e megfeszített képzeléstől megszünteti és megszűnik minden. Mígnem társaság szükségét érezvén ismét azt mondja magában legyen a hallgató neve legalább M. Megkönnyíteni az utalást. Ő maga valaki más. W. Kitalálja az egészet magát beleértve hogy társaság legyen. Ugyanabban a sötétben mint M mikor utoljára hírt adott magáról. Hogy milyen helyzetben s hogy mozdulatlanul vagy mozgásban az nem eldöntött. Továbbá azt mondja magában önmagára utalva, Mikor utoljára utalt önmagára azt mondta ugyanabban a sötétben van mint teremtménye. Nem egy másikban ahogy egykor lehetségesnek tűnt. Ugyanabban. Mert többet nyújt társaságban. És hogy ottani helyzete még elképzelendő. S eldöntendő hogy mozdulatlan vagy mozgó. Minden elképzelhető helyzet közül melyik a legkevésbé hajlamos unalmassá válni? A mozgásnak vagy nyugvásnak melyike szórakoztatóbb hosszú távon? És egy szuszra túl korai kimondani és miért ne mondja teketória nélkül ami később visszavonható és mi van ha mégsem? Mi van akkor? Ki tudna most ha ezt választaná mozdulni a sötétből amit választott mikor utoljára hírt adott magáról és teremtményét otthagyva be egy másikba? Ha most a fekvés mellett döntene és később megbánná akkor talpra tudna például állni és a falnak dőlni vagy járkálni föl-alá? Újraképzelhető M egy karosszékben? Szabad kézzel hogy segítségére jöhessen? Ugyanabban a sötétben mint teremtménye átadja magát e kétségeknek miközben eltűnődik ahogy időnként lelke mélyén szokott hogy azok-e mind a világ keservei amik voltak. Az ő idejében.

M mostanáig a következőképpen. Hanyatt egy sötét helyen alak és méretek még kitalálandók. Megszakításokkal hangot hall kétséges hogy neki szánva vagy egy másiknak ugyanabban a helyzetben mint ő. Semmi sem utalván arra mikor helyesen írja le helyzetét hogy a leírás nem egy másik kedvéért történik ugyanabban a helyzetben. Tétova aggodalom a tétova gondolatra hogy talán bizalmas közlést hallgat

ki mikor például azt hallja, Hanyatt fekszel a sötétben. Kételyek fokozatosan eloszlanak ahogy a szerteszét kutató hang ráközelít. Mikor szünetel nincs más nesz csak lélegzetéé. Mikor elég hosszan szünetel halvány remény lehet hogy végszava volt. Alacsonyrendű szellemi aktivitás. Érvelés ritka felvillanásai hasztalan. Remény kétségbeesés és efféle érzések alig. Jelen szituáció eredete tisztázatlan. Nincs ez mosthoz hasonlítható az akkor. Csak a szemhéj mozdul. Mikor enyhülésért külső és belső sötéttől becsukódik illetve kinyílik. Más apró lokalizált mozdulatok végső soron mérsékeltek nem kétségbeejtők. De ilyenek révén eddig semmi javulás. Vagy egy magasabb szinten olyan adalékok révén a társasághoz mint a csillapíthatatlan bánat mozdulása vagy a vágyé vagy bűntudaté vagy kíváncsiságé vagy haragé és így tovább. Vagy az értelem valamely sikeres aktusa révén mint például ha azt gondolná magáról önmagára utalva, Mivel nem tud gondolkodni fel fogja adni a próbálkozást. Mit lehet még hozzátenni e skicchez? A megnevezhetetlenségét. Még M se maradhat. Így emlékezteti magát ezidáig teremtett teremtményére. W? De W szintén teremtmény. Agyrém.

Egy még másik tehát. Akiről semmi. Kiötlött agyrémekkel enyhíti semmiségét. Otthagyni gyorsan. Szünet aztán megint magának pánikban, Otthagyni gyorsan.

Kitalált kitaláló kitalálja az egészet hogy társaság legyen. Ugyanabban az agyrém-sötétben mint agyrémei. Hogy milyen helyzetben s hogy úgy vagy sem mint hallgató véglegesen a magáéban még nem kitalált. Egy mozdíthatatlan nem elég? Minek megduplázni éppen ezt a vigaszt? Akkor hát hadd mozogjon. Mérséklettel. Négykézláb. Mérsékelt mászás törzs jóval a talaj fölött szem előre néz. Ha ez nem jobb a semminél törölni. Ha lehet. S a visszanyert űrben egy másik mozgás. Vagy semmilyen. Akkor már csak a leghasználhatóbb helyzetet kell kitalálni. De egyelőre hadd másszon.

Másszon és essen el. Másszon újra és essen el újra. Ugyanabban az agyrém-sötétben mint a többi agyréme.

A barangolás után szerteszét mintha kutatna a hang rátalál helyére és állandó halványságára. Hol a helye? Képzeld óvatosan.

A felfelé fordított arc fölött. A nyakszirttel egy vonalban. Úgyhogy a halvány fényben amit sugároz ha egy száj látszana ő nem látná. Bárhogy forgassa is a szemét. Magasság a talajtól?

Karhossz. Erő? Gyenge. Egy hátulról bölcső fölé hajoló anyáé. Félreáll lásson az apa is. Rajta a sor mormol az újszülöttnek. Színtelen tónus változatlanul. Nyoma sincs szeretetnek.

Fekszel hanyatt egy nyárfa tövében. Rezgő árnyékában. Ő keresztben felkönyökölve fejét a kezére támasztva. Szemed kinyílt becsukódott szemedbe néző szemébe nézett. Sötétségedben belenézel megint. Még mindig. Érzed arcodon hosszú fekete haja érintését ahogy meglebben a csöndes levegőben. A hajsátor elrejti arcotok. Mormolja, Hallgasd a leveleket. Egymás szemébe nézve hallgatjátok a leveleket. Rezgő árnyékukban.

Mászik tehát és elesik. Mászik újra és elesik újra. Ha ez végső soron semmin semennyit nem javít még mindig eleshet végleg. Vagy térdre sem emelkedett soha. Kieszelni miként segíthet a hang helyett egy ilyen mászás a terület feltérképezésében. Ha csak nagy vonalakban is. Elsőként mi a mászás egysége? A kiegyenesedve járás lépésének megfelelő. Négykézlábra emelkedik és indulásra készül. Kezek és térdek egy téglalap szögei hosszúsága két láb szélessége tetszőleges. Végül mondjuk bal térd előremozdul hat hüvelyknyit megfelez-

ve a távolság felét közte és a megfelelő kéz között. Amely aztán kellő időben maga is előremozdul ugyanennyit. A téglalap most rombusz. De nem sokáig csak amíg a jobb térd és kéz követi a példát. Helyreáll a téglalap. Így tovább míg leroskad. Mindennemű mászás közül ez a csúszó-mászó poroszkálás lehet a legritkább. És így a legszórakoztatóbb mind közül.

Mászás közben is a néma számlálás. Egyenként pergetve fejben. Egy kettő három négy egy. Térd kéz térd kéz kettő. Egy láb. Mígnem mondjuk öt után elesik. Aztán előbb-utóbb tovább nulláról újra. Egy kettő három négy egy. Térd kéz térd kéz kettő. Hat. És így tovább. Szándéka szerint nyílegyenesen. Míg végül akadályba nem ütközvén kedveszegetten visszaindul ugyanazon az úton. Nulláról újra. Vagy valami egészen más irányba. Remélhetőleg nyílegyenesen. Míg végül hogy fáradozása megint csak nem vezeti végponthoz feladja és újabb utat választ. Nulláról újra. Tudva jól vagy aligha kételkedve hogy a sötétség letérítheti. Bal felé a szív miatt. Vagy ellenkezőleg legrövidebb úttá tehet szándékolt kitérőt. Bárhogy legyen is bárhogy másszon is mindeddig semmi határ. Mindeddig semmi elképzelhető határ. Bárhogy kéz térd kéz térd. Határtalan sötétség.

Ésszerű volna a szívet szellemileg teljesen tétlennek képzelni? Kivéve mikor hall. Mármint amikor hangzik a hang. Mert mi mást hallhatna mint azt és lélegzetét? Aha! A mászást. Hallja a mászást? Az esést? Micsoda adalék volna a társasághoz ha legalább a mászást hallaná. Az esést. Az újra négykézlábra emelkedést. A folytatódó mászást. És tűnődne magában mi az ördögöt jelenthetnek ezek a hangok. Maradjon gyengébb percekre. Mi rázhatná fel szellemét ha nem hang? Látvány? Erős kísértés úgy határozni hogy semmi sem látható. De ehhez pillanatnyilag késő. Mert változást lát a sötétségben ha kinyitja vagy behunyja a szemét. És meglát-

hatja a halvány fényt melyet a hangból sugárzónak képzelt. Elhamarkodva képzelte. Igaz végtelenül halvány fény mivel most nem több mormolásnál. Itt egyszerre kitűnik hogyan csukódik be a szeme amint felhangzik a hang. Ha akkor éppen nyitva van. Így bármilyen fényt a leghalványabb fényt is csak annyi ideig észleli amíg a szemhéj lezárul. Íz? Az íz a szájában? Rég eltompult. Tapintás? A föld nyomása csontjain. Végig a sarkcsonttól a filogenetikus dudorig. Egy mozdulat szándéka nem vethetne redőt fásultságán? Oldalra fordulni. Arcra. A változatosság kedvéért. Engedtessék meg legalább ennyi szükséglet. A vele járó megkönnyebbüléssel hogy elmúlt már az idő amikor hiába gyötrődött. Szag? A sajátja? Rég eltompult. És válaszfal bármi mástól. Mint amit egy rég döglött patkány áraszthatott egykor. Vagy valami más dög. Még elképzelendő. Hacsak a mászó nem szaglik. Aha! A mászó teremtő. Ésszerű volna a mászó teremtőről azt képzelni hogy szaglik? Teremtményénél is erősebben. Mozdulni olykor-olykor tűnődésre késztetni a tűnődéstől elzárkózó szellemet. Tűnődésre honnan az ördögből jöhet ez az idegen szag. Honnan az ördögből ezek a gyalázatos kipárolgások. Mennyivel jobb volna a társaság ha teremtője legalább szaglana. Ha legalább szagolni tudná teremtőjét. Valami hatodik érzék? A közelgő csapás megmagyarázhatatlan előérzete? Igen vagy nem? Nem. Tiszta ész? Túl a tapasztaláson. Isten a szeretet. Igen vagy nem? Nem.

Tudna a mászó teremtő ugyanabban a teremtett sötétben mászva mint teremtménye mászás közben teremteni? Az egyik kérdés amit két mászás között fekve feltett magának. S noha a nyilvánvaló válasz önként adódott a leghasználhatóbb korántsem. És sok mászás kellett és ugyanannyi arcra borulás míg végül képzeletében eldöntötte a kérdést. Meggyőződés nélkül hozzátéve magának egy szuszra mint mindig hogy egyik válasza sem szentírás. Történjék bármi a válasz melyet végül megkockáztatott az volt hogy nem nem tudna.

A mászás a sötétben a leírt módon sokkal komolyabb dolog volt és sokkal nagyobb elmélyülést kívánt hogysem lehetőség nyílt volna bármi másra ha csak valaminek az elővarázsolására is a semmiből. Mert nemcsak a távot kellett megtennie ilyen különös módon amint az elhamarkodottan képzelhető volna hanem ráadásul az egyenes irányt is legjobb képesség szerint tartania kellett. Továbbá menet közben számolni és összeadni a fél lábakat tartani a már megtettek folyton változó összegét. És végül állandóan nagyfokú éberségben tartani szemet és fület adódjék bármi akár csak parányi támpont a hely természetére nézve melyet talán meggondolatlanul kijelölt számára a képzelet. Egyidejűleg szánva tehát az olyannyira értelem-verte képzeletet és megállapítva mennyire visszavonhatók szárnyalásai végül nem válaszolhatott másként mint hogy nem nem tudna. Elképzelhetetlen hogy teremteni tudna miközben ugyanabban a teremtett sötétben mászik mint teremtménye.

Partrész. Este. Haldokló fény. Csakhamar mind meghal. Nem. Akkor semmi olyan hogy nincs fény. Meghalt hajnalig és nem halt meg soha. Állsz háttal a hullámverésnek. Hangja az egyedüli hang. Egyre halványul ahogy lassan visszahúzódik. Míg lassan visszatér megint. Hosszú botra támaszkodsz. A gombján kezed nyugszik azon pedig a fejed. Ha kinyílna a szemed először messze lent kabátod szegélyét látná meg az utolsó sugarakban és a homokból előtűnő bakancsod szárát. Aztán s csak azt míg el nem tűnik botod árnyékát a homokon. Eltűnik a szemed elől. Éjszaka se hold se csillagok. Ha kinyílna a szemed feltisztulna a sötét.

Mászik és elesik. Fekszik. Fekszik a sötétben behunyt szemmel kipiheni a mászást. Magához tér. Fizikailag és a családásból hogy megint hiába mászott. Talán megjegyezve magának, Minek egyáltalán mászni? És nem feküdni csak a sötétben behunyt szemmel és feladni? Feladni az egészet.

Befejezni az egészet. A hiábavaló mászást és a sivár agyrémeket. De ha alkalmanként ennyire elcsügged is ez ritkán tart sokáig. Mert ahogy fekszik újjáéled apránként a vágy társaságra. Hogy a magáétól szabaduljon. A szükség hogy újra hallja a hangot. Csak amint azt mondja újra, Hanyatt fekszel a sötétben. Vagy csak azt, Annak a napnak estéjén láttad meg a napvilágot és sírtál föl mikor a sötétben Jézus kilenc órakor felkiáltott és meghalt. A szükség hogy szemét behunyva még inkább hallja lássa azt a szétáradó halvány sugárzást. Vagy valami emberi gyarlósággal javítson a hallgatón. Például viszketés ott ahová nem ér el a kéz vagy még jobb elér ugyan de mozdulni képtelen. Megvakarhatatlan viszketés. Micsoda adalék volna a társasághoz! Vagy végül de nem utolsósorban hogy megkérdezze magától pontosan mire gondol amikor azt mondja magáról hogy fekszik. Más szóval a fekvés megszámlálhatatlanul sok lehetséges módja közül melyiktől várható hogy hosszú távon a legmegnyerőbbnek bizonyul. Ha a leírt módon mászva elesik rendszerint arcra fog esni. Sőt amilyen kimerült és csüggedt e pontban bajos belátni hogyan tehetne másként. De ha már elesett és ott fekszik arcra borulva miért ne fordulhatna egyik vagy másik oldalára vagy egyetlen hátára és fekhetne úgy ha e három helyzet bármelyike jobb társaságot nyújtana a többi háromnál. A hanyatt fekvőt noha a legcsábítóbb végül el kell vetnie mert azt már nyújtja a hallgató. Ami az oldalvást fekvőt illeti egyetlen pillantás mindkettőt eloszlatja. Nem hagyván számára más választást mint hogy hason. De mennyire hason? Hogyan hason? Miként rendeződnek a lábak? A karok? A fej? Hason a sötétben azon erőlködik hogyan feküdjön legjobban hason. Hogy legjobb társaság legyen.

Hallgató képét pontosítani. A hason fekvés minden elképzelhető módja közül hosszú távon melyik a legkevésbé hajlamos unalmassá válni? Hosszú erőltetés után behunyt szemmel hason a sötétben a következő. De előbb mezítelen vagy

betakart? Ha csak egy lepedővel. Mezítelen. Kísértetként a hang sugárzásában e csontfehér hús mint társaság. Fej többnyire a már említett nyakszirti dudoron nyugszik. Lábak vigyázzállásban összezárva. Lábfejek derékszögben kifelé fordítva. Kezek láthatatlan bilincsben keresztben az ágyékon. Egyéb részletek ahogy a szükség megkívánja. Egyelőre maradjon így.

Fajod keserveitől dermedten fejed mégiscsak fölemeled kezedről és kinyitod a szemed. Anélkül hogy helyedről elmozdulnál meggyújtod fölötted a villanyt. Szemed megakad a letett zsebórán. De ahelyett hogy leolvasná éjjeli hány óra van a másodpercmutatót követi körbe-körbe melyet hol követ hol megelőz az árnyéka. Órákkal később a következőképpen látod. 60 másodpercnél és 30 másodpercnél az árnyékot eltakarja a mutató. 60-tól 30-ig az árnyék olyan távolságban halad a mutató előtt amely nulláról növekszik 60-nál maximumra 15-nél és onnan újabb nullára csökken 30-nál. 30-tól 60-ig az árnyék olyan távolságban követi a mutatót amely nulláról növekszik 30-nál maximumra 45-nél és onnan újabb nullára csökken 60-nál. Rézsút most a fényt az óralapra bármelyiket bármely irányba mozdítva s a mutató két egészen más ponton takarja el az árnyékot például 50-nél és 20-nál. Valóban tetszés szerint két egészen más ponton a dőlésszögtől függően. De bármilyen nagy vagy kicsi a dőlés és a távolság a kezdeti 60 és 30 és az új nulla-árnyék pontok között a térközük 30 másodpercnyi marad. Az árnyék a mutató alól körpályája bármely pontján kibukkanva 30 másodpercen át megelőzi vagy követi azt. Aztán végtelenül rövid időre eltűnik mielőtt kibukkanna újra hogy ismét megelőzze vagy kövesse 30 másodpercen át. És így tovább és tovább. Egyedül ez tűnik állandónak. Mert maga a távolság is mutató és árnyék között a dőlésszög arányában változik. De bármilyen nagy vagy kicsi a távolság mindig egyformán növekszik és csökken semmiről maximumra 15 másodperccel

később és megint csak semmire újabb 15 másodperc múlva. És így tovább és tovább. Úgy tűnik ez a második állandó. Több is megfigyelhető lett volna e másodpercmutatót és árnyékát illetően látszólag vég nélküli párhuzamos keringésükben körbe-körbe az óralapon más változók és állandók is kimutathatók lettek volna és kijavíthatók az eddigi feltevésekben esetleg adódó hibák. De képtelen vagy folytatni visszahajtod a fejed oda ahol volt és behunyt szemmel visszatérsz fajod keserveihez. A hajnal ugyanebben a helyzetben talál. Az alacsonyan járó nap rád veti fényét a keleti ablakon át és végigteríti a padlón árnyékodat meg az égve hagyott lámpáét fölötted. És más tárgyakét is.

Micsoda látomások a fény sötétjében! Ki kiált fel így? Ki kérdi ki kiált, Micsoda látomások a fény és árnyék árnyéktalan fényében? Egy megint csak másik? Kitalálja az egészet hogy társaság legyen. Micsoda újabb adalék volna a társasághoz! Egy megint csak másik kitalálja az egészet hogy társaság legyen. Otthagyni gyorsan.

Befejezni valahogy bármi áron amikor többé nem tudtál kimozdulni ültél összekuporodva a sötétben. Hogy megtettél már a magad idejében vagy huszonötezer mérföldet avagy három kört a Föld körül. És sohasem lépted túl otthonod egy mérföldes sugarát. Otthonod! Így ült tisztulásra várva a vén lantos Dante első negyedmosolyának kiváltója és most talán az üdvözültek között zengi hálaénekét. Búcsú itt tőle mindenképp. Ablak nélküli a hely. Mikor néha ahogy időnként a nedvet kiüríteni kinyitod a szemed csökken a sötétség. Hanyatt most a sötétben így ültél ott egykor összekuporodva miután tested jelezte hogy többé nem tud kimozdulni. Kimozdulni a kanyargós kis ösvényeket járni és a közöttük elterülő hol nyájaktól eleven hol meg elhagyatott legelőket. Sarkadban hosszú éveken át apád árnyékával elnyűtt csavargóruhájában és aztán hosszú éveken át egyedül. Lépést lépés

után adva a már megtettek egyre növekvő összegéhez. Megállva olykor-olykor rögzíteni az összeget. Aztán tovább nulláról újra. Így összekuporodva azon kapod magad hogy úgy képzeled nem vagy egyedül. Miközben nagyon is jól tudod hogy semmi nem történt ami ezt lehetővé tenné. A folyamat ennek ellenére folytatódik mintegy begubózva önnön értelmetlenségébe. Nem mormolod szó szerint, Tudom hogy ez kudarcra van ítélve és mégis kitartok mellette. Nem. Mert az első személyű egyes és *a fortiori* többes számú személyes névmásnak sosem volt helye a szókészletedben. De szó nélkül ilyen értelemben figyeled magad akár egy Hodgkin- vagy ha úgy tetszik Percival Pott-féle kórban szenvedő imádkozás közben meglepett idegent. Időnként váratlanul kecsesen elnyújtózol. Egyszerre indulnak el a különféle részek. A térdet átfonó kar kienged. A fej felemelkedik. A láb kezd kiegyenesedni. A törzs hátradől. És mindezek a számtalan többivel együtt mennek a maguk útján míg nincs tovább és együtt megpihennek. Most hanyatt folytatod mesédet ahol az elnyúlás aktusa megszakította. És kitartasz mellette mígnem a fordított művelet megszakítja újra. Így küszködsz hol összekuporodva hol hanyatt a sötétben mindhiába. És ahogy az átmenet az előbbi helyzetből az utóbbiba idővel könnyebben megy és készségesebben úgy a fordítottjára ennek fordítottja áll. Míg a pillanatnyi enyhülésből ami volt megszokottá válik a hanyatt fekvés és végül uralkodóvá. Hanyatt most a sötétben többé nem emelkedsz fel térded átkarolni és lehajtani a fejed míg lejjebb már nem hajolhat. Hanem végleg felfelé fordított arccal kínlódsz meséddel mindhiába. Míg végül hallod hogyan közelednek végükhöz a szavak. Minden hiábavaló szóval kicsit közelebb az utolsóhoz. És hogyan a mese is. A mese valakiről veled a sötétben. A mese egy valakiről mesélő valakiről veled a sötétben. És jobb ha kárba veszett fáradság végül és csönd. S te úgy mint mindig.

Egyedül.

Barkóczi András fordítása

SIGRID BRUNK
NÉMET SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁG

Lángok

I

A férj már nem tudja, hogy miről beszéltek éppen. Az asszony hirtelen sarkon fordul, és kiszalad az utcára, amilyen gyorsan csak bír a magas sarkú cipőben. A férj fülét is megütötte a zaj, de csak akkor fogja fel, hogy történt valami, amikor az asszony elrohan, vigyázva, nehogy a cipősarka beleakadjon a betonlapok fugáiba. Fém villan az úton, de az asszony fehér ruhás alakja el is takarja mindjárt, és becsapódik mögötte a rácsos kapu. Aztán eltűnik a három lépcsőfok alatt, és a férj tudja, hogy lehajolt vagy letérdelt. A férjnek most ötlik a szemébe egy ember, aki előregörnyed, és fog valamit. A csattanás, ami az imént megütötte a fülét, a könnyű, rugózó fém alkatrészek egymáshoz ütődése azt sejteti, hogy ott kint egy teljes sebességgel haladó kerékpár bukott fel, valami modern, könnyű bicikli. Súlyos a csend, hang se hallatszik. Ezért is nem gyanakszik gyerekre.

A gyerek rémülettől kábán ül a földön, és várja, hogy az apja felemelje a biciklit, amikor az asszony odaér. Az apa megfogja a kormányrudat, és megemeli. A gyerek feljajdul. Beszorult a lába az első kerék küllői közé. Az asszony letérdel melléje, és ki akarja szabadítani a gyerek lábát, de rádöbben, hogy ez nem olyan egyszerű.

– Katonadolog, egy pillanat alatt végzünk vele! – mondja a bőgő gyereknek. Az embernek pedig, aki csak fogja a kormányt, és aggódva néz rá, odaveti: – Nem tört el a lába.

– Ebben azért nem egészen bizonyos.

Amikor a férj meghallja a gyerek jajgatását, abbahagyja a fűseprést, és ő is indulna ki az utcára, de már rohan vele szemben az asszony, vörhenyes hajára árnyék vetül, s a feléje tartó férjére is árnyékot vet a ház. És mielőtt becsapódna mögötte a rácsos kapu, amely rugóra jár, és könnyen csukódik, az asszony odakiabál a férjének, hogy beszorult a gyerek lába, és hogy hozzon harapófogót. A férj nem látta a gyereket, el se tudja képzelni, milyen lehet. Megfordul és berohan a házba. A pincében hűvös van, a kőpadló feketéllik a nedvességtől. A szerszámosszekrény vasajtaján páracseppek görögnek. Vérízű, mondták kölyökkorukban, ha iskolába menet megnyalták a léckerítést. Felkapja a legnagyobb fogót, és közben, amint szalad kifelé, egy kisgyerek lába lebeg folyvást a szeme előtt, borotvaéles küllők közt. Ezzel a fogóval, ha kell, akár a vázat is összeroppanthatja. Amikor kirohan a házból, úgy érzi, hogy valami fenyegető van a csendben. Nem tudja, jó vagy rossz előjelnek tartsa-e, hogy már nem sír a gyerek. Meglátja a guggolástól összegyűrődött fehér ruhát, meglát egy sötét hajú fiatal férfit, aki két kézzel markolja a kormányt, és olyan szögben tartja az első tengelyyel, hogy elviselhető legyen a gyereknek. Megáll egy piros Volkswagen, mert nem mehet tovább az elzárt úton. Két ember száll ki belőle, és odahajol a bicikli fölé, amelynek a villájába ferdén beszorult a gyűrött zoknis, sárga cipős láb.

A férj jóformán meg se nézi a gyereket közelről, s mit se törődve azzal, hogy fél, egyszerűen becsípi az egyik küllőt a fogóval a gyerek bokája fölött.

–Jaj, ne! – kiált fel az asszony. – Úgy nem lesz jó!

Az asszony szemügyre veszi, hogyan illeszkednek egymáshoz az egyes részek, és kezdi lecsavarni a nagy szárnyascsavart, amely a villába fogja az első kereket. Megpróbálja legalábbis, mert értelmes dolognak találja, azt persze nem tudja még, hogy célravezető-e vagy csak az első lépés a gyerek kiszabadítása felé.

– Hát akkor hozok csavarkulcsot – mondja a férj, és fut visszafelé, átugorja a három lépcsőfokot, a rekkenő melegből lesiet újra a pince hűvös nedvességébe, de érzi már, hogy késő, nem lesz szükség a csavarkulcsra, mert ő ezzel a lótás-futással csak az időt fecsérli, miközben a gyerek szenved, majd fájdalmáról megfeledkezve azt figyeli, mit csinálnak körülötte az idegenek. A férj jól tudja, hogy csak a gyorsan cselekvők tudnak segíteni, azok, akik rögtön áttekintik a helyzetet, és mindenfajta segédeszköz nélkül is azonnal hajlandók nekilátni a dolognak. Energikus, ügyes ujjuk leküzdi az anyag ellenállását. Jól látta ő, hogyan néztek rá, amikor szét akarta törni a küllőt, pedig nem is vágott bele a gyenge ízületbe, jól látta, hogy az emberek rá se hederítenek többé, amikor az asszony rászólt: „Úgy nem lesz jó!", már az asszony ujjait figyelték, amelyek a szárnyascsavart tekerték. És most, mire a férj futva megjön a csavarkulccsal, az asszony fürge ujjai már valóban meglazították a csavarokat, a férfiak pedig megmarkolják a villát, és szétfeszítenék, de alig tágul valamit.

– Le kell venni a cipőjét – mondja az asszony, és meglazítja a cipőfűzőt. Aztán feláll, és odaengedi a férfiakat, hogy az egyik oldalon kihúzzák a cipőt, a másik oldalon a beszorult lábat. Az asszony most újra lehajol, és jó erősen visszacsavarja a szárnyascsavart, helyrepofozza a biciklit, az emberek meg csak nézik tétlenül, és a kölyök is csak ül a forró aszfalton.

Az asszony hirtelenjében arra gondol, hogy milyen esetlen egy gyerek ez, ugyanolyan tunya észjárású, mint az apja, aki még mindig a biciklikormányt markolja, és talán azt nézi, hol pattogzott le a zománc. Az asszony gépiesen tudomásul veszi, hogy ő az apa, nem sokat rágódik rajta; rászól a gyerekre, hogy álljon fel. A gyerek azt mondja, hogy nem tud felállni. Az asszony hangja ingerült lesz:

– Mi az, hogy nem tudsz? Fogadok, hogy fel tudsz állni!

És újra letérdel. A fehér ruhája tönkrement, bepiszkolódott az alja. Odanyújtja két kezét a gyereknek, és türelmetlenül, makacsul mosolyogva kényszeríti, hogy álljon fel és három óvatos lépést tegyen. Jó tanítónő vagy ápolónő lett volna belőle. Ápolónőként még a haldoklónak is azt mondaná, hogy keljen fel. Hisz az akaraterőben. A férj visszanéz, már a legfelső lépcsőfokon áll. Az asszony elengedi a fájdalommal küszködő, egy kicsit még sántító gyereket, aki a fűzőjénél fogva viszi a cipőt, majd, a földön térdelve, csodálkozva és fáradtan végigméri a férjét.

A férj visszanéz rá, és az asszony, mintha álmából ébredne, egyszerre megérzi, hogy forró a kövezet. Lassan elhalad mellette az autó, benne a két emberrel. A két férfi és egy nő a hátsó ülésen, akiket eddig nem vett észre, belebámul az arcába, mintha idáig nem lett volna rá idejük. És ő is csak most látja, hogy milyen öreg ez a három ember, s hogy a kíváncsiságtól mennyire képtelenek uralkodni súlyos, tömör arcvonásaikon, amelyeket már eltorzítanak az évek, ha az ember ötven felé jár. A gyerek odamegy az apjához, aki még mindig a kerítésnek támasztott biciklivel vacakol, mert meglazult az egyik küllője.

– Vigyázzanak – mondja az asszony –, nehogy megint felbukjanak.

És úgy érzi, hogy a hangja kárörvendően cseng. Ott vacakolnak a biciklivel, azzal a pléhvacakkal, arra azonban egyik se gondol, hogy felsegítse őt. De hiszen csak másodpercek teltek el, a pasas épp hogy a kerítésnek támasztotta a biciklit; a gyerek épp hogy csak odalépett az apjához; az autó is talán csak hatvanméternyire távolodott el az asszonytól, és ő is csak megszokásból – mivel óvni akarja embertársait – figyelmezteti őket, nehogy újra elessenek. De van valaki, aki nem hajlandó elfogadni, hogy ő mindig mindenkire vigyázni akar. Nézi a rosszallóan hátat fordító férjét.

A férj elment, így akarta megbüntetni az asszonyt, látva a jótett örömét az arcán. A férj tudja, hogy ő milyen büszke a gyors reakcióira. Tudja, hogy ő akkor van igazán elemében, ha valahol gyorsan közbe kell lépni, dönteni, szervezni kell, meg kell tenni a célszerű, az egyedül célszerű dolgot, mialatt az összes jelenlevő tanácstalanul ácsorog. A férj gyakran megütődött rajta, hogy az asszony úgy működik, akár egy hirtelen bekapcsolt gépezet. Lehet bármilyen zaklatott, álmatag, érzelmeskedő, ilyenkor nyomban magához tér megint, az érzelmessége nyomban jótettre váltja a tulajdonképp személytelen cselekvését, s élvezi, hogy konkrétabban, céltudatosabban gondolkodik, mint mások. És elvárja tőle is, a férjétől, hogy úgy cselekedjen, ahogy ő. Nem bocsátja meg neki, hogy nem reagál ugyanolyan gyorsan, hogy olykor téved, s ez a tévedés végzetes lehet. Az asszonynak elég, ha meglát egy biciklivel felbukott gyereket, hogy azonnal erre emlékeztesse mindkettőjüket.

Ez a baleset itt a házuk előtt felidézett benne egy emléket. És az asszonyban is. Főképp az idézte fel, hogy ő, a férj megint ott hagyott valamit, s nem segített az asszonynak felállni, nem karolta át, nem vitte magával, hanem ott hagyta, mintha mi sem történt volna. Ekkor értette meg az asszony, hogy a férjének megint eszébe jutott az a bizonyos éjszakai tűzeset, és bűnösnek érezte magát, amiért a férje gyűlöli, igen, mert ő mindent tud arról, ami két éve történt azon az éjszakán, és tudja, hogy a férjét megint elfogta a vágy, hogy egy másik városban éljen, egy másik nő oldalán, aki nem tud róla semmit. Még látja a hátát meg a keskeny vállát, a vékony barna nyakszirtjét és a kicsi tarkóját a sörteszerű hajjal. A háta hosszú, a gerincoszlopa hajlékony, hosszú vonal, a nadrágja megfeszül a csípőjén. Kezére támaszkodva áll fel az asszony az aszfaltról. Nem messze tőle, a kerítés mellett a pasas meg a gyereke még mindig a bicikli-

vel vacakol. Az asszony vár, várja, hogy újra kijön hozzá a férje, akinek most úgy csurog a hátára a falevelek kék árnyéka, akár a víz, és a karjába kapja őt, mert a férje mindent elvisel, mert mindenre van ideje, mert az idő, ami csak neki hosszú, a férjének rövid, és bizonyos, hogy csak másodpercek teltek el, ő ezért marad veszteg itt, és azért, mert nem történik semmi, ami gyorsabb volna, mint a férje gondolkodása. De hát ez nem a menetoszlopok nyara, sem a viharár vidéke! Másképp el volna veszve. De szembe lehet-e állítani bizonyítékként az idő fogalmát a bátorsággal vagy a szeretettel?

Tizenegyes erősségű jeges, keleti szél fújt, és pár perc múlva úgy égett a ház, akár a fáklya. De hisz az asszony nem is tud semmit, csak újságban olvasott róla, és fényképeken látta, hogy mi történt. A fényképeken nőket látott az ablak mögött, és azóta csak őket látja felemelt karral, ahogy imbolyognak az égő szobákban. De igazából senki se látta őket, a sikolyaikat pedig elnyelte a lángok robaja és a ház előtt összeverődött tömeg ordítozása.

Ez a nagy, lebarnult fiatalember, az apuka, akinek a gyermeke kézzel-lábbal védekezik az asszonyban az ő megfélemlítő viselkedése ellen, oly messzire távolodott tőle, hogy már nem is látja. Az asszony végre odamegy az emberhez, aki kissé arrább, a kerítés mellett a fia cipőjét fűzi be, és szórakozottan rámosolyog. Számára egészen közömbös ez az alak. Mind a kettő – most elindulnak az utcán, tolják a biciklit – terhére van és ellenszenves neki. Miért nem egy másik utcában bicikliztek és ott estek el? Ha most érte jönne a férje, vagy ő utánamenne és kényszerítené, hogy feléje fordítsa az arcát, olyan pillantást vetnének egymásra, amitől megfagyna a vér az ereikben. Megint befellegzett az utóbbi hetek nyugalmának, a békének, amit egymással kötöttek. Végül is nem úgy segített a gyereken, hogy szemléltette a férjének: hogyan kell ezt csinálni. Már akkor, amikor megje-

lent azzal a rossz szerszámmal, észrevette szemében az ocsúdó emlékezést, és a néma távozásából is látni lehetett, hogy a férje ellenállás nélkül megadta magát az emlékezésnek, és ő újra közéjük ereszthetné a bűn, a mentegetődzés, az egymással való leszámolás sorompóját.

Jön befelé az asszony. Feljön a három lépcsőfokon, szorosan a korlát mellett, s néhány pillanatra nekitámaszkodik a rácsos ajtónak, mielőtt kinyitná. Szemlátomást fáradt és rosszkedvű. A férj tudja, hogy az asszonynak kijár a dicséret és a babusgatás. Nyugszéket kellene számára az árnyékba állítania, és le kellene húznia a cipőt a lábáról. Ha most ránevetne az asszony, talán meg is tudná tenni. De az asszony nem néz rá, lassan befordul a sarkon, belép a házba, és becsukja az ajtót.

Amikor befelé jött, a férje elfordult, és szorgalmasan tisztogatta a gyepet. De azért az asszonyra sandított lehorgasztott fejjel. Az asszony érezhette, hogy a férj most minden idegszálával rajta csüng, és bele szeretne látni. A bizalmatlanság teszi érzékennyé. Az asszonynak már annyi ereje sincs, hogy akár egy szót, akár egy pillantást vessen latba a megszüntetésére. A szó nagyon könnyen vidám árnyalatúvá válik, a pillantás naivvá, és inkább árt, mint használ. Már nemegyszer próbálkozott vele. A férj nem akar lemondani a bizalmatlanságról, nem igyekszik elfojtani magában.

2

A férj egykori barátjára, Heinerre gondol. Már a középiskolában szoros barátságot kötöttek. Ő sose tűnődött azon, hogy miért épp Heiner lett a barátja. Így adódott. Padtársak voltak az iskolában, egy úton mentek hazafelé, néha találkoztak délután vagy este, korcsolyázni jártak vagy az utcasarkon álldogáltak más fiúkkal és lányokkal a szürkületben, mégpe-

dig mindig ugyanazon a sarkon, mindig a „mi sarkunkon". Együtt érettségiztek, egy fakultáson tanultak, és ugyanabba az egyesuletbe léptek be mind a ketten. Bizonyára Heiner se tanakodott rajta soha, hogy mi az, ami összeköti őket. Talán a lezserség, az, hogy a kapcsolatuk mindig egyszerű volt, valahogy magától alakult, magától adódott. Az útjaik később elváltak, ahogy lenni szokott. De nem akadályozhatták meg a barátság felbomlását a sülve-főve összetartó „muskétások" se, akik azon az éjszakán csak ide-oda ténferegtek a gyújtogatóval együtt, akinek megégette kezét a benzineskanna, és kézről kézre adták a pálinkásüveget, miközben a nők és a gyerekek elégtek, sőt nem állhattak ellene még a Rockerek sem, akik mással sem törődtek, mint hogy mentsék a hangszereiket. Úgy mentek végbe ezek a felbomlások, hogy alig vették észre, de azért akadt köztük egy-két ember, aki tisztán látta az okát. Azt hitték, hogy a vizsgaidőszak miatt találkoznak egyre ritkábban. S ha mégis egymásba botlottak valahol, úgy tettek, mintha nem látták volna meg egymást. Azt mondták magukban: most, a vizsgák kellős közepén kissé ki vagyok borulva, nem szeretnék beszélni senkivel, aki maga is ebben a cipőben jár. Sikerült is tovább élniük így a tűzvész után, mintha nem történt volna semmi. Csak arra vigyáztak, nehogy elmenjenek a ház, a romhalmaz előtt, ami sokuknak épp elég gondot okozott, mert ott állt a főutcában, közel a színházhoz. A sötétszürke, várszerű épület műemlék volt. Épp azok, akik addig naponta elmentek a ház előtt, mondogatták a szerencsétlenség után: nem gondolták volna, hogy műemlék, ezt csak azóta fedezték fel, amióta törmelékhalmok sorakoznak az előkertben. Egyszerre ismerős lett a ház mindenkinek. Az emberek minduntalan megálltak előtte, és nézték az elszáradt szőlőindákkal beborított falakat, az ablakokat, a tornyot, amelyeken átlátszott az ég. És persze megfordult ott az asszony is. Egy alkalmat meg még egy másikat be is ismert, de sokkal többször volt ott – ezt tudja a férj, mert jól ismeri –, és bonyolódott vitába az ácsorgó emberekkel,

szidalmazta a diákokat, és felnézett a falakra, a nők esélyeit fontolgatva, hogy kimenekülhettek volna-e valahogy a második emeleti ablakokon, meg egy esetleges életmentő esélyeit, hogy felmászhatott volna-e a falra, de ilyen ember persze nem akadt. Szemügyre vette a ház falán körbefutó párkányokat, felbecsülte a futószőlő karvastagságú indáinak teherbírását, fontolgatta az emeletek magasságát és a keze erejét, hogy meg tudna-e kapaszkodni, fel tudna-e kúszni, és egy pillanatig se kételkedett benne, hogy ő felkúszott volna, ahogy eddig is mindent megcsinált, amit akart. Majdnem biztos, hogy feljutott volna, legalábbis később, amikor már nem csaptak ki lángok az ablakokon. De eljön majd egyszer az asszony számára is az a pillanat, amikor neki sem sikerül megtenni, amit akar. Egyszer el fogja veszteni az akaratba vetett hitét. A férj aggódik is az asszonyért, ha erre gondol, meg kívánja is, hogy így legyen. És korholja magát, amiért kívánja. Az asszony akkor nemcsak türelmesebb lesz, hanem fáradtabb és csüggetegebb is, tehát már nem olyan, amilyen most, nem az, akit feleségül vett. Akkor már nem vállalkozik egy csomó dologra, mert félni fog, hogy kudarcot vall. Olyan fiatal, nem csoda, hogy eddig még nem sült fel semmivel.

Az emberek, akik a tűzvész éjszakája után még heteken át elmentek a ház elé, és felmeredtek az ablakokra, csak hallgattak. Mindenkinek megvolt a véleménye. Majdnem mindenki úgy találta, hogy a ház különösen kicsi, az emeletek alacsonyak, és sportszerű versengésből talán elő is állt volna csoportonként két-három ember, aki merészen felmászott volna a második emelet ablakaiig. Hébe-hóba akadt volna olyan is, aki az egyik ablakból leugrott volna az előkert gyepére, amely persze a tűzvész idején kopogósra volt fagyva, csak azért, hogy megmutassa: a nők is megtehették volna ezt, ha a nyolcvanhét esztendős dédnagymama már nem is, de legalább a lánya meg az unokája a két kisgyerekkel. Miért nem dobta le a fiatalasszony vánkosba bugyolálva a gyerekeit, vagy akár vánkos nélkül, hisz a gyerekek könnyűek, és nem

sérülnek meg nagyon, ha leesnek? Elkábult a forróságtól, fullasztotta a füst? De hát nem a romba dőlt lépcsőházban találták meg a hároméves kisfiú holttestét? Hogy került oda? Miért nem ott bukkantak őrá is, ahol a halott édesanyjára és a lánytestvérére, abban a szobában, ahol az ágya állt?

Az asszony nem hagy fel a kérdéseivel. A férj azonban nem tudja, hogy mit mondjon neki. Mert ő, mint mindenki, mint a város minden lakója, csak két nappal a szerencsétlenség éjjele után értesült a reggeli újságból az öt ember halála híréről. Akkor éjjel az a húsz ember, tizennyolc diák és két „öregúr", aki összegyűlt a várszerű ház pincéjében, amely egyébként egyesületi székhely volt, teljesen megfeledkezett arról, hogy a második emeleten nők és gyerekek vannak. A férj csak a fényképeken fedezte fel őket, ahogy felemelt karral rohangálnak az ablakok mögött, halvány kis árnyékok a lángok fényözönében, és szinte hallani vélte a sikolyaikat, amiket akkor éjjel nem hallott a szél süvöltése és a tűz dübörgése közben. De az újság fotóin látni lehetett, hogy sikoltoznak. Aligha van sikoly, ami hangosabb, mint azé a halvány árnyéké, aki felemelve a karját, keresztülfut a lángokon. Hangosabban sikolt, mint a rendőrtiszt rajza, a lakás alaprajzi és homlokzati vázlata, amelyen feltüntették azokat a helyeket, ahol a halottak még akkor is ott térdeltek az ablakok előtt, egyenes testtartásban, amikor megtalálták őket. Az asszony olykor rátekint, feszültség, izgalom és aggódás süt a szeméből. A férj ilyenkor mindig azt gyanítja, mi több, tudja, hogy ha akkor így pillant rá az asszony, ő felszalad a lépcsőn, azon a lépcsőn, amelyet néhány perc alatt elborítottak a lángok. Az asszony látja, ahogy felszalad a lépcsőn, ő, az egyetlen hős a sok gyáva kukac között; az egyetlen ember, aki tudja, hogy mit kell csinálni. És ha most majd megint kijön hozzá az asszony a kertbe, kilépve a házból, ahol rejtőzködik, ahol kitekint rá a függöny mögül, és nézi, hogyan gereblyézi a férje a pázsitot látszatra higgadtan, gyanútlanul és elégedetten, lehet, hogy csak az asszony arcán lesz ez a fojtott

feszültség, amelyet oly sokáig nem vett észre rajta, még a terhesség hosszú hónapjai alatt sem. Békésen múló hónapok után újra felhajszolja őt a lángba borult lépcsőn.

Éjjel tizenegy óra volt. Ott ültek a pincében a nyersfa asztal mellett, amelyet külön ide készíttettek, ebbe a barátságtalan, formátlan, hosszú, alacsony és télen dermesztő terembe. Inni kellett itt, hogy felmelegedjen az ember, és gátlástalanul csapkodhatta az asztalt bárki. Itt tartották próbáikat a Rockerek. A földszinten akkoriban néhány klubhelyiség és a könyvtár volt, az első emeleten laktak a diákok külön szobákban, a másodikon a háztulajdonos, egy orvos özvegye, de akadt még egy diákszoba a padláson, a toronyban is. Eszükbe se jutott, hogy a zsivaj esetleg felhallatszik a pincéből a lakószobákba. De a második emeleten álmatlanul hánykolódtak a nők, felharsogott hozzájuk a Rockerek zenéje. A Rockerek nem játszottak egyfolytában, mindig csak egy-két számot adtak elő. Valamivel tizenegy óra előtt lejött a pincébe a fiatalasszony, és arra kérte őket, hogy legyenek tekintettel az alvókra. És mégis, amikor fellángolt a tűz, megfeledkezett róluk mind a húsz ember. Hogy húszan voltak, ezt is csak később tudta meg a férj az újságból. Ő még arra sem figyelt akkor, hogy közben-közben kiment-e valaki, és hogy hosszabb időre kint maradt-e. Egyszer csak kinyílt az ajtó, és valaki bekiáltott, hogy: „Tűz van!" Először elereszttették a fülük mellett ezt a kiáltást. A férj később mindig arra hivatkozott, hogy ő nem hallott semmit, nem hallotta, hogy kiáltott valaki, ő csak azt hallotta, amit Heiner kiáltott, aki már csak visszhangozta a kiáltást. A férj háttal ült az ajtónak, és Heinert tartotta szemmel, Heinernek viszont folyton az ajtón csüngött a tekintete. Jól érezték magukat, és a férj tisztán emlékszik rá, hogy erősen dolgozott bennük a szesz, amely akkor este bizonyára bővebben fogyott, mint máskor, mert hideg volt, s a pince fala és padlója deres. A nagy kályha mellett meg lehetett sülni, de kissé távolabb már hidegre vált a levegő. Heiner arca, ez a hegyes arc és az erős szemüveg,

amely jócskán megnagyobbította a szemét, lebegett a férj előtt biztos pontként, amihez igazodni tudott. Heiner arca mögött mozgott a többi arc, ötlött a szemébe egy-egy gesztus, hallgatta az ott elhangzó történeteket, gyűjtögetett mondatfoszlányokat, és megpróbált összhangot találni az arckifejezésekben, ezt azonban, mert Heinerre is figyelt, újra meg újra elvesztette. Heiner éppily figyelmetlen volt. A férj az ő arcáról olvasta le a háta mögött történő dolgok reakcióit, de tisztábban hallott egy-egy szót, egy-egy viccet, mint Heiner, aki még erőlködött is, hogy megértsen valamit. Aztán egy pontra szegeződött Heiner szeme, jóval a férj háta mögé, az ajtóra. Ez az ajtó örökösen nyílt és csukódott. Először a későn jövők miatt, aztán azért, mert sokan a vécére mentek, és kint voltak a sörösládák is. Így hát nem volt abban semmi különös, hogy Heiner az ajtót nézi. Az a fiatalasszony állt a küszöbön, és kérte őket, hogy maradjanak csendben, aki az édesanyjánál és a nagyanyjánál, a háztulajdonosnál járt látogatóban. Olyan halk volt a hangja, hogy csak azok értették, akik elöl ültek az asztalnál. A férj csak annyit látott, hogy mozog a szája. Jól látszott a mosolyán és összeborzolódott frizuráján, hogy jó ideje nem tud elaludni, és ezért olyan álmatag, annyira álmatag, hogy még a külsejére se fordított gondot. Nemsokára kiment az egyik gyógyszerész. Hogy ő is kiment-e, azt nem merné állítani. Az viszont tisztán áll előtte, hogy az illető elég hamar visszatért, és egy nehéz aktaköteget hozott magával. Ahogy ezt az illető barátja meglátta, máris felugrott az asztal mellől, odament hozzá, elvette tőle az akták egy részét, és kivitte a pincéből. Nem sokkal ezután kiáltott be valaki, hogy: „Tűz van!" És ahányszor Heiner arca, amelyről a férj mindig leolvasta, hogy mi történik, elváltozott: ő ugyanannyiszor már rég tudott az eseményről, mielőtt még felfogta volna. Először még egyszer a barátja arcára fordította a szemét, kidülledőn, tétován, de aztán úgy összehúzta, mintha szúrni akarna vele. Amikor a férj megvetette a lábát a padlón, és felpattant a helyéről, a testén

végigránduló lendület préselte ki a száján a „Tűz van!" kiáltást.

– Tűz van? – kérdezte valaki, és letette a cigarettáját.

– Hogyhogy tűz?

– Miféle tűz?

– Tűz van!

Átrohantak a pincén, de nem a belső lépcsőn, hanem a külsőn szaladtak fel, amelyet egyébként is használni szoktak. Megkerülték a ház sarkát, és rohantak a bejárathoz. Valaki vezette őket, a férj nem tudja, hogy ki, mert ő csak a többiek nyomában futott, talán az, aki a tüzet jelentette, és aki tudta, hol keletkezett a tűz, amelyből az utcáról nem láttak semmit, s amelyben hinni sem akart senki se még. A férj nevetést hallott. Ők nevettek, lihegtek és rohantak szemközt a széllel. A férj később gyakran hangoztatta, hogy ő képtelen volt elképzelni egy égő házat, és ezt az állítólagos tüzet is, amiből nem látszott semmi, csak vaklármának tartotta. Húsz ember játszva elolt bármilyen tüzet. De amikor a sereghajtók közt loholva szemébe villant a külső lépcső aljából, a ház nyitott ajtajából a tűz, amely vonagló masszaként betöltötte az egész előteret, és kicsapott belőle, úgyhogy az előtte állóknak hátrább is kellett húzódniuk, mindjárt másképp gondolkodott. Hamarosan ott állt a ház sarka mögött, a pincelépcső közelében, és vödörláncot alkotott a többiekkel. Egyvalaki kurtán parancsolgatott, vagy talán rosszul emlékszik erre is, talán utólag költi a képzelete az efféle részleteket. Mindenesetre úgy rémlett neki, hogy valaki parancsot osztogatott. De abban a szélben parancsként hangzott minden kiáltás. Csak kurta, ugató szavakkal értethették meg egymást. Ott állt a férj is a vödörláncban, továbbította a vödröket, vödrönként valamennyi víz mindig ráloccsant a nadrágjára és a lábára, és még futni is kellett néhány métert a teli vödörrel. A víz jéggé fagyott a lábán, reszketett a hidegtől, de csak viaskodott a széllel félig eszméletlenül, s mert egyesek váratlanul otthagyták a láncot, mindig messzebbre kellett futni a teli

vödörrel, jócskán ki is lötyögtette az aranyat érő vizet, nyögött, ordított valamit a távoli láncszomszédjainak, akik rohanvást közeledtek feléje, nem értette, amit azok ordítanak, de egyszer aztán felnézett a házra, és látta, hogy a tűz mint folyékony fény elárasztja a szobákat az első emeleti ablakok mögött, miközben a földszint még koromsötét. Látott egy virágcserepet, benne kaktuszt vagy zöldikét, legalábbis valami élesen kirajzolódó leveles növényt, ahogy a tűz előtt áll az első emeleti ablakban. A sötét földszinti ablakokon át a Rockerek adogatták ki a zeneszerszámaikat, közben a vödörlánc eljutott a ház alapzatáig; néhányan odafutottak, és felkapták a hangszereket. Most kiáltásokat hallott a férj, és látta, hogy ünneplőbe öltözött emberek állnak az utcán, prémbundás nők, bundáik alól előbukkanó fényes, hosszú estélyi ruhában, és fekete ruhás férfiak, akik felmerednek a házra. Akkor jöttek ki a színházból. Mindjárt tömöttebb lett megint a lánc, beálltak közéjük a színházlátogatók és segítettek, szaporán jártak a vödrök oda meg vissza. De ekkor az a nő, aki a férj mellett állt, hirtelen arrább lépett, és azt mondta:

– Hagyják abba, hisz úgy sincs már értelme!

A tető fölött, amely ezen az oldalon még nem égett, szikrázó tűzcsóva szökkent az égre. A férj úgy érezte, hogy körülötte minden elcsendesedik. Jóllehet kiabáltak, torkuk szakadtából ordítoztak, hogy megértsék egymást, a szomszédos házak mégis sötétek és némák maradtak, mintha békésen aludt volna mindenki. A vihar túlharsogott minden ordítást, végigsöpört a falakon és az ablakokon. A környező házakban az emberek csak a viharra füleltek, csak az ablakokért és a háztetőkért aggódtak.

Az egyik kollégája odakiáltott neki, hogy a tűzoltók minden percben megérkezhetnek. Ezt az embert, aki futás közben utolérte őt, a férj akaratlanul, gondolkodás nélkül követte a pincébe. Itt sötét volt, már tartózkodtak néhányan lent, s nagy árnyékokat vetve imbolyogtak ide-oda egy gyertya

előtt, amely a világítást pótolta a padlón, a vízcsap mellett. Egy másik gyertya az ivóban égett, a hosszú asztalon. Itt lent a tűzből nem lehetett észlelni semmit. A férj tapogatva kereste a kabátját, sietett, mert attól félt, hogy lángolva ráomlik a mennyezet. Azt persze jól tudta, hogy a mennyezet fölé még nem terjedt a tűz, a földszinten sötét van, tehát a ház helyzete még nem reménytelen, a tűzoltók még megmenthetik, hiszen csak a felső része ég. Amikor kiment az utcára, épp két létrát toltak a tűzoltók a magasba. Látott néhány rendőr- és tűzoltóautót, és hallotta, hogy utasítások és parancsok harsannak. A beosztottak gyorsan, pánik nélkül végezték a dolgukat. A férj látta, hogy a járókelők kabátot terítenek egy hálóingben levő alakra, és odakísérik az egyik gépkocsihoz. Később azt olvasta az újságban, hogy az a diák volt az, aki lepedőből készített kötélen ereszkedett alá az egyik égő, első emeleti szobából. De akkor éjjel azt se tudta, hogy férfi vagy nő volt-e. Abban a percben, amikor bebugyolálták, gondjaikba vették és óvatosan elvezették az illetőt, ő már nem érzett semmi felelősséget. E perctől kezdve ő már csak magával törődött. A bokáját beleverte valamibe. Olyan erős fájdalom fogta el, hogy rájött a hányinger, de csak a sört hányta ki. A lábszárán jéggé fagyott a nadrág. Jóllehet most már rengetegen összeverődtek a ház előtt, a hangok mégis halkan, messziről, fojtottan hangzottak, csendet teremtett a bömbölő szél.

– A többiek már hazamentek! – hallotta a férj Heiner rettegő kiáltását.

Rohantak végig a fasoron, szembe a széllel, a színház előtt. Akivel csak találkoztak, mindenkit figyelmeztettek a tűzre, amit ők végre maguk mögött tudtak. Amikor a parkon szaladtak keresztül, szemükbe tűzött vörösen az ég, de a szél minduntalan szétzilálta a felszökő tüzet, hol kioltotta a fényét, hol felszította. Másnap estefelé jutott először a férj fülébe a hír, hogy öt áldozatot követelt a Theaterallén pusztító tűz. Épp látogatóban volt, rokonoknál. Itt mesélték, hogy

városszerte csoportokba verődnek az emberek, és a szerencsétlenségről vitatkoznak. Két napra rá, reggel olvasott róla az újságban is. Most már el kellett hinnie, amit előző este még képtelenségnek tartott. Rosszul csináltak mindent. Az újság telekürtölte a várost a húsz ember ügyetlenségével: mivel feltörték a ház nehéz ajtaját, a szél felszította a lángokat, amelyek úgy csaptak fel a lépcsőházban, mint valami kandallóban. Azt a férj is látta még a nyitott ajtón keresztül, hogy a lángözön elárasztja az egész előteret, mielőtt futásnak eredt volna, hogy vizet hozzon. Az újság mindent megírt pontosan. Az újságból tudta meg azt is, hogy valaki bajba került: félrehúzódott és a megégett keze fölé hajolt, amelyből kiesett a benzineskanna. A férj a benzinről se tudott. A benzinről mások se tudtak. Az igaz, hogy jó magasra csaptak a lángok, de benzinre azért nem gondolt senki se. Ők láncot alkottak a ház körül, a ház ajtaját, amelyen be-bezúdultak a heves szélrohamok, állandóan nyitva tartották, a vizet a benzinre öntötték, és nem tűnt fel nekik, hogy minden egyes vödörtől nagyobb lett a tűzfelület, és hogy mindenütt, ahova víz loccsant, láng keletkezett. Még a gyógyszerészek se, még ők se gyanakodtak benzinre. Az a két illető, aki viszont tudott róla, csak hallgatott. Az egyik a keze miatt nyavalygott, a másik hordta a vizet. Azon az éjszakán, ahogy az újság írta, mínusz tizennyolc fokra süllyedt a hőmérséklet, és tizenegyes volt a szélerősség. Egyiküknek se jutott eszébe, hogy teli torokból „Tűz van!"-t vagy „Segítség!"-et kiáltson. Az az öt ember aludt a második emeleten, az a bizonyos diák pedig az elsőn. Az eset tudtán leginkább azt kérdezték a férjtől: „Miért nem kiáltott valaki?" Ő azt felelte, és a többiek is ekképp válaszoltak: „Én csak rohantam, oltani akartuk a tüzet, eszem ágában se volt, hogy kiáltsak." Egyikük se látott, nemhogy a cselekedeteikben, de még a hangszerek mentésében sem akkora felelőtlenséget, mulasztást és cinizmust, mint amekkorát a nyilvánosság tulajdonított nekik. Mindenki csinált valamit, mert voltaképp már semmit se lehetett csinálni.

De valakinek ki kellett mondania, mint ahogy az az odavetődott, színházból jövő nő meg is tette: „Már semmi értelme!", hogy abbahagyhassák a vízhordást. A házban levőkre nem gondolt senki. Vagy azt hitték, hogy talán már megmentették és biztonságba helyezték őket a ház tűzmentes részében, és a bármely pillanatban várható tűzoltók majd a segítségükre sietnek. De hát még azt se tudták egész pontosan, hogy ki lakott a házban. Ezért vették félvállról a dolgot. Ők csak a klubhelyiségeket használták, csak ezekből állt számukra a ház. Az egyesulet nagy sárgaréz névtáblája ott volt a ház ajtaján. A férj azonban látott egy kis névtáblát is a csengőgomb mellett, és ezen a névtáblán vagy egy másikon látta a „zongoratanár" szót is. Nem felelt meg tehát az igazságnak, ha azt állította, hogy nem tudta, kik laknak a házban. Olykor találkozott is egy otven és hatvan év kozti jelentéktelen kis nővel a ház előtt vagy bent a lépcsőn. A fiatalasszonyt viszont, aki – mint az újság írta – két gyermekével az édesanyjánál, a zongoratanárnőnél és a nagyanyjánál volt látogatóban, voltaképp csak kozvetlenul a tűz kitorése előtt látta, amikor ott állt az ajtóban furdőkopenyben, és kérte, hogy csendesebben vigadjanak. Mindnyájan látták a fiatalasszonyt, azt is látták, hogy megmosott haja belelóg a homlokába. Évei számát tekintve beillett volna még diáklánynak is. A férj tehát, akár a többiek, tudta, hogy vannak emberek a házban, de vízhordás kozben nem jutott eszébe.

Minél inkább keresi a magyarázatot, annál uresebb lesz a felelet: Ez nekem nem jutott eszembe. És csak azután kovetkeznek az olyan magyarázatok, amelyek kielégítenék a kérdezők tobbségét, de amelyekben nem hisz maga sem, és nem elegendők az ő konyortelen inkvizítorának sem:

– Nem meglepő, hogy úgy égett ez az oreg hodály, akár a fáklya. Egy ilyen eloregedett épuletet nem lett volna szabad diákotthonná átalakítani. A műszaki osztálynak mindenesetre felul kellett volna vizsgálnia.

Az előtérben levő nyitott kandallót már évek óta nem

használták. De hogy tehetett olyat két felnőtt ember, hogy papírt éget el egy nyitott kandallóban? És még le is öntik benzinnel a már meggyulladt papírt – amely azonban mégsem akart elégni, hanem csak szenesedett, mert összepréselt akta volt – egy olyan kannából, amelyben még volt legalább háromliternyi. Hogy tarthatták a nyitott kannát szájával a kezdetben még csak pislákoló láng fölé, és hogy dobhatták el maguktól megszeppent kisgyerekként, amikor az is meggyulladt, bent az előtérben, amely faborítású volt, és évtizedek óta vikszelték, tehát azonnal lángra kapott, ahelyett hogy kivitték volna a házból, vagy kidobták volna az ablakon? Az utcára menekültek. De ha felfelé menekültek volna a lépcsőn, mindenkit figyelmeztethettek volna, és bizonyára visszajutottak volna még az első emeletre, ahonnan szépen leereszkedhettek volna a zászlórúd segítségével, mint az a bizonyos diák. Ők azonban kirohantak a házból, ahova már senki se tudott behatolni. Az egyik fiatalember kissé megégette a kezét. Halálfélelmében ejtette el a kannát, mert attól rettegett, hogy széttépi a felrobbanó edény. Annyira rettegett, hogy nem merte magával vinni még a ház bejáratáig sem. És talán csakugyan szét is tépte volna a robbanás, mielőtt eljutott volna a ház ajtajáig.

Az azonnal elharapózó tüzet már nem lehetett kabátokkal eloltani. Ez ellen a tűz ellen már nem tehettek semmit. A víz, amit bezúdítottak a maguk megnyugtatására, azonnal elpárolgott. A benzinláng elérheti az ezerfokos hőséget is. Erről is az újságból értesultek. Nem törhetett volna keresztül ezen a tűzön senki se, még ha nedves takaróba burkolózik is. A tűzoltóság jelentette az egyedüli reményt. De legalább öt perc telt el addig, amíg valaki, egy ismeretlen személy, riasztotta a tűzoltókat, akik hét perc múlva értek oda, két perc alatt tolták magasba a létráikat, és másztak fel rájuk, de már nem férkőzhettek hozzá a lent állók által nemrég még látott emberekhez. Körülbelül tizenöt perc volt tehát az az idő, a tűz fellobbanásától a nők és a gyerekek haláláig, ami alatt

nem történt semmi. A férj ezt újra meg újra kiszámította, már csak azért is, mert tudja, hogy az asszony is újra meg újra kiszámítja, igaz, hogy ő inkább csak gyanakszik, nincs biztos tudomása erről, de a gyanú felől viszont annyira bizonyos, hogy az már a tudással is felér.

Sose járnak színházba, mert ha a szokásos utcán haladnak odafelé, el kellene menniük a romok mellett. A férj azt olvasta az újságban, hogy újra fel fogják építeni a házat. Örökölte valaki. De nem a gyerekek apja, ez a korához képest fiatalos mérnök, aki a szerencsétlenség után egy nappal érkezett meg a Rajna-vidékről, hogy azonosíthassa az öt szénné égett hullát. Az illető csak szabadulni akart a háztól. Az új tulajdonos viszont engedélyt kapott a várostól, hogy újjáépíthesse, mert történelmileg becses a homlokzata. Egy kis szürke várkastély toronnyal.

Mert félnek attól, hogy elmenjenek mellette, hát nem járnak színházba, jóllehet azelőtt gyakran jártak. Erről nem esik szó köztük, ebben hallgatólagosan megegyeztek. A férj úgy érzi, mintha a szerencsétlenség óta két éve idegenben élne. Már nem mennek látogatóba, és nem is fogadnak látogatót. Még a régi ismerősökkel se találkozik. Ott lehet a nevük meg a titulusuk: mérnök, orvos, gyógyszerész vagy ügyvéd a telefonkönyvben. Heiner neve is benne van a foglalkozásával együtt, de a férj nem hívta fel, és nem találkozott vele soha. Fogalma sincs róla, hogy mi lett a többiekkel a szerencsétlenség óta. Bizonyára gondtalanabbak, mint ő. Bizonyára egyik se házasodott össze a testet öltött lelkiismerettel, egy olyan nővel, aki büszke rá, hogy gyors a reakciója, aki mindig felelősnek érzi magát, akinek egy kerékpárostul felbukott gyerek is elég, hogy eszébe juttassa önmagának és a férjének a tűzvész éjszakáját. Pedig az asszony nem vet a szemére semmi mást, csak azt, hogy miért nem kiáltott, hogy miért nem üvöltött magánkívül, mint egy farkas, bele a még nesztelen éjszakába, amelyben titkos tűz éledezett, hogy felébresszen minden alvót. De a férj ezt elmulasztotta. A férj

maga sem érti. Nem fér a fejébe, hogy miért nem kiáltott. Lehet egyszerre kiáltani és futni és vizet hordani. Magától kiált, aki kinyitja a száját. De ő nem nyitotta ki. Mert nem nyitotta ki, és mert nem jött rá, hogy ki kell nyitnia, ezért kell újra meg újra elölről fontolóra vennie annak az éjszakának minden eseményét; közben egyre nehezebben tud különbséget tenni aközött, amit ő maga látott meg amit az újság írt. Most már abban se biztos, hogy igazán nem gondolt-e a második emeleti emberekre, hogy igazán nem hallott-e segélykiáltást, hogy igazán egészen megnyugodott-e, amikor megjöttek a tűzoltók, vagy félelmében mégiscsak elrohant-e, amikor megtudta, hogy a tobbiek is rég odábbálltak. Nem akarta, hogy kihallgassák a rendőrok. De hát ez képtelenség! Ez nem igaz! Ez az ember agyára megy!

Az agyára megy, hogy orokké a szerencsétlenségre kell gondolnia, mert az asszony is mindig csak erre gondol, mert ő is mindig arra gondol, hogy az asszony arra gondol. Hát ezért házasodtak ossze?

Viola József fordítása

TRUMAN CAPOTE

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Emlékezetes entrée-*k*, *felejthetetlen távozások*

Greta Garbo harminc éve él magányosan egy meglehetősen csúf, komor házban egy zsákutca végében, Manhattan szigetén, a Keleti Ötvenkettedik utcában. Az épület olyan közel van az East River partjához, hogy szinte súrolják az elhaladó hajók; a lakások pedig, akár egy kirakós játék darabjai, egyik se hasonlít a másikára – se méretben, se alaprajzban. A legkisebb mindössze három, ám fölöttébb eredeti szobából áll, s Alexander Woolcott, aki régtől fogva lakója, „A pózna végének" nevezi; a legnagyobb pedig, „A Szörny palotája", kétszintes és fényűző lakosztály, mely nevét hajdani lakójáról, a néhai Henry Luce-ról kapta.

Kevesen vannak, akik belülről is látták Garbo rejtekét, és közülük is a legtöbben eltávoztak már: George Schlee, aki a pénzét kezelte, és dúsgazdaggá tette; Cecil Beaton, akit kikosarazott, pedig ötször is megkérte a kezét; Mercedes de Acosta, az előkelő dél-amerikai dáma, aki évtizedekig epedezett érette reménytelenül; és Salka Viertel, a német entellektüel, aki a legközelebb állt hozzá, és a bizalmasa volt.

Garbo lakása öt teremnyi szobából áll, melyeknek magas ablakai mind a folyó túlpartján elterülő zordon lapályra néznek, Queensre. Olykor felsír egy sziréna, elzakatol fölötte egy helikopter, vagy búsan bőgve megszólal egy ködkürt; máskülönben azonban olyan itt a csönd, mint egy egyiptomi királysírban. Bármily ritka is a vendég, a lakás úgy van berendezve, mintha eredetileg pazar fogadásokra szánták

volna. A falak valósággal izzanak a gyönyörű, de gyalázatosan, galádul felaggatott festményektől: Picassók, melyek ki tudja, nem fejjel lefelé lógnak-e, Monet-k, Manet-k, egy Bonnard, egy Renoir, egy Degas, egy Braque. Mindazonáltal nem hiszem, hogy tulajdonosuk különösebben érdeklődnék a képzőművészet iránt; ezeket a képeket csupán a pénz befektetése végett vásárolták, akárcsak a kaliforniai ingatlanokat.

A székek, az asztalok, a heverők, a függönyök – csupa össze nem illő darab, mint a zsibvásárban. Az az ember benyomása, hogy több lakberendező működött egyidejűleg a lakásban, s mindegyikük merőben más elvek szerint dolgozott; aminthogy csakugyan nagyjából ez is történt. Különböző barátai az évek során mind rajta hagyták kezük nyomát a lakás képén, és Cecil Beaton elképzelései például szöges ellentétben állnak George Schlee elképzeléseivel – ami egyáltalán nem meglepő, hiszen szívből utálták egymást. Az összhatás meghökkentő, de mondhatni kellemes, bár némileg kelekótya összevisszaság.

Tükör egyetlenegy sincs, legalábbis a „nyilvános" helyiségekben. Nincsenek könyvek sem, a szobák lakója ugyanis csupán elvétve olvas egyebet, mint újságot, bár azt is csak ritkán. Továbbá nem néz televíziót sem.

A nappaliban, egy fal mellé tolt asztalkán vodka, két csillogó, metszett kristálypalackban. Az egyik fehér, a másik vörös. Svédországban közkedvelt ital a vörös vodka, mely színét attól nyeri, hogy az üvegbe vöröspaprikát gyömöszölnek. Garbo szereti a vodkát. Hazatérve hosszú sétáiról, a New York-i utcák kirakatainak nézegetéséből, pohárka vodkával űzi el a fáradságot: tavasszal fehéret iszik, télen mindig vöröset.

Most már körülbelül tíz éve, hogy Tennessee Williams mindinkább festegetéssel tolti az idejét. Óriási műtermet rendezett be magának Key West-i házában, és egy kis helyi képcsarnok szépen el is adogat a képeiből: már 2500 dollárért

hozzájuthat az ember egy kis méretű, de nagyon tetszetős tengeri látképhez; a nagyobbak körülbelül kétszer ennyiért kelnek el. Mr. Williams egyébként igen élénken érdeklődik festményeinek piaci sorsa iránt. A múltkor egy közös barátunk összefutott vele a Key West-i utcán. A kölcsönös üdvözlés után Tennessee nyomban belekarolt a barátomba, és mintegy titkolózva a fülébe súgta: „Te, tudod mit? Ha van nálad pénz, gyere, elviszlek hozzám a műterembe, és mutatok egypár jó kis képet."

Mostanában a Noel Coward olykor nagyon is komoly, de azért mindig szórakoztató *Napló*-ját olvasgatom. Az évek során sokszor találkoztam vele, de mindig váratlanul: Svájcban, Spanyolországban, Luxemburgban, Jamaicában, nem szólva persze a New York–London–Párizs szentháromság városairól. Nos, 1952-ben, még azelőtt, hogy megszállták Portofinót a fapados turisták hadai, volt nekem ott egy kis házam. Akkor még közönséges kis olasz halászfalu volt csupán, nyugodalmas és félreeső. És mégis, ki más állított be Portofinóba egy szép napon, mint Noel! Egyedül volt, de még néhány barátja érkezését várta. Addig is meghívtam, ebédeljünk együtt San Fruttuosóban.

San Fruttuoso miniatűr kis település, amely csupán egy templomból, néhány halászkunyhóból meg egy aprócska kávézóból áll egy kristálykék lagúna mélyén, ahová szárazföldi úton lehetetlenség eljutni, mivelhogy út nem vezet oda. Szerencsére (avagy inkább sajnálatosképp, mint majd látni fogjuk) nekem volt vízi járművem, egy remek kis gyorsjáratú motorcsónak.

Noel meg is jelent a kikötőben, ahogy megbeszéltük; khaki-sortban volt, egy szál ingben és szandálban.

Megkérdeztem: – Hol a fürdőruhád?

– A fürdőruhám?

– Igen, gondoltam, megállunk félúton, és úszunk egyet.

– Drága gyermekem! Ugyan, minek kellene fürdőruha kinn, a nyílt tengeren?

Forró, augusztusi nap volt; tombolva perzselt a nap az olvadó mediterrán mennyboltról. Már három mérföldnyire jártunk a parttól, száguldva szeltük a vízpermet felhőjét, s a csónak orra úgy meredt fel, mint Noel jade-szipkába tűzött cigarettája az égnek. Noel énekelt – természetesen saját szerzeményét. Az előjelek kellemes kirándulást ígértek. Ám ekkor váratlanul és hirtelen ziháló hörgéssel és vészes csörömpöléssel leállt a motor, és csónakom némán siklott a vízen, amíg meg nem állt.

Noel türelmesen várta, hogy újra elindítsam. Ámde próbáltam légyen bármit is, a motor megtagadta az engedelmességet. Szótlanul bámultunk egymásra Noellel az enyhén fodrozódó tenger hullámain himbálózó csónakban. Föntről acsarkodva sütött le ránk a nap. Kalapja egyikünknek sem volt. Noel levette az ingét, és mint egy turbánt, a feje köré csavarta.

– Nos, most mihez kezdünk?

– Nem tudom. Még sosem voltam ilyen helyzetben.

Noel nevetett. – Nyilván várni fogunk, amíg ki nem mentenek. Amíg egy másik motorcsónak be nem vontat a kikötőbe. Remélhetőleg mihamar, mert máskülönben vinnyogó vörösre főlünk. Hű! Innivaló mi van?

Kinyitottam a jégládát; ásványvíz volt benne és több palack pezsgő. Ez utóbbiak láttán mindjárt felragyogott a szeme. – Nos, noha még dél sincs, tekintve a körülményeket, azt hiszem, jól fog jönni egy pofa habocska.

Portofinóról érdeklődött. Közöltem vele, hogy Portofinóban fennállása óta nem történt semmi. Olykor horgonyt vet egy-két jacht néhány napra. A múlt héten például a windsori herceg járt itt a nejével Jimmy Donohue jachtján. (Donohue egy bóvliáruház örököse volt, akárcsak az unokatestvére, Barbara Hutton.) Továbbá Evelyn Waugh is megfordult itt a közelmúltban, rokonait látogatta, akiknek házuk van a hegyekben.

Noel, összevont szemöldökkel: – Komisz társaság. *„Csupa rosszcsont."* És Evelyn Waugh a kapitány. Mondhatom, hogy Mr. Waugh egészen rendkívülien ronda kis fráter.

Szívből és őszintén egyetértettem vele. Waugh kínos meglepetés volt a számomra, korai regényeit ugyanis mindig nagyon kedveltem, különösen az *Egy marék por*-t. Ez a konyaktól püffedt arcú férfiú azonban, aki megvetően lebigyesztett ajakkal járt-kelt a világban, olyan goromba, zsémbes fráter volt, amilyennel még nem találkoztam. Akkoriban végezték ki Julius és Ethel Rosenberget, ami kéjes gyönyörűséggel töltötte el. – Megérdemelték, mindet oda kéne juttatni – kuncogta. – Az összes kommunistát. Villamosszékbe velük!

Noel tűnődve, magában: – Örülök, hogy nem voltam ott, amikor David, Wallis és Jimmy nálatok járt.

– Én azt hittem, jóban vagytok.

– Jimmyt én kedvelem. Kicsit őrült, de nagyon kellemes társaság. És kedvelem a hercegnőt is; igazi vén boszorkány, amilyen nincs még egy a föld hátán – no de hát épp ez a bája. A herceg viszont, nos a herceg folyton azt színleli, hogy nem utál. Pedig ki nem állhat. Mivel én is homokos vagyok, meg ő is homokos, viszont én, vele ellentétben, nem színlelem az ellenkezőjét. A vén boszorkány biztosan nagyon élvezi. Végtére is nem akármi, ha valakinek egy buzikirály, sőt királyi buzeráns a hálótársa, aki a tetejébe még gazdag is.

Közben dél lett, és a hőség olyan nyomasztóan nehezedett az emberre, hogy nem volt mit tenni, mint levetkőzni és belebújni a vízbe. Kicsit úszkáltunk a csónak körül, hogy lehűljünk valamelyest, aztán belecsimpaszkodtunk a peremébe, ahol még némi árnyék is adódott.

Noel fölsandított a napra: – Úgy érzem magam, mintha máris Las Vegasban lennék. Mivelhogy ott töltöm az idei telet. Leszerződtem egy szóló számra. Az az igazság, hogy nem tudtam ellenállni a pénznek. Angliából elűzik az embert az adók. Elhatároztam, hogy összeszedek annyi pénzt, amennyit bírok, aztán átköltözöm Svájcba.

Ezek után Noel még mintegy másfél óra hosszat csevegett és énekelgetett. Más szóval, amíg ott tapostuk a vizet a tengerben, előadta egész jövendő Las Vegas-i műsorát. Egyszerre volt megható, kedves és nevetséges; tágra nyílt szemmel hallgattam az egyik Coward-számot a másik után Noel fátyolos, reszkető hangján: „Létezik-e szerelem", „Szegény kicsi gazdag lány", „Ez a fiú megbolondít", „Csak amit a szívem súg titokban". Elhangzott a „Let's Do It" is, de valami egészen különös, új változatban.

Azt mondtam: – De Noel, ez nem a te számod. Ez Cole Porter.

– Csak a dallam. Új szöveget írtam hozzá. És, el kell ismerni, az én szövegem sokkal jobb, mint a Cole-é.

Mindeközben egyetlen hajó, egyetlen csónak sem tűnt fel még a távolban sem. Amikor Noel befejezte a fellépést, visszamásztunk a csónakba. Ott üldögéltünk némán, és borzongva vacogtunk, de nem a hidegtől, hanem a hőségtől. Magam halk imába fogtam.

Egyszer csak Noel így szól: – Mondd, te is látod azt, amit én?

Láttam. Egy csillogó és karcsú, fehéren fénylő jachtot, mely felénk röpült a vízen, s melyben mindketten ráismertünk a *Sister Anne*-re, közös barátnénk, a csillogó és karcsú Daisy Fellowes tulajdonára, a Singer-féle varrógép-vagyon örökösnőjének jachtjára.

A változatlanul anyaszült meztelen Noel táncra perdülve hadonászott feléje, s így kiáltozott: – Daisy! Daisy! Drága Daisy...

És a *Sister Anne* lassan mellénk siklott. Meg voltunk mentve.

Sok olyan vendéglő van New Yorkban, amely nagyon is megválogatja a vendégeit, és nagyon figyel arra, hogy melyik vendége melyik asztalhoz ül, mint példának okáért és mindenekelőtt a *Lutèce*, az *Elaine's*, a *La Caravelle*, és a *La Grenouille*.

Madame Masson pedig, a legutóbb említett tulajdonosnője, mind közül a legfőképpen ügyel az ilyesmire. Étkezési műintézete két egymástól elkülönülő részből áll. Az első helyiség, a jócskán kisebbik, csupa vörös bársony s virágpompával káprázta tó enkláve, fenntartva kizárólag a közönség ama részének, mely kivételesnek tekintetik akár bankbetétje, akár hírneve, akár pediglen a szépsége miatt. A hátsó, sokkalta nagyobb teremben elhelyeztetni viszont annál kínosabb, noha a konyha és a kiszolgálás ott is ugyanaz; ismeretesek olyan esetek, amikor a vendég elvörösödött szégyenében, sőt könnyekre fakadt, midőn a főpincér e szibériai száműzetésbe kísérte.

A múltkor két barátommal vacsoráztam a *La Grenouille*-ban, az egyikük divattervező, a másik építész; tehát hármasban voltunk férfiak. Tipikus este volt, zsúfolt s mégis halk és decens, óriás bukéták illata lengte be könnyedén, rózsákkal kevert orchideák s a bazsarózsák csokrában virágzó almaág. Madame Masson diszkrét eleganciával lebegett föl s alá hullámzó, szürke sifonruhájában az elülső terem asztalai között, s a vendégeket köszöntötte: Mary Laskert, az egyik Annenberg nővért, Kirk Douglast és nejét, James Masont, Claus von Bülow-t, az Atlanta Braves futballcsapatának tulajdonosát, a General Motors vezérigazgatóját, a Pepsi-Cola elnökét, Mrs. Winston Guestet, Cornelia nevű leányát, William Paleyt, aki Evangeline Bruce-szal volt, a néhai perzsa sah nővérét és így tovább.

Jó asztalt kaptunk, ahonnan figyelemmel kísérhettük mindenki érkezését és távozását. Az egyik barátom, a divattervező, egyszer csak így szólt: – Odanézz, mi jön itt!

Odanéztem: egy nagyon-nagyon fiatal lány lépett be az étterembe, meg egy vénember, alighanem a nagyapja.

– Tudod, ki ez?

Nem tudtam. Ellentétben mindenki mással. Sűrű sustorgás következett és szemeknek meresztgetése, ami igazán szokatlan jelenség volt ebben az étteremben, ahová akár az

egész Kennedy-klán is bevonulhatott anélkül, hogy akár csak a szeme is rebbent volna bárkinek.

A divattervező: – Ez Pia Zadora és férje, a cukrosbácsi. Groteszk a kicsike, mi?

– Ami azt illeti, mind a ketten, nem? – mondta másik asztaltársam, az építész.

Nos, csakugyan groteszk látványt nyújtottak. Meglehetősen: noha a férj alapjában véve egyszerűen csak vén disznó volt. Miss Zadora azonban, aki rejtélyesmód elnyerte az esztendő legígéretesebb ifjú színművésznőjének járó Arany Glóbusz-díjat, határozottan rendelkezett olyan kvalitásokkal, melyek bizonyos érdekességet kölcsönöztek személyének. Gnómszerű testén aranyflitteres ruha lógott, s tántorogva tipegett magas sarkú cipőjében. Hosszú lófejét fésületlen lecsüngő piszkos-szőke haj keretezte kétfelől. Picike egérszeme volt és dundi kis hörcsögpofája.

Madame Masson és a főpincér összehajolva állt, és nyilván ama nehéz feladvány megoldásán törték a fejüket: hová ültessék ezt a párt. Végül is egy olyan asztalhoz vezették őket, amely ha nem is épp Szibériában volt, de nem sok választotta el tőle.

Én: – Well. De azért Meryl Streephez képest olyan, mint egy madonna.

Az építész nem érte be ennyivel: – Mi bajod van neked Meryl Streeppel?

– Minden. A hangja. Az orra: ez a hosszú, vörös és hegyes ormány – mint a hangyászé. Meg a szeme. Ha kicsit kisebb volna és közelebb ülő, tyúknak nézné az ember. És gondold csak meg, hogy ez a nő és Blythe Danner szinte egy időben kezdte a pályát. Most pedig szinte nincs film Meryl Streep nélkül, míg Blythe Danner, aki gyönyörű és színésznőnek is nagyszerű, még mindig vidéki színházakban húzza az igát.

A divattervező: – No, igen. De manapság divat a jelentéktelen arc. Legalábbis Hollywoodban. Vedd csak például a férfiakat. Dustin Hoffmann, Al Pacino, Robert de Niro, Richard Dreyfuss, Richard Benjamin...

Amikor idáig ért, Kirk Douglas haladt el az asztalunk mellett, úton a mosdó felé. Igazán remekül festett – bőre tiszta és sima, feszes, állának vonala kemény és határozott.

Az építész megjegyezte: – Azért némelyik régi sztár is tudja, hogyan vigyázzon magára.

Mire a divattervező hozzám fordult és megkérdezte: – Mondd, te mikor varrattad fel az arcbőrödet?

– Most van két éve.

– És kivel?

– Dr. Hogannal. Doktor Vincent Michael Hogannal, hogy precíz legyek. Park Avenue. New York.

Az építész rábólintott. – Állítólag ő a legjobb.

– Tényleg ő a legjobb. Remek, erős muzsikuskeze van. Egyetemista korában zenekarban zongorázott, abból tartotta el magát. Azért olyan a keze, mint egy pianistáé.

A divattervező: – És mondd, fájt?

– Egyáltalán nem fájt. Csak eleinte kicsit merev az ember arca. Kicsit olyan érzés, mintha maszkot viselne. De ez aztán egy-két hét alatt elmúlik.

A divattervező: – Merle Oberon ötször megcsináltatta. Jóban voltunk, így egyszer elmondta, hogy kénytelen nyitott szemmel aludni. Mivel akkor már nem tudta becsukni a szemét. És mégis – nem ismerek még egy nőt, akit annyi férfi talált volna ellenállhatatlannak, mint őt. Persze megvolt a titka a szerelmi sikereinek. Nagyon furcsa titok. Mégpedig a következő: állandóan 39 fok volt a testhőmérséklete. És ettől a hőfoktól felgerjedtek a férfiak, szinte hipnotizálta őket.

Eközben Pia Zadoráék asztalánál kis jelenet játszódott le. Az egyik szereplője a főpincér volt, aki az étlapot franciából angolra fordította Pia Zadorának. Az ifjú művésznő mindenben talált valami kivetnivalót, s így nyafogott: – Nem akarok

békacombot enni. Az olyan utálatos! – A békacomb, mondanom sem kell, a *La Grenouille* egyik leghíresebb specialitása. Nem utolsósorban ezért hívják a törzsvendégei egymás között csak a „békatónak".

Épp ekkor egy egészen különleges és egzotikus béka ugrott nagy loccsanással a tó vizébe: egy síkosan csillogó-villogó divathölgy – nem más, mint maga Mrs. Reed Vreeland, egy ismeretlen fiatalember társaságában. Noha polgári mércével mérve nem mondható szépnek, ahhoz a legcsekélyebb kétség sem fér, hogy Diana Vreeland a legápoltabb asszony egész New Yorkban, és azonkívül a legintelligensebbek közé is tartozik. Évtizedek óta csillag a nemzetközi divatvilág egén. Egyszer azt mondta nekem, hogy véleménye szerint minden nő lehet sikkes, de legalábbis huzamosan szalonképes küllemű, ha tartja magát a következő alapszabályhoz: derítse fel, miféle smink és hajviselet illik a leginkább az egyéniségéhez, válassza ki, mely ruhaszín áll neki a legjobban, és hogy milyen cipőben érzi magát a legkényelmesebben a legcsinosabbnak. De most jön a legfontosabb: ha egyszer mindezt eldöntötte, többé ne változtasson rajta. *Soha*. Vitathatatlan, hogy Mrs. Vreeland maga eleven bizonyítéka elmélete helyes voltának. Negyven és egynéhány év óta, amióta ismerem, jottányit sem változtatott a küllemén. Hajszálnyira ugyanazt a lapos sarkú cipőt hordja ma is. Fényes, fekete haja szintúgy feszesen hátrasimítva, mint Rudolph Valentinóé, és a sminkje sem változott, hanem ma is ugyanaz a hatásos kombinációja az élénkpirosra festett orcának és a skarlátvörös ajaknak. Aznap este valami tűzpiros, keleti ruhát viselt; ha fekete szeme kissé ferdébb metszésű lett volna, kínainak nézi az ember. Hosszú évekkel ezelőtt egy barátom meg akarta írni a királyi hölgy életrajzát, de végül is letett róla, mert valahányszor valami tényszerű kérdést tett fel neki, mindig csak szeszélyes, bolondos válaszokat kapott. – „A tények olyan unalmasak – panaszolta Mrs. Vreeland. – Miért nem lehet minden csak képzelet s fantázia?" Most, ahogy átkígyózott

az éttermen csókokat hintve és kecsesen biccentve jobbra és balra, csakugyan olyan volt, mintha csupán a képzelet szüleménye lenne, kiváltképpen akkor, amikor helyet foglalván ekképp szólalt meg: – Ó, Fred! Nézz csak oda! Ez az a lány, ugye? Valami Pia nem-tudom-micsodának hívják. Hát nem tündéri?

Zadoráék asztalánál mindeközben az elviselhetetlenségig nőtt az elégedetlenség, és a pufók pofikájú filmcsillagocska már vonult is kifelé az étteremből dohányfoltos férje karján, anélkul hogy akár csak egy morzsányit is fogyasztottak volna. Hév és erőszak kísérte távozásukat, s a légörvény megrebbentette az egyik virágcsokrot, mely magasan fejünk fölött állott vázájában. Rózsaszirmok szállongtak rózsaszín és fehér hópelyhekként. Az egyik épp a mi asztalunkra hullott alá. Zsebre tettem, és elhoztam emlékül.

Bart István fordítása

JOHN CHEEVER

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Ó, micsoda édenkert!

I

Ezt a történetet legjobb ágyban olvasni, ódon házban, esős éjszakán. Képzeljük el, hogy a kutyák már alszanak, Dombey és Trey – a hátaslovak – a dűlőút másik oldalán, a kert mögötti istállóban neszeznek. Az eső lágyan permetez, jókor jött, bár ha nem esik, aggodalomra akkor sincs ok. A talaj vízszintjét könnyű kiegyenlíteni, a közeli folyó bővizű, nyár végén is tökéletesen lehet öntözni a gyümölcsöst és a veteményeskertet. A vízesés menti városkában alig egy-két lámpa világít, a városka gyárában – de ennek sok-sok éve már – pamutszövő működött.

Még állnak a textilgyár gránitfalai a szétterült folyó partján, és áll a gyártulajdonos háza is: a négy korinthoszi oszlop a városka egyetlen dombját koronázza. Álmos helynek gondolná az ember, amely messze szakadt a változó világtól, pedig a hetilap igen gyakran tudósít repülő csészealjakról. A beszámolók ráadásul nem is ruhateregető háziasszonyoktól, sem mókust hajkurászó vadászoktól származnak, hanem a lakosság olyan tekintélyes tagjaitól, mint, teszem azt, a bank elnökhelyettese vagy a rendőrfőnök felesége.

Ha az ember végigsétál a városkán – észak–déli irányban –, bizonyára fel fog tűnni a temérdek kutya, sőt az is, hogy milyen tüzesek, továbbá, hogy kivétel nélkül valamennyi korcs: úgy értem, persze, hogy két különböző fajtiszta szülő utóda. Emitt egy sima szőrű uszkárt látni, amott gacsos lábú airdale-terriert, arrább egy furcsa jószág következik,

amely hosszú szőrű skót juhásznak indul, aztán dán dogként fejeződik be. Ez a vérkeveredés – mondjuk talán vérfrissítésnek – teszi, hogy olyan jókedvűek, mintha nem ismernék a helybéliek nagy részét gyötrő magányt; most is, a késő időpont ellenére oly kicsattanó jókedvvel loholnak végig a kihalt utcákon, mint akik fontos vacsorára, kinevezési bankettre vagy baráti összeröffenésre sietnek. Amúgy a helységet a textilgyáros első felesége után Janice-nek hívják.

A történelemben játszott szerepét tekintve a település egyik legelképesztőbb vonása, hogy itt soha semminemű engedélyt nem adtak ki félkész étel gyártására. Volt idő, amikor ez valóban rendkívülinek látszott, az ember könnyen azt képzelhette, hogy valami csapás érte a helységet: nagy a nyomor, vagy az itteniekből hiányzik a vállalkozó kedv, pedig egyszerűen csak az történt, hogy tévedtek az üzemek telephelyét kijelölő számítógépek. Történelmének másik furcsasága az a tény, hogy a hatalmas udvarházakat, múlt korok ereklyéit nem alakították át aggokházává, hogy ide is jusson néhány bekómált, haldokló öreg abból az irdatlan tömegből, amelyet csak az úttörő orvosi lelemény tart (egyébként eszméletlenül) életben.

A városka északi végén található a Beasley-tó: alakra mint egy behajlított kar, mély vizű, és partját sűrű erdők szegélyezik. Itt aztán bőven van víz, van zöld: a tizenkilencedik századi festő bizonyára öszvéren ülő bájos hölgyalakot festett volna az előtérbe, a hölgy a karjában fekvő gyermek fölé hajol, mellette pedig botot tartó férfi. Mindez arra ragadtatta volna a művészt, hogy festményének a „Menekülés Egyiptomba" címet adja, pedig csak egy csodás nyári táj zsongító gyönyörűségét akarta megörökíteni.

A vénember merő hitványság, száraz ágon rongyos kabát, hacsak meg nem pillantja a bátorság-madár ragyogó tollazatát – esetünkben a *Cardinalis virginius*-t, a virginiai kardinálispintyet –, amitől hahó! nagyot dobban a szíve. De ugyan mit

keres egy kardinálispinty a Keleti Hetvennyolcadik utcán? A férfi mindenesetre felhívta a legidősebb lányát, aki Janiceben lakik, s megkérdezte tőle, lehet-e korcsolyázni. Barátságuk a legmesszebbmenőkig gyakorlati kapcsolat, és mindenekelőtt szkepticizmus jellemzi. A lánya azt felelte, hogy nagyon hideg van, hó nincs, és látni ugyan még nem látott korcsolyázókat a nagy tavon, de szerinte be van fagyva. Emlékezett rá, hogy apja korcsolyája fent van a padláson a Piranesi-fóliánsával meg a lepkegyűjteményével együtt. Mindez január vége felé, egy vasárnap reggel történt, a férfi ezek után vonatra ült, pontosabban helyiérdekűre, és leutazott a lányához vidékre.

A férfit Lemuel Searsnek hívták. Mondom, öreg volt, bár még nem beteges. Senkinek se jutott volna eszébe átkísérni az utcán. Ahhoz viszont elég öreg volt, hogy emlékezzék rá, amikor szülőföldjének horizontját azok a szépséges, könnycsepp alakú vagy karcsú borospoharat idéző szilfák uralták, s a legtöbb fürdőkádnak még oroszlánmancsa volt. Elég öreg volt ahhoz is, hogy emlékezzék, amikor megígérték az utazási irodák, hogy hamarosan ki-ki maga választhatja meg az útirányt, és azt sem fogja soha elfelejteni, amikor bevonultak a római szent birodalom egyik fővárosába. A meg-megújuló bombázások nyomán a hatalmas keresztutakon vállmagasságnál nagyobb objektum nem maradt állva. A temetetlen holttestek a lerombolt katedrálisban feküdtek. Máskülönben csodás nyári nap volt. Sears a gázdugattyús automata puskák egyik legkorábbi változatával, az M–1-gyel harcolt, és arra képezték ki, hogy ölje meg az ellenséget, s akár az élete árán is védje meg a szólás, a vallás és az utazás szabadságát.

A lánya könnyedén megcsókolta. Kapcsolatuk, mondom, szkeptikus, ám mélységesen őszinte volt. A lány Sears első feleségétől, a szentként tisztelt Ameliától származott. Átnyújtotta a korcsolyát és felajánlotta, hogy kocsin kiviszi a tóhoz, de a férfi gyalog akart menni. Körülbelül négy mérföldnyi út állt előtte; utcai ruhát viselt, mellényt meg prémes kalapot

– a kalapot egy kelet-európai országban vette, ahol gyakran megfordult üzleti ügyben, ugyanis egy számítógépes talajjavító vállalatnál dolgozott. A haja kifehéredett és szétterült, mint a libatop, a bőre pedig rozsdabarnára cserződött, mint egy kat-vitorlás orra. Ahhoz a generációhoz és osztályhoz tartozott, amely kétségbeesetten ragaszkodott a felöltőhöz, mint a jólneveltség utolsó védbástyájához. Természetesen kesztyűt is hordott. A tavat, amelyhez kisétált, a Beasleyék tavának hívták, bár senki sem emlékezett rá, hogy kik is voltak Beasleyék. A tó két és fél–három mérföld hosszú lehetett, de még soha senki nem mérte le. Láthatóan be volt fagyva, bár csak négyen vagy öten korcsolyáztak rajta, és vasárnap délutánra az idő is megenyhült.

Ahogy végignézett a tavon, az jutott eszébe, mennyire kisajátították a korcsolyázást a tizennyolcadik-tizenkilencedik századi holland festők, és hogy még mielőtt a képzőművészeti piac értékrendje teljesen összekuszálódott, rendszerint minden aukció végén maradt a gazdátlan klavicsembaló mellett, az eladhatatlan esernyőtartónak döntve fél tucat holland tájkép korcsolyázókkal. Brueghel is festett néhányat; Sears egyszer látott egy jóval korábbi – ha jól emlékszik, a tizenkettedik századból való – rajzot is, de leginkább Alan Gardnerre gondolt örömmel, az angol paleontológusra, aki arra az elméletre alapozta karrierjét, hogy a korcsolya – vagy csúszka, készség, nevezzük, aminek akarjuk, hisz mindez a nyelv keletkezése előtt történt – tette lehetővé, hogy a homo sapiens mint vadász az elsőségért folytatott versenyben maga mögött hagyja a neander-völgyi ősembert. Mindez kétszázezer évvel ezelőtt történt, a Föld nagy részét jég borította, és az ősember a széles csőrű Judsas koponyájából készített csúszkát. Hogy Alan Gardner elmélete légből kapott kitaláció, az persze kiderült, igaz, a tudós csak élete végén bukott le, ám Sears az ötlet költőiségét megingathatatlannak tartotta, mert az a sebesség, amelyet korcsolyázás közben érzett, valami mélyről jövő, ősi tapasztalatnak látszott; különben is

pártolt minden erőfeszítést, amely megpróbálta átverni az akadémikusok világát.

Fölvette a korcsolyát és elindult. A siklás éppoly természetes volt számára, mint az úszás. Nem értette, miért vannak olyan kevesen a jégen, meg is kérdezett egy fiatalasszonyt. Az asszonyka épp hogy eladósorba kerülhetett, sötét haja volt, arany fülbevalót viselt, és hokiütőt tartott a kezében, de úgy fogta, mint a napernyőt. – Tudom, tudom – mondta –, de nézze, több mint egy évszázada nem fagyott be ennyire. Több mint száz éve nem volt ilyen hideg hó nélkül. Hát nem mennyei? Imádom, szeretem, szeretem, imádom. – Sears pontosan ezt a négy szót hallotta egyik szeretőjétől, de oly sok évvel ezelőtt, hogy nem emlékezett sem a lány nevére, sem a haja színére, sem arra, milyen erotikus mutatványt hajtottak éppen végre.

Siklott, siklott a jégen. Az asszonykának igaza volt: mennyei élmény ez a sebesség. Ahogy végiglódult egy hosszú, fekete jégfelületen, úgy érezte, hazaérkezett. Hosszú és hideg utazás után végre-valahára visszatért oda, ahol ismerik a nevét, és szeretik, ahol a szobákban lámpás ég, és a kandallóban tűz lobog. S ahogy végigpillantott a jégen siklókon, mintha mindegyiküket az a boldog meggyőződés vezérelte volna, hogy úton vannak hazafelé. Lehet, hogy legtöbbjüknek – Searset is beleértve – az otthon csak egy üres szoba és egy üres ágy, de ahogy nekilódult a fekete jégpáncélon, egyre erősebben érezte, hogy hazafelé tart. A kicsit szkeptikusabb olvasó most azt mondhatná, csak arra akartunk rávilágítani, milyen kérészéletű a hazatérés illúziója. Közelgett a téli naplemente, és Sears ebben az ijesztő fény- és színjátékban kifűzte korcsolyacipőjét, és visszatért városi lakásába.

De a következő vasárnap újra a jégen volt, s ezúttal több embert talált ott. Lehettek vagy ötvenen – nem nagy szám ilyen irdatlan jégfelülethez képest. Egyik részén hokipályát rögtönöztek, ettől kicsit balra néhányan bógniztak, de a korcsolyázók többsége, akárcsak Sears, egyszerűen föl-alá,

oda-vissza siklott, és teljesen elmerült abban az illúzióban, hogy csak rajta áll, leleplezi-e a többiek előtt, milyen fürgén és kecsesen tud mozogni. Sears elesett egyszer-kétszer, de szinte mindenki esett. Késő délután lett, mire egy félfordulattal lefékezett és megállt, hogy hallja a többiek hangját.

Alkonyodott. Egy domb árnyéka sötétbe borította a jégpálya felét. A hokimeccsből már csak néhány perc volt hátra, a műkorcsolyázók is átöltöztek és hazamentek. A hangok – egy pillanattal napszállta előtt – könnyűek lettek; mediterrán tengerpart jutott Sears eszébe – még mielőtt a kíméletlen környezetszennyezők tönkretették volna –, ott hallott ilyen könnyű hangokat. Sears és társai a jégen láthatóan boldogan adták át magukat ennek a különös ártatlanságnak, amely a sötétség beállta előtt a tengerparton sétálókat is hatalmába keríti. Korcsolyázott hát tovább, egészen napnyugtáig, majd homlokon csókolta szkeptikus, ám szerető leányát, és visszatért városi lakásába.

Eltelt két hét vagy több is, míg újra megjelent korcsolyával a kezében; időközben a jég elolvadt, és csak ekkor vette észre, hogy a Beasley-tavat szeméttelepnek használják. Ez mellbe vágta. Közel egyharmadát máris tönkretették a tónak, jobb kéz felé egy tízéves autó vázát pillantotta meg, kicsit közelebb döglött kutya tetemét. Azt hitte, megszakad a szíve.

Ünnepeljünk egy szeméttelepet? Próbáljuk meg ecsetelni ezt az eltévelyedést? Íme, a társadalom ürüléke, ráadásul olyan társadalomé, amely szívesen nomadizál, s közben képtelen lemondani a hordozható kacatok szenvedélyes gyűjtögetéséről. A vándorló népek többnyire sátorból, lószerszámból és rideg állattartásból teremtenek kultúrát, ez a vándornép viszont szenvedélyesen ragaszkodik a gigantikus ágykeretekhez és a masszív hűtőszekrényekhez. Mozgékonyak, lendületesek, mégis imádják az állandóságot: ebből az ellentmondásból csak káosz lehet, s ezt a káoszt ürítik a Beasley-tóba.

Ne időzzünk hát tovább a pusztulásnál – Sears teljes,

mindent elsöprő és komorságot árasztó pusztulást látott ma ga körül. A férfiak kenyérpirítót vagy porszívót vettek kedvesüknek, akik cserébe földöntúli elragadtatással jutalmazták a hódolót. Bizony mélységesen lehangolja az embert, ha elmúlt szerelmek zálogát – ezeket az ajándékokat – rozsdásan, széttrancsírozva kell viszontlátnia, szinte érezni, micsoda erővel hajíthatták el, hogy ennyire szétlapultak. Ebben a káoszban csak a több ezer drót ruhaakasztó zümmögése volt az egyetlen tiszta és keresetlenül őszinte hang.

Amikor Sears visszatért a városba, felhívta ügyvédei irodáját, és utasította őket a Beasley-tó tragédiájának kivizsgálására. Ezzel egyidejűleg levelet írt az újságnak is.

2

A cerbikális félvezető lapka felfedezése forradalmasította a számítástechnikát, adattároló képessége ugyanis sokkalta nagyobb volt a szilíciumos chipnél; Searsnek épp emiatt kellett jó néhányszor elutaznia a Kárpátokban levő cerbikumbányákhoz és a Duna völgyében feltárt új lelőhelyekhez. Történetünk idején a szilícium alapú RAM és ROM tárakkal épített számítógépek 64K, vagyis 65 536 bit információ közvetlen kezelését tették lehetővé; a cerbikális lapka bevezetésével viszont az új, „ötödik generációs" VLSI áramkör azonos térfogat-egységben több mint egymillió információ kezelésére nyújtott módot. A cerbikális lapka felsőbbrendűségét igyekezett bizonyítani az a tanulmány is, amelyet Thomson-Howardék készítettek. A TH-cég 300 000 lapka megvizsgálása után úgy találta, hogy a cerbikális lapkák kevésbé hibásodnak meg. Sears cége számítógépes talajjavításhoz dolgozott ki módszereket, s a komputer lélektelen ténytisztelete, embertelen ítéletei folytonosan kiszolgáltatottá tették, talán ezért is viselte annyira szívén az olyan szentimentális ügyeket, mint a balul végződött korcsolyázást és a

Beasley-tó elpusztítását. A minap ráadásul megismerkedett valakivel, és ettől, ha lehet, még szentimentálisabb lett.

A korszakot, amelyről történetunk szól, a história az automatizálás egyik fénykoraként emlegeti, mert – legalábbis a bankokban – a robotgépek ekkoriban mérték az első komoly csapást a sorban állásra. Újsághirdetésekben, televízióban, levélreklámokon keresztul próbálták meggyőzni az ugyfeleket, hogy pénzugyeiket hitelkártyával bonyolítsák, a kártyát csak be kell helyezni egy letapogató masinába; ám a kampány ellenére még mindig akadt épp elég ember, aki vagy rossz helyre dugta a kártyát, vagy olyan magányos volt, hogy inkább beállt a barátságos libasorba, csak hogy rámosolyoghasson a pénztárosra. Ahhoz a generációhoz tartoztak, akik szentul meg voltak róla győződve, hogy a mennyország kapujában is sorba kell állni. A változás szele azért ezeken a sorokon is érződott, bár csak annyira, mint például a repulőtereken egy-két nappal azután, hogy folemelik a római vagy a San Franciscó-i járat viteldíját. A levegőben halk és elmosódott zene vibrált.

Az asszony kettővel vagy hárommal előtte állt – feltűnően jól nézett ki, magas sarkú cipőt viselt, de vagy ot centivel így is alacsonyabb volt Searsnél. Elég pottom, hogy fol lehessen emelni – Sears ezen elmeditált egy kicsit, de végul is hasznos tulajdonságnak ítélte. Ragyogó, megnyerő alakja van, állapította meg. Az is eszébe jutott, hogy talán azért hat rá ilyen erősen a megjelenése, mert nosztalgiája támadt. Talán oregszik és fél, hogy vége a szerelemnek. Ilyen veszteség lehetősége mostanában sokat foglalkoztatta. Ha moziban szenvedélyesen csókolózó párokat látott, folyton az járt az eszében, hogy maholnap ezt a tájat is el kell hagynia. Ha utcán alaposan osszegabalyodott vagy egymás vállát karoló boldog fiatalok húztak el mellette, egy-egy pillanatra, nem tobbre, meglegyintette a kozelgő öregség szele. Mindez nyilván hozzájárult ahhoz, hogy elképesztőnek találta az asszony megjelenését. Alakja a lehető legegyértelműbb és legizmosabb em-

lékeket ébresztette: krikettpályán felhúzzák a zászlót, és egy bariton a himnuszt énekli. Ez azért túlzás, de a nő megjelenése csupa ragyogó emléket idézett. A haja egyszerűen aranyszőke volt. Sears majdnem biztos volt benne, hogy ha levenné azt az óriási napszemüveget, a szeme ibolyakék lenne. Meglehetősen pici arcán igazán semmi sem emlékeztetett hegyvonulatokra, egy-egy vonása mégis egészen határozottan hegyvidéki, vagy ha jobban tetszik, tengerparti édenkertet juttatott eszébe. Lehet, hogy a hét más napján hatalmas tengerparti strandot olvasott volna ki az asszony vonásaiból, de ma hegyvonulatot látott, ahhoz nézett fel, ahhoz emelte föl a fejét, ahhoz húzta ki magát, mint amikor ijesztő kártyabarlangok mellett autózunk el, s hirtelen hófödte hegycsúcsokat veszünk észre: érezzük, milyen örök ez a kihívás, ez a szépség. Sears élete darabokra töredezett, összekötő hídra volt szüksége, s aznap reggel a bankban úgy érezte, képes felépíteni ezt a hidat. Ezt a nőt lánykorában, fiatalasszony korában biztosan nagyon csinosnak tartották, és ez a vérébe ivódott, most is érződött a viselkedésén. Olajmargarinos ládán vannak ilyen bájos lányalakok, de emlékeztetett apja szivardobozán a keleti táncosnőre is – lehetett vagy kilencéves, de akárhányszor látta, megmozdult a bögyörője.

Most tisztán ki lehetett venni: az egyik Brandenburgi verseny vibrált a levegőben, ragtime stílusban. Sears az asszony hátáról ábrándozott, elképzelte, milyen sima lehet – feltűnően vigyáz, nehogy görnyedtnek lássék –, sima, mint az ígéret földje. Persze csak szeretőnek kellett, mert érezte, hogy egy kiadós és örömet hozó közösülés fölvillanthatja előttünk a másik lény halhatatlan lelkét, s közben mi is felmutathatjuk a magunk halhatatlanságát. Szeretőnk mindig pontosan olyan magas, mint mi, vagy magasabb. Sears kilépett a sorból, gyöngéden megérintette az asszony vállát, és azt mondta: – Arra gondoltam, hogy maga biztosan meg tudná mondani, mi ez a zene. Ahogy elnézem magát, biztosan ismeri.

– Maga viszont egyáltalán nem ismeri a nőket – felelte az asszony. Kedvesen elmosolyodott, közben kiesett a kezéből néhány papír. Sears fölvette, látta, hogy többnyire ingatlanhirdetések; visszaadta és megkérdezte, hogy ingatlanügynök-e. A nő azt felelte, hogy igen, mire Sears azt hazudta, hogy épp lakást keres. A nő adott egy névjegykártyát – Renée Herndonnak hívták –, és újra elfoglalták helyüket a sorban.

Sears igazán meg volt elégedve a Keleti Hetvennyolcadik utcai lakásával. Nem volt becstelen, ezért néhány nappal később, amikor felhívta Renée Herndont, eltökélte magában, hogy bőkezűen megjutalmazza az asszonyt, ha az hajlandó akár csak egy kis időt is vele tölteni. Azt mondta, egy- vagy kétszobás lakást keres, nagyobb összegű lakbért is kész fizetni, és legkevesebb két évre írná alá a szerződést. A nő megígérte, hogy másnap délután megmutatja a választékot.

Az irodában, ahol Renée Herndon dolgozott, volt valami alvilági. A helyiségek a város alvilágában, egy alvilági ház legalsó emeletén voltak, és amikor Sears belépett, mindjárt feltűnt, hogy itt a tárgyak alaptulajdonsága az, hogy hordozhatók. Az ügyfélfogadót embertelenül nagy urna díszítette, dugig volt műfűvel, műgazokkal, az eligazító asztalán, sőt magán az eligazító hölgyön is látszott, hogy roppant könnyen mozdítható, rövid határidő alatt képes másik épületbe, másik városba, sőt akár másik országba hurcolkodni. Ezzel szemben Renée Herndon rendkívül állandónak tűnt. Figyelmes volt, követte a férfi észjárását, és Sears mostanában eljutott oda, hogy az állandóságnak talán ez a legfontosabb jellemzője.

Harmincöt lehet, esetleg negyven, gondolta Sears, egy házasság biztos van már mögötte, talán kettő is. De a múltja pillanatnyilag nem rá tartozik. Most csak a napfény és derű érdekli belőle. Ekkortájt a középkorú nők – özvegyek, elváltak, ingatlanügynökök és porcelánbolti eladók – olyan egységesen öltözködtek, mintha előírták volna. Renée-n kosztüm

volt, egy kevés jó illatú parfüm, viszont nem hordott kalapot. Sears szerette volna megcsókolni – ezt nyilván a nő is jól tudta –, és amikor kiértek az utcára, a karját nyújtotta, mire az asszony elmosolyodott, vidáman fölnevetett, és hálásan belékarolt. Megkérdezte, gyalog menjenek-e vagy üljenek taxiba, de Sears szívesen sétált.

Még félsaroknyit se haladtak, amikor Renée megbűvölve – inkább delejezve – megállt egy hímzett sálakkal teli kirakat előtt. Még mindig Searsbe karolva, ámuló szemmel nézte a sálakat. Sears felajánlotta, hogy vesz egyet, Renée udvariasan visszautasította, és a férfi tapasztalatból tudta, hogy a visszautasítás valódi. Ismert jó néhány nőt, aki csupa átlátszó ürüggyel hozakodott elő. Renée határozott volt, nem engedte, hogy egy idegen csak úgy megajándékozza, s ezzel elárulta, mennyire önérzetes. Sears ezt meghitt és bájos vonásnak tartotta. Azt is kedvtelve figyelte, hogy a lakás ugyan csak három sarokra volt az irodától, Renée mégis az összes elképzelhető kirakat előtt megállt, egyetlenegy kivételével, amelyben sebészeti segédeszközök voltak. Láttak cipőket, kalapokat, agyagállatkákat, ékszereket, porcelánt; Renée-t minden érdekelte, és Sears ezt is elbűvölőnek találta, mert arra következtetett belőle, hogy az asszony éppolyan féktelenül lelkesedik férfiakért és nőkért, az élet apró eseményeiért vagy az időjárásváltozásért, mint ő. Ehhez képest a lakás meglehetős csalódást okozott.

Történetünk idején elszaporodtak a betörések és erőszakos nemi közösülések, ezért jobb környéken levő lakásba alig lehetett bejutni; Renée-nek volt ugyan kulcsa, és a megbízólevelet is elhozta, mégis alig boldogultak a ház kapusával, aki teljesen kigombolt egyenruhában fogadta őket, és míg beszélt, régi típusú családi gyufaszállal pucolta a fogait. Végül bejutottak, és a folyosók egyformán tompa fénye, az egyforma ajtók, meg az, hogy Renée olyan mérhetetlenül nehezen találta meg a lakást – mindez a vezeklés magányát juttatta Sears eszébe.

Amúgy a lakás valami nomád búvóhely lehetett, a székekből és asztalokból álló berendezés egy elvált nőé, nyilván a szeretője vagy dzsigolója is elhagyta, bár a hálószoba fala tele volt a srác fényképeivel, nem egy meztelenül ábrázolta. A lakáshoz keskeny terasz is tartozott, ahonnan egy kevés kék ég látszott, ám valódi nappali fény soha nem hatolt a szobákba.

Renée tudta, hogy Searsnek nem kell a lakás, meg is mondta.

– Fogalmam sincs, miért mutattam meg – vallotta be. – Én is gyűlölöm ezt a helyet.

– Szerintem alkalmat akart adni, hogy meghívhassam vacsorára.

– Boldogan vacsorázom magával – felelte Renée –, ha késő estig tud várni.

– Teljesen mindegy, mikor találkozunk – mondta Sears.

Visszasétáltak, ezúttal az utca másik oldalán, s most kesztyűket, cipőket, régiségeket, hímzéseket és kirakatba tett festményeket néztek meg. – Hánykor találkozunk? – kérdezte Sears, amint az iroda ajtajához értek. – Csütörtök? – tűnődött Renée. – Csütörtökön negyed tíz körül találkozhatunk a Szent Anselmus parókiáján.

A Szent Anselmus presbiteriánus templom, és Sears azon töprengett, vajon mit keres ott Renée hétköznap este. Nagyböjtkor a templomi szertartások elég komorak. Nem volt biztos benne, de úgy tudta, hogy a presbiteriánusok kalendáriuma nem olyan szigorú, mint az episzkopális, amelyhez ő tartozott, és gyanította, hogy a csütörtök nem egyházi ünnep, vagyis hogy Renée nem imádkozni megy. Eddig egyik felesége vagy szeretője se volt fanatikus templombajáró, és ez volt életében az első alkalom, amikor azért ment templomba, hogy nővel találkozzék. A Szent Anselmus a Park Avenue-n volt, vagyis jó környéken – ahol a gazdagság az első és legfontosabb dolog. A főbejárat sötét volt, be is zárták, de a sarkon túl, a parókia fölött égett a lámpa, az ajtó is nyitva

volt. Sears egy tágas előcsarnokba lépett. Innen újabb ajtó nyílott: méreteit tekintve fejedelmi. Egy papír volt rárajzszögezve: ZÁRTKÖRŰ RENDEZVÉNY. CSAK TAGOKNAK. Amatőr munka, állapította meg Sears, és szinte látta, amint egypár se nem szép, se nem fiatal, ám elbűvölően lelkiismeretes háziasszony a konyhaasztalon festi ezt a kiírást. Sears alapjában derűlátó fantáziával volt megáldva, s így nem érzett semmi baljóslatút abban, hogy a csukott ajtó mögötti összejövetelen csak bizonyos kötelezettségeket vállaló, esküt vagy fogadalmat tett tagok vehetnek részt. Talán azt gondolta, hogy az egyetlen kötelezettség a tagdíj befizetése. Mindenesetre meg se fordult a fejében, hogy az is tolakodásnak hathat, ha csak bekukkant, ezért résnyire kinyitotta az ajtót.

Gyülekezeti termet, előadótermet pillantott meg – olyasfélét, ahol a jótékony célú vásárokat tartják, és ahol a karácsonyi misztériumot szokták előadni. Negyven férfival és nővel találta magát szemközt, akik odaadóan hallgatták a pódiumon álló szónokot. Rögtön látta, hogy képtelen kitalálni, miféle összejövetel lehet. Sem háborús időkben (amiből pedig jócskán kijutott neki), sem égő városok kiürítésekor nem látott ilyen vegyes népséget. Itt, úgy látszik, nem érvényesült a szelekció törvénye. Mivel az arcokból semmit sem tudott kisütni – volt köztük öreg, fiatal, elgyötört és derűs –, a ruházatukból próbált következtetni, de itt még kevesebb tájékozódási pontot talált. Az egyiken drága ruha volt, a másik szegényesen öltözött, és látta néhány olcsó utánzatát a gazdagok ruháinak is. Kik lehetnek, tűnődött Sears; kifélék ezek? Csupa egyszerű, vidám arc, pedig Sears hazája kevert nemzetiségű volt, épp ez különböztette meg a többitől.

A pódiumon álló nőre nézett. Negyven év körüli lehetett, fekete haja volt, és azt a nehezen meghatározható hosszú ruhát viselte, amit ugyan estélyinek neveznek, de többnyire esküvőn, keresztelőn és ökörsütéssel egybekötött népünnepélyen hordanak. Éppen névsort olvasott. Három férfi és két nő jött előre a dobogóhoz, ahogy meghallották a nevüket. Az

egyik hajlott hátú oregasszony volt, jóval túl a hetvenen. Az egyik férfi lehetett vagy tizenkilenc éves. Három rakoncátlan hajtincs lógott kipirult arcába, és „Ódium egyetem" feliratú garbót viselt. Mellette egy szőke fiatalember állt oltonyben, utána viszont az imádott Renée kovetkezett, egy egészen egyszerű kis ruhácskában, ami alig valamivel kerul kevesebbe, mint egy jó használt autó. Éppoly imádnivalóan – ragyogóan – nézett ki, amilyennek az első perctől látta.

– Oltsa el a lámpát, Charlie – szólalt meg a hosszú ruhás nő. A fények kialudtak, és egy-két percnyi feszult várakozás után kinyílt az ajtó, egy férfi lépett be, kezében az a bizonyos olcsó torta gyertyákkal, amilyet a kisegítő gondnok vagy a torvényszéki gyorsírógárda korelnokének nyugdíjazásakor szoktak rendelni. Újra meggyulladtak a lámpák, a gyulekezet felállt, és a szokásos, szavatoltan őszinte fahangon elkántálta: „Éljen soká, éljen soká, éljen soká a kedves unnepelt..." Renée elmosolyodott, aztán kacagni kezdett, láthatóan boldoggá tették a jókívánságok, és Sears újra a gyulekezetet kezdte tanulmányozni. Úgy érezte, meg tudná érteni ezt a sokféle arcot, máris azon kapta magát, hogy arcról arcra, férfiról nőre, fiatalról oregre vándorol a tekintete, és próbálja elképzelni, vajon hogy torzulnak el ezek a vonások szeretkezés kozben. De maga is megbotránkozott, hogy ilyen szívesen betolakodna mások életébe, elszégyellte magát, és becsukta az ajtót.

Az előcsarnokban egy férfi soprogetett. – Mi van itt? – kérdezte Sears. – Fogalmam sincs – felelte a férfi. – Vagy a dohányzásról próbálnak leszokni, vagy az italról, vagy az evésről; nem emlékszek, máma melyik csoport van itt. Bennem a nemdohányzóktól megy fol a pumpa. Elszívok napi egy paklival, de van az talán másfél is, osszesoprom a csikket, ez a munkám, ezért fizetnek, és ez csakis az én dolgom, nincsen hozzá senkinek semmi koze. De például a múlt héten elmentem, hogy befizessem az állami adót. A kormány épuletében van az adóhivatal, vagyis olyan épuletben, aminek a

fenntartásához én is hozzájárulok, és kérem, ott van a fal kellős közepén a felirat, hogy KÖSZÖNJÜK, HOGY NEM DOHÁNYZIK. Kérdem én, honnan a pokolból szedik, hogy nem fogok dohányozni? Honnan szedik, hogy nem fogok odapisálni vagy odafingani egyet, vagy nem szottyan kedvem egy kis onanizálásra. Köszönik, hogy nem dohányzok. Hát mi az isten közük van hozzá? Köszönjük, hogy nem vesz levegőt... – Kilépett az ajtón.

Pár perc múlva Sears hallotta, hogy a gyülekezet odabent egy szólamban szavalni kezd. A lelkes és tisztán kivehető hangokból arra következtetett, hogy nem valami okkult blablát kántálnak, de nehéz volt elképzelni, mi lehet az. A hanglejtés és ritmus ismerős volt, Sears valami liturgikus szövegre gyanakodott: talán a Miatyánk, vagy a Huszonharmadik zsoltár, bár a monoton ritmus inkább a Szentírás régi, tizenhetedik századi fordítására emlékeztetett, de hacsak meg nem mondják, mit kántálnak, soha nem fogja megtudni, mit hallott.

Aztán nyíltak az ajtók, és elindultak kifelé, de nem úgy, mint egy mulatság vagy előadás végén kicsődülő tömeg, hanem csoportonként, mint baráti összejövetelek után kiszállingózó sokadalom, és mindennek tetejébe Sears még azt is látta, ahogy az egyik tortán elfújják a gyertyát. Ugyanazzal a sóvárgással kereste Renée-t, a belőle áradó ragyogást, ahogy hosszú életében oly sok csodás asszonyt próbált felfedezni repülőterek, vasútállomások, kikötők – vagy mint most: egy parókia forgatagában. Végre megpillantotta, ragyogóbb volt, mint valaha, odament hozzá, Renée belékarolt, ahogy kiléptek az ajtón, és a sugárúthoz érve Sears intett egy taxinak. – Mi az ördögöt műveltek maguk odabent? – kérdezte Sears, miután beültek. – Ígérje meg, hogy ezt többé nem kérdezi! – követelte Renée. – Tudom, hogy esztelenségnek hangzik, én legalábbis a maga helyében annak tartanám, de jó néhány estét különböző parókiákon töltök, és bizony meg nem tudnám mondani, miért. Ha egyszer történetesen

pénteken randevúznánk, a szabadegyetemen találna. Ha akarja tudni, mit csinálok ott, szívesen megmondom.

– Mit csinál a szabadegyetemen?

– Könyvelői tanfolyamra járok.

– A munkájához kell?

– Nem. Csak azért, hogy megértsem a jövedelemadó-kimutatásomat.

– Okos.

– Maga egyáltalán nem ismeri a nőket.

Asztalt foglalt a legdrágább étteremben, ahol ismerték. Legnagyobb meglepetésére Renée-t éppúgy ismerték, mint őt. A főpincér melegen üdvözölte, aztán – ugyanolyan szívélyesen – Renée-t köszöntötte. Renée bölcsen tudatában volt saját vonzerejének, s erre Sears csak akkor jött rá, amikor megindult mögötte az asztaluk felé, és látta, hogyan tartja magát. Ezt jó tudni, állapította meg magában, és azt is észrevette, amint egyik pincér rákacsint a másikra. Ez csak fokozza az élvezetet, és Searset a többi nem érdekelte. Első fogásnak hideg pisztrángot rendelt, a javát Renée ette meg. Mellé 73-as Montrachet-t, de mindjárt észrevette, hogy Renée alig ivott. Belenyalt a levesbe, de túl sósnak találta, Sears tavaszi kacsájából viszont ugyanannyit kért, mint ő. Élvezettel ette a saját második fogását is. Sears ritkán rendelt édességet, de Renée, miközben azt ecsetelte, mit szeret saját magában, befalt egy adag forró csokoládékrémet.

Elvált egy Arthur nevű, sikeres fogorvostól, és volt két gyereke. A tizennyolc éves fia teljesen elmerült a keleti vallások tanulmányozásában, de abból, amit az asszony elmondott, Sears nem tudta kihámozni, hogy a fiú Tibetben van-e vagy sem. A lánya balettiskolába járt, Des Moines-ben, ott, ahol Arthur is lakott. Aztán minden különösebb él nélkül, el se mosolyodva azt mondta, hogy fordulóponthoz ért az élete. Sears érezte, korai lenne bevallani, hogy esze ágában sincs lakást változtatni, bár ahogy a társalgás menetét figyelte, az asszony erre valószínűleg már réges-rég rájött. – Remé-

lem, vacsora után felmehetünk a lakására – szólalt meg Sears. – Az enyém olyan rendetlen, hogy szégyellném megmutatni magának.

– De hiszen ezért vagyok itt – felelte Renée ragyogó arccal, s ez a ragyogás egy pillanatig azzal fenyegette Searset, hogy hamarosan nagyon rosszkedvű lesz, de nemsokára kiderult, hogy Renée csak ugyesen taktikázik. – Új lakást akarok mutatni magának. Valahol a Nyolcvanadik utca környékén van egy lakás két hálószobával és csodálatos kilátással a hidakra. Gondoltam, megnézhetnénk vacsora után.

Sears hitelkártyával fizetett, és amikor Renée látta, menynyi borravalót írt a nyugtára, selymes, szomorú hangon azt mondta: – De hát ez nagyon sok, ez igazán nagyon sok.

Taxival mentek a lakásig. Ezúttal nem volt baj a portással, viszont Sears roppant nagynak, kiismerhetetlen labirintusnak érezte az épületet. Negyven-otven emeletnyit utaztak fölfelé a levegőben, aztán Renée kinyitott egy ajtót, és egy csopp szobába jutottak, ahonnan a folyóra, a hidakra és az esti fényekre nyílt kilátás. Elbűvölő, bár kissé távoli perspektíva. Volt azután egy nagyon pici hálószoba, egy konyha, meg egy bezárt ajtó. Renée számtalan kulcsot belepróbált. – Tudom, hogy van még egy hálószoba, ahonnan a belvárosra lehet látni – mondta. – Itt legalábbis az áll. – És egy sokszorosított papírra mutatott, amelyben valóban két hálószobáról volt szó, az egyik tágas, kilátással a belvárosra. Ám az ajtó be volt zárva. Renée minden nála levő kulcsot belepróbált, de egyik se nyitotta. Miután végigvizsgálta a kulcsokat, Sears is nekiveselkedett. – Igazán nem számít – mondta végül. – Nem akarom látni a másik hálószobát. A nappali túlságosan kicsi. Úgy értem, nem tudnám betenni a bútoraimat. Ne izgassa magát, amiért nem tudja megmutatni a másik hálószobát.

Pedig Renée-t izgatta, egyre jobban kiborult. Amikor kulccsal nem sikerult kinyitni, kézzel próbálta kifeszegetni. Aztán rugdosni kezdte az ajtót. Ekkor jutott Sears eszébe az

a bizonyos jelenet Estelle-lel, a második feleségével. Egy repulőtéren történt. Ha jól emlékszik, Londonban. Éjszakai járattal érkeztek, az órájuk szerint hajnali fél négy lehetett – istentelen időpont. Kimerultek, teljesen összezavarodott a tájékozódóképességuk, és valami sztrájk miatt, vagy mert hirtelen megnőtt az utaslétszám, vagy talán valami történelmi katasztrófa vagy unnepség miatt – földrengés, koronázás – az egész procedúra, attól kezdve, hogy megszerezték a csomagjukat, egészen a vámvizsgálatig eszméletlenül elhúzódott. Még sorra sem kerultek, amikor London fölött hajnalodott; ez a reménytelen szurkeség valahogy az egész délelőttre rátelepedett. Sears kezeltette a csomagokat a vámnál, aztán odahurcolta a taxira várók sorához, amikor Estelle egyszer csak megállt, és egy ajtót próbált kinyitni, amelyre minden ismert európai nyelven – cirillbetűkkel is – fel volt írva, hogy BELÉPNI TILOS. Estelle, akárcsak Renée, nekiesett az ajtó fémrészeinek. Ökollel verte az EINTRITT VERBOTEN feliratot, aztán – mint most Renée – ő is sírva fakadt, egyre hevesebben zokogott.

Sears abban a pillanatban rájott, mennyire szereti a feleségét, és mennyire fogalma sincs arról a parancsolatról, amely uralja az asszony életét. Ahogy azt az ajtót pufölte a londoni hajnalban, úgy tűnt, mintha egy más világból csoppent volna oda, amelyről Sears mit sem tud, bár évek óta egymás karjában aludtak. Most újra összekuszálódtak az érzései, és amikor Renée sírni kezdett, Sears a karjába kapta, persze nem a bezárt ajtó miatt akarta vigasztalni, hanem Arthur miatt, meg az életben elszenvedett összes többi csalódás miatt. Renée egy darabig a vállán zokogott, aztán bezárták a lakást, és taxival bementek a belvárosba. A taxiban megcsókolta Renée-t, az ajka puha volt, mindennél puhább, és arra gondolt, hogy ezt a puhaságot soha nem fogja elfelejteni; nem is felejtette el. Az asszony valamivel tobb parfümöt szórt magára, mint munkaidő alatt, és Sears szerette az illatát, de amikor megérintette a mellét, Renée gyengéden eltolta a

kezét, és azt mondta: – Ma este nem, drágám, majd máskor. – Renée az ötvenes utcák valamelyikében lakott, a lakása előtt Sears újra megcsókolta és megkérdezte, mikor láthatja. – Hétfőn este a Nyolcvanharmadik utcai baptista templomban leszek – mondta Renée. – Úgy negyed és fél tíz között. Sosem lehet előre tudni, mikor fejeződik be az összejövetel.

Sears másnap levelet kapott az ügyvédi iroda egyik fiatal munkatársától – egyébként még sosem találkozott vele –, amelyben arról értesítette, hogy meghalt, pontosabban gyilkosság áldozata lett az az ügyvéd, akit a Beasley-tó szennyezésének kivizsgálásával bízott meg. Az ügyvéd nem sokkal a halála előtt kiderítette, hogy a tó „feltöltését" Janice város tervosztálya határozta el; újraparcellázták, majd az itt emelendő háborús emlékműre való tekintettel adómentes státusba sorolták az ingatlant. Arra az esetre, ha Sears továbbra is folytatni akarná a nyomozást, az ifjú jogász egy környezetvédelmi szakembert ajánlott, név szerint Horace Chisholmot.

3

Ó, bárcsak a most következő történetet a menta illatával kezdhetném, amely buján illatozik a patak partján, ott, ahol pillanatnyilag puskával lapulok, és várom, hogy mielőbb lepuffanthassam azt a szélhámost, aki állítólag ide jön pisztrángozni. Az ég – már amennyit látok belőle – kék. Borzasztó erős a menta illata, és hallom a víz zenéjét. A szélhámos egy roppant jó megjelenésű fiatalember, és azt hiszi, hogy egyedül van. Látszik rajta, épp az jár a fejében, hogy a léggyel való pecázás maga a mennyei gyönyör. Dudorászik, míg összerakja a botját, fölnéz az égre, aztán körben a fákat szemléli, hogy még egyszer megbizonyosodjék e csodás édenkert valódiságáról, amelytől – bár ezt nem tudja – hamarosan meg kell válnia. A puska már meg van töltve, a vállamhoz emelem, és a célgömb hajszálkeresztjével megjelölöm a

szívét. A menta illata komolyan veszélyezteti akár ennek, akár más gyilkosságnak a jogosultságát... Igen, én bizony sokkal szívesebben foglalom el magam ilyesféle ügyekkel, mint a Salazzóék öreg kutyájának, a Busternak a halálával, de abban az időben, amelyről írok, a víz tisztaságához makacs érdekek fűztek – sokkal fontosabb lett számomra, mint a dinasztiák kérdése –, és Salazzóék belebonyolódtak a Beasley-tó tisztaságának ügyébe.

A város három borbélyműhelye közül Sammy Salazzóé volt az egyik. Jó ember volt, jó borbély, de valahogy mindig tovább nyújtózott, mint ameddig a takarója ért. A Szekerész utca egyik kis házában laktak; amúgy ezt a környéket egyszer már megemlítették a fővárosi televízióban is, amikor kanyarójárvány ütötte fel a fejét. Hogy egy házban laknak, azt csak onnét lehetett tudni, hogy flekkensütőt tettek ki a hátsó udvarra. Ha a rostély eltűnt, az azt jelentette, hogy a család elköltözött, és a ház eladó. A házak amolyan képeslap stílusban épültek, vagyis látszott rajtuk, hogy egy száműzöttekből és menekültekből álló nép emelte őket, amelyet már-már rögeszmésen foglalkoztatott a visszatérés gondolata. A házak és a gazdasági épületek változatossága több nemzetiség együttéléséről tanúskodott. Volt köztük angol Tudor-stílusú, volt spanyol, az egyik a közelmúlt iránti nosztalgiáról árulkodott, a másik valami távoli jövő eredményes leegyszerűsítéseit próbálta megjósolni, de mindegyik nagyon határozottan valami végességet és mielőbbi visszatérést fejezett ki. Sok minden közönségesnek vagy mesterkéltnek látszott ezeken a házakon, de mindezt mentette az a tény, hogy valami derűs visszavonulási szándékot akartak kifejezni vele.

Tél végi, rossz nap volt. A postást kivéve egy lélek se jött be a borbélyműhelybe, az is csak számlákat hozott. Sam ötkor becsukta a boltot és hazament, de a lejtőkön üresbe kapcsolt, hogy spóroljon egy kis benzint. A lehető legőszintébben vonakodom attól, hogy leírjam, milyen házba érkezett meg, vagy hogy a felesége meg a lányai milyen gügye

szerencsejátékot néztek a tévében. A műsorban többször megforgattak egy kereket, és a győztes megkapta a nyereményt, repülőjegyet, némelykor készpénzt; az egész ceremónia igen alpári és harsány volt. Buster, az öreg kutya üdvözölte Samet. – Hol a vacsorám? – kérdezte Sammy. Ordítania kellett, hogy meghallják a televízió zajában.

– Nincs vacsora – válaszolta a felesége –, kutyaeledelt kivéve semmi ennivaló nincs a házban.

– Adok pénzt, hogy vegyél ennivalót – kiabált Sammy. – Mit csinálsz vele? Elszórod az utcán?

– Abból, amit adsz, csak kutyaeledelt tudok venni, mást nem – harsogott a felesége.

– Hát jó, ha nem eszunk, akkor Buster se eszik – ordította Sammy. – És ha le kell lőnöm Bustert, hogy ezt megértsd azzal a tökfejeddel, akkor inkább lelövöm. – A felesége meg a lányai vagy nem hittek neki, vagy túlságosan lefoglalta őket a tévé, hogy különösebb figyelmet szenteljenek a bejelentésnek.

Sammy összerakta a puskáját és megtöltötte. Aztán bement a nappaliba, és kikapcsolta a tévét. – Ezt mindenkinek látnia kell – mondta. – Itt az ideje, hogy végre valaki észrevegye, milyen komoly dolog az élet. Munkanélküli-segélyt nem kaphatunk, mert boltom van, viszont áldozatot kell hoznunk, és Buster lesz az első számú áldozat.

A két gyerek bömbölni kezdett. – Ne, ne, ne, papa, ne, ne! – Még néhány év, és a két lány meztelenül, idegen férfiak karjában, forrón, mintha szerelmi vallomást tenne, azt fogja kérdezni: „Meséltem már arról, amikor a papa lelőtte a kutyát?" – Most még gyerekek, akiket megrémít a felnőttek világa, de különösen egy ilyen jelenet, amely groteszkségével mindenkit megrémítene. Elenyészően keveset tudunk a kutyák intelligenciájáról, arról meg egyenesen semmit, vajon mit tudhat egy kutya az örökkévalóságról, ám Buster úgy tett, mint aki megérti, mit várnak tőle, sőt örömmel üdvözli az alkalmat, hogy végre hasznos szerepet játszhat a család

életében, még ha ezért az életével kell is fizetnie. A gyerekek visítottak. Maria zokogása is a lelke legmélyéről jött: merő káosznak érezte az életet, amelyből hiányzik a vezérlő fénysugár. Sammy kivezette az öreg kutyát a hátsó udvarra, és megkérte, hogy a hússütő rostélytól kissé jobbra üljön le. Aztán hátrált néhány lépést, és szíven lőtte a kutyát.

Maria, miután ezt végignézte, a telefonhoz sietett, és felhívta Sam nagybátyját, Luigit; okvetlenül beszélni akar vele, mondta. Sam egy Nápolytól délre eső faluból jött, és a családi kötelékek még erősebbek lettek, amikor kivándoroltak az Újvilágba. A Luigi vezette családi étterem egy autópálya egyik bekötőútján, egy réges-régi postai szárnyvonalon működött. Maria meg se kérdezte, meglátogathatja-e, egyszerűen közölte, hogy már indul is.

Luigi étterme egyike volt azoknak az olasz éttermeknek, amelyekről mindenkinek az jut eszébe, hogy milyen új szinte valamennyi település a kontinensen, és hogy milyen sokan maradtunk idegenek ezen a földrészen. A dél-itáliai építészet alapelemei, a boltíves átjárók velük jöttek az Újvilágba, de mint a felelőtlenül idegen földbe ültetett növény, a boltozatok elvesztették ősi funkciójukat, szépségüket, és új tulajdonságokra tettek szert. Maga az épület a család egyik ágáról a másikra szállt, közben újra és újra változott a neve, változtak a specialitások is. Előbb Emilióé volt, aztán Giovannié, egyszer derékig meztelen nők táncoltak benne, máskor feketék énekeltek, sőt még kínai konyhával is próbálkoztak. Aznap este, amikor Maria belépett, egy idegen, mocskos szmokingban, megkérdezte, mit akar; Maria azt válaszolta, hogy Luigival akar beszélni, mire a férfi azt felelte, hogy Luigi nem ér rá. Maria félretolta, és a bárpult mögött kinyitott egy ajtót, amelyen belépve megtalálta Luigit: épp a híradót nézte a tévében.

– Ó, Lou, Lou – mondta Maria, és már sírt is. – Tudom, hogy nem vagyok olasz, és egyikőtök se hiszi, hogy tudok főzni, és a család legtöbb tagja úgy kezel, mint egy idegent,

de most mégis meg kell próbálnod segíteni. Alig fél órája kivitte a kutyát a hátsó udvarra, és lelőtte, mindenki szeme láttára. Azért, mert nincs pénzünk. Pedig nem sokra lenne szükségünk. Igazán nem sokra. Samnek nincs senkije, csak a családja. Ez még az önkéntes tűzoltókhoz se akar beállni. Én meg már öreg vagyok, hogy valami gyorsbüfében dolgozhassak, ahhoz meg nem varrok elég gyorsan, hogy a lensville-i munkásnyúzóban állást kapjak. Muszáj segítened.

– Sam beteg?

– Nem beteg az, a fejével sincs semmi baj, csak betegre izgulja magát.

– Ti a Beasley-tó közelében laktok, igaz? – kérdezte Luigi.

– Igen. A Szekerész utcában. Körülbelül fél mérföldre innen.

– Mondjad meg neki, hogy jöjjön ide holnap délután.

A Salazzo-szervezet energiahálózata szigorúan családi és hagyományos jellegű volt. A dél-itáliai tengerparton születtek (még azelőtt, hogy a Földközi-tenger tönkrement), ám senki se mondta volna róluk, hogy tengeri népek, legfeljebb azt, hogy kalózoktól származnak. Hegyi emberek sem lehettek az őseik. Biztosan csak annyit állíthatunk, hogy hajdan nagyon szegények voltak. A család előkelőbb tagjai meghívták esküvőjükre a kormányzót, sőt ketten a Fehér Házban is vacsoráztak. Sam a Salazzóknak ezt a kasztját főképp az újságból ismerte. Ő csak egy volt a sok-sok borbély, benzinkutas és kőműves közül, akik a Salazzo-proletariátust alkották. Mindez persze csak addig az estéig volt igaz, amikor lelőtte a kutyát. Következő este hatalmas fekete autó állt meg a ház előtt, és egy fiatalember – nem családtag – felkérte Samet, hogy legyen a Beasley-tó jogszerű kiaknázására alapított kormányzói bizottság elnökhelyettese. A fizetése háromszor annyi lesz, mint amennyit a borbélyüzletben a legjobb időkben keresett. Viszont kerülnie kell minden feltűnést – nem szabad például új kocsit vennie –, és a szervezet segíteni fogja, hogy megtakarított pénzét jól jövedelmező beruházá-

sokba fektethesse. Egyetlen kötelessége csak annyi, hogy beszedje a Beasley-tóba hordott szemét beborításáért járó díjat.

Három nappal később Sam kiakasztotta a KIADÓ táblát a borbélyuzlet ablakába, majd egy reggel, hét órakor kiment a Beasley-tóhoz, ahol egy öttengelyes, tizennyolc kerekű billenő teherautó várta. A díj rakományonként nyolcvan dollár volt, és Sam az első napon kozel hatezer dollárt szedett be. Volt egy főkonyve, abba vezette a fuvarokat, és kapott egy bőrtáskát a készpénznek. Volt annyi esze, hogy kínosan becsuletes legyen, és noha jócskán eltúlozzák a dél-itáliaiak gyilkoló kedvét, Samnek egyszerűen nem volt mersze lopni. Minden este tobbé-kevésbé pontosan hétkor hatalmas fekete autóval két férfi állt meg a háza előtt, hogy beszedje a pénzt.

A begyűjtők nem voltak különosebben rossz arcúak. Az idősebb férfi egyike volt azoknak a töpörodött öreg olaszoknak, akik mélyen a szemükbe húzzák a kalapot, mintha még mindig, még esőben is, az itáliai nap ragyogásától szenvednének. Ugyanezek az oregemberek folyton magasra emelik a lábukat, mintha életuk végéig azokat a hegyeket másznák, amelyekből oly sok van Olaszországban. A fiatalabbnak bajusza volt, és sokat mosolygott. Egyikük sem fogadta el a bort vagy a kávét – leulni se voltak hajlandók –, és péntekenként kifizették Sam bérét. Sokkal tobbet keresett, mint valaha, és noha nem volt fösvény, mégis kiporciózta Mariának a pénzt.

Buster meggyilkolásának egyetlen külső szemtanúja Betsy Logan volt, aki a Salazzóék melletti házban lakott. Fiatal volt, két gyerekkel, a férje a postán dolgozott. Salazzóékkal nem voltak túlzottan barátságos viszonyban, talán mert Salazzóék lánya túl nagy volt Betsy Logan kisfiához. Buster jelentette az egyetlen szorosabb kapcsot, mert a kutya átjárt Loganékhez az ételmaradékért; így aztán, amikor Betsy látta, hogy Sam lelovi az öreg kutyát, semmi mást nem érzett szomszédja iránt, csak megvetést és gyűloletet. Észrevette a borbélyuzlet ablakában a KIADÓ táblát és a konyhaablak-

ból az idegeneket is, akik minden este alkonyattájt fölbukkantak a ház előtt. A szemétből, amit beborítottak a tóba, Sam megmentett egy összetört, kárpitozott széket, és abban ült, míg a pénzt szedte. Betsy, úton a szupermarketbe, az országútról látta, ahogy Sam ebben a székben trónol. Úgy ült ott, mintha a Beasley-tó halálára felügyelne, ám Betsy attól fogva csakis úgy gondolt rá, mint egy öreg és barátságos kutya gyilkosára.

4

Sears a következő hónapban megismert jó néhány parókiát, templomi alagsort, de kitanulmányozta a szabadegyetem környékét is, ahol Renée péntek este könyvelni tanult. Sears alapjában véve hagyománytisztelő ember volt, hagyományos, olykor szellemi sötétségről árulkodó gondolatokkal a nők evilági szerepéről, ám Renée csinos arca, úgy látszik, kivételes helyet vívott ki magának a férfi életében. Csinos, ráadásul aritmetikát tanul: ezt Sears inkább jó tréfának érezte: a tanfolyam csupa buzgó, barátságos és hétköznapi külsejű hallgatóból állt. Nem így a többi összejövetel: volt, ahol Renée heti három estét is eltöltött, de a hallgatóságból olyannyira hiányzott az egységesség, hogy Sears folyton kijött a sodrából. Ünnepnap estéjén, a nyugati világ parkjaiban, kiadós zápor után látni olyan vegyes csődületet, mint amilyen ezeken a programokon összeverődött.

Az altiszt állítása szerint ezek a gyűlések valójában szex-, étel-, dohány- és alkoholelvonó kúrák. Sears meglehetősen sokat szenvedett felfokozott nemi vágya miatt, de soha nem jutott eszébe, hogy túlfűtöttségét épp egy huzatos parókián lehetne a kívánatos hőfokra beállítani. Soha nem dohányzott, a súlya sem változott, viszont elmondhatatlanul szeretett inni. Renée sokkal barátságosabb volt annál, hogysem kifejezetten szépnek lássa az ember, de mint mondtam, bájos

vonásai még ezzel a hátborzongató csőcselékkel való kapcsolatát is emészthetőbbé tették. Megengedte, hogy Sears búcsúzáskor megcsókolja: az ajka puha volt, a melle jó illatú, és ezért Sears egy elhagyott bányaaknában is képes lett volna várni rá. Renée nő létére meglehetősen pontos volt, és utóbb Sears maga is hinni kezdte, hogy a pontosság a randevúban a szexuális spontaneitás csalhatatlan jele. Úgy tapasztalta, hogy azok a nők, akik késve érkeznek a vacsorára, szinte kivétel nélkül tudat alatt késleltetik az orgazmust, míg azok, akik korán érkeznek az ebéd- vagy vacsorameghívásra, gyakran már hazafelé, a taxiban elélveznek.

Renée persze nem tehetett róla, ha egy-egy ilyen összejövetel tovább tartott, Searset viszont kifejezetten szórakoztatta, hogy parókiákon és templomok alagsorában várhat rá; idővel figyelni kezdte társait, és minél tovább nézte őket, annál jobban érdekelték ezek az emberek, egyrészt mivel Renée társai voltak, másrészt a körülmények folytán úgyis csak őket nézhette, harmadrészt azért, mert ez az egész zavarba ejtően ellentmondott a józan észnek. Jól tudta, hogy a szelekció hagyományos meghatározói – klubok, társasági körök, szakmabeliek összetartása – elavultak, mégis úgy érezte, hogy a világ megértéséhez, élvezéséhez legalább nyomokban szükség van a kasztokra. Ezek az emberek, úgy tűnt, nemcsak hogy nem tartoztak semminemű szervezett társasághoz, hanem eleve meg is hiúsították ennek lehetőségét. A társadalom valódi keresztmetszetét alkották – és Sears ettől irtózott.

De mivel az önmegtartóztatás, a mérsékletesség, valami megfoghatatlan erkölcsi érték hozta össze őket, mi mást várhatott volna, mint ilyen vegyes összetételű tömeget? A lelki életnek, úgy látszik, nem jutott hely a kasztrendszerben. Legalábbis a nyugati világban nem. Ebben a korai kereszténység vágta a legszélesebb rendet. Sears abból a generációból származott, amelyet talán leginkább a panaszkodásra való végtelen nagy hajlam jellemzett, ezért eszébe se jutott, hogy bárkit is megfeddjen, aki nyilvánvalóan valami jobbat

keres. Zene volt, öreg napjaink visszatérő dallama, hogy régen sokkal jobban mentek a dolgok. Ezt a nótát fújták a nála öregebbek, kollégái, de Toynbee-től és Spenglertől is ezt hallotta az egyetemen. Hajdanán jobban ment minden, manapság egyre rosszabb, és bárki láthatja, hogy egyre hosszabbak, egyre véglegesebbek a nyugati világra vetülő erkolcsi és intellektuális árnyak. Ó, milyen unalmas is élni e mesterséges őszi, alkonyi ragyogásban! Sears gyanította, hogy ezek az idegenek, ez a kulónos gyülekezet egyetértene vele. De az álmában se jutott eszébe, hogy a társaság kedvéért lemondhatna a fennhéjázásról meg a tettetésről.

De Renée mindig ott volt – vidám természete, konnyedsége, mozgékonysága hízelgő módon ellenpontozta Sears éveinek számát. Együtt vacsoráztak, bolondoztak; Renée házához érve az utcán Sears kapott egy búcsúcsókot, mígnem egy este az asszony telefonált és kérte, hogy találkozzanak, ám ezúttal ne templomi alagsorban, hanem a lakásán. – Ne fáradjon a helyfoglalással – mondta Renée. – Inkább itthon csinálok vacsorát.

Aznap este esett. Igazán nem illett Searshez, hogy az eső dobolását osszefuggésbe hozza ugyancsak korulhatárolt szerelmi ismereteivel, márpedig valami kapcsolat mégiscsak lehetett kozottuk. Úgy látszik, szerelmi ismereteinek jó részét esős napokon, esőcseppek muzsikáját hallgatva sajátította el. Futó zápor, felhőszakadás, jégeső, sőt vízozon kapcsolódott emlékeiben a szeretkezésekhez, ámbár mindez meg se fordult a fejében, míg aznap este (nagyon alaposan) megfürdött és feloltozott. Az eső inkább mezőgazdasági jelentőségű, de a bőség is benne foglaltatik, és a bőségnek koze van a szeretkezéshez. Bizonyos mértékig a sotétség is az esőhoz tartozik, és a sotétség is része a szeretkezésnek. Számtalan ágyban osztotta számolatlanul a kegyeit, s közben az esőt hallgatta a tetőn, hallgatta, amint lecsopog a lyukas csatornán, földet ér kertben és réteken, sok-sok város házának bádogtetején, hátsó udvarán. Aznap este zuhogó esőben sétált végig a városon.

Ahol csak Sears megfordult, a világ valamennyi nagyvárosában rendkívul népszerű volt történetunk idején a kocogás. Napnyugta kozeledtével Rotterdamtól Moszkváig, a téli nap utolsó sugarait élvező New Yorkban éppúgy, mint a korai havazástól kifehéredett Koppenhágában, férfiak és nők jelentek meg a házak kozott, hogy fussanak egy kort. Apró és értéktelen díj volt az erőfeszítések jutalma. Idővel persze ebből is uzlet lesz, de még nem az, és ekkoriban a kocogás volt szinte az egyetlen kamatoztatható művelet, aminek semmi koze nem volt a bankokhoz. Egyik este Amszterdamban vagy Leningrádban – a városra nem emlékezett, de valamit konyítania kellett a nyelvhez – Sears megállított vagy egy tucat kocogót, és megkérdezte, miért futnak. – Azért, hogy megtaláljam onmagamat – mondták tobben is –, hogy fogyjak egy kicsit, futok, mert szerelmes vagyok, futok, hogy elfelejtsem az adósságaimat, három hete feláll, és remélem, a futástól egy kissé lekókad, menekulok az anyósom elől, futok Isten dicsőségére. – Érthetőnek és kielégítőnek találta valamennyi választ, és mostanában akár Bukarestben, akár Des Moines-ban, akár Velencében, akár Calgaryben volt, estefelé, ha foltűntek a kocogók, úgy érezte, hogy a fold sója ez a néhány ember, makacs és kétségbevonhatatlan bizonyítéka annak, hogy az ember a kiválóságra torekszik. Aznap este, míg a zuhogó esőben átvágott a városon, számtalan kocogó futott el mellette.

Renée az ajtóban várta, és csak pongyola, egy elnyűtt, kék pongyola volt rajta. Sears egy pillanat alatt kibújt a ruhájából. - Nagy szukséged volt már rá - mondta kedvesen Renée valamivel később - Odaégetted a zoldséget - felelte Sears. - Amikor felszóltál az előcsarnokból, mindent takarékra állítottam – mondta Renée. Sears ott maradt éjszakára, és reggel kilenc korul távozott. A liftes, a portás, egyáltalán az egész szolgáltató népség fontos szerepet játszik abban, hogy a világ jóváhagyja terven feluli megjelenésunket, vagy megdobben rajta: Renée házának liftese láthatóan meglepődott, zavarba

jött Sears felbukkanásától. Arcán a pillanatnyi megrökönyödést féltő gondoskodás követte, mintha hirtelen aggódni kezdett volna Searsért. Megkérdezte, hívjon-e taxit. Sears megköszönte, de visszautasította. Tudta, hogy mostantól a liftes is fontos szerepet kap az életében, és máris azon tűnődött (bár még húsvét sem volt), hogy vajon ebben a házban mennyit adnak a személyzetnek karácsonykor.

Ó, szél, ó, eső! Miután Sam lelőtte a kutyát, Maria Salazzo megtakarított pénzéből szélcsengőket vett az üzletközpontban.

Betsy először egy kora tavaszi este hallotta meg a szélcsengőket; épp vacsorát készített. Sam a Salazzo ház hátsó verandáján, a mennyezetre aggatta ki őket, ami nagyon közel esett Loganék konyhájához, s így Betsy hiába csukta be az ablakot, akkor is hallotta. Aznap éjszaka a zenebona fölverte álmából. Hajnali három volt, már nem tudott elaludni. A csengettyűk mintha vele beszélgettek volna, bár Betsy nem akart tőlük semmit. Magát okolta. Ki nem állhatta Salazzóékat, amiért megölték a kutyát, és utált mindent, ami rájuk emlékeztette, beleértve a szélcsengőket is. Így hát csakis maga tehetett róla, hogy hajnalig nem tudott elaludni, s mihelyt felriadt az ébresztőóra csöngésére, mindjárt meghallotta a csengettyűk játékát is.

Betsynek félállása volt a Skandináv Lámpagyár irodáján, de amikor hazaért, és kifizette az öregasszonyt, aki Binxie-re vigyázott, újra meghallotta a szélcsengőket. Becsukta az ablakot, de mintha még mindig hallotta volna őket; fölment az emeletre, ott is becsukott mindent, ami Salazzóék felé nézett. Az évszakhoz képest meleg este volt, és amikor Henry megérkezett és megcsókolta, mindjárt azt kérdezte, hogy miért van becsukva az összes ablak. – Megőrjítenek a Salazzóék szélcsengői – mondta Betsy. – Lehet, hogy idegbajos vagyok, de gyűlölöm ezt a zenebonát. – Henry azt felelte: – Ha bekapcsolom a tévét, akkor nem hallod. – Úgy is tett, de tizenegy tájban, amikor kikapcsolták, és lefeküdtek, Betsy megint

meghallotta, amint számára érthetetlen nyelven rázendítettek ostoba és véget nem érő csengettyűmeséjükre. Úgy képzelte, hogy Salazzóék sokkal érzéketlenebbek és faragatlanabbak, mint ő és Henry, sőt gyanította, hogy érzéketlenségük közömbössé teszi őket a körülöttük levő világ zajaival, így a szélcsengő hangjával szemben is. Mindazonáltal háromkor megint fölébresztették, és hajnalig megint csak nem tudott elaludni. Képtelen volt rájönni, miért találja olyan zavarónak ezt a csilingelést, csak azt tudta, hogy rendkívül kellemetlen a zaj. Másnap este, alighogy hazaért, és levette a cipőjét, fölhívta a barátnőjét, Liz Hollandot, és elmondta, mi bántja.

– Hát kérd meg az asszonyt, hogy vegye le őket – tanácsolta Liz. – Mondd, hogy megőrjítenek. Vagy inkább udvariasan kérdezd meg, hogy vajon őt nem zavarják-e.

Salazzóék azonban ki se léptek a házból, csak ha munkába mentek. Ahhoz hideg volt, hogy megtöltsék az új úszómedencét, és nyírni való pázsitjuk sem volt. Betsy nem akart telefonon előhozakodni a problémával, ám másnap este, amint épp a fagyasztott zöldséget csomagolta ki, látta, hogy a hátsó lépcsőn megjelenik Maria Salazzo a szemétvödörrel. Betsy kirohant a házból, és átvágott az udvaron. – Szép napunk van – mondta.

– Attól függ, mit dolgozik az ember – felelte Maria. A szemétvödröt odacsapta a tartályhoz. Beszélték, hogy iszik. Betsy remélte, hogy ezúttal nem részeg.

– Látom, új szélcsengőik vannak – mondta Betsy.

– A szupermarketben kaptam, a kiárusításon – válaszolta Maria –, de azt hiszem, már mind megvették. Van egy keleti műkereskedelemmel foglalkozó barátom, talán magának is tudna szerezni.

– Ó, nekem nem kell – mondta Betsy –, épp azon tűnődtem, hogy vajon maguk is olyan hangosnak hallják-e, mint mi.

– Persze hogy hallom – vágta rá Maria. – Mit gondol, minek vettem?

– Mert az a baj, hogy mi viszont túl sokszor halljuk – vallotta be Betsy. Vívódott. Ha azt mondja, hogy nem tud tőlük aludni, ezzel azt állítja, hogy rossz alvó. – Szóval nem tudom, nem lehetne éjszakára elhallgattatni őket.

– Magának elment az esze – mondta Maria. – Állítsam meg a szelet?

5

Az elkövetkező hetekben Sears továbbra se tudta megajándékozni Renée-t. Ő ugyan kapott tőle egy sálat, kesztyűt és egy pár kézelőgombot, de amikor ékszerrel akarta viszonozni, Renée erőszakoskodott, hogy vigye vissza. – Te – mondta és megcsókolta – egyáltalán nem ismered a nőket. – Searset a szexuális igényessége sok örömmel jutalmazta, bár némi zavart is okozott, és azt a fájdalmas gyanút ültette el benne, hogy az alkatában rejlő szélsőségek végképp összeegyeztethetetlenek, s hogy az egyetlen mítosz, amely illik sajátos lelkületéhez, az dr. Jekyll és Mr. Hyde kettőssége. Magát a könyvet soha nem olvasta, de látta a filmet. Renée megértése, az, hogy taxiban éppúgy hajlandó volt a kedvére tenni, mint egy folyosón, előszobában, mindez olyan gyönyörűség volt Sears számára, amilyet emlékezete szerint idáig soha nem tapasztalt. Volt köztük valami ki nem mondott egyetértés. Renée egyszer csak úgy mellékesen megjegyezte, hogy tapasztalata szerint a férfiondó a legjobb tartósító arckrém, és Sears ugyan meghallotta, ám gyorsan elfelejtette, mert az érzékiség kozmetikai vetületei egy csöppet se vonzották. Sears erőszakos volt, és nem érdekelte, hogy Renée-t komolyan nyomasztja a közeledő öregség; a szeretkezési szokások kialakításában úgyis részt vesz egy sor olyan szervünk, amely látszólag semmivel se járul hozzá az egymásban talált gyönyörűség-

hez. Mindkettőjükben volt valami, amire a másiknak szüksége volt.

Sears hosszú és tapasztalatokban gazdag életében Renée az a fajta nő volt, akinek az előszobája mindig egy merő káosz. Az a fajta, aki mindig elfelejt narancsot venni, s ha felébredsz, alighogy kibújsz az öleléséből, kénytelen vagy rájönni, hogy első és legfontosabb teendőd, hogy felhúzd a gatyát, aztán futás gyümölcsért. Az a típus, aki a lakásába lépve elsőnek a lámpát gyújtja meg, de mindjárt utána a lemezjátszót kapcsolja be. Zene szólt akkor is, amikor Sears először lépte át a küszöböt, de szólni fog akkor is, ha már azt is elfelejtik, hogy valaha itt járt. Tapasztalatból tudta, hogy a csönd – úgy értem, a zene hiánya – bizonyos nők és férfiak számára éppoly gyanús, mint a sötétség. Valóságos szükségletnek látszott, mint a fehérje vagy a szénhidrát, ám Searsnek ez a szünet nélküli zene olyan problémát jelentett, amilyennel addig még soha nem találkozott. Egy éjszaka szeretkezés közben valami romantikus zongoraverseny került a lemezjátszóra, és a darab szaggatott és álságos érzelmi kitörések hosszú sorával ért véget. A zongoraművész többször is nekiveselkedett, hogy feljusson a végső csúcsra, de minden alkalommal mélyebb akkordok gazdag színskálájára csúszott vissza és – akárcsak Sears – kezdhette elölről a kapaszkodást. Végül Renée nem állhatta meg, hogy roppant gyöngéden meg ne kérdezze: - Mi az, soha nem fejezed be? – Sears erre azt felelte: – Csak ha a zongorista is kész lesz. – Tökéletesen igaza lett, fej fej mellett haladva fejezték be a dolgukat. Sears viszont soha nem tudta meg, hogy ezt Renée megértette vagy sem.

Sears okos nőnek tartotta Renée-t, bár olykor-olykor meglepő, sőt kiábrándító butaságokat is mondott. Például fogalma sem volt a radioaktivitásról. Egyik este Sears valami igazgatósági tanácsüléstől halálosan kimerülve esett be hozzá, és megpróbálta elmagyarázni, mitől olyan fáradt; a dolog elég egyszerű volt, mégis látszott, hogy Renée unja és képte-

len fölfogni. Az a mammutérdekeltség, amelyhez a cégük tartozott, aznap délután megvásárolt egy légijáratot, amely háromszor akkora költségvetéssel dolgozik, mint az övék. Márpedig – magyarázta Renée-nek – még egy mammutérdekeltség sem kötelezheti el magát olyan vásárlással, amely meghaladja az erejét. Hisz Renée is tudhatja, hogy bármiféle specializálódás borzasztó veszélyes lehet. Vegyük például a nukleáris tőkebefektetéseket: míg az uránium kilónkénti ára nyolcvan dollárról ötvenhat dollár alá esett, addig a kibányászás költsége a kilónkénti húszról közel nyolcvan dollárra emelkedett. A légijáratnak, amelyet megvettek, mindössze dinamikus vezetésre van szüksége, hogy visszanyerje a tavalyi húszmillió dolláros veszteséget. Renée füttyentett erre a bejelentésre, mintegy jelezve, hogy nem tudja megérteni, miért lenne előbbre való Sears cége, amely harminchétmilliós veszteséggel zárta az évet. Sears ennek ellenére okos nőnek tartotta Renée-t.

Egy hétig nem találkozhattak, mert megjelent Renée nővére. Renée kegyetlenül hiányzott. Fizikai hiánya heves fájdalmat váltott ki Searsből. Mihelyt a nővér elutazott, Renée beleegyezett, hogy együtt ebédeljenek, és egyúttal fel is hívta Searset magához. Sears előre elképzelte, hogy az asszony a kopott kék pongyolában fogja fogadni, és szeretkezés után kimegy szendvicsért. Míg a találkozóra öltözködött, próbálta felidézni, melyik ingre, nyakkendőre, öltönyre mondta Renée, hogy tetszik neki, de rájött, hogy mihelyt belép Renée lakásába, egy-két percen belül úgyis mindent levet, vagyis semmi értelme azon töprengeni, mit vegyen föl. Végül még alsónadrágot se húzott, mert csak akadályozza a vetkőzésben. S ha már látjuk, hogyan teszi be a nemi szervét a nadrágba, talán nem árt, ha egy pillantást az arcára is vetünk.

Sears elmélkedő típus lévén nem öntelten, nem is pökhendien, inkább szakmai hozzáértéssel méregeti a hímtagját – a lehető legbanálisabb szerv ez, a földkerekség minden férfijá-

nak jutott belőle, Sears mégis olyan megilletődötten fogja, mint valami egyedülálló kincset, mintha csak a versailles-i békeszerződés aláírásához használt tollat tartaná, azt a tollat, amellyel Macedóniát elvették Bulgáriától, égei-tengeri partvidékét pedig Görögországnak adták, s így a Balkánon egy csomó új, civakodó országot kreáltak, viszont kiűztek hazájukból és hontalanná tettek hatalmas népeket, Lengyelországnak korridort nyitottak a Balti-tenger felé – azt a tollat tehát, amellyel elvetették jövendő viszályok és háborúk magvát. Sears, mintha a történelem ütőerén tartaná kezét, gondterhelt arccal dugta nadrágba a nemi szervét.

Aznap nem kapott taxit. Többé-kevésbé futva tette meg az utat Renée lakásáig, és kifulladt, mire beszállt a liftbe. – 12/B – mondta a liftesnek. Ugyanaz a férfi volt, aki első nap reggel levitte. Arca ártatlannak látszott, s így Sears nem tulajdonított aljas szándékot a most következő beszélgetésnek.

– Apja a hölgynek? – kérdezte a liftes.

– Nem – felelte Sears. Alig tudott megszólalni.

– Nagyapja?

– A nagybátyja vagyok – válaszolta Sears.

– Akkor biztos ismerte kislány korában – folytatta a liftes. – Irtó csinos lehetett. Most is szép, de sokszor elgondolom, hogy nézhetett ki, amikor kislány volt.

Ez a találat fejbe kólintotta Searset, bár attól, ahogy Renée a fenekét riszálta, megsejthette volna. Ha étteremben megindultak az asztalukhoz, valóságos kakasviadal bontakozott ki Renée-ért, a pincérek és a többi résztvevő Searset lehetőleg kihagyta volna belőle, mondván, hogy vén szivar, akin, ha meztelen, csak a drága karóra ér valamit. Sears rég észrevette ezt a versengést, de mindig magát hitte győztesnek. Ez a főbe kólintás szertefoszlatta reményeit.

Renée ajtót nyitott, de nem a kopott kék pongyola volt rajta. Azt a kosztümöt viselte, amit első találkozásukkor, lakásnézőben hordott, ezenkívül kesztyű meg kalap is volt

rajta. Föltette az olvasáshoz használt szemüveget, rá még egyet – a napszemüveget –, talán kozmetikai megfontolásból, talán azért, hogy megszűrje a fényt.

– Ó, drágám – nyögött fel Sears.

– Foglaltattam asztalt a Tombeau de Couperinben – mondta Renée.

– Iszonyúan hiányoztál – folytatta Sears. – Úgy kellesz, egy falatot se tudnék lenyelni. – Kigombolta a nadrágját, és leeresztette a térdéig.

– Sajnálom – felelte Renée –, de nem tudok rajtad segíteni.

– Ne mondj ilyet – mondta Sears. – Úgy beszélsz velem, mint egy áruházi eladó, azok szoktak így sajnálkozni, ha kifogy egy áru. Nagyon is jól tudod, hogy csak te segíthetsz rajtam.

– Köztünk nincs semmi – mondta Renée.

– Legalább százszor megdugtalak – üvöltött Sears –, és ha ez neked semmi, akkor nagyon erkölcstelen vagy. Egész délelőtt azt reméltem, hogy újra a kék pongyolában foglak viszontlátni, és íme: még jó, hogy a bútorhuzatot nem kaptad magadra.

– Elviszel ebédelni vagy nem? – kérdezte Renée. – Ha ideges vagy, van egy csomó meghívásom más férfiaktól.

– Hozok virágot – mondta Sears. Felhúzta a nadrágját. – Várj. Rögtön jövök.

Valóban szereti a virágot, gondolta Sears. A vágott virág nyugtatólag hat Renée-re; pár szál biztosan megenyhíti ezt a szokatlan könyörtelenséget. Leszaladt a legközelebbi virágboltba, de az zárva volt. Intett egy taxinak, hogy keressenek másikat. Hosszas kutatás után végre találtak egyet, és Sears vett két tucat sárga rózsát. A sárga Renée színe. Gyakran kijelentette, mennyire szereti a sárgát. Visszatérve jó ideig – legalább fél óráig – csöngetett, míg végül kénytelen volt belátni, hogy Renée elment.

A léleknek is vannak balkáni tájai – Sears legalább így érezte –, ahol a falvakat tűz világítja meg, s a medvék négy-

száz kilónál is súlyosabbak, és Sears érezte, hogy most menthetetlenül ide hurcolják. Üzleti útjai során számtalanszor megfordult a Balkánon, valóban megismerte az ottani vidéket. Most egy hétfőt képzelt el – amolyan suszterhétfőt –, valamikor az év utóján, talán novemberben, már havazást jósolnak, és a hotelszoba hideg. Nincs meleg víz, nem tud borotválkozni, egyáltalán nincs víz, még szerezni se tud. Feloltözik, de mihelyt kilép az ajtón, látja, hogy a lift nem működik. Gyalog megy öt vagy hat rossz szagú és kopott emeletet, míg leér a presszóba. A teremben csak egy csúnyácska pincérnő lézeng, és rettenetesen koszos egyenruhában egy újsággal törölgeti a port a gumifáról. Amikor Sears a világ legnemzetkozibb szavával kávét kér, a pincérnő csúnyán elfintorodik, és Sears kénytelen tudomásul venni, hogy olyan vidékre került, amely évszázadokig török elnyomás alatt szenvedett, és kávét 1878, vagyis II. Sándor felszabadító hadjárata óta nem láttak.

Kilép az utcára. Az utca neve az április harmadiki népszavazásra emlékeztet. Jobbra fordul – továbbra is kávékeresőben – az Eleanor Markova útra. Nem tudja, de Eleanor Markova valamikor a negyvenes években a fasiszták kezétől halt mártírhalált. A Markova út kivezet a Felszabadulás útra, Sears ezen megy tovább, majd a Szabadság sugárúton, a Proletariátus körúton folytatja útját, ki egészen a Győzelem térig. Kávéillatot sehol sem érez, nem lát egyetlen mosolygó arcot, sem a szépség bármely formáját, nem lát egyetlen homlokot, amely az értelem szikráját ígérné.

Sears nyíltszívű és szerető férfiak és nők körében nőtt fel: rejtély a számára, miért épp ilyen reménytelen hegyi város fészkelte be magát az agyába. Idegen volt a gyűlölet világában, de pillanatnyilag mintha otthon érezte volna magát benne. Imádta szerető szüleit, szerette tanárait és barátait, akik ugyanúgy szerették, még a katonaságnál szerzett tapasztalatait is szeretet ragyogta be, akkor hát miért lett ilyen fogékony a gyűlöletre, amelyet pedig idáig nem ismert?

Mintha repülővel érkezett volna erre a maga Balkánjára. A gép hatalmas volt, első osztályon utazott, de a repülőtéren egyszer csak senki se tudja megmondani, mikor indul tovább a gépe, senki nem beszél az általa ismert nyelveken. Ez már inkább az utazó s nem a szerető bánata. A dögleszto kutatás a csomagjai után, nevetséges kísérletei, amelyekkel megpróbálja elbűvölni a vámosokat, s a vágy, hogy egyszer majd csak sittre vágják a reptéri vizeldében kísértő nemi tévelygőket, mindez jócskán hozzájárul a köréje gyűlő félelemhez és ahhoz, hogy elhagyatottnak érezze magát.

Kinyílt a lift ajtaja. Nem Renée volt. A liftes jelent meg. Utcai ruha volt rajta meg kalap. Egyenesen odament Searshez és megölelte. Sears a férfi vállára hajtotta fejét. Az idegen ölelése azt is jelenthette, hogy megérti Sears magányát, azt az újonnan felfedezett vidéket, amely megrémítette az öregembert. Úgy tűnt, ez a liftesfiú mindent tud arról a hegyek közt fekvő városról, ahol nincsen se szépség, se kávé, s ahol egy csúnyácska pincérnő mocskos újsággal törölgeti a gumifa leveleit. Searset ezek után nagyon meglepték a liftes szavai. – Az első reggel óta aggódtam maga miatt – mondta. De ami ezek után következett, az még jobban meglepte. Sears világéletében olyan tisztán tartotta nemi életét, mint amilyen feddhetetlen, teszem azt, a Burke-féle *Nemesi almanach,* a New York-i Személyi Nyilvántartó, vagy amilyen a Metropolitan Klub volt a kezdet kezdetén. Tudta, hogy ezek az intézmények nem is igazán szelektívek, egyszerűen csak van bennük valami sugárzó, ragyogó választékosság, valami előkelőség, amelyet Sears fenntartás nélkül csodált, s amelyet hite szerint a saját nemi életében is sikerült megvalósítania. S erre ez az idegen, akinek a nevét se jegyezte meg, leviszi a földszintre, az előcsarnok egy parányi szobájába, ott levetkőzteti, s aztán maga is levetkőzik. Sears következő állomása természetesen a pszichiáter volt.

Betsy életének sok-sok kedves időtöltése közül a szupermarketbeli csatangolások voltak a legkedvesebbek; az áruház az autópálya menti bevásárlóközpontban állt. Itt mindig zene szólt, és Betsy ezekre a számokra táncolt abban az évben, amikor szerelmes lett Henrybe, hát táncolt most is, ahogy a gumikerekű, csodás bevásárlókocsival megindult a fűszerszagú édenkertben, a zöldség-, hús- és halköltemények között, a kenyér- és süteményparadicsomban. Amikor fizetett, kapott egy számot, amellyel egyszer még százezer dollárt is nyerhet vagy utazást egy Honolulu-szerű helyre. Betsyt egyáltalán nem érdekelte a piac és az árucsere paleontológiája, de az az egyszerű, sőt puritán nagylelkűség, amelyet az áruházban tapasztalt, mintha korai történelmünk piacairól és népünnepélyeiről maradt volna itt.

Az ókori erődítményeket bevehetetlennek építették: túl is élték rég múlt korok vásározóhelyeit, azt a látszatot keltve, mintha a legősibb emberi közösségeknek a félelem és a harciasság lett volna a legfontosabb, holott valójában sokkal fontosabb volt egy-egy útkereszteződés, ahol az emberek találkoztak, hogy vesszőkosarat halra, zöldséget húsra, aranyat asszonyra cseréljenek, ahol először kezdték megismerni egymást, kezdtek érintkezni a világgal. Betsyt, valahányszor belépett az áruházba, izgalom kerítette hatalmába, s ebben nem kis része lehetett annak, hogy a vásárlással civilizációnk egyik legrégibb szertartásában vett részt.

Aznap délután egyedül hagyta otthon a gyerekeket, és voltaképp csak azért indult az áruházba, mert látott ott egy üveg olcsó, hatásos és megnyerő külsejű habfürdőt, s azt akarta megvenni. Flottillának hívták. Az áruházban csak egy be- és kijárat volt. A habfürdők polca jókora távolságra esett a bejárattól, s Betsy útközben felkapott egy csomag (leérté-

kelt) krumplit, egy üveg Teriyaki-szószt, egy doboz ropit, egy tucat tojást és egy pár skót mintás kötött zoknit. Vigyázott, hogy ne vásároljon többet kilenc tételnél, hogy a pénztárnál az expresszsorba állhasson. Randy okos és szófogadó kisfiú, de mindig adódhatnak váratlan helyzetek. Mint például aznap délután, amikor berúgott a vaníliakivonat illatától, és akkor találtak rá, amikor a gyufával kezdett játszani.

Betsynek, hogy beszaladt az üveg Flottilláért, nyilván feltűnt volna, ha az a zene szól, amire hajdan táncolt, s ami képes volt felidézni a tánc közben érzett kéjt. Betsy ugyanis ahhoz a generációhoz tartozott, amelynek a zene többékevésbé kitöltötte az életterét. Mindenütt zenét hallott; néha még telefonon is fölcsendült egy dallam, míg arra várt, hogy a vonat túlsó végén fölvegyék. Mindez azonban bizonyos fokig érzéketlenné is tette. Aznap délelőtt például észre se vette, hogy a tizennyolcadik század egyik legnagyobb zeneművét permetezik a levegőbe az áruház hangszórói.

A zenét az egyik többségi részvényes unokatestvére választotta, aki nyilván gúnyos élvezettel szemlélte a tizennyolcadik századi zene és a modern üzletközpont forgataga közt feszülő ellentmondást. Amúgy jelentéktelen alak, s most ugyan nagyon élvezi ezt az iróniát, de ez is csak egy-két hónapig tart, aztán elfelejti. Már csak azért is, mert nincs ebben egy szemernyi irónia se. Brandenburg fővárosa vásártartó hely volt, és nyaranta, ha kinyitották a katedrális kapuját, a szatócsok és kereskedők egész biztosan hallották a nagy versenyműveket. Betsy az expresszsor felé tolta a kocsiját, s közben szólt a zene, a zene, amely talán minden másnál többet segített az emberi nemességről szőtt ábrándjaink kialakításában. Betsy a 9-es pénztár felé tolta a kocsit – az expresszpénztárhoz.

Maria Salazzo is ott volt. Maria, mióta az eszét tudja, mindig megnézte mindennek az árát, amit csak vett, és árengedményre jogosító kuponok gyűjtésével próbálta – nem nagy sikerrel – csökkenteni a kiadásokat, így hát valóban új

élmény volt a számára, hogy újabban száz dollárral vagy még többel indulhatott bevásárolni: mámorítóan szabadnak és erősnek érezte magát. Talán a felajzott, erőtől duzzadó öntudat volt az oka, hogy az expresszsor felé indult, annak ellenére, hogy a bevásárlókocsija púpozva volt áruval. Ráadásul épp abban a pillanatban indult el, amikor Betsy. A szélcsengős jelenet óta kissé feszült lett köztük a viszony, nem is beszéltek egymással. Most fej fej mellett haladtak, ám Maria, talán saját gazdagságának tudatától hajtva, leelőzte Betsyt. Jó hosszú sor kígyózott a pénztár előtt, mert általában mindenkinek ilyenkor, alkonyattájt jut eszébe, mit felejtett el vacsorára. Legelöl egy fiatalember állt két macskaeledeles konzervvel. Utána egy fekete férfi következett egy zacskó hasábburgonyával, egy doboz sajttal, egy doboz almalével és a Las Vegas-i orgiákról szóló regénnyel. A mögötte álló nő tucatnyi narancsot vett, aztán Maria következett az egyheti élelemmel. A pénztáros ahhoz is fáradt volt, hogy elküldje, és elkezdett blokkolni.

Betsy látta, hogy odakinn könnyű csöppekben esni kezd az eső. Egyre jobban aggódott, hogy egyedül hagyta a gyerekeket. Maybelle-nek hívták a pénztárost, hatalmas dísztűt hordott, arról lehetett leolvasni a nevét. – Maybelle – szólalt meg Betsy –, kérem, hogy néhány gyengéd szóval magyarázza meg a hölgynek, hogy ez expresszsor, ide csak az állhat, aki legfeljebb kilenc tételt vásárolt.

– Ha nem tud olvasni, én nem fogom megtanítani – felelte Maybelle. A Betsy mögött álló tizenkét vagy még több vásárló helyeslően bólogatott. – Épp ideje volt, hogy végre szóljon valaki – mondta egy fekete nő.

– Úgy van, hölgyem, szólni kell – károgott egy öregasszony, fagyasztott vacsorával a kosarában. – Egyszerűen nem bírom elviselni, hogy valaki a többiek jóindulatából húzzon hasznot. Ez tiszta fasizmus. Nem is az a baj, hogy megszegi a szabályt. Az a baj, hogy mi vagyunk elnézőek, és nem teszünk ellene semmit. Mit gondol, minek van ott az a tábla,

hogy csak kilenc darab áruval lehet ideállni? Azért, hogy az áruház még jobban szolgálhassa a vevők érdekét. Maga áruházi szarka, csak nem árut lop, hanem időt, s nem a személyzet idejét, hanem a miénket. Ilyenek okozzák a háborút.

– Fogja már be – mondta Maria. – Törődjön a maga dolgával.

– Épp hogy a mi dolgunk – vágta rá Betsy. – Ez mindenki dolga. Az áll a táblán, hogy legfeljebb kilenc tétellel lehet ideállni, és ez mindenkinek szól, már aki tud olvasni.

– Az eladókat nem érdekli – mondta Maria.

– Akkor minek tették föl, ha nem törődnek vele?

– Egy biztos – mondta Maria. – Nem azért tették föl, hogy az ilyen bajkeverők, mint maga, beleavatkozzanak a mások dolgába.

– Ez mindannyiunk dolga – mondta Betsy. – És épp olyan kötelező, mint hogy az út jobb oldalán kell közlekedni. Van egy-két alaptörvény, amit be kell tartani, különben megáll az élet. Én is csak azért mertem egyedül hagyni a két gyereket, mert arra számítottam, hogy az expresszsorba állhatok, és nem kell az olyanokat kivárnom, akik egyheti élelmet vásárolnak össze.

– Mondjon csak oda neki, hölgyem! – kiáltott hátulról egy férfi. – Én maga mellett állok.

– Ez a sor a kilenc vagy ennél kevesebb árucikket vásárlóké – folytatta Betsy –, és gondom lesz rá, hogy be is tartsák a szabályt. – Levett a pénztáros pultjáról egy doboz tojást, és visszatette Maria kocsijába. Maria megragadta a karját, mire a tojások leestek és összetörtek.

– Ne nyúljon ahhoz, ami az enyém! – ordított Maria. – Vegye el a kezét, vagy hívom a rendőrséget. – Benyúlt Betsy kocsijába, kivett egy doboz tojást, és földhöz csapta.

Ekkor Betsy egy mindent elsöprő dührohammal megragadta Maria kocsiját, és a padlóra borította az összes árut. Maria is dühbe gurult, és mint egy ősi hazafias vagy vallási

vetélkedő résztvevője, szenvedélyesen Betsy felé pördült. A hangos szóváltás, majd az ordítozás odavonzotta az embereket, legalább százan gyűltek össze, és figyelték a bevásárlókocsik mögül, amint a két asszony összecsap az elvek és az élelmiszerek miatt. Végül az üzletvezetőnek és néhány segítőkész vásárlónak sikerült szétválasztani őket, és kiküldték a két asszonyt az esős alkonyatba.

7

Történetünk idején gyorsan változtak a gyógyászati divatok, és a tegnapi módi hívei közül mára bizony sokan ablakpucolók lettek gépkocsiszervizekben. Bár az „agymosó" gúnynév rég kiment a divatból, hogy újra átadja helyét a réges-régi „pszichoanalitikus"-nak, a nyugati világ talán legerőteljesebb meggyőződése maradt az a hiedelem, hogy az álmok megfejtésével és korai fejlődésünk kimerítő analízisével felülkerekedhetünk az élet titokzatosságán. Mindez persze a törvényesített gyóntatószék romjain született újjá, s állt immár megingathatatlanul, no és annak a szerepnek az átalakításából keletkezett, amelyet a szülők játszanak a gyermek nagykorúvá válásakor. A freudista szóhasználat mélyen beleivódott a köznyelvbe, s ha például egy teherautós büfében a pincérnő megbotlott a söröddel, biztosan azt mondta: – Hopsz! Ez freudi botlás volt. – És ha megkérdezted tőle, hogy ezt hogy érti, azt felelte volna: – Hát magának meg mi a baja? Hol él maga? A freudista dolgok mindig sikamlósak.

Sears tanácsra vágyott, és folyton az a szó jutott eszébe, hogy „elmegyógyász", egyfelől azért, mert ifjúkorában valóban így hívták az analitikust, másfelől azért, mert ahogy ott állt a csukott ajtó előtt, virággal a kezében, valódi elmebajhoz hasonló szorongás kezdte gyötörni. Semmi, a világon semmi nem volt ebben a jelenetben, amivel korábban ne találkozott volna, mégis könyörtelenül idegennek, kitaszí-

tottnak érezte magát, mint akárhány borús hétfő reggel, valahol a Kárpátok mélyén, egy hegyi faluban. A kezelőorvosától kapott egy pszichiáter-névsort, és Sears egy Palmer nevűt választott, mert derűs kamaszéveinek szilfaárnyak szegélyezte sétányán találkozott egy hasonló nevű boldog családdal. Dr. Palmer maga vette föl a kagylót, és Sears kért egy időpontot.

A rendelő épp olyan alvilági hangulatot árasztott, mint Renée irodája. Dr. Palmer számos más orvossal osztozott a váróhelyiségen, a mosdón meg egypár régi magazinon. Nyúlánk férfiú volt, de Sears egész egyszerűen csúnyának találta. Dr. Palmer ugyancsak kopaszodott, és mintha mindenből több lett volna rajta a kelleténél. Sears valami megmagyarázhatatlan kopottságot érzett rajta, már az East Side-i címe miatt is, bár ezt a maga lokálpatriotizmusának tulajdonította. Tévedett. Dr. Palmer azért volt kopott, mert anyagi gondokkal küszködött. Meglehetősen sikertelenül praktizált, és kudarcait csak növelték a heves szakmai belvillongások, ugyanakkor egyre nagyobb gondot jelentett neki az adófizetés. Sears – legalábbis ha tekintetbe vesszük, milyen ügyben akart tanácsot kérni – kissé szerencsétlenül választott. Dr. Palmer homoszexuális aggszűz volt.

Ezt az „aggszüz"-et úgy kell érteni, hogy dr. Palmernek a heves vágyódások és a könyörtelen elfojtások kombinálásával sikerült megkeserítenie minden ezzel kapcsolatos érzését. Időről időre egy meztelen és ismeretlen férfitorzótól vagy egy hátgerinc hajlásától látszólag véletlenül erekciója támadt, ám ezt az izgalmi állapotot nem szűnő éberséggel elfojtotta magában. Valósággal szétzúzta e véletlen felizgulásokat, mert úgy vélte, rést ütnek a lelki egyensúlyát alkotó gondolatrendszeren. Annak az erotikus nyomorúságnak lett áldozata, amely korábbi és hagyományosabb társadalmakban az aggszüzeket sújtotta, akik életük végéig keserűséggel, gyanakvással és magánnyal teli szerep eljátszására kényszerültek.

Miközben Sears beszámolt a napról, amikor sárga rózsát vett Renée-nek, s hogy aztán mit műveltek a liftessel, az orvos fészkelődni kezdett a karosszékben. – Ha jól látom – jegyezte meg udvariasan Sears –, ön neurotikusnak tart, amiért aggaszt a homoszexualitásom, de visszatekintve talán életem legjogosabb aggodalma ez. Soha nem volt rá okom, hogy aggódjam a pénz, a barátaim, a pozícióm vagy az egészségem miatt, de a liftessel határozottan jól éreztem magam, és mégis, ha most be kéne ismernem, hogy homoszexuális vagyok, akkor úgy érezném, hogy vége az életemnek.

Úgy látszik, a szexuális alkatomban vannak bizonyos önpusztító elemek – folytatta Sears –, s azért jöttem önhöz, hogy ezekre magyarázatot találjunk. Úgy érzem, hogy szélsőséges ellentétek alkotják a jellememet. Szexuális magatartásomat is csak azért merem morálisnak nevezni, mert tükrözi a szerelemről vallott felfogásomat. Ez, azt hiszem, nagyon fontos. Renée egyik ablakában egy apró kristálygömb lógott, számtalan csiszolt lapkával. Ha ráesett a fény, teljes színskálát vetített a falra, és egyszer, egy késő délután azt mondtam, egyébként őszintén, hogy a szerelem éppolyan fontos, éppoly irizáló és anyagtalan, mint az a színskálára bomlott fénysugár. Erre Renée azt mondta, hogy én egyáltalán nem ismerem a nőket, de egyébként mindig ezt mondta. Egyszer épp csak annyi időre vette ki a micsodámat a szájából, míg végigmondta, hogy én egyáltalán nem ismerem a nőket.

A rendelő egy ódivatú ház negyedik emeletén volt, ahol még ki lehetett nyitni és be lehetett csukni az ablakokat; Sears a nyitott ablakon át vidám és erőteljes férfihangot hallott, amint odakiált valakinek, hogy dobja a labdát. A hang a rögbipályáról jött, s ettől Searsnak nosztalgiája támadt saját ifjúsága után, de igazából az életnek azokra a szép, egyszerű és lenyűgöző pillanataira vágyódott, amelyektől oly messze került az idők során. Azzal az őszinte hittel próbálta kifizetni az orvost, hogy talán még vissza tudja hódítani ezt az egyszerűséget és hasznosságot, ám az azóta megtett távolság elszomorítónak, nagynak látszott.

– Min gondolkozik? – kérdezte dr. Palmer.

– Egy hangot hallottam a pályáról – mondta Sears. – Nyári napokra és boldogabb időkre emlékeztetett.

– Magának láthatóan az egyik legnagyobb baja az infantilizmusa – jegyezte meg az orvos.

– Úgy értem – tette hozzá Sears –, arra a pillanatra emlékeztetett, amikor elrúgja az ember a labdát, és még előtte az egész pálya. Milyen csodálatos is végigrúgni a labdát a pályán, micsoda érzés! Mintha mindent most kezdene elölről az ember; nem is értem, miért nem honosodott meg a rögbi más országokban.

– Játszott első csapatban is? – kérdezte Palmer.

– Nem, nem – mondta kissé szomorúan Sears. – Sajnos mindig másodhegedűs voltam, sőt nagy néha ott is csak tartalékos.

– Egy kissé elhízott – jegyezte meg az orvos.

Sears felállt, és azt mondta:

– Ugyanazt az övet hordom, amit akkor viseltem, amikor rögbiztem.

– Soha nem gondolt arra, hogy megházasodjék? – kérdezte az orvos.

– Kétszer házasodtam – felelte Sears.

– Elvált? – kérdezte Palmer.

– Mindkét feleségem meghalt – közölte Sears.

– Hmmmm – mondta dr. Palmer.

Sears első feleségével – az imádott Ameliával – egy bostoni koncert szünetében ismerkedett meg. Amelia haja világosbarna volt, az a fajta, amely tengerparton, csónak orrában és teniszpályákon töltött hosszú nyarakon, a kamaszkor éveiben csodálatosan kiszőkül. Az aranyló hajkorona aztán gyorsan megbarnul – talán ez teszi oly varázslatossá –, s ez a különös adottság húszéves kor után végképp elvész. Október végén találkoztak; Amelia épp hogy húszéves lehetett, és

arany csíkok tarkították a haját. A hajkorona világos színe élesen elütött a szemöldökétől. Amelia szemöldöke rendkívül sötét és tömött volt, és úgy tartotta a fejét, mintha lehúzná a két súlyos bozont. Felséges alakja volt; aznap délután fekete bársonyruhát vett fel, és a *Paris Match* egyik száma volt a kezében; a lap a „tőkehal sajtos mártásban" receptnél volt kinyitva. Sears rögtön megérezte, hogy ezt a nőt ismerte már egy másik életében, és tudta, hogy soha többé nem lesz alkalma megkérdezni, hogy vajon joggal érzi-e ismerősnek. Amikor a karjában tartotta, jó húsz évvel később, és Amelia haldoklott, Sears fájdalma csillapíthatatlan volt, legfeljebb az vigasztalta, hogy Amelia a létezés olyan szférájába tér vissza, ahol egyszer már találkoztak, s ahol újra találkozni fognak.

Második feleségét nem annyira ő választotta, mint inkább őt választották férjül. Az asszony épp hogy túljutott egy válással végződött boldogtalan és gyermektelen házasságon, és amikor felajánlkozott, Sears egyszerűen csak elfogadta. Estelle kijelentette, hogy ő pontosan látja a jövőt, és biztosította Searset, hogy roppant boldogok lesznek. Miután összeházasodtak, Sears rájött, hogy Estelle valóban profinak tartja magát az okkult tudományokban. Olyan vehemensen védte jövőbe látó képességét, mintha ezek a természetfölötti megérzések valamiféle atlétikai csúcsteljesítmények lennének. Sears e téren mindössze egyetlen élményt szerzett, Kelet-Európában, egy Gallia nevű, ünnepelt jósnőnél. Többnyire amerikai üzletemberektől hallott róla, akik felutaztak a nő barlangjához, és komoly pénzeket gomboltak le a jóslataiért.

Az a véletlenül felszedett amerikai ivócimbora is Gallia tudományát ecsetelte, akivel egy este, valamelyik kelet-európai útján találkozott. Neki azt jósolta Gallia, hogy katasztrófa lesz az egyik új-mexikói bányájában, és kárba vész több millió köbméter radioaktív anyag; mindkettő bekövetkezett. Ugyancsak arra az évre azt is megjósolta, hogy lezuhan az uránium ára. Sears megtudta, hogy a jósnő gyermek-

korában villámfénytől megvakult, és hogy jelenleg egy kialudt vulkán kráterében lakik, nem messze az ókori világ egyik leghíresebb orákulumának lakhelyétől. A tájékoztatási miniszter ugyan felajánlotta, hogy megpróbál egy találkozót megszervezni Galliával, ám Searsből eredendően hiányzott az okkultizmus iránti érdeklődés. Mégis, egy fárasztó nap végén, késő délután a szálloda előcsarnokában ott találta a tájékoztatási miniszter titkárát azzal az üzenettel, hogy Gallia szívesen látja. Sears csak annyit kérdezett, hogy van-e idő inget váltani, a válasz azonban az volt, hogy nincs. Beült egy hatalmas autóba, amilyen szocialista országokban a miniszteréknek jár.

A kocsiban már ott volt a tolmács, középkorú nő, és franciául kezdett vele társalogni. A miniszter kis jeget meg egy üveg whiskyt is küldött az autóval. Sears iszonyatosan fáradt volt. Szólt a rádió, borzasztó hangosan, és Sears tudta, hogy nem szabad kikapcsoltatni; rendkívül nagy csalódást okozna a sofőrnek. Az autórádiók harsogó zenéje valahogy az egész világon ugyanaz; Sears ezúttal is Hoagy Carmichael *Csillagpor*-át és a második Razumovszkij-kvartettet hallgathatta. Ezenkívül a világnak ezen a fertályán rendszeresen bemondják a Duna vízállását is. Igen kevés autó volt az országban, és Searsék óránként száz mérföldes sebességgel száguldhattak a tanyák között. Ebben a csodálatosan gazdag országban még mindig kézzel művelték a földet. Sears egész délután nem látott egyetlen mezőgazdasági gépet, és ugyan későre járt, de még mindig jó néhány férfi és nő kapált. Egypáran vidáman integettek a limuzinnak. A gazdag, okosan művelt és bőven öntözött földek szépek voltak, ez megindította, és csodálattal töltötte el, milyen jól tükrözi a talaj természetének változását az ültetvények változatossága, s közben megérkeztek a horizonton régóta látszódó öreg tűzhányók alá, a hegyek lábánál húzódó vastag savas lávatakaróhoz.

Sears azon tűnődött, mit is kérdezhetne a jósnőtől. Az

üzleti ügyei jól mentek, imádta a feleségét és a gyerekeit, a befektetéseit biztosította, s maga kitűnő egészségnek örvendett. Semmi sem jutott eszébe, amit megkérdezhetne. Azt is mondta amerikai barátja, hogy a jósnő megjelenése ijesztő, olyannyira, hogy az ember néha alig tudja kinyögni az előre eltervezett kérdéseket. Sears valami hagyományos szörnyeteget próbált elképzelni, viperákkal övezett fejet, tűzokádó szájat, de vagy fáradt volt, vagy részeg, vagy csak elandalította a vidék szépsége, mert cseppet sem izgatta a Galliával esedékes találkozó. A tolmácsnő az életéről, a pályakezdéséről mesélt. Majdnem olyan ismerős volt a sztori, mint a rádióból szóló zene. Elvették a házaikat, a nyaralóikat; egyébként minden családtól elvették, volt, akitől előbb, volt, akitől később.

Nem sokkal sötétedés előtt érkeztek meg a vulkán lábához. – Nagyon fél? – kérdezte a tolmács. – Ó, igen, igen – felelte udvariasan Sears. Képtelen volt beleélni magát és kellő fontosságot tulajdonítani a beszélgetésnek. A barlang bejáratánál volt egy kis kert, és Sears észrevette, hogy a talaj olyan savas, hogy petrezselymen kívül más nem is terem benne. – Kérem, engedje, hogy magába karoljak – szólalt meg a tolmács. – Úgy félek, hogy alig tudok beszélni.

A barlangba lépve valami teremszerűségbe jutottak, amelyet egyetlen körte világított meg. Sears azon töprengett, vajon honnan jön az áram. A jósnő tiszta viaszosvászonnal leterített, sima asztalnál ült. Középkorú volt, de a haja őszült, és világtalan szemét lehunyva, magasra tartotta a fejét. Tiszta pamutruhát viselt. Sears nem tudott mást érezni iránta, mint feltétlen barátságot. A csodanő, aki megjósolta az uránium árának zuhanását, a lehető legszélesebb mosolyt csalta Sears arcára.

A jósnő kért valamit, hogy megtapinthassa, és Sears a pénztárcáját adta oda. A jósnő megtapogatta és elmosolyodott. Aztán hangosan nevetni kezdett. Sears is. Gallia visszaadta a pénztárcát, és mondott valamit a tolmácsnak. – Fogal-

mam sincs, mire gondol – szólalt meg a tolmács –, de azt mondta: „La grande poésie de la vie." – A jósnő fölállt, Sears is. Nevettek. A jósnő kitárta a karját, és Sears megölelte. Szétváltak, de még mindig nevettek. Beesteledett, és mihelyt elindultak hazafelé, a sofőr rögtön talált valami rettentően hangos zenét. Visszatértek a fővárosba.

A jósnővel való vidám találkozás mit sem segített Estelle megértésében. Estelle a jövőbe látást személyisége legfontosabb jegyének tartotta. Úgy tűnt, teljesítménynek és nem adottságnak tekinti ezt a képességet. Folyton éreztette, hogy a látható világ – vagyis amit Sears imád – fölösleges, túl átlátszó, mert van egy ennél valóságosabb világ is, amelyet csak ő érzékel, s amelyben előre meg van írva minden szerelem és minden halál. Sears úgy találta, hogy Estelle többnyire borúlátóan jövendöl. Leggyakrabban veszekedést, nyomort, válást, elmebajt és öngyilkosságot jósolt. Nem emlékezett rá, hogy valaha is megjósolta volna például egy szellemi teljesítmény sikerét. Vörösre festette a haját, palackzöld ruhákat hordott, és ha bemutatták, az embernek az az érzése támadt, hogy már találkoztak koktélpartikon. Nem úgy értem, hogy öt vagy tíz, hanem száz meg száz koktélpartin, még mielőtt ez a fajta társadalmi összejövetel végképp kikopott volna a naptárakból, és amikor még épp úgy hozzátartozott az alkonyhoz, mint az árnyékok hosszabbodása. Estelle olyannyira összefonódott a koktélpartival, hogy az ember kénytelen volt eltűnődni, vajon mi lenne belőle, ha ez a rítus egyszer kimenne a divatból.

Semmiképp sem illett volna Sears jelleméhez, ha ellenőrzi, mennyiben teljesedtek be a jóslatok. Egy-egy partiról hazatérve Estelle leült az öltözőasztalhoz, és közölte, hogy megvilágosodott számára, miszerint A-ék el fognak válni, B elveszti minden pénzét, C-t csalás miatt letartóztatják, és E hamarosan meg fog őrülni. A jövőbe látást valami rendkívüli társasági ajándéknak tartotta, de hogy ez a tudomány milyen nevetséges, arra Sears aznap este jött rá, amikor ők voltak a

házigazdák. Estelle iszonyatosan főzött – istenigazából közveszélyes szakácsnő volt, és aznap estére valami különösen pusztító hatású rizottót készített. S míg az asztalnál hosszasan ecsetelte az egyik szomszéd család hamarosan bekövetkező balszerencséjét, Sears a közeljövőre gondolt kissé elfogódottan, amiről viszont ő tudott valamit. Tudta, hogy hajnali három-négy óra tájban mind a tizenkét meghívott és rizottómérgezést kapott vendég jó órát vagy még többet fog a vécén tölteni. Estelle tehát fél szemét behunyva a jövőt vázolta, Sears pedig azon merengett, hogy ilyen bölcs előrelátással vajon hogy nem veszi észre a fenyegető tragédiát, amit még ő, Sears is meg tud jósolni.

Estelle utolsó kalandja is valahogy így esett. Egy délután színházban volt Philadelphiában, és vonattal tért vissza a kertvárosba, ahol annak idején laktak. Az autóparkolót vagy a sínek alatti aluljárón át közelíthette volna meg, vagy a régi időkből itt maradt, nem túl biztonságos deszkapallókon. Téli szürkület volt. A járdán indult el, amikor egy fiatalember utánakiáltott: – Hé, asszonyom, az nem biztonságos. Jön a vonat. – Mondja, kérem, mégis mit képzel, kivel beszél? – csattant fel Estelle, aki szegény mindig is hitt a bemutatkozásban meg az efféle formaságokban. – Én történetesen *ismerem* a jövőt. – Azzal egyenest belegyalogolt a Trenton Expressbe, és csak egy darabka fátyol meg egy fél pár magas sarkú cipő maradt belőle.

– A maga liftes szeretője a neurotikusok hagyományos kitalációja – mondta dr. Palmer. – Kitalált egy fantomot, akivel helyettesítheti egy elveszített iskolatársát vagy egy kamaszkori fiúkapcsolatát.

– Nem értem egész pontosan, mit ért fantomon – mondta Sears. – Lehet, hogy egy korombeli férfinak a szerelem meglehetősen csalfa tünemény. Mostanában, úgy látszik, csak rövid időszakra ismerhetem meg a szerelmet, de őszintén mondhatom, hogy nem értek önnel egyet, ha azt állítja, hogy Eduardóval csak helyettesítek valakit. Eduardo a magány

elviselésének különféle módozatait kínálja és próbálja megértetni velem, amiben számomra, de szerintem más férfiak számára is, sok újszerű elem van, hiszen többnyire új helyeken, például repülőtereken találkozom velük.

– Maga persze fél a repüléstől – mondta az elmeorvos.

– Nem félek a repüléstől – felelte Sears –, de félek a repülőterektől.

– Maga tényleg azt hiszi, hogy érti Renée-t?

– Ó, dehogy – kiáltott fel Sears –, de engem igazából soha nem érdekeltek Renée életének azok a részei, amelyeket el akart titkolni előlem. Én csak fölszedtem őt ezekben a templomi alagsorokban, ahol leszokni próbált a dohányzásról, az ivásról vagy arról, hogy sokat egyen. Volt, amikor azt gondoltam, hogy egyszerre mindháromról. Néha az étteremben majdnem az egész vacsorámat ő eszi meg, és mégse hízik. Szerintem csak köszörülni akar egy kicsit a szokásain, és azt hiszem, többen vannak ilyenek, jóval többen, mint gondolná, ha az utcán csak úgy végignéz az arcokon.

– Van magának barátja? – kérdezte dr. Palmer.

– Temérdek barátom van – válaszolta Sears.

– Ez is – mondta az orvos – a neurotikusok klasszikus felelete: barátságosságból és népszerűségből páncélt kovácsolnak, csak hogy leplezzék kóros egyedüllétüket. De ha magának olyan sok barátja van, hozzám is küldhetne néhányat analízisre. Másképp nem is kérném a segítségét. Holnap ugyanebben az időpontban szeretném újra látni.

8

Épp csengett a telefon, amikor Sears belépett a lakásba. Renée volt, hívta, hogy igyanak meg valamit. Sears el volt ragadtatva az ötlettől. Legutóbbi civódásukat latolgatva arra számított, hogy Renée a kopott kék pongyolában fog ajtót nyitni, vagy semmi sem lesz rajta. Ezen az eshetőségen mo-

solygott, amikor az előcsarnokba lépve meglátta Eduardót, és széles vigyorától Eduardo is elnevette magát. Itt, úgy látszik, létrejött valami szövetség, amelyből kilúgozódott mindenfajta féltékenység. Mihelyt csöngetett, Renée rögtön ajtót nyitott. Sears csalódottan látta, hogy nem a kopott kék pongyolát vette fel. Ruha volt rajta, cipő meg valami parfüm, de ahogy megcsókolta Searset, a csókja olyan elmondhatatlanul lágy és ügyes volt, hogy Sears mit sem bánta, mi van rajta. Renée töltött, aztán Sears ölébe ült, kigombolta az ingét és a nadrágját. Ujjai végigfutottak a testén, és erről Searsnek az iskolai tornatanára jutott eszébe, aki azt állította, a csökevényes mellbimbóval elcsúfított férfitörzs teljesen közömbös minden érzéki ingerrel szemben. Sears egészen a legutóbbi időkig soha nem kételkedett e megállapításban. Pedig éppen ezt akarja mindenki, gondolta. Míg odakint az éj szárnya alól kibújik a sötétség, itt bent egy csodás nőt tarthat az ölében; mi ez, ha nem az út vége? Renée épp szájon csókolta, amikor megszólalt a telefon; fölkelt Sears öléből, hogy felvegye. – Pár perc múlva lent leszek – mondta Renée. – A kapus nem bánja, ha kicsit tovább áll a bejárat előtt.

– Mi az ördög volt ez? – kérdezte Sears.

– Az a férfi szólt fel, aki a reptérre fog kivinni.

Renée kiment az előszobába, és hallatszott, hogy kinyit egy szekrényt.

– Hová mész? – rimánkodott Sears. – Egy szóval sem említetted, hogy készülsz valahová, és igazán nem úgy viselkedtél, mint aki hamarosan elrepül.

– Észrevehetted volna, hogy az előszobában van a bőröndöm, az ilyesmit mindig észrevetted.

– Azt vettem észre, hogy az előszobád folyton tele volt bőröndökkel! – üvöltette Sears. – Hónapokon keresztül az átkozott motyóid közt kellett bukdácsolnom.

– Segítesz kivinni a bőröndömet a lifthez – kérdezte Renée –, vagy csöngessek Eduardónak?

Az ajtóban állt, kabátban, kalapban, és éppen kesztyűt húzott. Sears érezte, hogy közeledik ahhoz az őrjítő lelki magaslathoz, ahol kételkedni kezd saját épelméjűségében és a körülötte lévő világban. – Hová a pokolba mész? – kérdezte.

– Des Moines-ba, látni akarom a lányomat – felelte Renée. – Biztos, hogy mondtam, csak elfelejtetted. – Eduardo nem is annyira mint szerető, inkább mint gyámkodó rokon, rendkívüli hidegvérrel nézte a bőröndöt, Sears dühtől elfehéredett arcát és Renée utazóktól ellesett nagyképűségét. Searsnek most már csak annyi dolga akadt, hogy a járdán megvárja, míg kinyílik a kocsi ajtaja, és nyugtázza Renée búcsúcsókját.

– Te semmit se tudsz a nőkről – mondta Renée. Searsnek nem volt kedve bekukkantani az előcsarnokban váró Eduardóhoz, inkább beült egy moziba. Hitvány dolog megvetni bárki más lelkivilágát, gondolta, így hát csak annyit állapított meg, hogy a kiválasztott mozi majdnem teljesen üres, a film farkasemberekről szól, az előtte lévő sorban ülő férfi elhozta a vacsoráját, s a film alatt fogyasztotta el. Amikor vége volt az előadásnak, Sears visszament Renée házába, s az előcsarnokban ott találta Eduardót. Eduardo boldog volt, hogy viszontláthatja, olyan boldog, mintha egy kedves barátjával találkozott volna. – Valami mást is ki kellene találnunk, amit együtt csinálhatnánk – mondta Sears. – Szeretsz horgászni? Mit szólnál hozzá, ha lemennénk pecázni?

– Szívesen elmennék – felelte Eduardo. – Hamarosan lesz egy kis szabad időm, de a szakszervezettel egyeztetni kell a helyettesítésemet.

– Tudok egy jó pisztrángos tavat az állam északi részében – mondta Sears. – Valaha volt ott egy tisztességes szálló is. Van felszerelésed?

– Azt hiszem, van egy pár csalizó botom – felelte Eduardo. – Meg kell néznem. Lehet, hogy elvitték a fiaim.

– Mit csinálnak? – kérdezte Sears.

– A legfiatalabb negyedéves a Rutgersen – mondta Eduar-

do. – A legnagyobb dzsesszzongorista egy aspeni mulatóban, Colorado államban.

– Hát jó éjszakát – mondta Sears. – Majd megszervezzük.

– Jó éjszakát.

Tíz nap múlva Sears és Eduardo bérelt kocsival indult észak felé, a kanadai rengeteg közelében levő tóhoz, amelyben Sears tíz éve horgászott utoljára, bár ami az emlékezetét illeti, gyakran tévedett, lehet, hogy húsz éve vagy még régebben járt ott. Esős reggelen indultak el, s ez megint csak pontosan illett Searsnek az élet rendjéről vallott nézeteihez. Eduardo vezetett, míg meg nem álltak valahol ebédelni, akkor Sears azt mondta: – Most majd én vezetek. – Eduardo odadobta a kulcsot, és mihelyt megindultak az esőben, rögtön elaludt. Sears borzasztó boldog volt.

A 774-es úton indult tovább északi irányba, s az út – mint bármelyik országos főútvonal – alaposan megváltozott az utóbbi tíz év alatt. Nem volt épp kiábrándító ez a változás, de Sears alaposan megnézett minden látnivalót. Egy rég megszűnt kis tejgazdaság mellett suhantak el, a negyed- és félhektáros parcellákat kőfal kerítette. A tizenkilencedik századi vagy még régebbi templomok és tanyaházak tökéletes egyszerűségükben is leleményesek és elbűvölőek voltak, és rendkívül előkelőnek látszottak. A 774-es is része lett az egész kontinenst átszelő üzleti hálózatnak. Abszurd dolog lett volna sajnálni a parányi tejgazdaság elavulását, ám Sears mindig elszomorodott a lerombolt falvak látványától; olyan volt ez, mintha egy igazán kalandvágyó nép egyszer rossz irányba tért és cigányszintre süllyedt volna. Itt röppentek el legkönnyebben a kötelezettségvállaló szavak, és itt voltak legmasszívabbak a házi istenek. Egy pornó autósmozi előtt hajtott el, amelyet jobbról-balról egy-egy bútoráruház fogott közre, bennük akkora bútorok, hogy két-három ember kellett a megmozdításukhoz. Micsoda táj, micsoda nép, gondolta Sears, magát is beleértve, amely elfelejtette az aratás, a betakarítás értelmét?

Vezetés közben önelégülten azon gondolkozott, mit is tett a világ jobbításáért, mit is tett a Beasley-tóért. Alkalmazta a környezetvédő szakembert, Chisholmot, és fizetett a Cornell laboratóriumának, hogy megállapítsák a víz mérgezettségi fokát. A vizsgálatok még nem zárultak le, a következő hétre ütemezték be az érdekeltek meghallgatását a janice-i városházán. Chisholm azt állította, hogy a tó tönkretevői egy hatalmas és erős bűnszövetkezet tagjai, akik lepénzelik a helyi hatóságokat, és inkább szennyezik a vizet, csak hogy nyerészkedhessenek a feltöltött telkek magas árával. Searset az érvelés nem győzte meg teljesen. Szerinte Chisholm az a fajta ember, akinek az értékét sokkal inkább genetikai jellegzetességei teszik ki, mint a meggyőződése. Effélékkel mindenütt találkozhat az ember szerte a világon. Chisholm lapátfogai, vastag szemüvege, görbe háta és ruganyos járása mindmind azt jelezték Searsnek, hogy ez az ember meglehetősen céltudatos reformer. Sears gyanította, hogy Chisholm házassága – ha volt egyáltalán – rossz véget ért, és a gyerekei feltehetően nehezen találták meg önmagukat. Sears gondolatai majdnem végig rossz nyomon jártak. A 774-es mintha folytatása lett volna a Beasley-tó elpusztításának.

Késően járt, mire megérkeztek a szállodához. Sears nem lepődött meg, csak elkedvetlenedett, hogy az épületet két gyorsbüfé fogta közre jó szorosan. Azóta, hogy itt járt, a szálló ezer és egy tulajdonost váltott. Sears és Eduardo meglehetősen sokat ivott a bárban, de akárhányszor szóba hozták a horgászást, a mixer témát váltott. A konyha már zárva volt, így hát vacsorára szendvicset ettek. A szobájukban megnéztek valami műsort a televízióban, aztán lefeküdtek. Sears később felébredt. Fogalma se volt, hány óra, de rendszerint ilyenkor támad az embenek az az illúziója, hogy közeledik a megvilágosodás órája. Az ablakhoz ment. A gyorsbüfék zárva voltak, de mivel az ablak nyitva maradt, tömény zsírszag lepte el a szobát.

A frissensült szaga mintha az agyát is elárasztotta volna.

Egy röpke pillanatig arra gondolt, hogy a frissensült éppolyan aberráció, mint az olcsó kielégülést nyújtó sztriptíz vagy az autós kukucska-pornó. De sürgősen módosította a találomra kilőtt gondolatot, mert rájött, hogy a frissensült szaga egyike az első szagoknak, amit érezni lehetett planétánkon. A szerelem, a vadászat fontosságának és a naprendszer állandóságának felfedezése után mindjárt a frissensült illata következett. Még most is, a betakarítás évadának végén, a Kárpátok legeldugottabb csücskében ősszel a pásztorok lejönnek nyájaikkal a hegyekből, hogy egy kis cigányzenét halljanak, hegedűszót meg dobokat, és beleszippantsanak a faszén fölött pirított kolbász illatába. Barbár rítus – hiányzik belőle mindenfajta tekintélytisztelet –, s a varázs alapja az alultápláltság, a zsírmirigy-gyulladás és a közönségesség. Megemészthetetlen, elviselhetetlenül erős szaga van, s egy-egy szerencsétlen – úton a bakóhoz – a földi illatokból talán épp ezt szagolhatta utoljára. A kolbászsütő készség persze hordozható volt. Állva is lehetett enni. Az emberiség ette nyeregben, óriáskerékben ülve, ették vurstliban és a vásáros bódék közt őgyelegve. Kézzel ették, vagyis hogy úgy piszkálták ki egy levelekből, kéregből vagy emberbőrből készített bőségszaruból, s miközben vadul eveztek harci kenuikban vagy rohamra indultak. Frissensültet zabáltak az első emberáldozatok bemutatásakor is. A Colosseum nézőterén rántott padlizsánt falatoztak, míg alant kerékbe törték a filozófusokat, s a szenteket oroszlánokkal etették meg. Lacipecsenyét marcangoltak, míg a vesztőhelyen boszorkányokat nyújtóztattak, trónkövetelőket négyeltek fel, és latrokat feszítettek keresztre. Első ünnepeink a nyilvános kivégzések voltak, s a kolbász ugyancsak ünnepi eledel. De ezt csipegették a szerelmesek, hazárdjátékosok, utazók és nomádok is. Volt idő, amikor még nem volt történelmünk, s a jövőről se sokat sejtettünk: a vándorló vadászok és halászok kora volt ez, s a világ nagy országútjai, miközben a hurka-kolbász dicsőségét hirdették, voltaképp az ősök emlékét tartották ébren. A lacipecsenye a garabonciások eledele.

Eduardo hangosan szuszogott, amikor Sears újra lefeküdt. Mondják, hogy az efféle szeretők mind tolvajok, hazug gonosztevők, néha gyilkos is akad köztük, de Sears még soha nem találkozott Eduardóhoz hasonló becsületes emberrel. Buja gondolatok lüktettek az ereiben, s hirtelen rádöbbent, hogy természetének e sötét tájai soha nem fognak eltűnni. Inkább nosztalgia volt, mint hagyományos és kalandszomjas szerelem, amit Eduardo iránt érzett, bár éppolyan erőteljesnek tűnt, mint az igazi szerelem. Sears ekkor fogta csak fel, hogy ha valódi tisztaságra vágyódna, azt önmagában soha nem találná meg.

Reggel vidáman ébredtek. Eduardo hajat mosott, Sears észrevette, hogy olyan samponnal, amely a reklám szerint ragyogó-sugárzó glóriát varázsol a fej köré. Ó, boldog és megingathatatlanul hiú gyermek, merengett Sears, és – csöppet sem szigorúan – a kettejük közt tátongó óriási korkülönbségre gondolt. De rég is volt, amikor azzal dugta fejét a lavórba, azzal a reménnyel fésülködött, hátha így vonzóbb lesz.

Reggeli után béreltek egy motoros csónakot. A halastó valami olyan csoda volt Sears számára, amellyel eleven kapcsolatot tudott létesíteni. Most is ezt élvezte, míg horogzsinór-toldalékot erősített a botra, de egyszer csak odajött az az ember, akitől a csónakot bérelték, és azt mondta: – Nincs szívem kiengedni magukat anélkül, hogy meg ne mondanám, itt legalább tíz éve nem volt hal. Legutóbb, amikor megvizsgálták a vizet – azt hiszem, három éve lehet –, azt mondták, egy kicsivel savasabb, mint a bolti ecet.

– Van másik tó a közelben? – kérdezte Sears.

– Van, van errefelé vagy száz – mondta az idegen –, lehet, hogy kétszáz is, de éppen olyan savasak, mint ez itt. Na persze a fene se akarja magukat megakadályozni, próbálkozzanak csak. Lehet, hogy visszajönnek a halak.

Azért csak kifutottak a lepocskondiázott vízre, és pecáztak vagy egy órát. Searsnek feltűnt, hogy Eduardo milyen dicsé-

retre méltó gráciával és szaktudással rántja ki a botját. Amikor visszaértek, Sears megkérdezte barátját, mivel akarja eltölteni a tíznapos szabadság hátralévő részét. – Elviszem a feleségemet Key Westre – mondta Eduardo. – A szakszervezetnek van egypár társasutazása, amit nem kell előre lefoglalni. Két éve már levittem egyszer, s imádta. – Megint elhúztak a nadrágszíjparcellák mellett, megint esett az eső. A fiatalember társasága segített, hogy Sears még jobban megértse a 774-es barbárságát és nomádságát. Sears lakása előtt váltak el. – Ha Renée visszajön Des Moines-ból, úgyis találkozunk – mondta Sears. – Remélem, szépen lesülsz a tengerparton.

9

Az áruházi perpatvar után Henry belátta, hogy Betsynek szüksége van egy kis változatosságra. Kivett egy napot, és elhatározták, hogy lemennek a chelmsfordi strandra. Biztosan nem lesz olyan zsúfolt, mint hétvégén; a nagy tömeget egyikük sem szerette. Betsy csomagolt egypár szendvicset, magának limonádét, Henrynek egy sört, és tíz óra tájban elindultak; Binxie babát betették a gyerekülésbe, mellé a kis Randyt. Kellemes nyári nap ígérkezett. Alig két óra alatt tették meg az utat, és mindketten élvezték, hogy egyszer hétköznap is ki tudtak jönni a strandra; a parkolók fele le volt zárva, s a strandon egy-két lépés után magukra maradtak; milyen más ez hétvégén, amikor magányt, nyugtot reménytelenebb találni, mint szalmakazalban gombostűt. Kerestek egy kellemes helyet, fölállították a napernyőt, és alátették Binxie-t a cuclisüvegével. Előbb mindketten úsztak egyet, aztán Betsy fölment és kifeküdt a homokra, Henry pedig úszni tanította Randyt. – Ez az, ez az, ez az, így kell csinálni! – kurjongatott Henry. Roppant boldognak és izgatottnak látszott. Kicsit lejjebb táborozott egy csupa nagyon öreg emberből álló csoport. Olyan öregek voltak, hogy ha lemen-

tek volna úszni, biztos elmerülnek. A homokon ültek, felöltözve, volt rajtuk alsóing is meg kalap, és az egyik nő folyton azt hajtogatta: – Ó, vajon mivel szolgáltunk rá egy ilyen gyönyörű szép napra? – Betsy nem is értette, miről beszél.

Aztán Randy fölszaladt jelenteni, hogy megtanult úszni, Betsy tehát lement a víz széléig, és onnan nézte a bemutatót. Borzasztóan boldog volt, amikor látta, milyen elégedett Randy is, az apja is, és meg sem említette a tényt, hogy a sós víz felhajtóerejénél fogva sokkal könnyebb úszni az óceánban, mint medencében, ahol viszont ő, mármint Betsy remekel. Később megették a szendvicseket, Henry megitta a sorét, megcsókolta Betsyt, és egyszerre szornyen fickós lett, de huncutkodásra nem volt hely, tudták, ha elkezdenek szerelmeskedni, vagy ha csak rágondolnak, Randy rögtön magányos lesz, és úgy érzi, hogy kihagyják valamiből; nem akarták elrontani a srác napját, és Betsy megértette, amikor Henry abbahagyta a puszilgatást. Szerencsére nem felejtette el becsomagolni a labdát, Randy és Henry pedig boldogan hajigálta ide-oda, de Betsy is boldog volt, hogy kifekhet a strandra, hallgathatja a hullámokat, és beleszippanthat a sós levegőbe.

Az ősei közt nem volt se halász, se tengerész, ami azt illeti, Betsy nem is nagyon tudott mit kezdeni a tengerrel, ám a sós víz, a kék ég és a homok oly természetesnek tűnt számára, mintha ez lett volna az otthona, bár el se tudta képzelni, milyen lehet tenger közelében élni, végigszenvedni a téli viharokat, a förgeteget. Egy-két nyári naptól eltekintve soha életében nem látta még az óceánt. Most hát úszott, és megint úszott. Nemsokára az öregek elmentek, s az árnyékok kezdtek a tenger felé dőlni. Összecsomagoltak. Utolsók voltak a strandon, és Binxie elaludt. Betsy összeszedte a törülközőket, a szendvicses papírokat, Binxie pelenkáit, és közben eszébe jutott a tévében látott jelenet, amikor az egyik asztronauta kilépett az űrbe. Miután visszatért a kabinba, a földi kamera még egyszer visszaugrott a strandra, mindenki készülődött,

összecsomagolta a szendvicses kosarát, a törülközőket, összecsukta az összecsukható bútorait, és elindult a parkoló felé; ez a kép jobban megindította Betsyt, mint az, hogy valaki sétált egyet a Holdon. Majdnem mindenki korán hazament, úgy tűnt, mintha valami sürgős üzenetet kaptak volna, hogy távozzanak, pedig a strandon otthon érezték magukat, és most, hogy elhagyták, földönfutók lettek, mint a háborús kitelepítettek, vagy mint nem is olyan régen a mérgezett szeméttelepek közelében lakók, akiknek éveken, talán egy életen keresztül utazniuk kell, míg új otthonra lelnek.

– Csodaszép nap volt, drágám – szólalt meg Betsy a parkolóban, és megcsókolta Henryt. – Mindig szerettem volna egy egész napot a strandon tölteni, és most csuda jó volt. – Henry is megcsókolta Betsyt, és azt mondta: – Szerintem is csuda klassz volt, de ha van kedved, jó lenne, ha vezetnél, míg ki nem érünk a 224-esre. Leégtem, túlerőltettem a szememet, és szeretnék kicsit pihenni, mielőtt rátérünk a zsúfolt 224-esre. – Betsy azt felelte: – Igazad van, de egyébként is szívesen vezetek. – Így aztán Henry hátraült Randyvel, Binxie hordszékét betették az első ülésre, azzal megindultak haza.

– Egészen letaglózott a nap – mondta Henry, s Betsy többé a hangját se hallotta. Nem sokkal később Randy is elaludt, Binxie már javában szuszogott, és Betsy egyszer csak magára maradt az autóban, mint egy hajó kapitánya, de most élvezte ezt a magányt. Tudta, mit érezhetett Henry, ha azt mondta, hogy letaglózta a nap, de Betsy elég erősnek tartotta magát, hogy a három alvó és imádni való férfit elfuvarozza a 224-esig. Egy olyan csomópontnál érték el, ahol csupa hat- meg nyolcsávos út futott egymásba, s ez már önmagában oly bonyolultnak látszott, hogy Betsy vágyódva gondolt a strandon eltöltött nap egyszerűségére, meg arra, hogy ott a legnehezebb feladvány a víz sós jellegének és az ég kékségének a felfogása volt. Bolondság, tudta jól: az összefutó utakat nézve s az egyre sűrűsödő forgalom ostorsuhogásra emlékeztető zaját hallgatva mégis azon kezdett töprengeni, hogy a mo-

dern kor, miközben az autópálya fontosságát hangsúlyozza, vajon nem rabolt-e el valami belső szépséget az emberek életéből. Tudta, hogy hiába idegenkedik olyan nagyon az autópályától, mégiscsak ennek köszönhetik, hogy megengedhették maguknak a chelmsfordi strandot. Betsy fáradt volt, nagyon fáradt, és utálta ugyan, hogy föl kell ébresztenie Henryt, ám ahogy közeledtek a csomóponthoz, érezte, hogy nem lenne biztonságos, ha tovább vezetne. Az útkereszteződés előtt egy-két mérfölddel volt egy széles és biztonságos padka, ahova kihúzódott, és elkiáltotta magát: – Hé, emberek, ébresztő! A kapitányotok szunyálni akar.

A kis Randy föl se ébredt, és mihelyt Henry átvette a kormányt, Betsy szeme is lecsukódott, és aludt, míg Janice-be nem értek. – Nem emlékszem, hogy valaha ennyire elálmosodtam volna a napozástól – mondta Henry. – Lehet, hogy a napforduló az oka. Azt hiszem, legjobb, ha gyorsan lefekszem.

– Én is – mondta Betsy. – Binxie-t behoztad?

– Binxie-hez hozzá se nyúltam – közölte Henry. Aztán fölordított: – Úristen, ezek szerint otthagytam a 224-es előtti útpadkán! Kiemeltem a kocsiból, amikor helyet cseréltünk, és úgy látszik, otthagytam!

Betsy Henry karjába vetette magát, és nem szólt semmit. Szerelmük fontossága még soha nem látszott ilyen tisztán, mint most. Az elveszített csecsemő könyörtelen tragédiája csak addig tűnt elviselhetőnek, míg egymás karjában vannak. – Hívd a rendőrséget – mondta Henry. – Visszamegyek a 224-eshez. A 427-esen megyek, hogy észak felől érjek a csomóponthoz.

– Nem tudom, mit mondjak a rendőröknek – nyöszörögte Betsy.

– Mondd, hogy otthagytunk egy csecsemőt a 336-os útpadkáján, a 224-estől északra, nem messze a csomóponttól.

– Mi baj? – kérdezte a kis Randy, aki ekkor ébredt fel. – Miért néztek olyan viccesen?

– Elvesztettük a kicsi Binxie-t – ismerte be Henry.

– Meghalt? – kérdezte Randy enyhe szánalommal és érezhetően reménykedve.

– Jaj, dehogy – mondta gyengéden az anyja. – Menj be a házba, nézd meg, nincs-e valami film a tévében. – Azzal megcsókolta Henryt, kinyitotta a házat, és bement a kis Randyvel. Felhívta a rendőrséget, és azt mondta: – Szeretném bejelenteni, hogy körülbelül két mérföldre a 224-estől, a 336-os főút mentén, az útpadkán ott maradt egy csecsemő. Kék hordszékben.

– Gyerekrablásról van szó? – kérdezte az ügyeletes rendőr.

– Ó, nem, nem, nem – kiáltotta Betsy –, butaság volt, egyszerű butaság!

– Attól tartok, ez nem a mi hatáskörünkbe tartozik – felelte a rendőr. – Hívja az útügyeletet. – Amikor Betsy sírva fakadt, a rendőr megadta a telefonszámukat.

Horace Chisholm, a környezetvédő aznap késő délután ugyanazon a 336-os főúton hajtott lefelé, délkeleti irányban. Chisholm egy éve még biokémiát tanított az egyik főiskolán, de egyszerre érezni kezdte, hogy a környezet felelőtlen pusztítása egyre erélyesebben hívja, hogy tegyen meg minden tőle telhetőt, és próbálja ellensúlyozni a földi életet fenyegető veszélyt, de legalábbis irányítsa rá a potenciális áldozatok figyelmét. Épp egy városi tervbizottsági ülésről tért haza, ahol eldöntötték, hogy a környezetrendezés során a leendő bevásárlóközpont számára kiköveznek egy fél négyzetmérföldes területet, s közben megmérgeznek és tönkretesznek olyan vízgyűjtő területeket, ahonnan két patak ered, a patakok pedig az ivóvíz-lelőhelyeket táplálják. A szavazás kimenetelét végül az a tény döntötte el, hogy a közösség csak tíz vagy tizenöt év múlva fogja komolyan megérezni ezt a pusztítást. Tisztán kiérződött szavaikból a hit, hogy mire a víz halálos méreggel telik meg, addigra ők valamennyien máshol fognak lakni.

Ez a fajta gondolkodás bántotta Chisholmot. A szüntelen vándorlás, a gyorsaságtól való folytonos függés, az egész világ élősdi jellege – egyszóval a társadalom csökkenő felelősségérzete mélységesen bántotta. Mindezt itt, a 336-os főúton is jól láthatta. Hogy egy hermetikusan elzárkózó társadalomnak szükségszerűen vannak korlátai, arra valahogy soha nem hívták föl a figyelmét. Chisholm talpig becsületes és lelkiismeretes férfiú volt, de a felesége elhagyta, mert szerinte Chisholm merev és unalmas alak. Tulajdonképpen persze Chisholmnak kellett elhagynia őt, s az asszony a két lánnyal azóta is a queensi házukban lakik, Chisholm pedig egyedül él egy kis belvárosi lakásban. Chisholmot túrták ki, lelkében mégis az asszony távolodott el.

A 336-os minden vezetőnek fárasztó út, de aki épp az imént veszített el tekintélyes nagyságú vízgyűjtő területeket, annak talán még rosszabb. A bevásárlóközpont kérdését először egy beígért adócsökkentés döntötte el, aztán egész egyszerűen a felelőtlenség. Mindig nyomasztó, ha kiderül, hogy az emberek megvesztegethetők. Chisholm egészen elveszettnek érezte magát. Senki és semmi nem várja a lakásban, nincs nője, nincs fiúja, se kutyája, se macskája, valószínűleg még az üzenethagyó is üres lesz, s a szomszédsága, a környék is olyan jellegtelen, olyan átmeneti, hogy nincs egy pincér, egy kereskedő vagy egy büfés, aki üdvözölné. Bekapcsolta a rádiót, de képtelen volt más zenét fogni, csak discót, ráadásul kábítószerezés meg adócsalás miatt tavalyelőtt meg azelőtt becsukott klubok számait. Chisholm bőszen kutatott emlékeiben egyetlen színhely, egyetlen tény után, annak bizonyítására, hogy akár csak egyszer képes volt magasrendű, alkotó kapcsolatba kerülni a világgal, a fajtájával. Vágyott erre a bizonyosságra, mint egy száműzött a hazájára.

Megelőzött egy kék autót, őt viszont egy piros kocsi előzte meg. Később két világosszürke személyautót meg egy barna teherautót hagyott maga mögött. Bántották a szelek, és enyhe erekciója támadt. Egyedül volt, s amikor az előtte haladó

autó egy kijáratnál indexelni kezdett, úgy érezte, mintha egy idegen valahol, mondjuk, egy zsúfolt repülőtéren megérintette volna a vállát: Chisholm majdnem bekapcsolta a veszélyjelzőt, mert szeretett volna visszajelezni, mint azok, akik utazás közben néha megérintik egymást, pedig soha, soha többé nem találkoznak. Magányos kóborlókra jellemző fantáziájával Chisholm elképzelte azt a világot, ahol a férfiak és nők többnyire fényjelekkel kommunikálnak, s ahol például azért kérné meg egy nő kezét, mert szürkület előtt már egy órával bekapcsolta a parkolólámpát, ekképpen fedve fel jellemének alkalmazkodó és romantikus voltát.

Megelőzött egy kék kocsit, két fekete, egy barna teherautó meg egy lehajtható tetejű kocsi viszont őt hagyta el. Saját testi valósága és az autó, amiben vezetett, megcáfolhatatlanul ott volt, de egyszerre úgy érezte, hogy a lelke, vagyis a szellemi valósága eddig soha nem tapasztalt gyorsasággal kezd semmivé foszlani. Mintha már ahhoz se lett volna ereje, hogy megbánja múltját és a kalandjait. Az előtte lévő kocsiban egy szerelmespár ült – a nő nyelve a sofőr fülébe ragadt –, de még csak irigységet sem érzett a férfi iránt. Úgy tűnt neki, hamarosan egy nagy nulla lesz. A semmivé foszlás gyötrelmes érzés volt, életének talán legkeserűbb érzése, mégis hiányzott belőle a fájdalom, a szokásos testi kín.

Aztán meg mintha végképp elveszett volna. Elveszett. Elveszítette koronáját, királyságát, trónörököseit, el az udvartartását, a háremét, a királynéját és a flottáját. Ezekkel persze soha nem rendelkezett. Érzelmeit tekintve soha semmilyen formában nem volt becstelen, most mégis azt kellett éreznie, hogy durván és fizikailag megfosztják valamitől, amiről soha nem állította, hogy az övé. Mintha testi valójában kihajították volna egy templom szentélyéből, ámbár komolynak nevezhető imádkozásra soha nem adta a fejét.

Szedret pillantott meg a padka menti bozótosban. Meg is állhatott volna, hogy szedjen belőle. Végre valami igazi és kézzel fogható tevékenység. Anyja sokszor megállt útközben,

szeretett szedrezni. Soha nem feledte el lánykora csöndes lankáit és árnyas útjait, a férje azonban érthetetlen módon sosem volt hajlandó megállni az expressz-autópályákon, hogy Chisholmné egy kis szedret vagy ibolyát szedhessen. Chisholm most olyan szederbokrot keresett, ahol elég széles a padka, és biztonságosan meg tud állni. Ekkor akadt meg a szeme az élénkkék hordszéken. Nem tudta, mi az, de az élénksége, a kéksége mintha azt sugallta volna, hogy érdemes közelebbről szemügyre venni. Lehetett volna csomagolópapír, egy sál vagy más ruhadarab, amit szenvedélyes szerelmesek hagytak el. Épp nem jött mögötte kocsi; kihúzódott a padkára, hogy megnézze, mi az. Amikor egy tiszta, kézzel-lábbal hadonászó, derűs kisbabát talált, felkiáltott: - Te bizonyára Mózes vagy, a zsidók királya!

Kitették, először ez ötlött eszébe, bár nehéz volt elképzelni, miért hagynának sorsára egy ilyen tiszta és vidám gyereket. Talán van valami írás, gondolta, amiben megmagyarázzák, miért hagyták itt: beletúrt a takaróba, de nem talált semmit, csak egy félig üres üveget. A habtiszta fehérnemű arra utalt, hogy ha valóban kitették, akkor valami tragikum lappanghat mögötte – kegyetlenül, erőszakkal választhatták el az anyjától. Chisholm képzeletében fiatal, zokogó anya jelent meg. Az látszott a legokosabbnak, ha továbbmegy a legközelebbi kijáratig, és keres egy rendőrállomást. A gondolat, hogy a rendőrség netán szívtelenül árvaházba löki a babát, védelmező és atyai vágyakat ébresztett benne, bár nem volt abban a helyzetben, hogy a lakásában nevelgessen egy gyereket.

Betette a hordszéket az első ülésre, majd miután kivárta a sorát, bemanőverezett az autóáradatba. Mostantól kiválasztottnak érezte magát. Tudta, hogy pillanatnyilag azon kevesek közé tartozik, akik egy elégedett csecsemőt visznek a kocsijukban. A következő kijárat fölött BENZIN és FALATOZÓ feliratú tábla függött: Chisholm itt tért le a sztrádáról. Először egy szerviznél állt meg, ahol útbaigazították, merre találja a rendőrséget. Az őrszoba a húszas években épült

városházán kapott helyet, a bejárat fölött a bekötött szemű Justicia szobra őrködött. Chisholm mindkét kezével a hordszéket fogta, és csak nagy üggyel-bajjal tudta kinyitni az ajtót. Senki sem sietett a segítségére. Az előcsarnokban nyíl mutatta az íróasztalt, ahol bárki kiöntheti minden baját, bánatát, de ahova mosolygó csecsemő – Chisholm gyanúja szerint – legalábbis ritkán került.

– Ezt a kisbabát a 336-os úton találtam – jelentette ki –, nem sokkal a 224-es betorkollása előtt.

– Jó ember, énvelem ne szórakozzon – mondta az asztalnál ülő ügyeletes rendőr. – Harminchét éve vagyok a testületben, de még senki se akarta bemesélni, hogy a 336-oson csecsemőt talált.

– Hé, Charlie! – kiáltott valaki hátulról. – Kaptunk egy bejelentést egy elveszett gyerekről. Egy Janice nevű helyen lakó tyúk elvesztette a kölkét a 336-oson. Itt a telefonszáma. Ki van borulva rendesen.

Chisholm iszonyúan boldog volt. A gyerek egyre hangosabban gőgicsélt, kacagott, közben előkerült az egész őrszoba, hogy megnézze. Egy apróság visszajuttatása az anyjához láthatóan mindenkinek kedvére volt, és végül is úgy határoztak, hogy Chisholm telefonáljon. – Mrs. Logan? – kérdezte, amikor meghallotta Betsy hangját. – Horace Chisholm vagyok, nem ismer engem, de megtaláltam a gyermekét a 336-oson. A baba jól van, nagyon vidám, és a 37-es kijárat közelében levő rendőrőrsön várja önt. – Betsy kicsit hisztizett, de miután összeszedte magát, elmagyarázta, hogy Henry délnek tart, hogy észak felől érhesse el a 224-est, aztán megadta a kocsija rendszámát. Megegyeztek, hogy visszahívják, mihelyt sikerült föllelni Henryt, és alig telt el az URH-n leadott körözés után tíz perc, máris jelentették, hogy megvan. Ekkor fölhívták Betsyt, és várták Henryt. A rendőrök át akarták venni az irányítást. – Ha akar, most már elmehet – mondta Chisholmnak. – Semmi értelme, hogy itt maradjon. Mi majd átadjuk a gyereket az apjának. – Chisholm azonban

nem hagyta magát: – Szeretném látni, hogy valóban a megfelelő kézbe kerül-e. – Valahogyan a délután fontos részének érezte, hogy lássa az apa és a gyerek egymásra találását.

Amikor Henry berontott, és meglátta a gyereket a kék hordszékben, sírva fakadt. Felkapta a csöpp Binxie-t, mire a baba, ezúttal először, sírva fakadt. – Meg akarom köszönni – mondta Henry. – A feleségem és én szeretnénk megköszönni. Janice-ben lakunk, és szeretném megkérdezni, nem tudna-e nálunk vacsorázni holnap. A feleségem csodálatos fettucinit készít. Zöldséges nudlit. Spenótból. Janice-ben lakunk, a Szekerész utcában. Kocsival körülbelül egy óra.

– Szívesen elmegyek – felelte Chisholm.

– Hat óra tájban szoktunk vacsorázni – mondta Henry. – Szeretünk korán enni.

Másnap délután Horace megfürdött és felöltözött; bizakodással töltötte el a tudat, hogy megtalált és visszajuttatott egy csecsemőt a szüleinek, s hogy most az ő társaságukban fog zöldséges nudlit vacsorázni. Előző délután, amikor olyan fájdalmasan elveszettnek érezte magát, csak a folytonosságra vágyott. Most boldog volt, bár nemigen bízhatott benne, hogy egy ilyen valószínűtlen eseménysor megismétlődjék. Kénytelen lesz beérni ezzel az estével. Mást úgyse nagyon tehet. Egyszer már járt Janice-ben, ismerte az utat. A Szekerész utca nem volt messze a Beasley-tótól. Becsöngetett: Henry nyitott ajtót. – A feleségem, Betsy – mondta. – Beszélt vele telefonon. – Betsy szégyenlősen ránézett, és azt mondta: – Nem tudom, hogy szabad-e ilyesmit csinálnom, de úgy érzem, muszáj. – Azzal átölelte és szájon csókolta Horace-t. – Nehezen talált ide? – kérdezte Henry. – Voltam már Janice-ben – magyarázta Horace. – Életem egyik legnehezebb munkája a Beasley-tó. Meg akarjuk szüntetni a szennyezést.

– Mr. Salazzo, a szomszédunk felügyel a szemétlerakásra – mondta Betsy.

– Rövidre kell fognunk a beszélgetést – mondta Henry –, mert Betsy nem szereti, ha elfő a fettucini. Az anyja olasz, és

azt mondja, hogy Olaszországban a pasta-főzés valóságos művészet. – Ittak egy-két pohárral, és míg Betsy a konyhában volt, Henry megkínálta Horace-t egy doboz sós keksszel, amely a címke szerint élénkíti a társalgási kedvet. Ilyesmire egyébként semmi szükség nem volt, mert az izgalom, hogy visszakapták a fiukat, mély és természetes rokonszenvet keltett bennük Horace iránt. A fettucini jó volt, s a kellemes estét az sem rontotta el, hogy az asztalon álló két gyertya fényénél még egymás arcát is alig tudták kivenni. Vacsora után kényelmesen elhelyezkedtek, hogy együtt nézzék meg kedvenc tévéműsoraikat. Tizenegykor véget ért a mulatság, Horace elbúcsúzott, és Betsy szégyenlősen még egyszer megcsókolta.

Abban egyeztek meg, hogy telefonál, ha legközelebb kijön a Beasley-tóhoz. – Nem is tudjuk, hogyan köszönjük meg, hogy megmentette Binxie életét – mondta Betsy. – Tegyenek meg mindent a Beasley-tó megmentéséért – felelte Horace.

10

A janice-i városháza a múlt században épült; itt tartották a meghallgatást, amelyet Sears ellenségei kiterveltek. Ahhoz képest, amit Chisholm mesélt a bűnszövetkezet erejéről és hatalmáról, maga az épület szerénynek és igénytelennek látszott. Az előcsarnokban plakátok unszolták az arra járót, hogy iratkozzon be karaté-, balett- és beszédtanfolyamra. Mindez rögtön kiváltotta Searsből a generációjára oly igen jellemző adófizetői berzenkedést. Aztán megpillantotta a liftet, rajta a NEM MŰKÖDIK táblát; gyalog mászta meg az első emeleti tanácsteremhez vezető, szokatlanul hosszú lépcsősorokat. Egyre jobban zihált, valósággal fújtatott, s ekkor csapta meg az orrát az épületben terjengő erős fertőtlenítőszag. Penetráns, mindent átható bűz volt, s ez a kelet-európai magányt juttatta eszébe, ahol a grand- és luxushotelek is fertőtlenítőtől bűzlenek. Az emeleti előcsarnok újra Kelet-

Európára emlékeztette. Itt is meg az ottani társalgókban is mintha mindenki dohányzott volna: a dohányfüstbe burkolt terem olyan volt, akár egy ködös, múltbeli pillanat. Ó, de rég látott ennyi cigarettafüstöt! Belépett a tanácsterembe, ahol már mintegy ötven ember nyüzsgött. Néhányukról lerítt, hogy csak az eső elől menekültek be, s hogy a tanácstermen kívul sehol se látnák szívesen őket. Chisholm a terem végében egy fiatalasszonnyal társalgott. Sears odaintett, aztán leült az egyik első sorba.

A helyiség leginkább egy szabálytalan bírósági tárgyalóteremre emlékeztetett, de itt a hatóság képviselői egy megemelt asztalnál foglaltak helyet. Még nem ültek le, csak névkártya mutatta a helyüket. Chisholm azt állította, hogy a szervezet hatalma Kelet- vagy inkább Dél-Európában gyökerezik, de a kártyákon olvasható névsor nem ezt látszott igazolni. Olyan szembeszökően egyszerű, hazai nevek voltak, hogy Sears leginkább egy másodosztályú baseball-csapat alapító tagjainak vélte volna őket. A nevük földtúró ősöket idézett abból a korból, amikor még dűlőutakat, tavakat, zsombékokat, ritkábban hegyeket kereszteltek el az ott lakókról. A polgármestert – aki Chisholm szerint az ellenzék bábfigurája – Chauncey Upjohnnak hívták, a helyetteseit pedig Copley Townsendnek és Harrison Porternek. A falon két szakállas aggastyán hatalmas fényképe lógott. Volt egy óriási kép a régi falut elpusztító 1832-es tűzvészről is. A házakból csak a kémények maradtak. Ugyancsak a falon lógott a város pecsétjének dombormű másolata: egy indián portréja volt, a Nock-Sink törzs annak idején itt a folyóparton telepedett le. A harcosnak horgas orra volt s hattyútollból készült fejdísze, a kezében tomahawkot tartott, amellyel – tekintettel népe véres történelmére – talán épp egy jezsuitát aprított fel. Chisholm alig néhány perccel előbb csatlakozott Searshez, hogy beszólították az ülés résztvevőit. A két férfi a Beasley-tó körüli vízgyűjtő területen töltötte a délutánt.

Combtőig érő gumicsizmában járták be a vidéket. Miköz-

ben átgázoltak az ingoványon, Chisholm elnyújtott hangon kántálta a vízben található mérgek nevét, amit a labor ígérete szerint – hamarosan írásban is megkapnak. Sears kis szigeteket látott a tó vizében, amelyről kiderült, hogy erjedő ürülékhalmok. Ahol viszont tiszta volt a víz, ott az emberi hitványság hulladékát lehetett látni: mintha ide gyűjtötték volna a boszorkánymesterség összes kellékét. – A szennyeződéssel bekerült a vízbe a hosszú farkú kukac – mondta Chisholm. – Két évvel ezelőtt egy olyan tóban, mint ez, nem talált volna egyetlen Helobdella stagnalist sem. Egy másik jövevény az iszapféreg, más néven Tubifex. De új a Glossifonia complanata is. – Searset egyedül a Phragmites communis – a nád – és egy-két buzogány, azaz Typha latifolia látványa vidította fel.

A lápi világ vizét egy ér vezette le, amelyet Sears réges-régi pisztrángpataknak vélt. A víz előbb köveken – jégkorszaki görgetegköveken – bukott át, aztán mély morotvákat formált, elszűkult, kiszélesedett, és nem lehetett megjósolni, hogy kicsit arrább milyen lesz, mert saját súlyától hajtva egy erdőn rohant keresztül, hogy végül elérje maga alkotta úticélját. A patak végtelen tisztasága, zenéje, partjának zöldje csalóka illúzió volt, mégis a Bibliát s az édenkertet ábrázoló képeket juttatta Sears eszébe. Amúgy a szent ligetnek nem sok hely jutott gondolataiban, ám az alázúgó víz fehérsége, hangjának változatossága, a medencék derűs tisztasága olyan mély emlékképekhez kapcsolódott, amelyek szinte gyerekkori eszmélésével voltak egyidősek. Akkoriban számtalan kongó és rosszul szellőző episzkopális templomban dicsérte a dolgok kezdetét. Hallotta, hogy mindez a Jelenések könyvében kristályhoz hasonló üvegtengernek és elöl-hátul szemekkel teljes, négy lelkes állatnak van leírva, de ezt a látomást akkor is egyszerűen csak forrásnak tudta elképzelni.

Chisholm egyre sorolta a mérgeket, mintha soha nem akarná befejezni. Többszörösen klórozott biphenilek. Dioxan. Chloroform. DDT. WOFATOX. Linosan. Cramoxone.

Mustin. Thraxon. Thoroviven. Ahogy a lápot elhagyva megindultak a patak mentén, Chisholm a vegyszerek okozta betegségeket sorolta. Angolkór. Vakság. Agytumor. Impotencia. Meddőség. S ez utóbbi voltaképpen még mindig kívánatosabb, mint ami egy mitcheville-i asszonnyal történt, aki elvetélt, s a magzat inkább kutyának látszott, mint embernek.

Olykor a patak hangja erősebb volt Chisholménál. Egy erdei pisztrángos vagy bármely ivóvíznyerő hely Sears számára híd volt, titokzatos örvények fölött, szellemi és nemi életünk között átvezető híd. A víz csobogását hallgatva egyszerre hitványságnak tűnt riadalma saját bemocskolódása, züllöttsége miatt. Ifjúkorában a patakok mintha emberek és angyalok nyelvén szóltak volna hozzá. Most, hogy megöregedett, és beszélt öt vagy hat nyelvet – mindet elég gyatrán –, a víz hangja a sejtek nyelvére emlékeztette, olyasmire, amit a fogantatásakor beszélt. A víz selymes, hangos, magas és mély hangjaitól az az érzése támadt, mintha hallgatózna, mintha egy másik szobában zajló parti hangjait próbálná kivenni.

Eszébe jutott egy-két ilyen kihallgatott beszélgetés. Valamelyik háború végén történt: katonaként egy városba csöppent, idegen volt, és egy bútorozott szobában néhány napot kellett eltöltenie, míg eldől, hogy a frontra küldik-e vagy továbbviszik. Képtelen volt elaludni, az ablakhoz ment, hogy belehallgasson az ismeretlen város zajába, ám ahelyett az egyik közeli ablakból egy nő hangját hallotta meg. A hang meglehetősen tiszta volt, könnyűvé tette a szenvedés, és rendkívül megindította Searset. – Nem vagyok többé a magam ura, Charlie – mondta a nő. – Nem, én nem tudok többé uralkodni magamon. – A másik beszélgetés, ami most eszébe ötlött, egészen másféle volt. Egy római palotában szállt meg, erkélyes szobát kapott, és megfürdött. Törülközővel a kezében kilépett az erkélyre, hogy megszárítkozzon, s közben lenézzen a városra. Valódi római látkép tárult a szeme elé,

alkonyban úszó fecskerajok és vadul burjánzó fű, gyom, virág minden nyílásban, minden repedésben, tetőkön, templomtornyokon, ameddig csak ellátott. Ekkor a tetők között egy férfi hangja harsant fel. – Azért se dugom a tökömet a martinidba! – ordította, és becsapott egy ajtót. Sears nyomban ezután női kacagást hallott, bár soha nem tudta eldönteni, vajon felszabadult vagy kesernyés volt-e ez a kacagás. Most, délután, a patak hangjaira fülelve úgy érezte magát, mint aki kihallgat egy beszélgetést.

– Az a polgármester, a szürke öltönyös – mondta Chisholm. – Ő a legsilányabb mind közül, bár a többiek mindent megtesznek, amit csak parancsol. Ezeknek rengeteg pénzük van. Napi tizenkét-, sőt tizennégyezer dollárt hoztak ki a Beasley-tóból, míg ki nem kényszerítettük a zárlati parancsot, ami viszont ma éjfélkor lejár. – Sears a polgármestert kezdte figyelni. Az arcokat általában annak alapján ítélte meg, mennyi derű sugárzik róluk. Ezen az arcon nem volt egy csöpp derű sem – még a mosoly ígérete is hiányzott róla –, s ez megint az emberek közti kapcsolatok elembertelenedésére emlékeztette. Sears persze nem értett hozzá, nem is igen vállalkozott rá, hogy idegen arcokról ítéletet alkosson, de bárhova vetődött, a világ minden városában, minden utcán a derű és értelem fényét kutatta a szembejövők tekintetében. Most, amikor lecsendesítették a termet, Sears ezt a fényt kereste a polgármester és a mellette ülők arcán. Az asztaltól jobbra volt ugyan egy kibontott zászló, de itt a szokástól eltérően nem eskütétellel kezdődött az ülés, hanem a himnusz eléneklésével. Egy drámai szoprán hang vezette magnóról a kórust. Sears ilyet még életében nem látott, igaz, hogy ilyen ülésen se volt soha életében.

Akaratlanul is feltűnt neki, hogy a polgármester méregdrága, de jó egy számmal nagyobb öltönyt visel. Lehet, hogy a barátaitól kapta? Valószínűtlen; Sears biztos volt benne, hogy ilyen embernek nincsenek barátai. Megfigyelte, hogy a polgármester az a fajta hazudozó, aki ha igazat mond,

szembenéz, a hazugságokat viszont a bal keze körmeihez intézi. Ezt a jelenséget leggyakrabban bankárokon figyelte meg. – Másfél évvel ezelőtt a Beasley-tavat és az azt körülvevő földsávot megvásárolták – kezdte a polgármester –, majd a területet a veszélyes hulladékok telepítését ellenőrző kormányzói bizottság beleegyezésével városunk tervosztálya szemétlerakodó helynek minősítette. A területet a Veterán Szövetség vásárolta meg azzal a kizárólagos céllal – ezt most a körmeinek címezte –, hogy majdan itt emeljék az ismeretlen katona emlékművét. A hely kiválasztása nagy körültekintéssel történt. Figyelembe vettük mindazon szigorú követelményeket, amelyeket minden esetben alkalmazunk veszélyes hulladékok telepítésekor. Kívánatos a népsűrűség fenntartása. Ehhez megfelelő vízmennyiség áll rendelkezésre. A szeméttelep jól záródó sziklaágyba kerül. – Bal karját kissé behajlítva közölte a körmeivel: – Alapos és mindenre kiterjedő laboratóriumi vizsgálatok bizonyítják, hogy a terület mérgezettségi foka nem veszélyes.

– Szót kérek – mondta Chisholm, és felállt. – Nincs ellenvetésem az üléssel vagy azzal kapcsolatban, amit ön mondott, de szabadna javasolnom a meghallgatás elhalasztását, míg a mi laborvizsgálataink eredménye is beérkezik?

– Csak ha befejeztem – folytatta a polgármester. – Jelen meghallgatást egyszerű udvariassági gesztusnak szánjuk, hogy kiengeszteljünk egy kommunisták által felbujtott természetvédőt, akinek egy öregember csepegtet mézet a kenyerére. A Beasley-tó ügye hasonlatos az amerikai közgondolkodás fősodrához. Összhangban van az emberi természettel. Aki akadályozza a Beasley-tóval kapcsolatos fejlesztési terveinket, az az emberiség, sőt a földkerekség energiáinak gyümölcsöző egyesülését akadályozza. Aki állami beavatkozással mesterkedik, az elapasztja e spontán egyesülés természetes felhajtóerejét, ugyanakkor egy hivatali apparátus bénító kénye-kedvének teszi ki az ügyet, amihez persze adófizetők zsebéből emeli ki a pénzt. A Beasley-tóval kapcsolatos fejlesz-

tési elképzelésünk a lehető legjobb példája annak a szabad vállalkozói szellemnek, amely megkülönbözteti nemzetgazdaságunkat minden más országétól, s amely alapvető jellemzője e hatalmas nemzetnek.

– Janice kiürítési terve mindannyiunk előtt ismeretes – vágott közbe egy ember, aki nem is kért szót, csak felállt, és egy papírról olvasni kezdett. Őszülő, magas férfi volt, és – Sears örömére – időnként felragyogott az arca.

– Mint mondottam, a mai ülés csupán udvariassági gesztus – jegyezte meg a polgármester. – Itt semmi keresnivalója a kiürítési tervnek.

– A kiürítési terv megtárgyalása – mondta az idegen – napról napra sürgetőbb, én azonban mindössze egyetlen pont hamis voltára szeretnék rámutatni. Bennünket, adófizetőket érint a kiürítési terv, tehát nekünk, adófizetőknek, akik ma este itt összegyűltünk, jogunk van megvitatni az egyes pontokat.

– Ennek semmi köze a Beasley-tóhoz.

– Az önök veszélyes hulladékokat ellenőrző bizottsága is elismerte, hogy robbanásveszélyes szennyező anyagok is kerülhetnek a vízbe, s mivel ezáltal Janice város B fokozatú veszélyes övezetté válik, mindez a leghatározottabban összefügg a Beasley-tóval. De mint mondtam, aggályaim mindössze a tervezet egyetlen kitételével kapcsolatban merültek föl. A Kereskedelmi Kamara, a Női Választópolgárok Ligája, valamint Janice Aggódó Polgárainak Szövetsége már korábban kifejtette ellenvetéseit azzal kapcsolatban, hogy a bebörtönzötteket és a magatehetetleneket hátra kell hagyni, rámutatott a terv általános elégtelenségére, ami Janice topográfiájának felületes ismeretéből, a zsákutcák, a tűzveszélyes épületek és a magas partoldalak figyelmen kívül hagyásából ered. Mindez jegyzőkönyvbe került. Amiért most tiltakozom, az a 18. cikkely F bekezdése. Ez a paragrafus a kijelölt evakuációs pontokon való gyülekezést kivéve szigorúan megtilt mindenfajta csoportosulást. Az elképzelés szerint

amennyiben rákkeltő anyag kerül a levegőbe, kisebb a fertőzés veszélye, ha a lakosság szétszóródik. Ugyebár ismeri ezt a cikkelyt?

– Természetesen – felelte a polgármester. Mintha kicsit meghátrált volna. – Természetesen.

– Az evakuációs tervek beismerik, hogy a legszerencsésebb esetben sem menekülhet meg több, mint a lakosság húsz százaléka. Mármost ha ilyen sokunknak meg kell halnia, engedtessék meg, hogy összegyűljünk valamelyik imaházban, s ott imádkozzunk túlvilági életünkért.

– Kicsoda maga? – kérdezte a polgármester.

– Az első unitárius egyház 328-as úti templomának lelkésze vagyok. De a környék számos más lelkészének nevében is beszélek.

– Tudatában van annak – kérdezte erélyesen a polgármester –, hogy e hatalmas nemzet polgárai tizennégyszer többet költenek reggelire, mint amennyivel hozzájárulnak az egyház költségeihez? Az egyház piacképessége hat éve megszűnt, amikor a maga egyik kollégája áldását adta valami kávétlanított kávéra, és a gyártó cég nyolc hónap alatt mégis tönkrement. Sok példát idézhetnék arra, hogy nemzeti jövedelmünknek milyen elenyésző része kerül egyházi költségek fedezésére – hogy mást ne mondjak, ott vannak a pornográf önkielégítő szerek –, de most csak arra a tényre szorítkozom, hogy tizennégyszer többet költünk reggelire, mint az egyházra.

Az egyházi férfiú leült. Úgy látszott, mindjárt sírva fakad. Chisholm újra szót kért.

– Még nem fejeztem be – közölte a polgármester. – Mint mondottam, a mai ülés pusztán udvariassági gesztus, mégis újra meg újra felforgató elemekkel találom szembe magam. Ön, Mr. Chisholm, tudomásom szerint soha nem szolgálta hatalmas országunk fegyveres erőit, így persze nem is értheti mindannyiunk hő vágyát, hogy emlékművet emeljünk azoknak, akik életüket adták e hazáért. Tudom, azt szeretné

bebizonyítani, hogy a Beasley-tóba ürített hulladékunk toxikus és radioaktív szennyező anyagokat tartalmaz. Az én apám becsületes jenki halászember volt. Katona is volt. Jó hazafi volt. Hivő ember volt. Férje egy elégedett, szerető és boldog asszonynak, és apja hét egészséges és sikeres gyermeknek. De ha én toxikus meg radioaktív szennyező anyagokkal hozakodok elő, rám ripakodott volna, hogy beszéljek érthetően. Ez itt az Amerikai Egyesült Államok, mondta volna, azt akarom, hogy angolul beszélj, érthetően. A „toxikus" meg a „radioaktív", Mr. Chisholm, idegen szavak, és amikor állami beavatkozást kér a Beasley-tóval kapcsolatos fejlesztési terveinkbe, az olyan, mintha egy idegen hatalom beavatkozását kérné.

– Én csak az ülés elnapolását szeretném kérni – mondta Chisholm nagyon udvariasan. – A Marshton laboratórium, amelynek beküldtük a vízmintát, csütörtökre ígérte az eredményt.

Miközben Chisholm beszélt, a polgármester az elnökség három tagjával pusmogott, s miután a környezetvédő befejezte, azt mondta: – Kérését az elnökség többségi szavazással elutasítja, de mielőtt bezárnánk az ülést, szeretnék felolvasni egy levelet, amely a kezembe került. Ezt a levelet az ön alkalmazója, Mr. Lemuel Sears írta múlt év február huszonkilencedikén, és a rákövetkező nap megjelent az újságban. „Hát semmi sem szent?" – ez volt Mr. Sears cikkének címe.

– „Mostanáig a hétvégeket a Beasley-tó jegén töltöttem – írta Mr. Sears –, mintegy ötven különböző korú és tudomásom szerint az élet különböző területein dolgozó férfi és nő társaságában korcsolyáztam, mert a jégen töltött néhány boldog óra felfrissített, új erőt adott a modern élet bonyolult problémáinak megoldásához. Gardner, a rossz hírű ősrégész egykor azt állította, hogy a korcsolya avagy csúszka fordulópont volt a homo sapiens és az ősember között az elsőségért folyó versenyben. E teóriáról ugyan bebizonyították, hogy hamis, de vajon nem igaz-e, hogy a gyorsaság élménye a

jégen hasonlatos valami ősi emlékhez? Múlt vasárnap is lementem korcsolyázni, ám azt kellett tapasztalnom, hogy a tavat töltésekkel felszabdalták, és szemétdomb lett belőle, egy döglött kutyával a tetején. Amúgy is olyan kevés ártatlan öröm maradt a mai világban: legalább a korcsolyázás ártatlanságát védjük meg." Ez ugyebár az ön levele, Mr. Sears? – kérdezte végül a polgármester.

– Igen – felelte Sears.

– A mérleg egyik oldalán adva van tehát érett és gondolkodó férfiak és nők fájdalma és reménye, hogy végre lesz hol megemlékezni szeretett fiukról, férjükről, akik életüket áldozták a szabadságért. A másik serpenyőben pedig adva van ez. Az ülést berekesztem.

A teremben szinte mindenki, a lelkész is, megvetően fordult Sears felé. – Megfeledkeztem a levélről – mondta Chisholmnak. – Bárcsak ők is megfeledkeztek volna – felelte Chisholm. Ekkor ért melléjük Betsy Logan, és Chisholm bemutatta Searsnek. Betsyn látszott, hogy a levél felolvasása óta megvan Searsről a véleménye. – Ha elég lesújtóak a laboreredmények – mondta Chisholm –, lehet, hogy még egy tárgyalást kitűz a városi tanács. Korai lenne letenni minden reményről. Megpróbálkozhatunk az államügyésznél is, bár az nyilván a kormányzói bizottsághoz fog utasítani, a kormányzó viszont a választási kampány anyagi szempontjait fogja mérlegelni. – Majdnem utolsónak hagyták el az előteret, s indultak lefelé a meredek lépcsőn. Betsy búcsúzáskor megcsókolta Chisholmot. – Mihelyt megtudok valamit a laboratóriumtól, telefonálok – mondta Chisholm. A járdán kezet fogtak, és Chisholm lelépett az úttestre, egy nagy sebességgel közeledő kivilágítatlan autó elé. Helyben szörnyethalt.

Néhány órával később a szupermarketben felcsendülő szerelmi dalok hangjaira Betsy kiválasztott egy bevásárlókocsit, s nagyot taszítva rajta, megindult a bejárathoz legközelebb eső zöldség- és gyümölcsös pultok felé. Mindez jóval éjfél után történt. A zene halk volt – sokkal halkabb, semhogy fel lehetett volna ismerni –, viszont mindenki tudta, hogy a szerelemről szól. A hosszadalmas, föl-le száguldozó dallam semmit sem fejezett ki. Betsy tehát a szerelmi zöngemények hangjaira megindult a kocsival a mérhetetlenül nagy, majdnem teljesen üres és fényárban úszó áruházban. Szomorú volt, és bosszúra szomjazott. Chisholm megmentette a kisfia életét, fájdalmasan hiányzott, és Betsy tudta, hogy a világ szegényebb lett egy tiszta és segítőkész emberrel. Betsy kocsija üres volt, de az esőkabátja zsebében ott lapult egy üveg Teriyaki-szósz, amibe annyi hangyasavat kevert, hogy egy család kiirtásához is elég lett volna. Az üvegre egy üzenetet ragasztott: „Hagyjátok abba a Beasley-tó mérgezését, különben megmérgezek minden élelmiszert a szupermarketben." Az üzenetet újságból kivágott szavakból állította össze, míg a férje és a fiai aludtak.

Betsy a fűszer- és ételkivonatos pultokat vette célba. Nem emlékezett pontosan, hogy azon az esős délutánon, amikor megütközött Maria Salazzóval, hol találta a Teriyaki-szószt. Újra meg újra végigtolta az üres kocsit a fűszer- és ételkivonatos gondolák mentén. Tudta, milyen árulkodó, ha valamit keresni kezd. Pedig egyébként gyakran böngészte tanácstalanul a címkéket, árakat és márkákat. Amint elkezdett keresni valamit, és nem találta, minden alkalommal felharsant emlékeiben a családi vénasszony-kórus: az egyik a szemüvegét kutatta, a másik a kapukulcsot, a harmadik az elveszített címeket és telefonszámokat siratta. Jaj, hol van az a Teriyaki-

szósz? Nyugtalankodni kezdett: esetleg abbahagyták a gyártását, vagy kifogyott? Abszurd, mégis heves szorongás gyötörte, hogy egyszer csak valaki nyakon csípi, börtönbe csukatja, amiért azzal fenyegetőzött, hogy megmérgezi a közösséget.

Végre otthagyta a fűszer- és ételkivonatok pultját, és átment a mártások és ízesítők polcaihoz. Elfelejtette, hogy abból is milyen sok van. Újra reménykedni kezdett, amikor megpillantott valami egzotikus mártást, mert erről eszébe jutott, hogy a pékáru és a tejtermékek között van egy külön keleti élelmiszersarok. Itt talált rá a Teriyaki-szószos üvegekre, s a saját mérgezett üvegét oldalt tette, hogy könnyen észre lehessen venni. Kilépett az áruházból anélkül, hogy bárkivel szembetalálkozott volna. Otthon bemászott Henry mellé, de olyan izgatott volt, hogy nem tudott elaludni. Azért nem jött álom a szemére, mert félt, hogy letartóztatják, pedig tudta, hogy az üveget és az üzenetet csak reggel fogják fölfedezni. A világsajtó azon nyomban szétkürtöli majd a sztorit, hiszen napjainkban szinte az egész világ az ilyen szupermarketek körül forog. A történet persze mindenütt meg fog jelenni, Oroszországban éppúgy, mint a Távol-Keleten, és a Beasleytó szennyezését tüstént abba fogják hagyni.

De semmi sem történt. Az esti újság legnagyobb szenzációja a rendőrfőnök feleségének beszámolója volt egy repülő csészealjról, ezenkívül csak az egyik gimnáziumban került sor valami vandalizmusra. Rejtély, hogy miért érezte szükségét Betsy ennek a hadjáratnak, amikor annyi minden volt az életében, ami elégedettséggel tölthette el. Teljes odaadással imádta Henryt és a gyerekeket, úgy tűnt, ez a szeretet felülemeli saját halandóságán, és mégis, túl ezen a boldogságon, maradt valami reménytelen mélabú vagy tűz, lángolás. Betsy az a fajta nő volt, akiben a cél vagy az elhivatottság iránti nosztalgia túlél mindenfajta sikert vagy kielégülést. Ez a vágyódás gyógyíthatatlannak látszott. Másnap vett egy újabb üveget, abba is mérget kevert, és míg Henry aludt, írt

egy újabb figyelmeztetést, aztán visszatért az áruházba. Az előző üveg eltűnt, de Betsy föltette a polcra a másodikat is, aztán vett egy üveg Flottillát, és hazament. – Hol voltál, drágám? – kérdezte Henry, amikor Betsy lefeküdt. – Drágám, hol voltál? – kérdezte újra. – Nem tudtam elaludni – felelte Betsy. – Olvastam.

Az esti újságban megint nem volt semmi, csak a szokásos hírek nyereségekről és veszteségekről; Betsy egy harmadik üvegbe is mérget kevert, és miután Henry elaludt, elvitte az áruházba. Amikor hazaért, Henry ébren volt, és dühösen rátámadt: – Hol voltál, hol a pokolban voltál? Nem lent olvastál. Mindenütt kerestelek. – Betsy lecsendesítette – ó, hogy imádta ilyenkor –, lefeküdtek, és a másnap esti újságban látta, hogy elérte célját. A MEGMÉRGEZETT CSALÁD ÁLLAPOTA KIELÉGÍTŐ – ez volt a szalagcím. „A janice-i kórház jelentése szerint a mérgezett Teriyaki-szósztól időlegesen megbénult Grimaldo család tagjainak állapota kielégítő. A méregkeverő azzal fenyegetőzik, hogy addig mérgezi az áruház élelmiszereit, amíg véget nem vetnek a Beasley-tó szennyezésének." Ezúttal a hír körbejárta a világot, s a Beasley-tó feltöltése egy csapásra abbamaradt.

Az üzlettársak nagyra értékelték a sikert, bár akik közelebbről ismerték Searset – akikkel például együtt bridzsezett –, nem tartották valami borzasztóan okosnak. Mindazonáltal megbíztak benne, és Sears, mihelyt értesült róla, hogy abbamaradt a tó feltöltése, megszervezte a Beasley-alapítványt. Ez persze hosszú órák fáradságos munkájába került, ügyvédekkel kellett tárgyalnia, és végül is élete egyik legnehezebb vállalkozása lett, mire sikerült tető alá hozni – sőt szerette azt hinni, hogy ehhez fogható és ilyen sikeres vállalkozást még soha életében nem látott. Az alapítványt az Országos Számítógépes Talajjavító Hálózat clevelandi fiókjának tőkéjéből finanszírozták. Ez az érdekeltség később konszernné terebélyesedett, teljes adómentességgel és tripla A besorolást élvező rövid lejáratú kötvényekkel.

A tónak csak egyharmadát töltötték fel, de Searsék kiásták a tönkretett részt is, aztán egy újszerű levegőztető rendszerrel láttak neki a toxikózisban szenvedő víz meggyógyításának. Történetünk idején majd mindegyik nagy folyónk és tavunk komoly veszélybe került, s ha külföldi mérnökök érkeztek, hogy megtekintsék ezt a levegőztető rendszert, Sears szívesen vállalta a kalauzolásukat. Több nyelven beszélt, de mindegyiket épp hogy kapiskálta. – Miután véget ért a feltöltés – hangzott Sears magyarázata –, először is az eutrofikáció problémájával kellett szembenéznünk. Az eutrofikációs folyamat végeredménye rendszerint a láp vagy mocsár kifejlődése, amely végül egy szerves anyagban gazdag, de vízhiányos talajtakaróvá szárad. Egy-egy tó természetes eutrofikációja és kipusztulása eltartott tíz- meg tízezer évig, de az emberiség által előállított radioaktív és toxikus anyagok kifejlesztésével ez a folyamat szinte pillanatok alatt végbemegy. – Sears szerette hinni, hogy a Beasley-tó feltámasztása valamelyes alázatra tanította, pedig ez az alázat nem nagyon látszott rajta. Ha egy mérnök látogató felajánlotta, hogy segít átkelni valamelyik patakon, Sears azt mondta: – Köszönöm, nem szükséges. Ugyanazt a nadrágszíjat hordom, mint az egyetemen, amikor rögbiztem.

A táj varázsát sikerült helyreállítani. Igaz, hogy nem volt benne semmi különleges, de egy évszázaddal korábban megtette volna háttérnek egy Édenkertet ábrázoló festményen, vagy még inkább egy eleusziszi tájhoz, ha az ember hozzágondolta a pucér istennőket és szatírokat. – Első próbálkozásunk a probléma megoldására az volt, hogy a felszínre pumpáljuk a tófenék vizét, ahol oxigént tud abszorbeálni – mondta Sears. – A feltöltés során nemcsak mérgező anyagok, hanem magas tápértékű kemikáliák is kerültek a vízbe. Ez fokozta az algák és vízi növények szaporodását. A tó fenekén a teljes oxigénhiány következtében levegőmentes, anaerob körülmények alakultak ki. Ugyanakkor hidrogénszulfid szabadult föl, az altalajból viszont mangán-, vas- és foszfátve-

gyületek oldódtak ki. Szerves sav képződött, ez viszont kipusztította a rákféléket és minden más állatot, s ezzel véget ért a tó életciklusa.

– A fenékvíz felszínre hozása – folytatta Sears – kis vízgyűjtő medencékben nagyon jól bevált, de itt egy térfogategység jelentős teljesítményhányadot követelt, tehát új megközelítéssel kellett próbálkoznunk. Fokozott teljesítménykihasználásra volt szükség – egy lóerő teljesítménnyel tízszer vagy akár ezerszer több vizet kellett megforgatnunk, mint a régi technikával. A buborék emelkedési sebességét is le kellett csökkentenünk: ha sikerül a másodpercenként harminc centiméteres emelkedés alá nyomni, akkor ki tudjuk küszöbölni az örvénylő áramlást, és lamináris, azaz örvénymentes emelkedő áramlást tudunk előidézni. Le kellett csökkentenünk a buborék méretét. Ha a levegő parányi buborékokban kerül a fenékszintre, ezzel nemcsak az oxigén oldódását lehet gyorsítani, valamint a lamináris emelkedést előidézni, hanem folyamatossá lehet tenni a vízrétegek forgatását, és szét lehet teríteni a felszínre kerülő hideg fenékvizet. Ezáltal megakadályozható a vízminőség romlása.

Szakembereink egy olyan kis átmérőjű műanyag csövet fejlesztettek ki, amelyben egyenes vonalban húzódó apró nyílások vannak. Ez az irodában megtekinthető. A csővezetéket könnyű összeszerelni, elfogadható áron kapható, és kis méretű buborék képzésére alkalmas. Ebből a szelepes polietilén csőből mintegy másfél kilométernyit fektettünk le. A vezeték tartósságát azzal fokoztuk, hogy a nyílásokkal szemközt, a cső megvastagított falába ólomhuzalt ágyaztunk be. A cső átmérője 1,3 centiméter. A nyílásokat – amelyek fröccsöntött visszacsapószeleppel készültek – úgy méreteztük és úgy helyeztük el, hogy a legjobb vízmélységben a kívánatos cirkulációt érhessük el. A Beasley-tó fokozott eliszaposodása ellenére a csőbe ágyazott ólomgerinc nehezebb, mint a víz. Ezek után a csővezetéket összekapcsoltuk a kilenc darab háromnegyed lóerős kompresszorral, majd rákötöttük a két és fél kilométer

hosszú megterhelt tápvezetéket. A 2,07 liter/sec áramlási sebességgel és 30 psi nyomással kiáramló levegő folyamatosan keveri és forgatja az ezerháromszáz millió liter vizet. Műszaki hiba esetére van két kisegítő kompresszorunk is. A halpusztulás kétharmadára csökkent, és múlt hónapban négy vízrétegből vettünk mintát. A víz minden mélységben 29 fokos volt, és 30–40 ml oldott oxigént tartalmazott. Egy éve a víz vegytiszta méreg volt. Jelenleg szinte iható. – Sears elragadtatással beszélt, s eksztázisa onnan eredt, hogy az iható víz keresését ugyanolyan nagyszerűnek tartotta, mint a szerelem hajszolását. A Beasley-tó tisztasága mintha lecsapolta volna azt a vak hitét, hogy a züllöttség mindörökre beleivódott a természetébe.

A látogatók továbbindultak, és bementek a gépházba, hogy megnézzék a kompresszorokat és a szivattyúk rajzát. Sears megkerülte a tavat, hogy elérje a patak kezdetét. A parton illatos menta nőtt, letépett egy szálat, és a levelét az ujjai közé csippentette. Kora nyár volt, de a nap már forrón sütött. A csobbanó víz és a letépett levél illata egy reggelre emlékeztette, amikor Renée-vel a karjában ébredt. Korán volt. Épp csak felderengtek a hajnal első fényei. Renée a karjában feküdt, testéből áradt az esti parfüm, a mulandóság, a tegnap illata. Szempilláit feketére festette, hogy kiemelje szőkeségét. Az éles kontraszt mesterkéltnek tűnt. Szép volt a melle, bár nem fiatalosan szép, és Sears tudta, hogy Renée sokat bánkódik a nagy melle miatt. Sears ezt is elbűvölőnek találta. A haja nem volt hosszú, de ahhoz elég, hogy föl lehessen kötni – Sears könnyen el tudta képzelni a mozdulatot, amivel Renée tegnap este felfogta, s a kontyot aranycsattal biztosította. Sears ugyan nem látta, hogyan készült a konty, de most itt volt előtte az aranycsat, a csattal befogott hajfonatok és néhány kimaradt huncutka. Csodás nyaka volt, sima háta: Sears ezt a csodát csókolta, ezt a simaságot cirógatta, és úgy érezte, hogy teljesen feloldódik, belevész a szerelem végtelen gyönyörűségébe. Sears esetében mindez

némi esetlenkedéssel párosult: mintha dögnehéz bőröndöt tuszkolt volna fölfelé a lépcsőn.

Aznap reggel tiszta volt az ég, talán még csillagok is voltak, bár egyet se látott. A csillagok gondolata megsokszorozta a szeretet erejét. Hirtelen megindította a tudat, hogy világok vannak körülöttünk, s ha nem is sokat, valamit mégis tudunk róluk, tudjuk, hogy a kezükben van múltunk és jövendőnk egy-egy morzsája. Megindította, de egyben erőt is adott neki, hogy életben maradhatunk ezen a bolygón. Csodás volt arra gondolni, hogy a végtelen világegyetemben egyedül nekünk adatott meg a lehetőségek ilyen gazdagsága. Páratlan ajándék volt ez az óra, mert megtanította rá, hogy micsoda áldás az élet, s hogy megújítani magunkat egyedül szeretettel lehetünk képesek. Ó, micsoda édenkertnek látta a világot!

Salazzóék összecsukták a grillsütőt, az összecsukható úszómedencét, és eltűntek. Betsy mindössze Henrynek mesélte el, hogy azzal fenyegetőzött, megmérgez mindenkit, de ezt is csak jóval később merte bevallani. De önök most nyilván azt kérdezik, mi lett az igazi bűnösökkel, azokkal a gazemberekkel, akik megöltek egy nemes lelkű környezetvédőt, rászedték, megvesztegették a városka jólétéért felelős személyeket. Ha nem emelünk vádat e csirkefogók ellen, a mulasztásért esetleg magunk is bűnrészesség gyanújába keveredünk. De ez már egy másik mese, ez pedig itt, amint az elején mondtam, csak egy érdekes történet, amit legjobb ágyban olvasni, ódon házban, esős éjszakán.

Benedek Mihály fordítása

STEPHEN DIXON

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

A tizennegyedik emelet

Eugene Randall a szájához tartotta a revolvert és tüzelt. A golyó szétroncsolta a felső fogait, az állkapocs hátsó részén távozott a fejéből, átfúrta a fülcimpáját, és kitört egy ablakot, mely a város középső részére nézett. Az emeleti szobalány így szólt magában: „Mi volt ez a zaj? Lövésnek tűnt, és mintha betört volna egy ablak. De lehet, hogy egyik se..." A golyó egy sarokkal arrább landolt egy háztetőn, ahol egy fiú éppen egy sütkérező galambpárt figyelt. Mr. Randall átzuhant az asztalon, lesodorva a lámpát, egy csomag szivart és egy hamutartót, amely nehezékként volt rátéve arra a három levélre, amit az öngyilkosságával kapcsolatban írt. A kitört ablakon bejött a szél, felkapta a parkettáról a leveleket, és szétszórta őket a szobában. A szobalány nekitámaszkodott a tisztítószeres kocsijának, és így beszélt magában: „Az ám, ez bizony lövés volt. Valaki az ablakon vagy a berendezésen gyakorol. Esetleg fogta és megölte magát vagy valaki mást, akit nem kedvelt. A múlt hónapban is ez történt a huszonegyediken és egy évvel ezelőtt a nyolcadikon. Mindenféle öngyilkosjelölt és fura ürge lakik ebben a hotelben, és azok az iszákos kongresszusi küldöttek meg magányos japán üzletemberek a legrosszabbak." Felvette a telefonkagylót. Egy levél a rekamiéra szállt le, a másik a kávézóasztal alá. A harmadik kilibegett az ablakon, és magasabbra emelkedett Mr. Randall tizennegyedik emeleti szobájánál. A fiú megnézte a golyót, ami épp a lába elé gurult. Azt hitte, hogy kavics

Felvette, majd rögtön eldobta; érdes, szinte szúrós volt. Rábámult és felkiáltott:

– Mi az isten! Egy golyó. Valaki le akart lőni.

Kinyitotta a tetőre vezető ajtót és lerohant. A galambok csapkodni kezdtek a szárnyukkal, amikor az ajtó bevágódott a fiú után, majd visszaültek eredeti helyükre.

– Itt Anna beszél – szólt a telefonba a szobalány –, Anna a tizennegyedikről. Azt hiszem, valami lövöldözés volt az emeleten.

A hoteldetektív azt válaszolta, hogy talán egy hangos autókipufogót hallott.

– Nem, uram. Nem kipufogó volt. Akkor hallottam, mikor az előtérben voltam, de lehet, hogy igaza van, és valamelyik vendég tévékészülékéből jött.

A hoteldetektív azt kérte, hogy várja meg a középső liftnél, mire ő:

– De szedje a lábát, uram, ha szabad kérnem. Ki tudja, lehet, hogy egy dühöngő őrült.

Mr. Randall a padlón hevert és nyöszörgött. „Micsoda vacak lövés" – gondolta, próbálta kimondani. Az a levél meg kirepült az ablakon; melyik lehetett? Remélte, hogy nem az, amelyet a volt feleségének vagy az anyjának írt.

– Hol van tűz? – kérdezte a szomszéd, és elkapta a fiú karját, amint az átrohant a második emeleti lépcsőházon.

– Valaki ott fenn meg akart ölni egy golyóval. Épp a galambokat figyeltem, semmi mással nem törődtem, mikor zumm; egy lövés, egy golyó, egy centire a szememtől. Ha ott ültem volna, ahol szoktam, most halott lennék, esküszöm.

– Miket mesélsz te itt? – kérdezte a szomszéd.

– Jöjjön és nézze meg – vágta rá a fiú.

Fölmentek a tetőre. A szomszéd lassan kinyitotta az ajtót, és visszaszólt, hogy nincs veszély; amennyire látja, sehol egy árva orvgyilkos. – Ha egyáltalán igaz, amit mondasz. – Kiléptek a tetőre.

– Ott van – mondta a fiú, és rámutatott a lábuk között heverő golyóra. – Ne nyúljon hozzá. Ez bűnjel.

A férfi felvette a golyót.

– Mondtam, hogy ne nyúljon hozzá. Ebből baja lesz. A rendőrség nem csípi azokat, akik a bűnjeleket fogdossák.

– Ne izgasd magad.

A szomszéd szemügyre vette a lövedéket.

– Ez tényleg golyó. Nem légpuskába való. Igazi golyó, igazi pisztolyból vagy puskából. Valószínűleg huszonkettes kaliber. Szerencséd van, hogy még élsz.

Lementek, hogy felhívják a rendőrséget.

– Erre, uram – mondta Anna a hoteldetektívnek, aki kilépett a liftből. – Pontosan itt valahol, ebben az előtérben hallottam a lövést.

A detektív közölte, hogy néhány vendégnél utánanéz a dolognak, és bekopogott az első ajtón. A hotelnek ebben a részében húsz szoba volt.

– Igen – szólt ki egy férfi vendég a kémlelőnyíláson. A detektív igazolta magát, közölte, hogy izgalomra semmi ok, csak arra kíváncsi, hogy a vendég nem hallott-e valamit az utóbbi percekben, ami úgy hallatszott, mint egy pisztolylövés.

– Pisztolylövés? Nem, reggeli óta nem. De hadd korrigáljam: addig nem hallottam ilyesmit, amíg a boy be nem gurította a reggelimet néhány pillanattal ezelőtt. Lelőttem, mert három kétperces tojást hozott, holott én határozottan két hárompercest rendeltem.

– Nagyon köszönöm – mondta a detektív, majd Annával együtt a következő ajtóhoz lépett. Senki sem felelt a kopogásra. Álkulccsal nyitotta ki az ajtót. Körülnézett; se szag, se golyó, semmi felfordulás. Rendes pasas lehet, aki kivette ezt a szobát; a pantalló szabályosan a szék támláján, a tisztálkodási eszközei és személyes holmijai rendben sorakoznak a tükrös öltözőasztalon, akár egy díszszázad.

– Lássuk a következőt – mondta.

„Fejem, fájdalom, segítség, gyorsan" – futott át Mr. Ran-

dallen. Megpróbált kiáltani. Megpróbált mászni. Próbálta elérni a széttört lámpa egy darabját, hogy odavágja az ablakhoz; valaki csak meghallja a zajt és odasiet. De a karja és az ujjai nem mozdultak. A szája igen, de más nem jött ki rajta, mint vér, vér és fájdalom. Jobb lenne egy kórházban, jobb lenne elkábítva. Ennél minden jobb, ennél a fájdalomnál, ennél a gyilkos fájdalomnál.

– Először talán a maminak kéne szólni – mondta a fiú, megállva a negyedik emeleten. Nem tudta, hogy csöngessen-e – így az anyjának lenne ideje, hogy rendbe hozza magát –, vagy inkább nyissa ki az ajtót a saját kulcsával, és lepje meg meztelenül vagy alsóneműben: a mama nem törődik az ilyesmivel, ha egyedül vannak, de most itt ez az ember is, és hát...

– Talán jobb, ha csöngetek – mondta.

– Nincs kulcsod a saját lakásodhoz? Pedig nem vagy már csöppség...

– Ki mondta, hogy nincs?!

Kinyitotta az ajtót résnyire és bekiáltott:

– Hé, mami! Itt vagy? – noha tudta, hogy otthon van; olvas vagy alszik. Csak péntekenként járt el vásárolni.

A szél elcsendesedett, és a levél egy ideig lebegett még a nyüzsgő utca felett, mielőtt leszállt egy parkoló autó tetejére. Egy fiatal nő, aki kézen fogva arra sétált egy férfival, így szólt:

– Nézd csak, Ron! Üzenet jött az égből.

Megindult az autó felé, de a férfi továbbra is szorosan fogta a kezét, a lábát szétterpesztette, és visszahúzta a nőt.

– Hadd nézzem meg – szólt a nő –, lehet, hogy megtudjuk belőle, hol találunk elrejtett vagyont a városban.

– Hohó, mi egy életre össze vagyunk kötve.

– Egy életre, ez szép. – A nő szájon csókolta.

– De szörnyű is. Úgy hangzik, mint valami börtönbüntetés. De tényleg, hadd nézzem, mi van benne.

– Tudod, mit? Csoszogjunk oda együtt.

Elindultak oldalazva, a karjuk összekulcsolva, a nő ment elöl, és szabad kezével a levélért nyúlt, de a szél ekkor lefújta a levelet az autó tetejéről.

– Kezd izgi lenni – mondta a nő, és várták, hogy a forgalom elhaladjon, és átmehessenek a levél után az utca másik oldalára.

Mr. Randall deréktól fölfelé nem tudta mozdítani a testét. A térdét bele tudta nyomni a szőnyegbe, és ily módon percenként haladt néhány centit, de még ha eléri is az ajtót, nem tudja a reteszt elhúzni vagy a gombot elfordítani. Felhívhatná magára a figyelmet azzal, ha megrugdossa az ajtót, de beletelhet egy órába is, amíg eljut odáig. Nem akarta hirtelen minden erejét beleadni abba, hogy átvonszolja magát a szobán, és aztán órákig szenvedjen, míg meg nem hal. Akkor már jobb a telefonnal próbálkozni, amely a rekamién túl van, az asztalkán. Odatérdel, és az asztalt felborítja a lábával. A telefonközpontos tudni fogja, hogy valami nincs rendben, ha senki nem szól bele a kagylóba. És ha valahogy rátenné a száját a kagylóra, akkor a központos hallhatná a lélegzését is.

– Mi van, drágaságom? – kérdezte a fiú anyja, ahogy kijött a hálószobából. – Ó, bocsásson meg! – Megfordult, és gyorsan begombolta a fürdőköpenyét.

– Mondhattad volna, hogy van veled valaki, Warren!

– Valami borzasztó dolog történt. Ezért felejtettem el szólni.

A férfi azt gondolta: „Mindig azt hittem, hogy ez a nő lapos, csupa csont; nem is tudom, miért. Évente talán háromnégy alkalommal láttam a lépcsőn, és mindig úgy tűnt, olyan a teste, mint egy fiúé, és úgy is nézett ki, mint egy fiú, a rövid hajával, tornacipőjével és lötyögő nadrágjával. De, úristen, micsoda teste van!"

– Fent voltam a tetőn. Figyeltem a galambokat, mikor valaki le akart lőni, mami.

– Valahogy így történt, Mrs. Lang. Épp mentem fel a

lépcsőn, mikor Warren lerohant. Kérdezem tőle, mi baj, és ugyanazt mondta nekem is, amit magának. Nézze csak!

Ezzel kinyitotta a tenyerét, és megmutatta a nőnek a golyót.

– Biztos benne, hogy nem a gyerek tette oda ezt az izét? Ugye nem te tetted oda, Warren?

– Olyan rémült volt az arca, ahogy rohant lefelé; hinnem kellett neki. Senki nem tud ilyen rémületet megjátszani, még egy színész sem. Nem gondolja, hogy ki kéne hívni a rendőrséget?

– Istenem, micsoda környék! Kisfiúkra lövöldöznek a tetőkön, a boltosok rendőrkutyákat bérelnek. Ezek a rohadt kábítószeresek, az ember már hazajönni is fél. Biztos benne, hogy ez golyó? Egyébként hogy hívják magát?

– William Singerton. A szomszédjuk vagyok, épp egy emelettel lejjebb lakom. Úgy látom, ilyen a mi lakásunk elrendezése is, csak itt nagyobb a kályha és a hűtőszekrény.

– Ha úgy gondolja, hogy a gyerek igazat mond, Mr. Singerton, úgy értem, még ha valaki csak a galambokra lövöldözött, akkor is föl kéne hívni a rendőrséget. – Mr. Singerton tárcsázott.

– Hallotta ezt? – kérdezte a hoteldetektív.

– Mit? – szólt Anna.

– Leesett egy telefon. Azt a kis csilingelő hangot hallottam, amit egy földre eső telefon szokott adni. Onnan jött, az egyik szobából. – A folyosó végén lévő három ajtóhoz mentek.

– „Kedves Mama", így kezdődik a levél – mondta a fiatal nő. – Egy Gene nevű fickó anyjának szól; nagyon szép, intelligens írás.

– Hadd nézzem – mondta Ron.

– Először engedd el a kezem.

– Mondtam már, Loey, hogy örökre össze vagyunk kötve, és minden veszéllyel dacolunk. Hadd nézzem azt a levelet.

– Előbb engedj el.

– Elengedlek, ha előbb megcsókolod az arcom, aztán ott,

ahol a szemöldököm összeér, és aztán itt, de ez cuppanjon is – és az ajkára mutatott.

A nő megcsókolta mind a három helyen.

– De most eressz!

– Előbb add ide a levelet. Nem mondtam még, hogy egy hazug alakkal kötötted össze magad egy életre?

– Akkor egyikünk se fogja elolvasni – szólt a nő, és a levelet a kabátzsebébe dugta.

– Halló! Hall engem? Halló! Itt Mrs. Vega beszél, a telefonközpontos. Miben segíthetek? – Jelzett a mellette ülő telefonoskisasszonynak, hogy vegye le a fülhallgatóját.

– Mit tegyek? Az ezernégyszázhármasból valaki beleliheg a kagylóba, de nem felel.

– Lehet, hogy közösülés közben véletlenül felborították a telefont. Volt már ilyen. Nézd meg a nyilvántartóban, hogy egy pár béreli-e a szobát vagy valaki egy kisgyerekkel.

– És mit mondjak annak, aki a kagylóba liheg?

– Azt, hogy tartsa a vonalat, semmi mást. Szóval, tartsa a vonalat, és aztán tudd meg, ki van az ezernégyszázhármasban. Kérdezd meg azt is, hogy van-e a vendégnek kutyája vagy macskája. Ez is okozhat problémát.

– Kösz szépen, Andrea. Csak azt remélem, hogy én is így fogok tudni segíteni annak a lánynak, aki majd a helyemre jön.

– Drágám, az a lány, aki egyszer majd átveszi tőled itt a munkát, egy gép lesz; egy komputer, szalagra vett, behízelgő hanggal és tökéletes aggyal. Mit gondolsz, miért hagyom én itt a szakmát ennyi idő után? Nemcsak azért, mert soha nem találkozik senkivel az ember, kivéve a portást, és mert itt gürizik ebben a cella-magányban. Más oka is van: ennek a szakmának lőttek. Vége. Neked persze oké, egy-két év alatt összekaparsz valami pénzt, aztán a férjed így szól: „Csináljunk gyereket." De nekem, aki világéletemben dolgoztam, soha nem jut már család vagy egy férfi; ez a szakma az utolsókat rúgja; eltűnik, akár a töltőtoll és a liftkezelők.

– Igaz is, a liftkezelők. Ebben a hotelben sincs egy se, ugye? – kérdezte Mrs. Vega, és felhívta a nyilvántartót.

– Hogy leesett-e a telefon? – kérdezte egy hölgyvendég az ezernégyszázkettőben. – Mióta küldenek fel detektívet, hogy egy leesett telefon után nyomozzon?

– A dolog összefügghet valami mással, esetleg baleset történt az emeleten.

A hölgyvendég hátraszólt: – Leonard?! Nem ejtettél le mostanában egy telefont? – A bezárt fürdőszobaajtón keresztül kikiabált egy férfi: – Nem, de lehet, hogy mégis, csak nem vettem észre.

– Mi a baj, ha szabad kérdeznem? – szólt a hölgy. – Most már kicsit nyugtalan lettem.

– Semmi oka rá, asszonyom. Mindössze annyi, hogy Anna...

– Üdvözlöm, asszonyom – mondta Anna.

– Szóval, Anna állítólag valami pisztolylövéshez hasonló zajt hallott az imént, persze lehetett egy autókipufogó is vagy háttérzaj egy tévéshow-ból.

– Leonard – szólt be ismét a hölgyvendég –, nem hallottál az utóbbi percekben valamit, ami olyan volt, mint egy pisztolylövés? Nem autókipufogó és nem is háttérzaj a tévéből.

– De hallottam – mondta Leonard az ajtó mögött –, innen, ahol ülök. De nem tudtam mire vélni, mert ettől a várostól minden kitelik. Ügyet se vetettem rá. Miért, megsérült valaki?

Az ügyeletes rendőr őrmester felírta a nevet, a címet, Mrs. Lang lakás- és telefonszámát.

– Biztos, hogy lesz otthon valaki, amikor kiszállunk? – kérdezte.

– Itt leszünk, míg ki nem jön a rendőrség – mondta Mr. Singerton.

– Milyen kapcsolatban van az anyával és a fiúval?

– A szomszédjuk vagyok.

– Igen, de milyen szomszéd? A környékről, vagy abból a

házból, vagy netalán Mrs. Langnél vett ki szobát? – érdeklődött az őrmester.

– Abban a házban lakom, de nem tudom, mi köze ennek az ügyhöz. Ha ilyen személyeskedő kérdéseket tesz fel, akkor jobb lett volna ebből az egészből kimaradnom.

– Rendben – mondta az őrmester –, maradjon, ahol van, egy emberünk mindjárt ott lesz. A golyóhoz pedig ne nyúljon! Mindent hagyjanak a helyén.

– Azt mondta, hogy ne nyúljak a golyóhoz – mondta Mr. Singerton Mrs. Langnek. Kinyitotta a tenyerét, és megmutatta a lövedéket. – Mit gondol, mi lesz, ha rájönnek, hogy hozzányúltam?

– Vigye vissza oda, ahol találta – mondta Warren.

– Rajta az ujjlenyomatommal? Ráadásul ha rájönnek, még nagyobb bajba kerülök.

– Törölje le az ujjlenyomatát. De hát én megmondtam, hogy ne nyúljon a golyóhoz!

– Köszönöm szépen. Ő *megmondta!* Ha egy csöpp eszem van, hagytam volna továbbrohanni a lépcsőházban. Bárcsak ne mentem volna le cigarettáért, bárcsak ne dohányoznék! Rákot, azt fogok kapni, és hozzá még egy jó kis börtönbüntetést. Miért is kezdtem el pöfékelni, mikor gyerek voltam. Pedig mindenki mondta: „egy slukkot se, Willy, mert abból csak rossz dolgok sülnek ki". Te cigizel, Warren?

– Én? Csak tízéves vagyok.

– Hát ne is cigizz, hallod?! Meg se próbáld. Itt van most ez a zűröm a rendőrséggel. Tanulj belőle.

„Kedves Mama – olvasta Loey a levelet –, sajnálom, hogy a halálommal szomorúságot okozok neked, és szégyent hozok a családra. Csak arra kérlek, ne legyél nagyon szomorú, és próbálj megérteni. Már több mint egy éve gondolok az öngyilkosságra. Sok mindent megpróbáltam, de minden balul ütött ki, és ezt biztos nem lesz nehéz elhinned. Miután az üzlet befuccsolt, Sarah és a gyerekek hamarosan otthagytak, és ez kicsit sok volt nekem. És aztán az úgynevezett jó barát-

tok is mind elfordultak tőlem. Azt hitték, hogy most a nyakukba varrom magam, vagy talán társaságnak nem vagyok valami szívderítő; most, hogy az üzlet, a feleségem és..."

– Nem bírom tovább olvasni – mondta Loey.

Átadta a levelet Ronnak, és könnyezni kezdett. A férfi elengedte a kezét, és így szólt:

– Lehet, hogy ez a levél egyáltalán nem tréfa.

– Még mindig azt hiszed, hogy valaki képes ilyen tréfát kieszelni?

– Igen.

– De hát odaírta az anyja nevét, címét, a várost, az államot és a telefonszámot a levél elejére. Egy tréfacsináló miért menne el ilyen messzire?

– Hogy reálisnak tűnjön.

– Ír egy ilyen hosszú levelet, az elején részletes információval egy asszonyról, aztán szélnek ereszti egy ablakból, azt remélve, hogy valaki, akit soha életében nem látott és nem is fog, hacsak nem les most minket valamelyik ablakból, szóval valaki megtalálja a levelet, és el fogja hinni, hogy ez az öngyilkossági sztori igaz?!

– Nem azt mondtam, hogy biztosan tréfa. Csak annyit mondtam, hogy az is lehet.

A férfi olvasni kezdte a levelet: „...Lehangoló lehet együtt élni valakivel, aki stb. stb. a gyerekek is itthagytak stb. Nem tudom. Már semmit sem tudok megmagyarázni. Belebetegedtem. Ez az egész azért van, mert lelki beteg vagyok. Sajnálom, mama. Szeretlek. Borzasztó, hogy fájdalmat fogok neked okozni. Életemben te voltál a legdrágább. Természetesen Greta és Zane is a mindenem, de ők az ország másik felében vannak, és fiatalok ahhoz, hogy segíteni tudjanak. Ez a levél meg máris túl hosszú lett. Szeretlek, mama. Hülyeség, de ha élni tudnék, csak azért tenném, hogy ne okozzak neked fájdalmat a halálommal. Majdnem azt mondtam: hogy segítsek neked elviselni a halálom okozta fájdalmat, ami, ahogy előbb is mondtam; hülyeség. De most már túl sok zagyvasá-

got fecsegek, ráadásul terjengősen. Mindig szerettelek. Hű fiad, Gene."

– Ez a levél valódi – mondta Ron –, szörnyű érzés, hogy először rossz viccnek gondoltam. Azt hiszem, kapcsolatba kéne lépni a rendőrséggel, hogy az anyja tényleg megkapja a levelet.

– Ne, ne kapja meg! – kiáltotta Loey, ezzel kirántotta a levelet a férfi kezéből, összetépte, és a darabjait a csatornába dobta. Majd átfutott az utca túloldalára, és eltűnt a sarkon.

– Egy bizonyos Mr. Eugene A. Randall lakik az ezernégyszázhármasban – közölte a nyilvántartó a telefonoskisasszonnyal. – A szoba kétágyas, így foglalta le, de egyedül van benne.

– Ne vegye fontoskodásnak, Mr. Hire, de az ezernégyszázhármas az imént fölhívott és amikor beleszóltam: „Halló, mit parancsol?", nem hallottam mást, csak valakinek a zihálását.

– Még vonalban van az a szoba?

A telefonoskisasszony az ezernégyszázhármasba kapcsolt, és ugyanazt a zihálást hallotta.

– Halló! Mr. Randall?! Itt ismét Mrs. Vega a telefonközpontból. Valami baj van? Válaszoljon, kérem! Valami baj van?

Újra a nyilvántartót kapcsolta és közölte:

– Még vonalban van, Mr. Hire, és ugyanúgy liheg a kagylóba, mint eddig. Új lány vagyok itt, és a világért se akarok beleszólni a dolgába, de igazán úgy gondolom, hogy itt valami történt.

Mr. Hire a hoteldetektív mellékét tárcsázta, de nem vette fel senki.

Ekkor megnézte a noteszét, majd felhívta a telefonoskisasszonyt és utasította: keresse meg Feuer detektívet a walkie-talkie segítségével, és kérje meg, hogy lépjen érintkezésbe Mr. Hire-ral a hetvennyolcas melléken egy esetleges baleset ügyében.

– Halló – hallotta Mrs. Vega hangját Randall –, valami

baj van, ezernégyszázhármas? Ha igen, csak annyit mondjon: „Segítség!" Ha bármi baj van, valaki azonnal odamegy, Mr. Randall. Mindjárt ott lesznek.

Valaki kopogott, majd csöngetett.

– Bent van, Mr. Randall? – kérdezte egy férfi.

– Nyissuk ki álkulccsal – így egy másik.

– Hogy nézett ki? – kérdezte az előbbi férfihang.

– Nem tudom – felelt rá egy nő –, sohasem láttam. Mikor törülközőt vittem neki, a hálószobában volt. Mikor poharakat és jeget hoztam fel a whiskyjéhez, akkor meg a fürdőszobában. De mindkét alkalommal szép borravalót hagyott. És mostanáig semmi zajt nem csapott, uram.

Az ajtó kinyílt.

– Úristen! – kiáltott fel a nő. – Istenem!

Sikoltozva végigrohant a hosszú előtéren, és felborította a tisztítószeres kocsiját. A folyosón sorra nyíltak az ajtók, és fejek kukucskáltak ki.

– Mi ez a felfordulás? – kérdezte egy hölgyvendég.

– Mi van ebben a hotelben? – így egy úr. – Ezt a zajt! Micsoda egy hely! – mondta, és bevágta az ajtót.

– Rögtön jön az orvos, Mr. Randall – szólt egy ember, aki mellette térdelt. – Én a hotel igazgatója vagyok. Próbáljon nyugodtan feküdni, és ne beszéljen.

– Azt állítod, hogy ott találtad ezt a golyót a tetőn? – kérdezte a rendőr.

– Nem én – mondta Warren –, ő találta és kézbe vette – mutatott Singertonra. – Mondtam neki, hogy ne nyúljon hozzá, de nem hallgatott rám.

– Pedig tudnia kellett volna, Mr. Singerton...

– Persze hogy tudtam, de nagyon izgatott voltam. Ki akartam deríteni, igazat mond-e a fiú. Ha a golyó meleg, akkor nemrég kellett, hogy kilőjék.

– A nap és sok más dolog is felmelegíthette. Nem kívánom, hogy legyen még ilyen esete, de kérem, legközelebb legyen óvatosabb. Ezt most jelenteni fogom, és ha más forrásból is

kapunk erről bejelentést, akkor az önök hívása hasznos lehet.
– A rendőr fölkelt: – Köszönöm a kávét, Mrs. Lang.
– Szóra sem érdemes. Ön is megitta a kávéját, Mr. Singerton?
– Igen, köszönöm – mondta, és átadta a nőnek a csészét, s közben dühösen Warrenra nézett.
– Sajnálom – mondta Warren –, elfelejtettem.
– Mit felejtettél el? – kérdezte a rendőr.
– Hát azt, hogy nem kellett volna elárulnom, hogy hiába mondtam neki, pedig megmondtam, csak hát hiába, hogy ne nyúljon a golyóhoz a tetőn, mert az bűnjel.
Ron egy drug-store-ban érte utol Loeyt. A nő a pultnál ült, és a forró csokoládéról kanalazgatta a tejszínhabot. A férfi odaült mellé, és egy széttépett levél darabjait mutatta fel.
– Azt hiszem, itt van minden darab; úgy gondolom, az anyjának meg kell kapnia.
– Felejtsük el, hogy egyáltalán olvastuk, Ron. Hogy egyáltalán megtaláltuk.
– Hogyan?! Egyszerűen verjük ki a fejünkből? Miért próbáljunk valamit elfelejteni, ami lehet, hogy tréfa, és annál jobban sikerül, minél komolyabban vesszük? És az is lehet, hogy a férfi, aki írta, az igazat írta, de talán még nem ölte meg magát! Erre is gondoltam. Talán épp most készül rá, hogy ma éjjel vagy holnap reggel végez magával, és ez a levél kiesett a zsebéből. Ha telefonálunk a rendőrségre, még megakadályozhatjuk. Úgy értem, ha mégse tréfa.
– Nem tréfa.
A felszolgáló megkérdezte:
– Jól hallottam, egy öngyilkos leveléről beszélnek?
– Nem az enyém és nem is a hölgyé. Az is lehet, hogy senkié. Nem tudunk semmi biztosat. Ha van itt telefon, fölhívnánk a rendőrséget.
– Menjenek át a hátsó ajtón a hotel előcsarnokába. Ott van egy csomó telefon, mind működik. A mi telefonjainkat tönkretették, szétverték.

– Egy férfi, de azt látnod kellett volna! – mesélte Anna a női alkalmazottak mosdójában. – A szobában szörnyű felfordulás, az arca csupa vér, a fején oldalt egy lyuk, a fél füle letépve, mintha megrágták volna. Ránéztem és elrohantam. Mr. Randallnek hívják.

– Randall? – kérdezte egy gépírónő a könyvelésről. – Nem láttam a számláját. Mennyi a szobaszáma?

– Ezernégyszázhárom. És egy ilyen tiszta, rendes ember! Két napja van itt, ugyan egyszer se láttam, de mindig nagy borravalót adott. Egyszer a külön törülközőkért. Kikiabált a hálószobából, hogy szeret fürdeni. Másodszor meg a poharakért és a jégért, amit a whiskyjéhez hoztam. És még egyszer is adott, most jut eszembe. Mikor is? Felhívta a szobaszervizt, hogy vigyenek fel neki két pehelypárnát, és ezért is adott borravalót. Ott hagyta a pénzt, ahol az üres whiskyspoharak álltak.

– Valamire mindig kíváncsi voltam. Azt nem értem, hogy ti, szobalányok, honnan tudjátok biztosan, amikor takarítotok, hogy az elöl hagyott aprópénz borravaló vagy csak véletlenül maradt elöl?

– Sosem tudjuk biztosan. De ha a mi szakmánkban boldogulni akar valaki, akkor úgy kell vennie, hogy minden elöl heverő aprópénzt nekünk szánnak, kivéve az ágyon és az öltözőasztalon lévőt. Ha például egy kupac aprópénz van valahová kitéve, és nem sokkal több, mondjuk, napi egy dollárnál, hanem kábé ötven cent és egy dolcsi között van. De egy-két centhez nem nyúlunk. Az biztos véletlenül maradt elöl, mert egy-két centet nem szoktak borravalónak adni.

Lassan, *óvatosan,* FINOMAN; könyörgött magában Mr. Randall, mikor a hordágyra emelték. Azt szerette volna mondani, hogy durván nyúlnak a fejéhez, a hordágy pedig döcögve gurul.

– Óvatosan vagy meghalok – szólalt meg végül.

– Mit terveznek vacsorára? – kérdezte Mr. Singerton.

– Ahogy szoktuk, kotyvasztok valamit Warrennak és magamnak.

– Nem volna kedve velem vacsorázni? Lehet, hogy furcsán hangzik, ahogy most hirtelen összejöttünk, de én már többször is láttam magát a lépcsőn.

– Én is magát. Biztos éjjel szokott dolgozni, mert mindig nappal látom.

– Műszaki leírásokat készítek, ezt itthon is tudom csinálni, és aztán leadom a megadott határidőre.

– Ha az ember otthon dolgozik, és jól keres, az a legklaszszabb a világon. Csinálnám én is boldogan, de az íráshoz nem értek. Egy levelet persze meg tudok írni. Naplót is vezetek Warren születése óta, igaz, rendszertelenül.

– A naplókban az a legrosszabb, hogy nem kukucskálhatok beléjük. Minden-lében-kanál típus vagyok.

– A golyót is biztos azért vette fel, pedig Warren figyelmeztette, hogy nem volna szabad.

– Én tudtam, hogy baj lesz belőle – szólt Warren.

– Ha van kedve beugrani velem a városba – mondta Singerton –, hatkor fölszaladnék magáért.

– Butaság – mondta a nő –, még ha én laknék maga alatt, akkor oké, hogy beugrik értem, de így, hogy én lakom feljebb... Amint elkészültem, beszólok magáért.

– De hát ez nem volna illő – mondta a férfi.

– Először egy autó tetején pillantottam meg – mondta Ron a telefonba –, ott volt rajta. Most egy kicsit össze van tépődve, de megvan minden darabja, és ragasztószalag segítségével össze lehet állítani úgy, hogy olvasható legyen. A barátnőm egyszerűen nem akart hinni a levélnek. Meghalt az illető?

– Úgy hallottuk, hogy él – válaszolt a detektív –, maradjon ott, odaküldök egy embert a levélért.

– Még életben van – mondta Ron Loeynak. – Főbe lőtte magát. Érdekelne, milyen fegyvert használt.

A nő hirtelen felkapta a levél darabjait, melyeket Ron a

pulton próbált összeállítani, és kirohant a drug-store-ból. Ron utánaszaladt. – Megőrültél? Azt akarod, hogy mindketten börtönbe kerüljünk? A hekusok felírták a nevem. Útban vannak a levélért. Hozd vissza! A mindenedet! – De a nő beugrott egy taxiba, és egyenként szórta ki a kocsi ablakán a levéldarabokat, ahogy a taxi elhajtott.

– Isten vele, Mr. Randall – mondta a segédorvos a mentőautóban, miközben letakarta Mr. Randall arcát egy lepedővel.

– Igazad volt, Bonnie – vette le Andrea a fülhallgatót –, most telefonáltak a portáról, hogy keressem meg a tizennegyedik emeleti szobaszervizt; ki kell takarítani az ezernégyszázhármast. Mr. Randall szobája. Öngyilkos lett.

Bonnie lehunyta a szemét. Nem szólt, csak könnyezett, végül azt mondta: – Tudtam. Az a lélegzés nem volt természetes. Nem olyan volt, mintha valaki aludna vagy közösülne. Nem lehetett kutya, macska vagy bármi ilyesmi. Úgy hangzott, mint mikor egy ember haldoklik.

Utánozta a hangokat, amiket a telefonban hallott:

– Ilyen volt.

– Nekem ez még mindig úgy hangzik, mint a közösülés – mondta Andrea. Tárcsázta a tizennegyedik emeleti szobaszervizt, és Annát kérte a telefonhoz.

– Anna, itt Andrea beszél. Mr. Hire arra kér, menj fel az ezernégyszázhármasba, és takarítsd ki a szobát. Nagyon sajnálom, drágám, de öngyilkosság történt ott...

Anna visszaakasztotta a kagylót. Andrea újrahívta.

– Anna, rosszul lettél attól, amit mondtam? Tudod, Mr. Hire azonnal ki akarja takaríttatni azt a szobát. Ő is próbált elérni téged, de nem voltál bent. Kiszáll a rendőrség, ezért Mr. Hire arra kér, hogy szépen takarítsd ki. A tizennegyedik a te szinted, ugye?

Egy rendőr épp a két levelet nézegette, mikor a szobalány belépett. Az egyik címzés: „Mrs. Sarah Randallnek, volt feleségemnek."

A rendőr olvasni kezdte:

„Nem akarok semmi rosszat mondani neked, Sarah, de semmi kedveset se. Rád bízom, hogyan közlöd a gyerekekkel, hogy meghaltam. Mondd el, ahogy akarod. Engem ez már nem érdekel. A szavakhoz mindig értettél. Tudom, ronda dolog ilyen levelet írni. Egyáltalán, írni erről. Nem sok pénzem maradt, azon kívül csak néhány vitatható részvénypapír meg biztosítási kötvények. Persze ez mind a tied és a gyerekeké. És minden más is, ami most hirtelen nem jut eszembe, például a kocsi. Itt van a hotelgarázsban a nevemen. Ha jól emlékszem, a parkolóhely száma: L sor, 16-os hely. És minden a tiéd a régi lakásunkban is, ami lehet, hogy több gondot fog okozni, mikor túladsz rajta, mint amennyit ér. Mindig szerettelek. Sajnálom, hogy a halálommal bajt okozok neked, és azt is sajnálom, hogy szegénységben hagylak itt, mivel most megszűnnek a havi pénzjuttatásaim. Ami a gyerekek szégyenérzetét (vagy szomorúságát), vagy későbbi életük során azt a felismerésüket illeti, hogy bennük egy tébolyodott vére folyik, hacsak - amit remélek - nem a tied a domináló: ez is szörnyen lehangol. Rajongok értük. Imádkozom, hogy kapjanak egy normálisabb apát. Szeretettel, Eugene."

A másik levél a barátjához szólt: „Értesítettem Sarah-t, hogy minden, amim van, készpénz, részvények, biztosítási kötvények és ingóságok, az övé, tegyen velük, amit jónak lát. Bankom a City Central. Így fejből nem tudom sem a takarék-, sem a csekkszámlám számát, de biztos vagyok benne, hogy a banktisztviselő minden további nélkül a rendelkezésedre bocsátja. A megtakarított pénzem összesen 150 dollár, a csekkszámla egyenlege ennek a kétszerese lehet. A múlt héten nem vezettem nyilvántartást, de biztos vagyok benne, hogy az összeg megközelíti a 300 dollárt. A kocsit két hónappal ezelőtt kifizettem, és a biztosítási kötvény szerinti értéke 425 dollár. A hotelgarázsban található: L sor, 16-os hely. A hotel, valószínűleg tudod, a Continental. Gondolom, ezen-

nel hatalmas örökségem végrehajtójává tettelek. Sajnálom, hogy ezzel terhellek, Harris. Minden jót neked, Whitneynak és a gyerekeknek. Milyen szép volt az élet és milyen egyszerű, mikor még minden jól ment, de azt hiszem, te lennél a legutolsó ember a világon, aki tőlem magyarázatot kér, vagy mi tobb, kovetel, így van? Hálás vagyok a barátságunk sok évéért, és sajnálom, hogy most minden megszakad. Gene."

– A szoba a rendelkezésére áll, kisasszony – szólt az egyik rendőr, és ezzel távoztak.

– Miért pont én? – kérdezte Anna az ures szobában. – Annyi ember kozul miért én? Miért nem például a tizenkettedik emeleti lány? Miért nem őt kuldik ide erre a munkára? Pont azt kérik meg, aki látta azt a szegény embert?! Annak a lánynak csak egy emelettel kéne feljebb ugrania, és mindig azt mondta, hogy erős gyomra van, és neki nem is kellett látnia azt a szerencsétlent. Azt a buta embert, aki csak úgy agyonlőtte magát, és most mindenkinek, aki valahogy kapcsolatban volt vele, gondot, szívfájdalmat és pluszmunkát okoz. Fol kell takarítani utána. Mindig az ilyenek után kell takarítanom. Hál' istennek, ezen az emeleten idáig még nem volt ongyilkosság. Egy ablakot is kilőtt. Kész őrulet.

A szobalány felhívta a hotel karbantartó műhelyét.

– Fol tudnának kuldeni egy uvegest, hogy megcsináljon egy ablakot az ezernégyszázhármasban? Siessenek, kérem.

Felírta egy listára: „Új hamutartó, új lámpa."

Ezeket konnyen beszerezheti a raktárból. Összesoporte a kitort ablakuveg darabjait és a porcelánt, majd beleontotte a tisztítószeres kocsiján lévő szemeteskannába. De mi legyen a vérrel?

– Te lelketlen ember. Mit tegyek, hogy eltuntessem a véred? Szappan és víz itt nem segít. A vérfolt túl sokáig volt a szőnyegen. Meg se próbálom, ide valami más kell, hogy eltuntesse.

Folhívta Mr. Hire-t.

– Kérem, Mr. Hire. Andrea szólt, hogy on azt uzeni,

takarítsam ki az ezernégyszázhármast. Ezt a szobát én nem tudom kitakarítani. Nem is tudok ebben a szobában maradni. Elég csak arra a szerencsétlenre gondolnom, ahogy ott feküdt. Először én pillantottam meg a detektívvel és Mr. Reece-szel. Teljesen belebetegedtem. Váltson le, kérem. Szóljon Harrietnek, aki a tizenkettediken dolgozik, vagy annak az új lánynak a tizenötödiken. Csak fölugranak vagy lejönnek liften, és használhatják az én tisztítószeres kocsimat. Én azt se tudom, hogy kell egy odaszáradt vérfoltot eltüntetni. Lehet, hogy pocsék szobalány vagyok, Mr. Hire, de soha nem bírtam a vért. Még a saját vérem látványától is beteg leszek. A kislányomat is alig tudom ellátni, ha megsérül, és vérezni kezd. Kérem, Mr. Hire, váltson le engem! Képtelen vagyok megcsinálni.

Knisch Gábor fordítása

VOLKER EBERSBACH

NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG

A küldetés

Valamikor réges-régen, midőn Tahuantiszuju, azaz a „Négy Földrész" felett a nagy inka fejedelem, Tupak Jupanki uralkodott, élt Tumbezben, az újonnan meghódított északi, tenger melléki városban egy előkelő uraság. Noha az inka törvények értelmében mindenki egyenlő, ő mégis megőrizhette rangját. Ereje megfeszítésével munkálkodott a település felvirágoztatásán, s erről aprólékosan tájékoztatták a fővárost is. Egy napon üzenetet kapott: induljon rögvest Kuzkóba, s a nagy hadiúton szélsebesen haladva érje el mielőbb a fővárost. Látni kívánja egy fölöttébb magas állású személyiség, talán maga az inka. Az útvonal előre meg nem határozott pontján papi küldöttség fogja várni, tőlük kap majd felvilágosítást a találkozó céljáról.

Kiadós útravalóval bocsátotta el a futárt, s félrevonult a ház egyik távoli sarkába; gondolkodással, tervezgetéssel, töprengéssel töltötte itt általában az időt. Még egyszer végigtapogatta a futártól kapott kipu zsinórjain a csomókat, mert szeretett volna pontosabb képet kapni az adatokról. Ám bármennyire hunyorgott, bármennyire összpontosította is figyelmét a hírekre, akárhányszor tapogatta végig a csomókat, ellenőrizte a zsinórok színét, nem talált egyértelmű magyarázatot, csak annyit hámozott ki, hogy haladéktalanul indulnia kell, s hogy az úticél Kuzkó. Az érte küldő személyről sem tudott meg egyebet, mint hogy engedelmeskedni tartozik neki, akárha az inka lenne, sőt a zsinórjelek olyany-

nyira homályban hagyták a parancs eredetét, hogy az akár az inka legfelségesebb személyétől is származhatott. Mert miként a vallási ünnepeken s az év kiemelkedő eseményein csak rövid pillanatokra mutatkozott a nép előtt az istenhez hasonlatos uralkodó, úgy rejtőzött el parancsaival is a hivatalnokok légiója mögött, akiknek éppúgy engedelmeskedett mindenki, miképpen emezek is engedelmességgel tartoztak az inkának; jó és balsorsuk, életük és haláluk éppúgy az inkától függött, mint ahogyan a nép gyermekeinek sorsa meg az ő kezükben volt.

Izgalomba hozta a meghívottat az a hír is, hogy utazásáról sosem fog hazatérni, a szolgákon kívül mégsem kísérheti el senki, ám tárgyakat tetszés szerint vihet magával. Elmélkedéséből felocsúdva maga köré gyűjtötte fiait, lányait, asszonyait, elküldetett testvéreiért, s házába hívatta legkedvesebb barátait. Megvendégelte őket kukoricasörrel, kukoricalepénnyel, zenészeket hozatott, hogy táncolhassanak, s ha valaki e páratlan és pazar lakoma oka felől érdeklődött, türelemre intette. Többször is magára hagyta a társaságot, mert meg akart győződni róla, hogy pontosan betartják-e utasításait a szolgák, akik a lámák felmálházásával foglalatoskodtak az udvar félhomályában. A kipu felhatalmazta, hogy szükség szerint foglaljon le hajcsárostul lámát, ruhaneműt, mindenféle felszerelést, élelmet, s mert az utazás – úgymond – több hétig tart, és igen gyéren lakott tájakon vezet át, jól teszi a meghívott, ha ügyel rá: legyen bőséges a készlet mindenből, amire neki és a kíséretnek szüksége van.

Figyelte a csomagolást, s homlokát a falnak támasztva könnyeit törölgette. Mikor néhány éve leigázták Tumbezt, a város elöljárójához hasonlóan ő is meghódolt az inka hadvezérének, ezért sok mindenét megtarthatta, majd pedig fontos igazgatási feladatokra kapott megbízást az elöljárótól, akit a kuzkói hatóságok megerősítettek tisztségében. Most tehát arra következtetett: vége a vidéki hivatalnokoskodásnak, valamilyen magasabb tisztségre szemelhették ki, s ezért

kell felégetni maga mögött minden hidat, hogy kizárólag az inkát szolgálja. A vendégek között jelenlévő elöljáró, egyetlen bizalmasa is osztotta véleményét. A küldetésre készülődve még becsomagoltatott egyet s mást, ami különösen a szívéhez nőtt, s mert fogytán volt a málhás állat, az inka nevében megparancsolta, hogy hozzanak kukoricát a közraktárból, és cseréljék be a külvárosban lámára. S ami csak eszébe jutott, becsomagoltatta az útra, hogy a tárgyak kárpótolják az emberekért, akiktől – ámbár őket mindennél jobban szerette – el kellett válnia.

Hajnalodott. Az udvaron hatalmas lámakaraván várakozott az indulásra. Nemcsak a legértékesebb kincseket rakták az állatokra, hanem élelmet is az uraságnak és a szolganépnek, s természetesen takarmányt, mert kopár és barátságtalan tájakon, hómezőkön, hágókon, kavicsos hegyoldalakon és meredek szirteken vezet majd az út. S minél több holmi összekészítésére adott parancsot az uraság, annál több lámát kellett szerezni, annál több abrakra s így még több hajcsárra és elemózsiára volt szükség, ami tovább növelte a lámák számát, s ezek egy részére megint csak abrak került. Rengeteg málhás állatra volt szükség, mert a terhet egyenletesen kellett elosztani, hiszen a láma lefekszik és elpusztul, ha túlságosan sok terhet raknak rá.

A meghívott jószágfelügyelője, valóságos számológépművész, aki villámgyorsan tudott kiput csomózni és olvasni, határtalan türelemmel teljesítette az uraság összes utólagos kívánságát; utoljára pedig számítások tömkelegét végezte el, egyenletet állított fel az utazási napok és az ételadagok között, s mivel ismerte a nagy hadiút menti tambókat, azaz pihenőhelyeket, ahol lehetőség nyílik a készletek feltöltésére, pontosan meghatározta a becserélendő tárgyak számát és értékét, nehogy fennakadás legyen az ellátásban. A karaván zárt egészet alkotott, hasonlóan a Tumbezből a guanószigetekre vitorlázó balsafa hajókhoz, amelyek trágyát szállítanak a kukorica- és krumpliföldekre. Minthogy a karaván oly szöve-

vényes rendszert alkotott, útra kellett kelnie a jószágfelügyelőnek is; megtehette, hiszen a szolgák közé tartozott, s mindenkinél fontosabb volt, a legkevésbé nélkülözhető az uraság számára. A számolóművész családja – amely alig élvezett némi kiváltságot és védelmet – otthon maradt. Igaz, egy állandó háztartáshoz képest sokkal több veszélynek van kitéve, és kevésbé nélkülözheti az előrelátó vezetőt a mozgó karaván. Ez a művészi érzékkel létrehozott rendszer, élén urával – akárha az inkával – úgyszólván bolygó államocskát alkotott, s a jószágfelügyelő tévedhetetlen kormányzásának kellett megbirkóznia minden előre nem látható eseménnyel. Ha összecsuklik egy láma, megbetegszik egy szolgáló, rablók fosztják ki a pihenőhelyet vagy a karaván magát, ha az utat kőomlás zárja el, vagy kerülőre kényszerülnek egy földcsuszamlás miatt – ki lenne képes a karaván háztartását újjászervezni, ha nem a jószágfelügyelő?

Az inka iránti engedelmességtől vezérelve a meghívottnak végül sikerült úrrá lennie búskomorságán – hiszen családjától, barátaitól nem egykönnyen válik meg senki –; legyőzte csüggedését is, ami az előtte álló, bizonytalan végű utazás miatt vett erőt rajta. Visszament a vendégek közé, csendre intette a zenészeket, és mindenki ámulatára közölte az előző nap kapott hírt: hogy örökre el kell búcsúznia tőlük. – Az inkától kapunk minden parancsot, vagy azoktól, akiknek éppúgy engedelmességgel tartozunk, mint az inkának. Megmásíthatatlan, rendkívül szigorú parancsok ezek, de minthogy isteni eredetűek, nem szorulnak további indoklásra – mondotta. – Csak ritka mivoltuk teszi elviselhetővé őket. Efféle parancsot csak egyszer kapunk az életben, s jómagam errefelé csak egyvalakit ismertem, aki ehhez hasonló parancsot kapott. Maradjatok jókedvűek, és ne búslakodjatok miattam. Hiszen életben maradok, nincs okotok a bánatra. Amit itt hagyok, a tiétek. Szeretném emlékezetemben megőrizni a nevető arcát mindazoknak, akik a legközelebb állnak hozzám. Aki közületek könnyet ejt, szembeszáll az inka akaratával, és halállal lakol.

Férfiak, nők, lányok és ifjak, a társaság minden tagja megdermedt, akár az Andok gleccserei, arcuk a gleccserek jégbarlangjaihoz hasonlatos, zöldes fényben játszott. Amikor rápillantott legkedvesebb asszonyára, a meghívott elégedetten állapította meg, hogy arcvonásai a helyzethez illően fegyelmezettek. A másik asszony sietve vezette ki a gyerekeket, mielőtt még felfognák a hallottakat. Aki viszont mindennél jobban szerette őt, s akinek mindeddig figyelmet sem szentelt, harmadik asszonya most hangos zokogásával vonta magára a tekinteteket. Az asztalnál ülők helytelenítőleg csettintgettek nyelvükkel.

Miközben az egyik hű szolga készségesen leszúrta a zokogó asszonyt, hogy ne zavarja a búcsú pillanatát, a meghívott a földre vetette magát a ház teraszán, szemközt a lemenő nap sugaraival, s így imádkozott:

Ó, mindenható Inti,
ki fényt és életet
adsz a világnak,
ki fennen ragyogsz
megvilágosultak és dőrék,
magasztosak és alacsonyrendűek,
kiválasztottak és eltaszítottak felett!

Ki méltatlan szemmel tekint Reád,
azt nem vakítja el fényed,
ám sosem ismerhet meg teljes valódban.
Ki tiszta szemmel tekint Reád,
az megvakul,
ámde mégis megtalál.

Az ima a Napistent szólította és fiát, akiben testet öltve a földre szállt; a meghívott az inkához imádkozott a porba hulltan, aki őt magához szólította. Hogy különbözik-e egymástól isten és fia, az örök titok maradt. A várost elfoglaló

hódítókkal papok is jöttek, s ők egységként fogták föl az Inti-Inka kettősséget, mert úgy érveltek: egyvalaminek kétszer kell előfordulnia ahhoz, hogy azonos lehessen önmagával. Magasztossága, hatalma, szigora és kegyessége okán az inka hasonlatos a Naphoz, hirdették. Az isteni uralkodó szeme mindenkit lát, folyvást ellenőrzi, miként teljesülnek parancsai, hogyan valósul meg akarata. Az engedelmesség a parancsolatokat híven követi, s minél hívebben, annál közelebb jut az alattvaló a parancsadóhoz. Minthogy azonban a távolság még így is mérhetetlenül nagy marad közöttük, a buzgólkodóknak segítségére siet az istenként tisztelt uralkodó kegyessége, vagyis a legkiválóbbak számára, akik minden megpróbáltatást kiállnak, nem elérhetetlen az üdvözülés.

Ilyen szellemben értelmezte a meghívott a kipunak azt a közlését is, hogy papokból álló küldöttséggel fog találkozni, s tőlük kap majd felvilágosítást utazása céljáról. Ez megvigasztalta, hiszen így nem kell bizonytalanságban megtennie legalább az út egy részét, hiszen nyilván elindultak már Tumbez felé az inka papjai, a kegyesség sáfárai. Ő viszont fejébe vette, hogy a lehető leggyorsabban fog haladni; nem csupán azért, mert így rendeli a kipu, hanem elsősorban azért, hogy magára ne vonja a követek és megbízójuk haragját a késlekedéssel, ami miatt kénytelenek lennének rangjukhoz méltatlanul messzire távolodni Kuzkótól. Ám ez a sietség megnövelte azt az útszakaszt, amelyet kétségek között hányódva kellett megtennie, sőt a becsvágy azt a kívánságot ébresztette a meghívottban, hogy a küldetés célját homályban hagyó táv legyen lehetőleg minél hosszabb. Voltaképpen az lenne a legelőnyösebb, ha a papok küldöttségével már csak akkor találkozna, amikor kilépnek a kuzkói városkapun. Ám ehhez szinte elérhetetlen sebességgel kellene száguldania, s a követeknek elképzelhetetlenül lassan cammogniuk. Ez az ellentmondás igen szemléletesen támasztotta alá a papok tanítását, vagyis hogy egyrészt az isteni uralkodó kegyelme annál jelentékenyebb, minél méltatlanabb rá az ember, más-

részt az uralkodó haragja azáltal enyhíthető, hogy kevésbé szorulunk rá a kegyelemre. Hiszen aki kiállja a szigort, biztos lehet a kegyelemben; aki viszont részesül a kegyelemből, tarthat a haragtól. A közönséges, mocskos nép imádott uralkodójától, mint jóindulatú apától várok kegyességet; az inka viszont kérlelhetetlen szigorúsággal tette próbára akaratának végrehajtóit. Az utazás tehát a meghívott számára próbatételt is jelentett. A papok küldöttsége feltehetőleg a lehető leggyorsabban halad előre, és titkos hírnökök útján szerez értesüléseket a másik fél sebességéről. Talán előre meg is határozták már a találkozó helyét, hogy minél jobban megszégyeníthessék. De minek akkor az igyekezet, ha a remény morzsáját sem hagyták meg neki? Minderre nem talált magyarázatot a meghívott, de jobbnak látta, ha úgy tesz, mintha joggal reménykedhetne.

Ezen töprengett gyaloghintójában, a lámakaraván élén, amikor elérkeztek a hegylánc lábánál húzódó dombokhoz. Az utazás első napja minden különösebb esemény nélkül múlt el. Csak csekély számú gyalogossal, valamint különféle hosszúságú lámakaravánokkal találkoztak. Ezek krumplit, kokalevelet és jégtömböket vittek a hegyekből a tengerpartra. Halat, guanót és gyümölcsöt szállító, a hegyek felé igyekvő karavánok mellett is elhaladtak. Az út itt még eléggé széles volt, gyaloghintók és karavánok minden baj nélkül találkozhattak, kikerülhették egymást. Olykor-olykor termetes, izzadt testű futárokat lehetett látni; hosszú, gyors és egyenletes futólépésben, kimért karmozgással tűntek el vagy bukkantak fel a dombhajlatban, s övükben különféle kipukat vittek. Előfordult, hogy egy hegyszorosnál óra hosszat is várakoznia kellett karavánjával a meghívottnak, engedve az erőszakos fellépésű hírnököknek, míg a szomszédos tartomány elöljáróját tarka madártollakkal díszített, pompás gyaloghintójában tovacipelték mellette. Dél körül a meghívott elküldte szolgáját, az egyik futárt, hogy szerezzen szállást a legközelebbi pihenőhelyen. Az izmosabbik futár éjszakára kapott megbí-

zást, neki a következő pihenőhelyet kellett elérnie; jelenteni a másnapi érkezést s onnan egy másik hírnököt útnak indítani a harmadnapi szálláshelyre, és így tovább.

Egyre magasabbra kapaszkodtak a következő napokon. A meghívott óránként hozatott újabb takarókat gyaloghintójába, mert minél feljebb értek a meredek lejtőkön, annál hűvösebb lett. Nem győzte figyelmeztetni a szolgákat, hordszékvivőket és hajcsárokat, hogy vegyenek föl meleg holmit, sőt estefelé azt is megengedte, hogy fejükre gyapjúsapkát húzzanak, mert mielőtt még elérték volna a megrendelt éjszakai szállást, kiadós jégeső zúdult rájuk.

Aznap este, midőn átázva didergett az egész szolgahad, úgy adódott, hogy az előreküldött futárnak nem sikerült egyetlen hálóhelyet sem lefoglalnia a pihenőhelyen, mert a ház megtelt egy másik utas kíséretével, s mivel neki több fokozattal rangosabb kipuja volt, a ház kiürítéséről szó sem lehetett. A kipu rangját ugyanis nem a feladó szabta meg, hanem a címzett. A pihenőhely elöljárójának azonban sürgős szüksége volt lámákra, így hát a karaván néhány málhás állata fejében sátrakat bocsátott a meghívott rendelkezésére, aki kíséretével így a szabadban tölthette az éjszakát. Az elöljárónak azonban a málhák nem kellettek, legföljebb ha a meghívott kegyeskedik megválni néhány rakomány elemózsiától és abraktól, amit viszont – úgymond – senki sem kívánhat tőle ezen a zord, sziklás tájon. A jószágfelügyelő le is beszélte erről, mondván: az elemózsiától és takarmánytól függ az utazás folytatása. Akkor már az is jobb, ha az uraság ezentúl nem naponta, hanem kétnaponta vált öltözetet, ekképpen ugyanis pontosan annyi málháról mondhat le, mint amennyi lámát átengedtek a sátrakért.

A meghívott beleegyezett mindenbe, ámbár csak fogcsikorgatva, és megjegyezte a pihenőhely elöljárójának nevét, hogy majd igen keményen bepanaszolhassa. Mert nemcsak tekintélyes számú értékes ruhadarabtól kellett megválnia minden ellenszolgáltatás nélkül – távozását követően az elöl-

járó nyilván elkótyavetyéli majd őket az átutazóknak –, hanem a fagyoskodással töltött éjszaka után a sátrakat is itt kell hagynia (ugyancsak ellenérték nélkül), mert épp a becserélt lámák hiányoznak a sátrak szállításához.

Embert, állatot egyaránt próbára tett a kemény éjszaka. A sátrak védelmet nyújtottak ugyan az esőtől, de a hidegtől nem, a szél mindenütt talált rést a kopottas szövedéken. Másnapra több szolga megbetegedett, mire a jószágfelügyelő azt tanácsolta, hogy megfelelő számú málhás állattal, takarmánnyal és élelemmel hagyják őket hátra, hogy visszaindulhassanak, ha állapotuk javul. A meghívott ezt a veszteséget is fegyelmezetten vette tudomásul, ámbár a jószágfelügyelő számvetése szerint néhány ínyencfalatját kénytelen lesz nélkülözni az út hátralévő szakaszán.

Bosszankodott ugyan a karaván háztartásában keletkezett zűrzavar miatt, de felülkerekedett benne a becsvágy, hogy semmiképpen se haladjon lassabban. Tudniillik akár gyorsan, akár lassan közeledik a papok küldöttsége, a meghívott leginkább azzal csökkentheti a bizonytalanság és nélkülözés napjait, hogy növeli a sebességet. A keserű veszteségek felett napirendre tért, mert azzal nyugtatgatta magát, hogy önnön sértetlensége hasonlíthatatlanul fontosabb mindennél. Őt hívatták, és nem a szolgákat vagy a lámákat.

Ám másnap, midőn három lámája rosszul lépett, s málhástul a szakadékba zuhant, haragra gerjedt, mert jól ismerte az állatok tévedhetetlen ösztönét. Tudta, hogy a hajcsárok figyelmetlensége okozta a balesetet, hiába magyarázták, hogy szerencsétlenség történt. Hiába hozta fel mentségükre a jószágfelügyelő, hogy fáradtak az állatok, elgyengültek a hajtók, hisz az utolsó napokban ugyancsak sürgetett mindenkit az uraság. Válaszul fenyegetően felemelte a kiput, és ráordított a jószágfelügyelőre: az inka akarata, hogy siessenek! S mert a lámák az elemózsiás iszákokkal együtt zuhantak le, megparancsolta, hogy hajítsák a figyelmetlen hajtókat az állatok és saját fejadagjuk után a szakadékba.

Így is történt. A meghívott elégedetten állapította meg, hogy a veszteség után gyorsabban halad a karaván, s a szeme se rebbent, amikor öt szolgáját kőomlás zúzta halálra egy pillanat alatt, sőt elrendelte, hogy részesítsék kegyelemdöfésben az életben maradt, lesántult szolgát. A kíséret további zsugorodása miatt azonban maga is kénytelen volt ezentúl étkezés, öltözködés és vetkőzés közben elvégezni néhány mozdulatot. Megkönnyebbülve tapasztalta, hogy mindez változatosságot hoz napjaiba. S midőn a hordszékvivők egyik csapata nyomtalanul eltűnt egy éjszaka; hogy kímélje a megmaradottakat, a meredekebb emelkedőket gyalogszerrel tette meg ezután, s még élvezte is a mozgás pezsdítő és frissítő hatását. Nemegyszer tett meg a szükségesnél hosszabb szakaszt is a saját lábán, mert irtózott a hordszék fojtogató levegőjétől.

Minél közelebb ért Kuzkóhoz, a fővároshoz, annál inkább megcsappant a karaván. Ítéletidő tört rájuk, az esőzések nyomán bekövetkező földcsuszamlás a szeme előtt nyelt el csomagostul, hajcsárostul több lámát. Napokig vártak a száraz időre, majd kerülőkkel folytatták az utat, s mert szűkében voltak az abraknak, néhány málhás állat annyira elgyengült, hogy többé nem vehették hasznát. Kínzó éhüket csillapítandó a szolgák az éj leple alatt leölték az egyiket, ám mindahányan belehaltak a lakomába. Újabb lámák és hajcsárok pusztultak el egy sebes sodrású, az esőzések után agyagos vízzel duzzadt hegyi folyó gázlójában. Állat, málha, szolga olykor egyszerre veszett oda, úgyhogy a jószágfelügyelő este csaknem kiegyensúlyozott háztartásról tehetett jelentést. De ez csak ritkán fordult elő. S mivel már alig kapott dicséretet, és nem ehetett a meghívottal egy tálból – az ő eledele is egyre kevésbé különbözött a szolgákétól –, a jószágfelügyelő engedett az egyik pihenőhelyi elöljáró csábításának, s éjnek évadján a karaván tekintélyes részével együtt kereket oldott.

Ez a végsőkig elkeserítette a meghívottat, hiszen nem volt elegendő hordszékvivője, nem ügyelt senki a háztartásra,

amely – igaz – időközben meglehetősen összezsugorodott, úgyhogy maga a meghívott is eligazodott rajta: nem lehetett azt már semmiféle számítgatással egyenesbe hozni. De napestig gyalogolni, a hajcsárokat ösztökélni, esténként összeszámlálni a lámákat, a málhát őrizni – ha kell, ha nem –, mindez együtt sok volt az uraságnak.

A szembejövők mindenesetre azzal vigasztalták, hogy néhány nap, és eléri a fővárost. A táj termékenyebb lett, sűrűbben lakott, az út forgalmasabb, az időjárás barátságosabb. Azonban, mint a meghívott bosszankodva észlelte, az emberek mind barátságtalanabbak lettek. Szakadozott öltözete, melynek cserélésére már napok óta nem volt alkalma, szégyenletesen elütött a szembejövők pompájától. Mind gőgösebben pillantottak rá az emberek, sőt szolgáik is mind szemtelenebbül viselkedtek, eszük ágában sem volt kitérni a szedett-vedett kíséret elől, sőt csaknem feltaszították magát az uraságot is, s elhaladtukban csúfolódó megjegyzéseket tettek.

A meghívott egyre türelmetlenebbül várta a papok felmentő küldöttségét, hiszen jövetelükre ígéretet kapott. Minden útkanyarulattól a találkozást remélte. Elképzelte, milyen pompás ruházatú követek kegyeskednek fogadni, hogyan mentegetőznek majd az okozott kényelmetlenségek miatt, s mennyi jótéteményben lesz része. A találkozás egyre csak váratott magára, s ebből arra következtetett, hogy a papok nyilván szokatlanul lassú, kimért és méltóságteljes léptekkel közelednek. Egyre ellenállhatatlanabbul tört rá a kíváncsiság, hogy kifaggassa az utazókat, láttak-e efféle csapatot. Ám inkább lemondott róla, mert attól félt, hogy rendetlen öltözéke miatt félreértenék a kérdezősködését, tán még őrizetbe is vennék, hátha rosszat forral az inka követei ellen. Aztán arra gondolt: rábízhatná magát a kipura; az majd igazolja, hogy várják őt. Hevesen dobogott a szíve, midőn engedett a nyelvére toluló kérdésnek. Az első megkérdezett olyan arckifejezéssel vonta fel szemöldökét, amely egyszerre fejezhetett ki

tiszteletet és rémületet is, aztán hallgatásba burkolózva elsomfordált mellőle. Vajon tudott már a magas hivatalról, amely a titokzatos kipu birtokosára vár? A meghívott elhatározta, hogy egyszerűbb halandóktól tudakozódik, parasztoktól, pásztoroktól. De az országúttól jobbra elterülő teraszos földeken kapáló és a mezőkön legeltető emberek nem adhattak felvilágosítást, mert fogalmuk sem volt arról, ami a látómezejükön kívül esett. A meghívott ekkor a szembejövő kereskedőktől próbálta megtudni, amire oly csillapíthatatlanul kíváncsi volt. Ám amikor az egyik szolgálatkész fickót kezelésbe vette, és orra alá dugta a kiput, amaz meg sem hallgatta, hanem rögtön a kipu elcserélését indítványozta, pergő nyelvvel sorolva árukínálatát. Arra haladtában bekapcsolódott valaki más is a beszélgetésbe, megvizsgálta a kiput, aztán félrevonta a kereskedőt, s rejtélyes pillantásokat vetve a meghívottra, lebeszélte a cseréről, mert annak – úgymond – csak rossz vége lehet. A meghívottnak különben esze ágában sem volt megválni a kiputól, s miközben tovább vonult karaván ja szánalmas maradványával, egyre jobban hitte, hogy igen jelentős állami ügyben jutott neki szerep.

Még mindig nem kerültek elő a papok, hogy felvilágosítsák a nélkülözésekben gazdag, annyi kárt okozó utazás céljáról; a meghívott tehát – noha az errefelé ismerős emberek váltig bizonygatták, hogy még az éj beállta előtt szeme elé tárul a főváros – megszólított egy nem éppen bizalomkeltő alakot, akit a távolba vesző úton látott felbukkanni, majd nem sokkal később az árokparton leheveredni a napra. Ez a gyanús fickó sem szentelt különösebb figyelmet a meghívottnak, épp hogy csak rápillantott a rongyaira, a kiéhezett, csüggedt és elcsigázott szolgaszemélyzetre, a néhány felmálházott, loboncos szőrű lámára, aztán szó nélkül eltűnt.

Félóra múlva rablók támadtak a meghívottra egy elhagyott szurdokban. Elhajtották rakományostul a lámákat, az ellenállást tanúsító szolgákat leöldösték. Eleve nyert ügyük volt már csak azért is, mert a lámahajcsároknak a fele szem-

pillantás alatt gazdát cserélt, és a rablókat segítette, akik gyorsan akartak végezni, mert az út kanyarulatából egy közeledő karaván vidám füttyentéseit lehetett hallani. Amikor már majdnem mindenki eltűnt, a rablóvezér egy váratlan mozdulattal leteperte a meghívottat a fűre, lehúzta róla a köntösét, és elszelelt. Meztelenül maradt ott az út szélén, a kiput szorongatva. A rabló babonás félelemmel kerülte a csomózott színes fonalak érintését.

A meghívott egy pillanatig még reménykedett benne, hogy a szurdokba beérő, fegyveresek vezette karaván a papok küldöttségét kíséri. Kész lett volna akár meztelenül, véresen és piszkosan is megmentői lába elé vetni magát s felmutatni az ismertetőjelet, az inkaisten uralkodói hatalmát igazoló csomóírást. Egyelőre egy szikla mögött várakozott. Ám az utazók között nem lelt papot, s szégyellve pőreségét, rejtekhelyén maradt. Azután – keresztül-kasul a mezőkön, az utat azonban lehetőleg szemmel tartva – továbbment a főváros felé. Szerencséje volt, a rablók megkímélték életét, ráadásul nála hagyták a kiput, nem csoda hát, ha újra megszólalt lelkében a kötelesség hívó szava és az eljövendő megbízatás reménye. „Az inka – így vélekedett magában – értékelni fogja majd, hogy ilyen hatalmas áldozatok árán is követtem parancsát. Miért volna szégyen, ha meztelenül, szegényen, piszkosan és megalázottan hullok a porba papjai előtt? Annál többre becsülik majd szolgálatomat."

Ekkor az Andok hólepte csúcsai mögött lenyugvó nap alkonyati sugarainál megpillantotta Kuzkó falait és tetőit, körülvéve zöldellő lapállyal, odafönn az erődítmény ormát, a Naptemplom aranyozott párkányait. A meghívott lehanyatlott a harmatos gyepre, és köszönetet mondott Intinek, a Napistennek. Már nem aggódott amiatt, hogy az elmúlt órákban, mivel letért az útról, esetleg elkerülte a papok küldöttségét. A kapuőrségnek okvetlenül tudnia kell, mi a teendő, ha ő a kipuval igazolja magát. Futni kezdett, keresztül a folyóvölgyben elterülő zöld mezőn, olyan gyorsan fu-

tott, amennyire reszkető lábaitól csak tellett, hogy elérje a főváros kapuját, mielőtt még bezárnák.

Hallotta vére lüktetését, s amint megütötte fülét a város zaja, lélegzetvételnyi időre megállt a falaknál. A kaput pompás öltözetű férfiak hagyták el éppen, fülükben aranycsüngőkkel, jelezve, hogy az inka nemzetséghez tartozó magas állású papok. A meghívott a kiput lóbálva anyaszült meztelen rohant hozzájuk, s elhadarta nevét és szülővárosát. Az előkelő uraságok megismerték, ponchót terítettek rá, közrefogták, hogy az összeverődött és tülekedő nép ne láthassa.

Csak most hallotta meg a meghívott a városfalak felett szállongó ezertorkú jajkiáltást, mialatt fülében még mindig ott dübörgött mezítelen talpa, saját zihálása; szíve hevesen vert, vére pezsegve lüktetett. Dobok tompa pufogása kísérte az embertömeg moraját, fuvolák és sípok sivítottak, a lárma visszaverődött a templomok párkányairól, az erődítmény ormairól, s a visszhang tovaszállt a szürkén homályló hegyek felé. Ünnepi öltözetű hordszékvivők vállán egyszerre csak feltűnt a kapuban az inka aranytrónusa. Mereven és a kortól kissé meggörnyedve, a legfinomabb gyapjúból szőtt köntösbe burkolva magasodott a nagy inka, Tupak Jupanki, a menet fölé. Üres tekintetét a lenyugvó nap sugaraitól színesre festett felhőre szegezte. Mozdulatlanul ült trónszékén, imbolyogva a hordozók hullámzó vállán, mereven, mintha fából lenne. A meghívott hirtelen rádöbbent, hogy az inka halott, s az ünnepi menet a frissen bebalzsamozott múmiát kíséri a sírhelyhez, ahol ősei között fog nyugodni a szent sziklabarlang ölén.

Végeláthatatlan sorokban követték a trónszéket a lámák azoknak a holttestével, akiknek megadatott, hogy együtt haljanak meg az isteni uralkodóval. Követték asszonyai, legmeghittebb barátai, leghűségesebb szolgái, mindazok, akik az inka halálának órájában önkezükkel vetettek véget életüknek, hogy a hagyományok szellemében elkísérjék őt a másvilágra. A meghívott még el sem igazodott a látványon,

amikor jobb keze hideg tárgyat érintett. A kiput átvevő pap, alighogy kisilabizálta a csomóírást, egy smaragddal ékesített arany áldozati kést nyomott a kezébe, és a penge hegyét a szívének szegezte. A meghívottnak arra sem volt ideje, hogy szavakba foglalja a nyelvére toluló kérdést. A pap ujjai várakozóan és sürgetően fonódtak az öklére, amely görcsösen szorongatta a kés markolatát. A penge hegye már meg is karcolta mellén a bőrt. Ám a meghívott habozott. Karja ellenállt, eltorzult szája szóra nyílt. Testét lázas remegés rázta.

Térdre zuhant. Kést szorongató öklét még mindig kezében tartotta a fölé hajló pap, s tekintetében döbbent türelmetlenség tükröződött. A meghívott értelmetlen szavakat hörgött. Testén keskeny vércsík kígyózott lefelé. A pap megvetően, szánakozóan húzta el száját. A meghívott úgy látta, mintha vigyorogna. Közben érezte, hogy nyomja a mellébe a kést mind mélyebbre az az idegen kéz.

Toronyi Attila fordítása

ANTONI GARCIA PORTA

SPANYOL-KATALÓNIA

Maratoni halál

Az öcsém már nincs itt. Egyedül maradtam a szobánkban, és jobbára csak unatkozom. Az igazat megvallva, évek óta erre vágytam. Az öcsém csodagyerek, valóságos kis tudós volt. Ehhez kétség sem fér. Sosem pályázott rá, hogy tudósnak mondják, pedig valóban az volt. Az iskolában mindig az első volt, és otthon is csak kutatással foglalkozott. Papa és mama mindig nagyon büszke volt rá. Érthetetlen – mondogatták –, hogy lehet egy ikerpár annyira különböző, mint mi ketten. Ami azt illeti, az öcsém rettentő unalmas alak volt, bár nem kibírhatatlan. Az iskolából együtt jártunk haza, és még véget sem ért az uzsonna, ő máris bezárkózott a laboratóriumba. Most, hogy már elvitték, meg kell szoknom az új helyzetet. Noha, mi tagadás, sohasem voltunk nagyon jóban egymással. Csak a sakk kötött össze bennünket, amiatt pedig sokat bosszankodtam, mert mindig vesztettem, ezért aztán sokszor összerugdostam, így vetve véget a játéknak. Persze fűtött a bosszúvágy. Mindig nagyon egyedül voltam odahaza. Papa és mama most csak sírnak-rínak, bezzeg, amikor még itt volt, csak őkörülötte forgott a világ. Hallottam, mindig azt mondták, hogy biztosan ő örökölte apám minden tehetségét. Papa is nagy koponya, vagyis sok ész szorult belé. Az övé a laboratórium. Papa azt mondja, az az ő legnagyobb baja, hogy nem szerzett valami tudományos címet, pedig kétségtelenül sokkal többet tud, mint azok, akiknek van. Ha valaki ellátogatott hozzánk a rendelésre, mindig bezárkóztak

a laboratóriumba, és végül rendszerint az autodidaktákra terelték a szót. Ez volt a nagy kérdés, és ebben mindig igazat szoktak adni apámnak. A környék legfontosabb gyógyszerészeti laboratóriumának vezetője állandó vendégünk. Mindig azt mondja: ha végzettsége lenne, most rögtön állást kapna tőlem az üzemben. Így aztán papának meg kellett elégedni azzal, hogy egész nap injekciót adjon, amivel a megélhetésünkhöz szükséges pénzt előteremti, és csak szabad idejében kísérletezgessen. Gondolom, amikor látta, hogy az öcsémnek mennyire tetszenek az alagsori berendezések, mindenhez hozzá akarta segíteni, amit ő maga sosem tudott elérni. Hát ezért lehet úgy lesújtva szegény, most, hogy már nincs köztünk a testvérem. Papának és a társadalomnak, azt hiszem, mindig a titulus volt a legnagyobb gondja, mindig napirenden volt köztük ez a kérdés. Nehezteltek egymásra, és ezen nem egykönnyen tudtak úrrá lenni. Talán azért segítette apám az öcsém kísérleteit, hogy híressé tegye a nevünket. Apám bosszúálló, haragos természet, nem tudom, mindig ilyen volt-e, de most ilyen, valószínűleg azért, mert eljártak felette az évek, és mert autodidakta volt, így nem tölthetett be hivatali állást. Igaz, hogy öcsém eredményei megnyugtatták egy kicsit az utóbbi néhány évben. De azért mindig személyes ügyének érezte ezt a dolgot. Már jó néhányszor mondtam, hogy tudós gyerek volt az öcsém, és ez, többek közt, azt is jelenti, hogy a papa gondjai nem kerülték el a figyelmét. Az igazat megvallva a házban senkinek sem kerülték el a figyelmét az efféle dolgok. Sosem voltam olyan nagy tudós, de minden pillanatban tudtam, hogy mi történik körülöttem. Egyszer aztán az öcsémnek meggyűlt a baja a tornatanárával, aki gúnyolódott rajta. Meg kell jegyeznem, hogy az öcsém szinte alkalmatlan volt a sportolásra. Az iskolából hazajövet arról kezdtem beszélni vele, hogy a rangot és hasonló dolgokat illetően a papának is ugyanaz a problémája: az emberi ostobaság az alapkérdés. Nem szólt egy szót sem, de tudtam, hogy egyetért velem. Lassan olyan

megvetést ébresztettem benne a többi ember iránt, amilyet apám érzett. Akkoriban sikerült közelebb férkőznöm hozzá, és a laboratóriumi munka iránt is érdeklődést mutattam. Sokat beszélgettünk, és azon voltam, hogy lehetőleg csak képzeletben rugdossam össze. Így aztán sok munkának lettem a tanúja, sőt a vége felé már segíteni is tudtam neki néhány dologban. Amikor beköszöntött a tél, egyszer csak megjelent a tornatanár a papa rendelőjében; néhány injekciót kért. Elfelejtettem mondani, hogy egy kis tartományi székhelyen lakunk, ahol mindenki mindenkit ismer. Ez az egyik főbűnös, mondtam az öcsémnek. Sejtelmem sincs, mennyi munkájába került, hogy kitenyésszze azt a mikrobát, és olyan félelmetessé tegye. Én mindig mondtam, hogy dühös és bosszúálló természetem van. Nyilván apámtól örököltem, és néha úgy érzem, mintha ebben túlságosan is őrá ütöttem volna. Most, hogy elvitték az öcsémet, már elmondhatom, mert végeredményben már semmi mással nem vádolhatják; ami pedig engem illet, jól ismerem, és tudom, hogy nem fog feljelenteni. Túlságosan önhitt, és büszkébb, mint bárki. Sohasem ismerné el, hogy olyasvalaki, mint én, segítette, vagy rávette volna bármiféle hasonló dologra. Egy hét alatt helyeztük el az említett mikrobát minden fecskendőben, jobban mondva én őrködtem, ő meg elhelyezte. Nemcsak a tornatanár halt meg, az egész környéken elterjedt a járvány. Az öcsém miatt, azt hiszem, jobb, ha nem mondom el, hány halott is volt. Azt hiszem, jobb, ha úgy emlékeznek rá, mint egy okos kisfiúra, aki rossz fát tett a tűzre. Hát ezért vitték el. Most jut eszembe, „maratoni halálnak" hívtuk a mikrobát, mert harminc perc alatt végzett a tengerimalacokkal, amíg azok szüntelenül futkostak a ketrecben. Azt hiszem, a tanár úr valamivel több mint egy óráig húzhatta. Nagy fej volt az öcsém, nyilván most is az, nagyon hasonlíthat a papához, őneki szemüvege van, és iskolába járt, de attól még nevetségesebb. Néhány nap múlva énnekem kellett rábeszélnem, hogy találjon fel egy oltóanyagot. Már csak ez hiányzik hozzá, mondtam neki,

hogy híres légy, bekerülj a lexikonba, meg minden. Ő volt az egyetlen, aki ezt megtehette, mert tudta a járvány okát. Rengeteget dolgoztunk, és végül eredményre jutott. Amikor az öcsém megmutatta a kész szérumot, apám balgán lépre ment. Persze, okos gyerek az öcsém, de az már mégse lehet, hogy az ő szerény eszközeivel ilyen sokra vihesse, hiszen a városban még a kórokozót sem tudták kitenyészteni.

Apám, minthogy az apja volt, hiába látta másképp a dolgokat, a minisztériumban bizony így látták. Először apámat vitték el, de néhány heti kemény vallatás után be kellett látniuk, hogy a gyerek a ludas, és hazaengedték apámat. Amikor megjelentek, én már napok óta nem segítettem az öcsémnek a laboratóriumban. Nem tudom, miért, de egyszer csak már nem érdekelt a dolog, és megint összeösszerugdostam. El sem tudom képzelni, mit tehetnek egy tizenegy éves gyerekkel, aki annyi ember halálát okozta, de az biztos, hogy hosszú ideig nem lépi át a házunk küszöbét. Tudom, hogy ha egyszer kikerül onnan, ahol most van, folytatni fogja félbeszakadt kísérleteit, és a történtek miatt nem fog letenni róla, hogy tudós legyen. Azt mondtam apának, hogy nem szabad beengednünk a laboratóriumba. Sosem lehet tudni, mi történhet. Csak nemrég vitték el, de máris érzem, hogy papa és mama más szemmel néz rám. Még sosem tűnt ki ennyire, hogy a fiuk vagyok. Papa azt mondta, hogy vacsora után lemegy az alagsorba. Mama mosolygott, noha egy kissé szomorkásan; gondolom, úgy érezte, mintha életében először találkozott volna egy többékevésbé normális családdal. Mától kezdve más világ lesz idehaza. Kezeskedem róla. Úgy gondolom, hogy ha az öcsém hazakerül is, nem sokáig marad itthon, hisz rútul elárulták. Papa majd összetöri a laboratóriumot. De akárhogy is, akármilyen tudós is, a történtek után senki sem ad majd tudományos címet neki.

Benyhe István fordítása

G. F. GREEN

NAGY-BRITANNIA

A dandárparancsnokságon

A terasz két végéhez sűrű aljnövényzet tapadt, fölötte fák lombjai, a fonott asztalokon túl a salakos teniszpálya lelátójára páfránysor hajolt. Ma kevesen jöttek el a klubba. Doulton hadnagy, a dandárparancsnok szárnysegédje a szürkületet nézte, amint leereszkedik a poros mategalai utcára, majd hátrapillantott a nyitva hagyott ajtó felé.

– Johnny, hoznál még egy gint?

Szárongot viselő fiatal szingaléz hozta a teletöltött poharat.

– Parancsoljon, Mr. Xan.

– Csodálatos vagy, Johnny. A háború kellős közepén is milyen csodálatos. Ezt soha nem felejtem el.

Karját Johnny derekára fűzte, keze alatt megrándult a forró bőr.

– Holnap meg itt ez a hadgyakorlat. Az az igazság, hogy semmi kedvem a dzsungelben bolyongani, szívesebben maradnék inkább a klubban, veled. Tíz nap!

– Farley százados is ott lesz.

Az egyik széken néhány napos újság hevert, Xan olvasni kezdte: „A Nyugati Sivatagban Montgomery tábornok csapatai folytatják az ellenség üldözését, súlyos veszteségeket okozva a németeknek. Rommel, a jelentések szerint, általános visszavonulást rendelt el. A 8. hadsereg közhangulata..."

Csapódott a kertkapu, és nemsokára Nick Farley szaladt fel a teniszpálya melletti lépcsőn. Johnny már hozta is a poharat.

– Maradt még egy kis whiskym, százados úr.
– Miért nem történik itt soha semmi, Johnny?
– Legalább csend van és nyugalom, Mr. Farley.
– Igen, igaz. Kint a világban már úgyis túl nagy a lárma. Innen hallom a hangokat: a puskák dörrenését, a dobok pufogását, az összeomló házak robaját. Itt legalább nyugton van az ember és gondolkodhat. Kösz a whiskyt.
Megvárta, míg Johnny kimegy, aztán Xanhez fordult.
– Bajban vagyok.
– Veronica?
– Igen, ő.
Xan Nick keskeny arcába nézett, nagy, tiszta szemébe, majd lepillantott a poharat tartó vékony, erős ujjakra.
– Régen megmondtam, hogy az a lány tönkre fog tenni.
– Már a Horlicksra is rászoktam miatta.
– Miért éppen a Horlicksra?
– Megnyugtatja az idegeket, különösen elalvás előtt. Mostanában rendszeresen iszom.
– Megint belerántott valamibe?
– Nem, nem is ő itt a hibás, azt hiszem. Inkább az én átkozott könnyelműségem az oka mindennek.
– Ezzel egyetértek. Drágaköveket ajándékozol neki, ő szépen elsüllyeszti a fiókjában, és másnap már viszi is a bankba.
– Féldrágakövet. Nem valódi köveket.
– Akkor féldrágakövet, mindegy.
– Tudod, nem lehet valami könnyű együtt élni egy szingaléz anyával és egy skót apával. Az én anyám is szélsőséges természet, szóval ismerem ezt a típust. Az ember önmaga és nem más. Nem bújhat ki a bőréből.
– Meggondolatlan vagy, Nick. Mi lesz, ha egyszer elkapnak, amint takarót meg bort szállítasz Mahagallába a rádiós kocsin? Én képtelen volnék ilyesmire.
– Neked nincs is rá szükséged. Neked itt van Johnny vagy bárki más a Srí Lanka hotelből. De nekem Veronica kell, és ezért vállalok minden kockázatot.

– Igen, tudom. Idegőrlő lehet, sajnállak is érte.

A nyitott üzletek és az alacsony házak előtt emberek mentek el, távolabb, a rizsföldek felett fehér madarak köröztek, és kókuszpálmák hajladoztak a gyöngyszínű ég alatt. Nick lepillantott az újságra.

– A Nyugati Sivatag. Mihez kezdesz a háború után?

– Tanítok tovább Richmondban. Nagyon szerettem ott tanítani.

Nick végigsimított szőke haján.

– Én meg a mahagallai ékszerész markába kerülök.

– De hisz van pénzed, hogy kifizesd a köveket.

– Van, rengeteg, csakhogy otthon. Ebben a hónapban egy fityinget sem utaltak át az itteni folyószámlámra. Az is lehet, hogy elsüllyedt a szállítóhajó, nem gondolod? A múlt hónapban egy kissé túlzásba vittem a költekezést. Például azok a gyönyörű zirkonok, amiket Veronicának ajándékoztam. Igen jól álltak rajta, mint tüzes csillámok a jégen. Az az ékszerész tönkre akar tenni.

– Természetesen nem tud, Nick. Végül is ki fogod fizetni.

– De neki most kell a pénz. Vagyis pontosabban ezen a héten, különben feljelent. Te tudtad, hogy egy tiszt számára ez egyenlő a haditörvényszékkel? Igazában az Öreg izgat, a szöszmötölése azzal az átkozott monoklival. Fontoskodó alak. Ha most meglenne a pénz, leküldhetném a reggeli raktárszállítmánnyal. Mit tegyek?

– Miért nem kéred vissza a köveket, amíg megoldódik valahogy ez a dolog?

– Hogy tehetném!

– Tudod, hogy szívesen kölcsönöznék, ha lenne miből.

– Sokkal nagyobb összegről van szó, mint amennyit kölcsön tudnék kérni vagy bárhonnan is megszerezni.

Nick Farley nézte, amint a kigyúló fények megvilágítják az utcát.

– Igen, a raktárszállítmány.

Fölállt, kezét Xan vállára tette.

– Készülnöm kell a gyakorlatra. Egyvalami azonban biztos: aranyat nem fogok találni a dzsungelben.

Az Annuwarija fogadóban ernyős olajlámpa függött az ebédlő közepén, a politúrozott falak visszaverték gyenge fényét. Xan az egyik ablakból nézte a dzsungel szélén álló főhadiszállás álcázott sátrait, és hallgatta a katonák beszédét, a konzervdobozok csörömpölését. Nick leült az asztalhoz.

– Még két nap.

Aztán kikiáltott.

– Amlu!

Karcsú hindu fiú jött be, fehér szárongban és elegáns piros zakóban. Egyenesen Nickhez ment, aki urdu nyelven szólt hozzá. A fiú kemény vonásait meglágyította a lámpafény. Nick angolul folytatta.

– Szóval két italt, Amlu. Egy whiskyt szódával nekem, és egy gint citrommal Mr. Doultonnak.

Amlu ajkai lassan szétnyíltak.

– Igen, uram.

Xan elfordult az ablaktól.

– Hallottál arról a katonáról, aki vízbe fulladt?

– Az Öreg mit mondott róla?

– Hogy csak azokat engedte a katamaránokra, akik úszni tudnak. Ez volt a parancs. Már el is szállították a holttestet, le Mahagallába. Hát nem őrültség ez az egész? Kíváncsi lennék, hol van most a szegény ördög halhatatlan lelke.

– Itt, velünk, gondolom, hiszen mind részei vagyunk egymásnak.

Amlu megkerülte az asztalt, úgy vitte oda Nicknek egy tálcán a poharakat. Xan nézte lehajtott fejét, és miután kortyolt egyet az italból, figyelte, amint Amlu fürgén az ajtó felé indul.

– Nem valami barátságos hozzám.

– Amlu csodálatos, de büszke fajta, nehéz a kedvére tenni. Ilyennek született. Afgán. Mivel nem beszéled a nyelvét,

jobb, ha nem közeledsz hozzá. Panaszkodott rád, ezért keményen megdorgáltam, de nem szeretek erőszakoskodni senkivel. Különben is az Öreg a hibás. Nagyban játsszuk a háborúsdit, ő meg ideszállítja ezeket a szolgákat, mintha olyan nagy szükség lenne rájuk. Végtére is nem ő a Szardanapalusz.

– Szardanapalusz?

– Ninive királya. Úgy látom, hiába vagy történelemtanár, a tudásod meglehetősen hiányos. Az Öreg azt csinál, amit akar. Hallottad, hogy tanfolyamra akar küldeni?

– Hiszen ő mondta, hogy te vagy a legjobb rádiós tiszt az egész Keleten.

– Méghozzá Delhibe. A szüleimnek, főleg az apámnak akar a kedvére tenni. Nyugdíjas tábornok, illetve nem egészen nyugdíjas. Megütné a guta, ha hírét venné ennek a tartozásügynek vagy Veronicának, mivel Veronicában van egy kis fekete beütés is, ahogy ő mondaná. Egyébként királyi főfalkamester! Na, mit szólsz! Tudod te azt, hogy van királyi főelmebajmester is?

Szeme kimerülten csillogott, ahogy a sötét ablakokra nézett.

– Anyám szerint én a világon mindent megérdemlek, szóval ő aligha venné észre, ha előléptetnének. Istenem, bárcsak megérkezett volna a pénz!

Keze megremegett, ahogy kiitta az utolsó korty whiskyt.

– Remélem, az utódom nem érkezik túl korán. Hm? Nem kis munka átvenni a híradó osztály vezetését.

– Veronica, ugye? Igazából miatta nem akarsz elmenni.

– Ha legalább még egy hetem lenne...

Nick fölnevetett, és a lámpa felé fordította a fejét.

– Persze, a háború a fő, igaz?

Xan újból az ablak felé fordult.

– Az Öreg a tábornokot viszi. Veled tarthatok a dzsipen?

– Hát persze.

– Említett valamit a mahagallai raktárbázisról, hogy jó

lenne oda egy ember. Szóval lehet, hogy én már ott leszek, amikor visszajössz. Azt hiszem, nemsokára a dandár is odábbáll, nem gondolod?

– Azt hallani, Burmába. El kell tűnnöm innen, mielőtt még kirúgnak a hadseregből. A gyakorlat után találkozunk. Aztán nehogy az ellenség kezébe kerülj, ha lerohannak bennünket!

Az Öreg, vagyis a dandárparancsnok irodáját az iskola első emeletén rendezték be, a szoba ablakai a rizsföldekre néztek. A fal mellett egy benzineskannában vörös virágú rózsanád állt. A parancsnok a kecskelábú asztalnál ült, szemben vele Xan. A nap a parancsnok piros pántos, aranyzsinóros sapkájára tűzött, amely az újságok mellett hevert. Hajának vöröses hullámai csillogtak, két piros parolija között elegáns nyakkendő lógott. Hasonlított Wellington herceghez, ez köztudott volt, és nem kis büszkeséggel töltötte el. Monokliját lóbálta zsinegén, és homályos kék szemével Xanre nézett.

– Az apjával, Farley tábornokkal együtt harcoltam az első világháborúban. Kissé fura ember volt, de nagyon becsületes. Az anyja állítólag elbűvölő asszony, intelligens, bolondul a művészetekért, csak egy kicsit könnyelmű. Nick az egyetlen fiuk. Beszélt ő ezekről magának?

– Igen, uram, beszélt.

– Különös. Azt mondják, Nick mindkettőjükre hasonlít. Merész, de van fantáziája is: a lehető legjobb keveréke a szülői kvalitásoknak. Nem szeretném elveszíteni.

A szemére illesztette a monoklit.

– Maga jól kijönne az anyjával, és ezt dicséretképpen mondom.

Fölvett néhány papírlapot.

– Gondolom, nem várta, hogy ilyen hamar megérkezik, aki felváltja.

– Nem, valóban nem, uram.

– Mondta magának?

– Igen, mondta.

A tábornok leeresztette a monoklit.

– Értem.

Eltolta a papírokat.

– Azt hiszem, ehhez már nem kell sokat hozzáfűznöm. Szerencsétlen ügy. Meg kell tennünk, amit még tehetünk.

Olvasni kezdte a géppel írt jelentést.

– Az utóda átvette a technikát stb. stb., ez rendben is volt. „A segélypénzek ellenőrzésekor azonban..." Erről beszélt-e magának?

Xanre nézett, aki az ide-oda lengő monoklit követte a tekintetével.

– Köztünk marad, nyugodt lehet. Nem akarok mást, csak megtartani Nicket.

– De hisz neki rengeteg pénze van, uram.

– Tudom, de ettől még tény marad, hogy majdnem az egész összeg hiányzik. Ez azt jelenti, hogy a dolog még a hadgyakorlat előtt történt. Biztos lehet benne, hogy én csak segíteni akarok rajta.

Xan a padlót bámulta.

– Inkább semmit sem mondanék, uram.

– Tudja, hogy Nick letartóztatásban van?

– A barátom volt.

– Még nem halt meg. Most is a barátja, nem?

– Igen, uram, persze.

– Nos, nézzük újra a tényeket. Mi mondanivalója van még a számomra?

– Később visszatette volna a pénzt, uram.

– Ez még nem bizonyíték az ártatlanságára, hacsak alá nem támasztja valamivel, bár már az sem sokat használna. Mi az ördög vihette rá?

– Egy lány, uram.

– Csak nem azt akarja mondani, hogy pénzt adott egy lánynak?

– Nem, uram. Ékszereket ajándékozott neki, értékes köveket, féldrágaköveket. Az ékszerész pedig nem hagyta békén. A pénzét követelte.

A dandárparancsnok félrelökte a papírokat.

– Börtönbe kerül, ha nem teszünk valamit érte, és az sírba viszi az apját. Akkor pedig isten legyen irgalmas szegény édesanyjához.

A rizsföldekre tűző napfénybe bámult.

– Szörnyű dolog a háború. Ki hitte volna, hogy Farley tábornok fiát lopásért börtönbe csukják!

Kitartóan nézte Xant.

– Szükségem lesz rá Burmában. Nem engedhetjük, hogy ilyen ostobaságok miatt elveszítsük a tisztjeinket.

Visszaillesztette a szemére a monoklit, és maga elé húzott egy iratköteget.

– Majd csak talál valami megoldást. Elvégre kemény fából faragták.

Forgatta a kartoték lapjait.

– De az enyhítő körülményeknél meg a pénz visszaszolgáltatásának szándékánál jobbat kell kitalálnia. Magának pedig segítenie kell rajta, amiben csak tud. Igen, itt van az áthelyezési parancsa a raktárbázishoz. Sajnálom, hogy el kell mennie. Nagyon kellemes volt együtt dolgozni magával.

– Igen.

– Magából sohasem lesz katona, de vannak másfajta értékei, erről meg vagyok győződve. Például a lojalitása.

Becsukta az aktát.

– A háború fontosabb, mint egy követelőző ékszerész, és sokkal fontosabb, mint maga vagy én. Nem érzeleghetünk sokáig. Szükségem van Nickre, és fütyülök rá, hogyan szerzem vissza.

Előhúzott egy zsebkendőt, és a monoklit tisztogatta.

– Megértett, ugye?

– Igen, uram.

– Nos, ez minden. Burmában nem lesz aranyéletünk.

Megkérem, cserélje ki ezeket a virágokat. Ügyeljünk a kényelmünkre, ameddig lehet.

Egy téglafal és hosszú kókuszpálmasor takarta el a rizsföldek melletti utat, a forró délután elűzte az embereket a tájról. Xan ruhátlanul feküdt tábori ágyán, törülközővel fedve ágyékát. Egy kéz félrehúzta az ajtó helyén függő kiszáradt pálmaleveleket, és Nick Farley lépett be, majd hátrafordulva kiszólt.

– Jöjjön.

Mogorva arcú, fiatal tiszt követte. Xan felkönyökölt.

– Nick, de örülök, hogy látlak! Attól tartok, nincs semmim, amivel megkínálhatlak, a gint meg nem szereted.

A tisztre pillantott.

– Iszik egy gint?

– Köszönöm, most nem.

– Hát, foglaljanak helyet.

Nick leszedte a ruhákat egy kempingszékről, kísérője távolabb ült le, az ajtónál.

Nick mosolygott.

– A barátom hozott fel Mahagallából. Most ott vagyok.

– Mahagalla.

– Sajnos, a mozgási szabadságom korlátozott.

Nick cigarettával kínálta, és tüzet adott.

– Johnny hogy van?

– Jól. Tudod, sajnálja a dolgot.

– Mondd meg neki, hogy nagyon kedveltem, és nem fogom elfelejteni.

Lepöccintette a hamut a cigarettáról.

– Elveztem azokat a whiskys délutánokat a teraszon meg Johnny szorgoskodását. Rajtunk kívül senki sem járt oda, igaz?

– Senki.

A fogolykísérő tiszt a betonjárdát nézte. Nick kinyújtotta a lábát.

– A szüleim miatt aggódom.

– Akarod, hogy írjak nekik?

– Ha írnál az apámnak, megköszönném. Anyámnak én akarok írni, tudod, ő más.

Xan megigazította maga alatt a párnát.

– Szeretnélek megkínálni valamivel, de már a kantin is bezárt. Megihattunk volna egy teát.

– Gondoltam, eljövök hozzád.

– Örülök, hogy eljöttél.

Nick előredőlt és elmosolyodott.

– Xan, szeretném, ha eszedbe jutna valami. Persze, ha nem akarod, mondd meg nyugodtan, nem lesz belőle harag. Azon az éjjelen, mikor visszajöttünk a gyakorlatról, egy bádogdobozt raktam a dzsip hátuljába, benne a segéllyel, azzal a pénzzel, ami eltűnt. Rúpiában volt. Menet közben a doboz fedele lerázódott, s a bankjegyek szétszóródtak a dzsungelben.

Nick az útra hajította a cigarettát.

– Mikor visszaértünk, én közöltem veled, hogy a pénz elveszett. Emlékszel erre?

– Én...

Xan a kókuszpálmákat nézte.

– Attól tartok, nem emlékszem.

A fogolykísérő tiszt felállt.

– Ha befejezték, mehetünk.

Xan visszafordult Nick felé.

– Sajnálom, hogy semmivel sem tudtalak megkínálni.

Nick megrázta a kezét.

– Viszlát. A legjobbakat kívánom neked, igazán.

A teraszt csak félig világította meg az egyik szobából kiáradó fény. Alul a páfrány és a teniszpálya látszott s a meglazult háló, amint az utca túlsó oldaláról a vetőmagbolt fénye ráesett. Xan Johnnyra pillantott.

– Két évet kapott.

– Hová viszik?

– Nem tudom. Talán valamelyik indiai börtönbe.
– Elég nagy szégyen a családjának.
– Igen, az.
– Meg fogja ölni magát.
– Nem hinném.
– De hisz beszennyezte a család jó hírét.
– Ez még nem jelenti azt, hogy megöli magát.
– Nem tudna tenni érte valamit?
– Nem, nem hiszem.
Lenézett a teniszpályára.
– Mindig kint hagyják a hálót?
– Míg be nem köszönt a monszunévszak. Akkor az ügynökségtől érte jön egy szolga, és elviszi.
– Itt-ott már kinőtt a gaz.
– Azt is a szolga gyomlálja ki.
– Alig játszanak rajta. Nick meglátogatott a tárgyalás előtt. Volt egy ötlete, hogy hogyan védhetné meg magát. Kitalált egy mesét, amely szerint a pénz akkor szóródott volna ki a dobozból, mikor visszafelé jöttünk a gyakorlatról. Megkérdezte, emlékszem-e, hogy ezt ő közölte is velem.
– És miért nem emlékezett rá?
– Mert hamis tanúzást követtem volna el.
– Az micsoda?
– Hazudni a bíróság előtt.
– A rendőrbíróság előtt?
– Igen.
– Sohasem szerettem a rendőröket.
Összehajtogatta az újságot az asztalon.
– Megmenthette volna, hiszen a barátja volt.
Az utcán sétáló embereket nézte.
– A klub nemsokára bezár.
– Mit csinálsz utána?
– Nem tudom. Eltart még egy darabig a háború.
Xan Johnny kezére pillantott.
– Elmegyünk a kunyhódba?

– Ha akarja.

– Már csak néhány napot töltök itt. Áthelyeztek Mahagallába, a raktárbázisra.

– Akkor menjünk.

Lementek a teraszlépcsőn, és átgázoltak a sűrű aljnövényzeten. Xan követte Johnnyt az ösvényen, erős fűszerszag csapta meg az orrát, s ahogy lenézett a kiszáradt vízmosásba, egy edényeket rakosgató kezet látott, a parázs fénye jól megvilágította a gyűrődött ráncokat. Az ösvény egy sziklára vezetett. Johnny az út közepén visszafordult.

– Meg kellett volna erősítenie, amit a barátja mondott.

Egy tisztásra értek, és bementek Johnny kunyhójába. A kunyhó fából épült, teteje száraz pálmalevelekből volt, a földön kókuszrostból készült gyékény hevert. Johnny meggyújtotta az olajjal töltött tálkában a gyertyabelet.

– Üljön le.

Xan leült a két rúd közt kifeszített kenderszálakból álló ágyra, amelyet kincstári takaró fedett. A kunyhó tiszta volt, a mécses a gyékényen, az egyik sarokban pislákolt. Johnny félrehúzta az ajtó helyén lógó zsákvásznat, lábai közé gyűrte a szárongját, leguggolt és a fákat nézte.

Xan a falnak dőlt, és kigombolta terepszínű zubbonyának felső gombját.

– Jössz?

– Farley századosra gondolok.

A gyertyabél pislákolt az olajtálban, bevilágította a tömör rézedényke szélét. Johnny kifelé bámult a kunyhó ajtaján.

– Hitt mindenben, amit csinált. Jó ember volt.

A fény a hátán vibrált, és a kunyhót lassan betöltötte a fák és a szikla csendje.

Ross Károly fordítása

GHASSZÁN KANAFÁNI

PALESZTINA

A sólyom

Életünknek nagy gonddal megválasztott szabályok szabtak korlátokat: rangjához illő bánásmódban részesült minden ember. S éppen ezért kapcsolatunk az őrökkel – az épület őreivel, melyben mi, az Új Építkezési Vállalat mérnökei laktunk – egyszerű köszönő viszony volt, semmi több.

– Jó estét, Dzsadaan.

S a fapad felől kurtán jött a válasz:

– Jó estét, Abdallah.

Abdallah – mi voltunk, mindannyian; mindegyikünket Abdallahnak hívott. Dzsadaan nem vesződött azzal, hogy megtanulja a nevünket, Abdallah voltunk neki mind, s Isten oldozza fel az igazhivőket az idegen nevek megjegyzésének terhes kötelezettsége alól...

Az őrök szobája annak a folyosónak a végében volt, amely a számunkra kiutalt új épülethez vezetett. Előző, mocskos, egerekkel és szomszédokkal az elviselhetetlenségig telezsúfolt szállásunkkal ellentétben, az új épület valóban nagyszerű volt.

Itt, ebben az új épületben, külön életet éltünk, elszigetelten a negyedtől, melyben laktunk, sőt a napok múlásával egyre inkább úgy éreztük, magától a várostól is. Ha az őrök nem köszöntenek minket, valahányszor távozunk vagy hazatérünk, szállásunkat minden bizonnyal önként vállalt, elegáns ketrecnek éreztük volna.

Az őrök sivatagi beduinok voltak mind a ketten. Dzsa-

daant éjjeliőrnek alkalmazták ugyan, de a nap nagy részét mégis az épületek körül kódorogva töltötte, mivel mással nem tudta elütni az időt. A másik őrt Mubaraknak hívták. Testes, negyvenes férfi volt, arcbőre sötét, a háta görbe; úgy járt, mint aki hosszú ülés után zsibbadt végtagokkal épp az imént kelt fel. Az őrök hivatalos, rézgombokkal felszerelt sötétkék egyenruháját viselte, a tiszta, nagy rendben tartott őrszobában aludt, s hetente váltott fehér lepedőkkel takarózott.

Noha nem sok közünk volt Dzsadaan és Mubarak életéhez, mégis úgy éreztük, rejtett háborúság, gyűlölködés dúl a két férfi között. S hamarosan észrevettük, hogy Dzsadaan sohasem viseli a szolgálati egyenruhát, hanem durva abaját hord piszkos köntöse fölött, mely egykor fehér lehetett. És észrevettük azt is, hogy Mubarakkal ellentétben Dzsadaan sohasem alszik a tiszta őrszobában, s hogy különös ágyat fabrikált magának három szál deszkából, melyeket egy nagy ládából feszített ki, hat lábra állított, s egy fekete kecskebőrrel terített le. Hajnalonként láttuk, amint összehajtja durva abaját, feje alá teszi párnának, és takaró nélkül alszik el. Sohasem láttuk a tiszta őrszobában, sem a rézgombos sötétkék egyenruhában. Valószínűnek tűnt, hogy Dzsadaan valami megvetésfélét érezhet társa, Mubarak iránt, Mubarak pedig igen szégyellheti magát csodálatos egyenruhájában, Dzsadaan apró, éles szemének tüzében.

Mindez bebizonyosodott azon a napon, amikor Mubarak megállított és megkért, hogy fogalmazzak meg neki egy panaszlevelet a vállalat vezetőjéhez.

– Ki ellen kívánsz panaszt emelni, Mubarak? – kérdeztem mérnökhöz illő, a hat fokozattal alattam álló őrnek megfelelő hangnemben, s ő azt válaszolta:

– Dzsadaan ellen. Nem hajlandó kipucolni a vécéket, mikor ő a soros.

– Miért?

– Nem tudom. Eddig az ön szolgája csinálta helyette három rúpiáért.

– Mit törődsz vele, ha egyszer a vécéket rendesen tisztítják?

Hátát a falnak vetette. Mérges volt, és izgatottan fogott a magyarázatba:

– Figyeljen ide, uram. Az ön szolgája egy hete nem hajlandó elvégezni a munkát. És tudja, mit csinált erre Dzsadaan? Képzelje, engem kért meg, hogy pucoljam helyette a vécéket öt rúpiáért.

– És miért nem végzi Dzsadaan maga a munkát? Nem tartozik a feladatai közé?

Megcsóválta a fejét, és kabátja ujjáról söprögetni kezdte a port.

– Dehogynem. Tudja, miért nem hajlandó megcsinálni? Képzelje, mert nem dolgozni jött ide, azért.

– Hát akkor miért jött ide?

Megint megcsóválta a fejét, aztán kicsit tanácstalanul, halk hangon folytatta:

– Nem tudom... de azt hiszem, a népe elől menekült.

Mubarak Dzsadaan padjára ült, rosszindulatú pillantást vetett rám, és azt mondta:

– Elég régen történt. El akart venni egy vörös hajú lányt, egy lányt, akit egyetlenegyszer látott a népe táborhelyének környékén. Férfiakkal érkezett gazellára vadászni.

Elámulva kérdeztem:

– Dzsadaan szerelmes volt?

– Igen. A sejkjük kísérőnek rendelte a gazellára vadászó férfiak és a nő mellé. És tudja, mi történt? Képzelje, szerelmes lett a nőbe, és mikor elment, elvesztette az eszét.

Mubarak egy botocskát vett fel a földről, és szórakozottan firkálni kezdett. Aztán azt mondta:

– Tudja, sok mindent beszélnek. Képzelje, azt beszélik, hogy a nő is szerette őt.

– Szerette? Miért nem házasodtak össze?

– Melyik vörös hajú nő menne hozzá egy beduinhoz? Dzsadaan jó ember, de a házasság... reménytelen. Pedig, képzelje, elvált a feleségétől.

Felálltam, de mielőtt elindultam volna, még megkérdeztem:

– Hát akkor miért is dolgozik itt?

– Azt mondja, ő itt nem dolgozik. Azt mondja, ő csak üldögél, ahogy az ember elüldögélhet bárhol a világban. Azt mondja, ő sok mindenen keresztülment, és itt az ember megél úgy is, ha csak üldögél. És azt is mondta, hogy itt akar békében meghalni, és nem kíván visszatérni a népéhez. Őrült, higgye el. Megírja a panaszlevelet?

Nem válaszoltam; az ajtóhoz mentem, aztán fel a lépcsőn, a szobámba.

Nem volt könnyű négyszemközt maradni Dzsadaannal. Ennek ellenére többször megpróbáltam, és nem adtam fel, bár minden alkalommal tehetetlenül figyeltem, hogyan válnak gyanakvóvá szigorú, beesett szemei. A véletlennek köszönhettem, hogy egyszer végül sikerült kettesben maradnunk a fapadon, és beszélgetni kezdtünk. Későn érkeztem, a kulcsomat egy barátomnál felejtettem, s így a padon ülve vártam, hogy beengedjen.

– Korán kellett volna lefeküdnöm ma este. Holnap vadászni megyünk.

– Vadászni? – Dzsadaan szokott hideg hangján tette fel a kérdést; cigarettát sodort magának, arra figyelt.

– Igen. Gazellára.

– Hogyan vadásznak gazellára?

– Kocsival, ahogy szokás.

Fejét csóválta, és tovább sodorta a cigarettát. Aztán, mintha magában beszélne, azt mondta:

– Utánamennek szegény gazellának az autóval, elszakítják a csordától, órákon át üldözik, míg annyira kifárad, hogy nem menekül tovább, aztán kiszállnak az autóból, és úgy

kapják el, ahogy a csirkét szokás. – Meggyújtotta a cigarettát, és mélyre szívta a füstöt. Aztán egyenesen a szemembe nézett és azt mondta:

– Szégyen, gyalázat!

Hirtelen úgy éreztem, Dzsadaan ezzel meg akart sérteni. Indulatosan válaszoltam:

– Szégyen, gyalázat? Miért, hogyan kellene gazellára vadászni? Puskával?

– Nem. Az is becstelenség.

– Hát akkor?

Nagyot sóhajtott, és cigarettájának sűrű füstjén át keményen végigmért. Csendesen mondta:

– Sem puskával, sem autóval nem szabad gazellára vadászni, Abdallah.

– Miért?

Hirtelen úgy nézett rám, mintha kérdésemmel megbántottam volna. Cigarettájával az arcom felé bökött, szeme villogott.

– És azt próbálta már, hogy leül a sivatagban és vár? A gazella magától odamegy, fejét a karjának dörgöli, orrát a nyakához dugja. Körbejárja, csodálkozó nagy szemével jól megnézi magának, aztán elmegy. Próbálta már?

– Nem. És te?

Mintha nem is hallotta volna a kérdésemet, gúnyosan dörmögte:

– És még ő beszél vadászatról!

Nem bírtam tovább pökhendiségét, kifakadtam:

– Nem vadász voltál te valamikor?

– De az. Régen volt, Abdallah. Nagyon régen.

Messzebb merészkedtem.

– Hogyan vadásztál gazellára?

Szomorúan csóválta a fejét, és megismételte:

– Igen, úgy kapják el, ahogy a csirkét szokás. Figyelj ide, Abdallah...

Felém fordult. Törökülésben ült a padon, kérges tenyerét

a térdemre tette. Abban a sötétségben mintha messziről jott volna a hangja.

– Figyelj ide, Abdallah. Húsz évvel ezelőtt gazellavadász voltam. Csodálatos sólymom volt, a neve Nar.* Népem már sok-sok éve nem látott ilyen jó sólymot. Ha kiterjesztette a szárnyát, elsötétedett az ég, eltűnt a nap, ha meg összezárta, mint egy kő, úgy zuhant alá. Az emberek azt mondták: „Dzsadaan Narja megperzselte a gazellákat."

Csond lett, és azt hittem, nem szól tobbet; a sötétség ellenére biztosan tudtam, hogy arcán ebben a percben a megoszthatatlan boldogság kifejezése suhant át; a boldogságé, mely akkor villan fel az ember arcán, mikor rég elvesztett, de egykor rajongva szeretett dolgokról beszél. De újra megszólalt, halkan, alig érthetően:

– Húsz éve történt... Levettem a bőrsapkát Nar fejéről, és ő felrepult, korozni kezdett. Csak egy gazella volt a kozelunkben, messziről ki tudtam venni a színét. Voroses volt, barnásvoroses. Nem! Gazellaszíne volt; azt a színt te nem láthattad soha. Gazellaszínű volt, ilyen színe csak a gazellának lehet. Nar nagyon magasra repult, aztán zuhanni kezdett, mint egy kő, szárnyait szorosan összezárta. Mikor már majdnem a gazella folott volt, kiterjesztette a szárnyát... és egy pillanatra megdermedt a levegőben. Aztán megdőlt, tovább siklott, szárnyait kifeszítette, egyenesre, mint egy papírlap, úgy repult, már majdnem földet ért... És akkor újra felemelkedett, fel a magasba, új korbe kezdett, a gazella meg állt, mintha földbe gyokereztek volna a lábai. Azt hittem, Nar az ugyességét fitogtatja a szerencsétlen állat előtt, ahogy az erősebb szokta a gyenge előtt, de még vagy hatszor megismételte a mutatványt, hihetetlen szenvedéllyel, végul újrakezdte, felemelkedett, megtett egy kort, és visszarepult hozzám. Láttam, ahogy kitárja hatalmas szárnyait, buszke kozonnyel ereszkedik homokba szúrt rúdjára, s lecsukja szemét... a

* Tűz (arab)

gazella pedig kecses lábain úgy iramodott utána, mintha hiéna üldözné.

Megmarkoltam Dzsadaan vállát, hogy felébresszem, mert azt hittem, elaludt.

– És aztán? – kérdeztem.

– Visszamentem a népemhez. Először azt hittem, Nar aznap nem akart vadászni. A sólymoknak is megvan a maguk egyénisége, tudja. De ennél sokkal rosszabb történt. Nar egyáltalán nem hagyta el a rúdját többé. Büszke mellű, horgas csőrű sólymom nap nap után a gazella árnyékában maradt, az meg nem tágított mellőle. Egy egész hétig nem evett, hiába téptem le róla a bőrsapkát, rá se nézett a húsra, amit elébe raktam. Még a gazellára se nézett, pedig az ott állt mellette mozdulatlanul, és csendesen bámulta őt. Valahányszor megpróbáltam megetetni Nart, a gazella hirtelen előttem termett, körbejárt, mint egy gyermek, rózsaszín orrát a kezemnek dörgölte, pofáját a nyakamhoz dugta, fejével böködte a karom. Aztán újra körbejárt, és végül visszament a rúdhoz, ott megállt csendesen.

Dzsadaan felállt, megkerülte a fapadot, kihozta rozsdás dobozát, és új cigarettát kezdett sodorni. A sötétben nem láttam az arcát, de a hangja mintha messzi barlangból jött volna:

– Egyik reggel arra ébredtem, hogy Nar a rúdja mellett hever a földön. Büszke melle csupasz volt és sovány, a szeme csukva. A gazellát nem találtam sehol. Még az éjjel elmehetett, alighogy Nar elpusztult.

Felkeltem a helyemről, és elébe álltam. Már készen volt a cigarettája, és én gyufát gyújtva azt kérdeztem:

– A gazella vajon hová lett?

A gyufa halvány fényénél megláttam az arcát. Olyan volt, mint mindig: sovány, kemény, hideg. Ajka megmozdult.

– Visszament a népéhez. A gazellák a saját népük körében szeretnek meghalni. A sólymoknak mindegy, hol halnak meg.

Molnár Eszter fordítása

TRACY KIDDER

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Karantén

Parancsnokságom első napjaiban Pancho a mindeneslányt elcserélte egy cementkeverő gépre. A cementkeverőt azonban nem tűrhettem meg a bázison, ezért utasítottam, hogy távolítsa el.

– Szabaduljon meg ettől a géptől, tizedes – mondtam.

Elódalgott valamerre, és egy centiméterrel tért vissza. Szabászhoz méltó pontossággal mért meg.

– Milyen magas lehet ez az új hadnagy? – dünnyögte közben, aztán szertartásosan lemérte a forgódob belsejét. – Sok minden belefér egy ilyen rozzant betonkeverőbe, hadnagy.

Visszamentem a szálláshelyemre, és átgondoltam a helyzetet. Az esetnek gyorsan híre ment. Este a közlegények barakkja mellett sétáltam el, s hallottam, hogy rólam beszélgetnek:

– Nem lesz sok bajunk ezzel a hadnaggyal.

Körülnéztem, valami elfoglaltságot keresve nekik, s találtam is egy dzsipet, amiből kifogyott az olaj.

– Töltsék fel a tartályt! – adtam ki a parancsot.

A Diesel-olaj-raktárhoz vezényeltem őket, és válasz nélkül hagytam Pancho kérdését:

– Biztos, hogy ezt akarja, hadnagy? Hogy megtöltsük?

A dzsippel épp csak hogy visszaértünk a körlethez, benzinmotorja fulladozott a Diesel-olajtól. Aznap este nevetés szűrődött ki a közlegények barakkjából.

– Az anyukája nem tanította meg semmire! – káltotta valaki.

Néhány nap múlva észrevettem, hogy a bakancsaik mocskosak, Jonesy pedig borotválatlan. Úgy gondoltam, szenvednek a tétlenségtől, ezért asztali játékokat hozattam nekik. Könyveket olvastunk, és beszélgettünk róluk.

A játékban csaltak. Nem volt más témájuk, csak az étel, meg hogy mit csinálnak a barátnőikkel meg a sorozóikkal a háború után.

– Az első dolgom az lesz, hogy bevágok egy nagy szelet sült húst – mondta Jonesy.

Macomb hahotázva replikázott:

– A hadnagyunk meg elmegy a könyvtárba.

Úgy látszott, a szórakozás nem megfelelő elfoglaltság a számukra. Megpróbáltam munkával felderíteni őket.

A parancsnokság elrendelte a körlettakarítást. Seprűkkel és lapátokkal állítottam be a barakkjukba, és önként jelentkezőket toboroztam. A saját őrmesterem vágta a képembe:

– Várjon, amíg végzünk a sörrel, hadnagy. Nem szeretnénk, ha megmelegedne ez a vacak.

Példamutatásképpen megtöltöttem a homokzsákokat, sorba raktam őket, és nekiláttam a barakkjuk kifestésének. Mezetlen felsőtestemre tűzött a nap. Pancho időnként elténfergett mellettem; kis állatokra vadászott a machetéjével.

– Valakinek ezt is meg kell csinálni – vetettem oda.

– Napszúrást kap, hadnagy – felelte. – Sajnos most már mindegy. Maga egy pipogya alak.

Egyik este részegen elaludtak, s én belopakodtam a barakkjukba. Kitisztítottam a bakancsaikat.

Minthogy Pancho elseftelte a mindeneslányt, egymagam nem bírtam rendet tartani. A sörösdobozok kitüremkedtek az ajtajukon. Pancho a cementkeverőért cserébe Nuc Phuocban beszerzett egy montagnard* számszeríjat, aminek követ-

* A vietnami háborúban az amerikaiak oldalán harcoló hegyi torzs.

keztében az új homokzsákokon apró lyukak jelentek meg. A barakk előtt szemétdombnyi hulladék gyűlt össze – nekem úgy tűnt, mintha a barakk okádta volna ki magából. Pancho később egy felderítő járőrrel elcserélte a számszeríjat egy imádkozó sáska alakú, külföldi gyártmányú, zöld géppisztolyra, úgyhogy most már ritkán mozdultam ki a szobámból. Aranyszínű rangjelzéssel a galléromon bámultam ki a barakk kopott zsalugáterén. Időnként kifehéredett bakancsban és alsónadrágban egy-egy katona sétált el az ablak alatt. Néha az alacsony, tömzsi Pancho is feltűnt zöld géppisztolyával: mintha keresné, mire lőhetne. Éjszaka álmatlanul hánykolódtam, és a sörösdobozok zörgése visszhangzott a fülemben.

A főhadiszálláson természetesen megtudták, mi folyik a támaszponton. Amikor Great őrnagy megérkezett, tudtam, hogy minden elrendeződik, s megörültem. Azt gondoltam, felment majd a parancsnokság alól. Az őrnagy azonban kiszállt a terepjáróból, és az én barakkom helyett egyenesen a közlegényeké felé indult öles léptekkel. Felcsatoltam a 45-ös Coltomat. Esküszöm, oda akartam menni, hogy figyelmeztessem, de ő rögtön Panchóhoz sietett. A zsalugáter mögött maradtam. Semmit sem tehettem.

A szemétdombnál találkoztak. Az őrnagy üvöltött. Tökfilkónak és pojácának nevezte Panchót. Azt mondta, hogy hosszú a haja, majd felszólította, hogy szolgáltassa be fegyverét.

– Ide azzal a fegyverrel, katona!

– Hé, Great őrnagy, tudom ám az otthoni címét! – felelte Pancho.

Összerezzentem. Pancho a legtöbb tiszt és tiszthelyettes címét betéve tudta.

– Az ám, Great őrnagy – folytatta Pancho. – Majd meglátogatom, ha hazajutunk innen. Gyereke van-e?

Az őrnagy jobban tette volna, ha meghátrál. Ehelyett megpróbálta elvenni a géppisztolyt.

– Ide azzal a fegyverrel! – mondta megint.

Elfordultam. Lövéseket hallottam. Csak egy kis rövid sorozat; befogtam a fülemet, bemásztam az ágyamba, és magamra húztam a szúnyoghálót.

A hadnagy azonban felelős a katonák minden tettéért, a kihágásaikért is. Pancho tudta ezt. Aznap este, sötétedéskor, szemüvege megcsillant a zsalu mögött.

– Én nem láttam semmit – mondtam.

– Lelépünk, hadnagy.

Kilopakodtunk a kapun. Követtem Panchót Ázsia belsejébe, s közben sokszor hátranéztem. A hátizsákot én cipeltem.

Több monszunévszak telt el. A gyakori láztól megritkult a hajam. Trópusi sebek hegei borították a lábamat. Ment a hasam, rühes és tetves voltam. Pancho a fejét csóválta, ha rám nézett. A maga módján együtt érzett velem.

– Örülök, hogy nem vagyok tiszt - mondogatta.

Nem bízott a falusi elöljárókban.

– Elvennék a vacak géppisztolyomat – bizonygatta.

Félt a rejtett csapdáktól, ezért öregemberekkel vitette magát a poros ösvényeken és a rizstermelő falvakon át. Sehol sem láttak minket szívesen.

- Szeretnék egyszer hazajutni - mondtam vándorlásunk közben. – Inkább bevallanék mindent.

– Ezt már legalább tizedszer hallom, hadnagy. Tudja, mit csinálnak a börtönben az ilyen hivatásosokkal, mint maga? Letépik a körmüket – felelte, és halkan kuncogott.

– Mikor ittál utoljára jegelt vizet, Pancho? – kérdeztem. – Merre van az otthonod?

Erre a szemembe vágta, hogy hadbíróság elé állítanának Great őrnagy meggyilkolása miatt, az oregoni börtönbe vetnének, és vályúból kellene ennem.

Próbáltam rábeszélni, hogy találjon ki valami hihető történetet, még azzal is biztattam, hogy az apám szerezne neki egy jó állást. Kinevetett. De egyik este észrevettem, hogy a magunk mögött hagyott hegyeket és erdőket fürkészi.

Egy hét vagy tán egy hónap múlva a dzsungelben, óriás fák sötétjében a sasszemű Pancho egyenruhákat pillantott meg a kúszónövények tetején, fénylő narancsok és két szakadozott ejtőernyő közt. Majomügyességgel mászott fel a fára. A holttestek lepottyantak: két lezuhant amerikai pilóta földi maradványaira leltünk. Az egyik őrnagyi, a másik hadnagyi egyenruhát viselt; az utóbbi épp rám illett.

Pancho megbámulta őket, és csendesen megjegyezte:

– Karrieristák. Fogadok, hogy sok bakának megkeserítették az életét.

Szomorúan nevetett, de legalább hagyta, hogy belecsavarjam a holttestüket az ejtőernyőkbe, és eltemessem őket. A lopott egyenruhákat kimostam a folyóban egy kőhíd mellett, amit, gondolom, még a franciák építhettek.

– Hogy festek, hadnagy?

Pancho őrnagynak öltözve állt előttem; a nadrág lötyögött rajta, a zubbonyujj hosszabb volt, mint a karja. A másik repülős-egyenruhát mintha rám öntötték volna, de én így is csak hadnagy maradtam.

Pancho vigyázzt vezényelt, állítása szerint csak úgy gyakorlásképpen. Majd így szólt:

– Térjünk vissza a világba, hadnagy.

Hosszú utat tettünk meg vissza a tengerpartig. Sebeim felszakadtak, véreztek. Sántítani kezdtem. És még örülhettem, hogy tiszti egyenruhát találtunk, nem közlegényit. Pancho a nyaka köré fonta a karomat. Vánszorgás közben megkérdezte:

– Ide figyeljen, hadnagy! Hogy beszélnek a stréber hivatásosok egymás közt?

Éreztem, még mindig szüksége van rám, hogy megosszam vele a felelősséget. Bizonytalan választ adtam, nehogy magamra hagyjon:

– Csak bízd rám a beszédet, ha visszaérünk.

– Oké – felelte. – De mégis, milyen stílust használ egy őrnagy?

Néhány nap múlva kerített egy vízibivalyt, és nem kérdezősködött tovább. Utunk többi részét a bivaly hátán tettük meg.

Elkéstünk. A bázis kongott az ürességtől. Ide-oda himbálóztunk a bivaly szőrös hátán a bázis elhagyatott, piszkos utcáin, romba dőlt, megskalpolt barakkok között. Rádöbbentem, hogy a háború véget ért, a katonák hazamentek.

Pancho kihajtotta az állatot a kapun, keresztül az 1-es számú országúton, aztán a homokon. Egy őrtorony romjait hagytuk magunk mögött, majd egy megfakult jelzőtáblát, melynek a rúdja meghajlott, mint fa a szélben. Nemrégen még fáradt katonák fürödtek itt. A tábla arra emlékeztetett, kik is voltak ők:

A NAGY KANTIN ÉS AZ ÖRÖK VILÁGOSSÁG FÖLDJE
12 500 MÉRFÖLD

– Pácban vagyunk, Pancho.

Én legalább olyan hibás voltam, mint ő. Egy nyavalyás cementkeverő miatt vesztettem el a tekintélyemet.

Pancho a hullámokat bámulta. A tenger az ég ködébe veszett.

– Az egyszer biztos – felelte.

– Adsz nekünk egy csónak, cserébe kapod első osztályú vízibivaly, papa. Boku príma farmer leszel – mondta Pancho a halásznak, s közben zöld géppisztolyával hol az egyikre, hol a másikra bökött. A halász ugyan öregnek látszott ahhoz, hogy foglalkozást változtasson, de bevallom, nem szóltam közbe.

– Maga vezet, hadnagy – mondta Pancho, amikor beszálltunk a fatörzsből vájt kis csónakba. – Maga tagja a jachtklubnak.

Tengerre szálltunk Kalifornia felé. Nemigen törődtem vele, milyen messzire jutunk. Pancho iránytűje szerint jó irány-

ba, keletnek tartottunk. Három napig kedvező szelek kísérték bambusznád árbocú, keskeny, nyitott csónakunkat a Kínai-tengeren. A Dél Keresztje világított; én a kormánylapát mellett szundikáltam, és a nagy hazatérésről álmodoztam. De nem jutottunk odáig. A harmadik éjjel kellemes illatot éreztem, és hajnalban földet pillantottam meg. Reggelre lassanként egy sziget barna földnyelvei tűntek elő.

A sziget egyik csendes öblében kötöttünk ki, és leültünk egy mandulafa alá. Pancho megrázta a fejét.

– Ez nem Kalifornia, hadnagy.

– Talán egy lakatlan sziget. Semmi vész. Pihenünk itt egy keveset. Egy hónapba is beletelhet, míg Kaliforniába érünk.

Még mindig éreztem a hullámzást, és hamarosan elaludtam. Álmomban a csónak ringatott, de hirtelen pattogó énekszóra ébredtem. Szomorú nóta volt, a gyalogsági tisztek alapkiképzésén hallottam utoljára.

– *Elhagytad jó kis házadat!*

– *Az ám* – felelt a kórus.

– *Elhagytad, de Jody maradt!*

– *Az ám.*

Pancho bekúszott az erdőbe, én meg négykézláb követtem. Meglepetésemre nem messze a parttól aszfaltutat fedeztünk fel. Az út végén, búvóhelyünkön túl fegyvertelen, zöld gyakorlóruhás, vánszorgó embereket pillantottunk meg; derékszíjat nem viseltek, bakancsaikból hiányzott a fűző. Menetelés közben lesütötték a szemüket. Az őrmester a tábori csendőrök széles karimájú kalapjában lépkedett mellettük, és egy tölcsérbe harsogta a szólót.

Miután elmentek, vitába keveredtünk Panchóval. Megpróbáltam meggyőzni, hogy sohasem jutunk haza, ha mindennek utána akarunk járni, amit látunk, s közben megborotválkoztam a késével.

– Meg kell néznünk, kik ezek – mondta ő, és felvette sötét szemüvegét. – Itt valami gáz van.

Körülbelül egy mérföldet tettünk meg az aszfaltúton, s

egy dombra értünk, ahonnan jól látszott a tábor. Két alacsony, mustárszínű házsor állt egymás mellett, a gyalogutat fehérre meszelt terméskő szegélyezte.

Pancho így szólt:

– Valaki bemeszeltette a köveket. Ez stréber hivatásosokra vall. Körülszaglászok.

Megközelítettük a tábort. Belopakodtunk az egyik hátsó ajtón, amely az „Írnoki iroda" feliratot viselte. Odakúsztunk a bejárati ajtóhoz. Kint az alakulótéren ugyanazok a katonák, akikkel találkoztunk, pihenjállásban hallgatták egy magas, pocakos százados beszédét:

– Jó hírt kaptam Hawaiiból, az egészségügyiektől. Úgy tűnik, hogy sikerült izolálni a vírust.

A csendőrkalapot viselő őrmester a katonák közt cirkált, és ezt mondogatta:

– Na mi lesz, tökfejek, halljuk!

A sorokból zümmögés hallatszott, de a százados felemelte a kezét, mintha üdvrivalgást akarna elcsendesíteni.

– Ne nekem hálálkodjanak. Köszönjék az államnak. Nemsokára kiválasztok öt embert maguk közül, akik elsőként mehetnek Hawaiiba oltásra.

A katonák a földre szegezték tekintetüket.

– Föl a fejjel, emberek! – szólt a százados. – Az sem lepne meg, ha néhányan még az idén hazajutnának.

– Engem meglepne, te szemét! – kiáltotta valaki a sorokból.

Az őrmester átgázolt a tömegen, és egy vézna, sápadt, vigyorgó katonát ráncigált elő a gallérjánál fogva.

– Szégyellje magát! – kiáltott rá a százados.

Az őrmester elvezette a katonát, de az visszafordult, és elüvöltette magát:

– Már két éve nyomja nekünk ez a szöveget!

– Nem csodálkoznék – folytatta a százados –, egy cseppet sem lennék meglepve, ha többen is hazamehetnének az idén,

de néhányan bizonyára itt maradnak, mint az a jómadár is. Értik?

Ezután „oszolj"-t vezényelt.

A nagy darab, álmos tekintetű, fiatal százados az iroda felé ballagott, és valami ilyesfélét dönnyögött magában: „Egyszer ennek is vége lesz!" Bebújtam a nyíló ajtó mögé. Elhaladt mellettem, majd hirtelen megállt.

Az egyik asztalnál Pancho ült a bő őrnagyi egyenruhában és sötét szemüvegben. A zöld géppisztoly az asztalon hevert.

– Uramisten! Hadd gyönyörködjem magában! – mondta a százados.

– A longitudinális herpesz nőknél kopaszodással jár, őrnagy, férfiakon pedig, hogy is mondjam, a nemi szerv kisebbedését és megereszkedését idézi elő – magyarázta a százados, miközben a tábori úton a barakk felé tartottunk. – Gondolom, ezt ön is tudja.

– Igen, persze – felelte Pancho.

– Mit is mondhatnék még? Fertőző, de csak egy módon terjed... és még nem tudják kezelni. Ugye így van, uram? Még nincs rá gyógymód?

– Nix – válaszolt Pancho.

A barakkban a katonák alsógatyában heverésztek a pricscseken. Ládákban, ablakpárkányokon, mindenfelé játékok voltak – kártya, kocka, pókerzseton, műanyag rulettkerék.

– Ezt a gyengélkedő katonát Harbnak hívják – mondta a százados. Az egyik ágy lábánál álltunk.

Ismertem ezt a meghatározást, hogy „gyengélkedő": krónikus betegségben szenvedő katonát jelentett. A sovány fiú fölugrott, vigyázzba állt. Fogai sárgán csillogtak, bőrét pattanások tarkították. Teljesen egészségesnek látszott, míg a százados rá nem szólt:

– Levenné a nadrágját, Harb?

Pancho a fiúra nézett, és halkan füttyentett. Én elfordultam.

– Hajaj – mormogta Pancho. – Pici, vékony fütyi.

– Az – mondta halkan a százados, és körülnézett a barakkban. A többi beteg katona is felült az ágyán.

A százados vállon veregette Harbot.

– Köszönjük a bemutatót, szépfiú.

– Nem szeretnék a nadrágodban lenni – mondta Pancho csendesen a katonának.

Néhányan körénk gyűltek, és a százados indulásra nógatott minket.

Harb utánunk szólt:

– Kérdezhetek valamit, őrnagy úr? Én is elmehetnék az első csoporttal Hawaiiba? Nagyon hálás lennék, uram.

A többiek is felénk nyúlkáltak. Utat törtünk magunknak.

– Engem vigyenek! Én két *Purple Heart*-érmet* is kaptam már.

– Én pedig *Silver Star*-t,** őrnagy úr!

– Én egyetemet végeztem, és gépelni is tudok!

– Kuss, ti néhai csődörök! – bömbölte a százados, és a katonák visszahúzódtak. – Húsz perc múlva sorakozó!

Kiléptünk a napfényre.

– Néha enyhén szólva erőszakosak – folytatta a beszélgetést a százados, amikor visszaértünk az irodába. Elmesélte, hogy egyszer régen a karanténba zárt katonák építettek egy tutajt, de az egészségügyi alakulat emberei lerohanták a szigetet, elégették a tutajt, és minden szerszámot elkoboztak. Néhány hónapra rá páran megpróbáltak az élelmiszerszállító repülőgéppel elmenekülni. Azóta egyetlen repülőgép sem landol. A zsilettpengét és az élelmiszert ejtőernyővel dobják le.

– Már csak ez a sorsuk ezeknek a szerencsétlen balekoknak. Na és ott van a szerencsejáték. Azt nagyon szeretik.

* Sebesülésért járó érdemérem az Egyesült Államok hadseregében.

** Hősies magatartásért járó kitüntetés.

– Azt akarja mondani, hogy többé sohasem mehetnek haza? – kérdeztem.

– Fején találta a szöget – mondta a százados. – Fején találta a szöget.

De aztán hirtelen felvidult.

– Megakadályozom, hogy kárt tegyenek magukban – magyarázta Panchónak. – Ide nézzen!

Egy iratszekrény összes fiókját kihúzta; tele voltak nadrágszíjjal és cipőfűzővel.

– Talán a lepedőiket is el kellene koboznom, őrnagy úr.

– Persze, vegye csak el tőlük! – felelte Pancho.

Nem tetszett nekem a hanghordozása.

– Nos! – mondta a százados. – Elég nagy a lemorzsolódás. Most már egy barakkban is elférnek. Azelőtt sokkal többen voltak. Egy belevaló kis ribanc is lakott itt. Hű, de csinos volt! Ránézésre nem is gondolta volna az ember. No mindegy. Itt vannak a jelentések, uram.

A százados vastag dossziét nyújtott át Panchónak. A borítóján ez állt: GYENGÉLKEDŐK SZIGETE, LONGITUDINÁLIS HERPESZ. Én csak úgy Pancho válla fölött pillantottam oda.

– Van néhány érdekes eset – mondta a százados.

A papírokból megtudtuk, hogy hathónapi frontszolgálat után Harb tizedes háromszor kapta el a vérbajt. A „dózist" – ahogy ő nevezte – mindhárom alkalommal ugyanabban a Quang Ngai-i bordélyházban szerezte be. Negyedik látogatásakor egy olyan nőt szemelt ki, akit a legtöbb férfi elkerült. Harb azt is tudta, hogy parókát visel.

Orvos: Miért ment újra oda?

Harb: Tudja, egy hónappal az ideérkezésem után meghalt a nagyanyám, és egy hétre rendkívüli szabadságot kaptam. A feleségem meg kirúgott. Szóval, akkor kezdtem odajárni, amikor visszajöttem harcolni.

Orvos: Értem. De miért pont ugyanoda ment mindig vissza? És miért választott olyan nőt, akiről tudta, hogy beteg?
Harb: Nem tudom. Azt hiszem, kiborított a szakítás a feleségemmel. Azzal a kurvával jól éreztem magam. De többet nem megyek el hozzá.
Orvos: Nem bizony.

Az aktához egy levelet csatoltak, a levélhez pedig egy megcímzett, lepecsételt borítékot. A levél így szólt:

Kedves mama!
Sajnos még mindig kórházban vagyok. Sok sebet szereztem, és érmet is kaptam. Jól érzem magam, de azt mondják, még nem mehetek haza. Ez nem igaz. Írj a képviselőnknek!

Sokszor csókol:
Jimmy

Ui.: Mondd meg Cherylnek, hogy súlyosan megsebesültem, és hogy menjen a fenébe.

– Ez a levélgyűjteményem egyik dísze – mondta a százados, aki Pancho másik válla fölött olvasta. – Elég nagy gondot okoz a dolog. A parancsnokság nem engedélyezi a levelezést. Már akkor sem volt szabad továbbítani a postát, amikor a repülőgép még leszállt.
– És maga mégis kicsempészi a leveleket? – kérdeztem.
– Nem. Amikor a katonák ideadják a leveleiket, dossziéba teszem őket, várok néhány hetet, azután magam írom meg a válaszokat. Amikor ledobják az élelmet, kimegyek, és az élelmiszercsomagokhoz csatolom az előző este írott leveleket. Reggelenként megtalálják, s így néhány szerencsétlen mindig kap postát.

A százados felnevetett, fejét csóválta, és megvakarta sörtehaját.

– Anyák, özvegyek és szeretők helyett írok. Van köztük egypár egészen jól sikerült darab. Sokszor pikáns dolgokat is kitalálok, őrnagy úr.

Átlapoztuk Panchóval a vastag dossziét, és megismertük belőle katonák tucatjainak a történetét, akik a háború alatt kapták el ezt a betegséget. Voltak köztük újoncok, öreg őrmesterek és nemi erőszakot elkövető lövészek, akik áldozataik áldozatai lettek. Néhány tiszt is akadt; ők azt állították, hogy a közös vécén kapták el katonáiktól a betegséget; sok ártatlan fiatal pedig azért keresett vigaszt a bordélyházban, mert a szerelmesük szakított velük. (Ezek a szakító levelek az orvos beszámolója szerint kék borítékban érkeztek, és többnyire kerek, dőlt betűkkel íródtak.)

– Mi lehet az oka ennek a féktelen paráználkodásnak? – kérdeztem. – Talán a háború; a harcoló katonának éreznie kell, hogy várnak rá.

– Ez igazán magvas gondolat – szólt a százados.

– A hadnagy zseniális koponya – dünnyögte Pancho.

– Én úgy mondanám, hogy képes beleélni magát mások lelkiállapotába – válaszolta a százados. – Szüksége is lesz itt rá.

Azt hiszem, tátva maradt a szám a meglepetéstől, de végül felfogtam: a százados azt hiszi, Pancho és én azért jöttünk, hogy hosszú időre felváltsuk őt a szigeten.

Észhez akartam téríteni, mielőtt teljesen beleéli magát ebbe az elképzelésbe, de ő, ügyet sem vetve rám, szertartásosan kitessékelte Panchót az ajtón, ezekkel a szavakkal:

– Szeretném, ha megnézne valamit, őrnagy úr. Valamit, amit meg kellett csinálnom.

Végigmentünk a tábori úton. A társalgóból beszélgetés foszlányai hallatszottak.

– Játék nélkül teljesen üres lenne az életünk – mondta valaki.

A gyógyszertár mellett mentünk el. Fehér ruhás férfi lépett az ajtóhoz, kezében egy műanyag csontvázat táncoltatott.

– Rád is ez vár, baka, ez bizony – ismételgette.

– Ez a doki – magyarázta Panchónak a százados. – Ne is figyeljenek rá!

Sietősen lépkedtem, s nem néztem vissza. Ideje lenne meglépnünk innen.

Szót akartam érteni Panchóval, de nem sikerült. Fél lépésnyire követte a hosszú lábú századost, és olyan hangokat adott ki magából, mint a játék fegyverrel lövöldöző gyerekek. „Ratatata" – pufogtatott az alacsony, tömzsi Pancho, és a zöld géppisztolyt a gyanútlan százados csípőjének szegezte.

– Az őrmester naponta kétszer alaki kiképzést tart nekik – mondta a százados. – A legfontosabb a harci szellem ébren tartása.

– Ratatata – mormolta Pancho.

A százados mellett lépkedett. Utánasiettem. Rá akartam beszélni, hogy hajózzunk tovább. Áthaladtunk az alakulótéren, és megmásztunk egy hosszan elnyúló dombot. A tábor végül a lábunk előtt terült el, a másik oldalon pedig feltűnt az óceán. Tengeri szél fodrozta zubbonyujjainkat. A százados a zubbonyával legyezgette magát; egy fakeresztekkel teli, sárgálló réten álltunk.

– Csak el akarok búcsúzni tőlük – mondta.

Odasétált egy hatalmas, fából készült emléktáblához, és elgondolkozva a feliratra bámult:

A SZERELEMBEN SZERENCSÉTLENÜL JÁRT KATONÁK LELKÉÉRT
IN MEMORIAM

– Így nem kötődik egyetlen valláshoz sem. Én készítettem – mondta. – Szeretnék olyan talpraesett lenni – folytatta, hozzám fordulva –, mint maga, hadnagy. Lehet, hogy maga talál valami gyógymódot erre a betegségre.

Vállon veregetett, és Panchóhoz fordult.

– Hát, uram, azt hiszem, én végeztem. Mivel jöttek? Kétéltűvel? Hm. Mi ilyenkor a szabályszerű eljárás? Meg kell vizsgáltatnom magam, mielőtt elmegyek?

– Ó, dehogyis – mosolygott Pancho.

A százados sugárzott a boldogságtól.

– A fenébe is. Ezennel átadom a parancsnokságot – mondta, és szalutált.

– Rendben – felelte Pancho, és ő is szalutált.

– Várjon csak – szóltam közbe. A százados vállára tettem a kezemet. Ő átkarolta a vállamat, és félrebillentette a fejét. Elmondtam neki, hogy nem kétéltűvel jöttünk. Szökött hadifoglyok vagyunk, és halászbárkával utaztunk idáig. Az őrnagy időnként elájult, magyaráztam. Ecseteltem először az ellenség, majd a dzsungel és a tenger okozta hányattatásainkat. A százados elhúzódott tőlem.

– Semmi kétéltű? Szóval nem szabadulok innen?

– Fogja be a száját, hadnagy! – sziszegte Pancho a fülembe.

A százados összeomlott. Leült a sírtábla mellett sárgálló fűbe, alsókarját a szájához emelte, és ide-oda himbálózott. Elképzeltem őt, amint egy éven át éjszakánként vacogva nyújtogatja a nyakát, hogy megpillantsa az élelmiszerszállító repülőgép pislákoló fényeit – a repülőét, amely már le se száll; a ládák a földre huppannak, s ő azt sem bánja, ha valamelyik eltalálja.

Ő is megismerte a parancsolás nehézségeit. Fel akartam segíteni, de ellökte feléje nyújtott kezemet, és feltápászkodott. Az úton a délutáni gyakorlatra kivonuló katonák közeledtek.

– *Ne is gondolj rá, mi lett!* – énekelte az őrmester a recsegő tölcsérbe. Pont ezt a dalt! Legfőbb ideje volt, hogy vízre szálljunk.

– *Ne is gondolj rá, mi lett!* – felelték a katonák minden lelkesedés nélkül.

– *Jodyé a Chevrolet!*

Átizzadt ingben vonultak el mellettünk. Az őrmester tisztelgett, a százados azonban nem viszonozta.

– Maguk nemsokára hazamennek – mondta hozzánk fordulva.

– *Ne is bánkódj, cimborám!*

– *Ne is bánkódj, cimborám!*

– *Jodyé lett már a lány!*

Aztán hozzátette, hogy szerinte bankettel ünneplik majd meg a hazatérésünket.

– Nagy hűhót csapnak a hősök tiszteletére.

Felemelte a hangját:

– És ez így is van rendjén!

Indulatosan kimutatott az óceánra.

– Arra hajók járnak! Mindennap látom őket! Valamelyik majd felveszi magukat.

– Ne kenődj el, fatökű! – mondta Pancho a századosnak.

A százados hirtelen hátrafordult. Panchóra bámult, Pancho pedig félrebillentett fejjel állta a tekintetét. Úgy tetszett, végtelenül hosszú ideig bámulják egymást.

Az őrmester dala már a völgyből szállt fel:

– *Ne a földre nézz, mit ér!*

A százados végül ismét a tenger felé fordult, s így szólt:

– Van egy kis söröm, felajánlhatom, ha estére itt maradnak.

– *Ne a földre nézz, mit ér!*

– *Nincs ott szabadságlevél!*

– Hát, egy kis sör most jólesne – felelte Pancho.

A visszaúton figyeltem a századost. Nyugodtnak tűnt. De amikor azt hitte, senki sem látja, Panchót és nevetségesen bő egyenruháját méregette.

– Rájött – mondtam Panchónak aznap este a barakkban, amit a százados szálláshelyül jelölt ki számunkra. – Rájött, hogy nem vagy tiszt. A tisztek nem nevezik egymást fatökűnek, Pancho.

Ő azonban rám se hederített. Fel-alá járkált, egyik kezé-

ben a sörrel, a másikban a zöld géppisztolyt lengette, s közben arról szónokolt, hogy kiszabadítja a „fatökűeket" a „nagy stréber" uralma alól, visszaviszi őket „az életbe", és azok, akik még képesek rá, tovább terjesztik majd a betegséget azoknak a tiszthelyetteseknek és tiszteknek az otthonában, akiknek megjegyezte a címét.

– Ez nem vicc, hadnagy – mondta Pancho, majd ruhástul, géppisztollyal a kezében bemászott az ágyba.

Micsoda éjszaka volt! Elbóbiskoltam, de egy hang felébresztett.

– Vigyen magával, uram! Le is vágom, ha akarja! Ha visszatérhetek az életbe, esküszöm, levágom! – suttogta valaki.

Felugrottam. A zsalugáter mögött arcokat pillantottam meg. Eltűntek. Megint elalhattam, s másodszorra már szürke fényben ébredtem fel. Az ajtóban tucatnyi katona gyűlt össze.

– Mit akarnak? – kiáltottam rájuk.

Az egyik előrelépett.

– Szeretnénk adni magának valamit.

– Tűnjenek el! – üvöltöttem. Megráztam Panchót, a fülébe ordítottam, hiába. Végül megpróbáltam elvenni a géppisztolyát. Erre rögtön felébredt, és kiugrott az ágyból.

Kirohantunk a hátsó ajtón. Valaki utánunk szólt: – Álljanak meg! – Kiáltásokat hallottunk magunk mögött meg bakancscsattogást. Az őrmester futólépést vezényelt. Még szerencse, hogy nem volt cipőfűzőjük.

Mire az öbölbe értünk, már pirkadt. A víz csendesen hullámzott. Csónakunk ott ringatózott a part mentén. Az otromba kormánylapáttal épp evezni kezdtem, amikor kiözönlöttek a partra. A százados átverekedte magát a tömegen. Az őrmester gépkarabéllyal a kezében állt mellette.

– Jöjjenek vissza egy percre! – szólt utánunk a százados. – Vigyék el ezt a levelet a feleségemnek!

Egy kis fehér papírt lóbált a kezében. Mások is összevissza

kiáltoztak. Az égszínkék víz partján borítékokat lengettek, és üzeneteket ordibáltak.

– Ha csak ennyit kérnek, Pancho... – kezdtem.

– Evezzen tovább! – sziszegte.

– Halt! – üvöltötte a százados. – Le vannak tartóztatva, mert tisztnek adták ki magukat!

Az őrmester felemelte a gépkarabélyt, és célba vett minket.

– Hülye stréber!

Pancho felállt a csónak farában. Tölcsért formált a kezéből, és ezt kiabálta:

– A százados is fatökű! A nagy stréber is fatökű!

Láttam, hogy az őrmester leereszti a fegyverét. A százados a katonák arcát fürkészte, majd hirtelen odébb taszította a körülötte állókat, s futni kezdett visszafelé. Az őrmester hátrálva követte, és a katonákra szegezte a gépkarabélyt.
a katonák arcát fürkészte, majd hirtelen odább taszította a ta a borítékját. Nem tudták eldönteni, kinek az oldalára álljanak.

– Szerencsétlen nyulak, akárcsak én – morogta Pancho. – Na jó.

Megint odakiáltott a katonáknak:

– Hé, bokorugrók! Fogjátok!

Magasra emelte a zöld géppisztolyt, és a part felé dobta. A hátizsák tartalmát a csónakfenékre öntötte, és egy gyalogsági szuronyt, egy machetét, egy kést és több tár töltényt hajított a géppisztoly után.

A parton zűrzavar keletkezett. Az örömujjongás aggodalmat ébresztett bennem a százados sorsa iránt. A vitorlába hirtelen belekapott a szél, és kis csónakunk nekivágott a tengernek.

Bár Pancho úgy vélte, nem látszik rajtam, még fiatal voltam. Most csupán arra vágytam, hogy a szüleim szokásai szerint éljek, a szeretet kötelékében, kisgyerek koromból származó ismerősök közt. Szerény vágyaim voltak: régi ízeket

szerettem volna érezni a számban, a saját ágyamban aludni, esetleg egy engedelmes, a gazdit tisztelő kutyát tartani.

Az út nagy részét már megtettük hazafelé. Szerencsénkre találkoztunk egy Bangkokból Seattle-be tartó amerikai kereskedelmi hajóval. De Pancho megint bajt kevert. Egy nappal azután, hogy a hajóra kerültünk, az egyik tiszt megjegyezte, hogy Panchóra nem nagyon illik az egyenruhája. Jó szándékkal mondta – nyilván valami ésszerű magyarázatot várt; beszélgetni szeretett volna. De Pancho azt felelte:

– Igen, egy kicsit összementem.

Ez a párbeszéd járt a fejemben, miközben az emeletes ágy felső priccsén a körmömet rágtam.

– Ne izguljon annyit, hadnagy – szólt Pancho az alsó ágyról. – Senki sem fogja felismerni.

Nevetett.

– Nem izgulok – válaszoltam. – Csak elgondolkoztam. Azt hiszem, nem is érdekli őket, illik-e rád az egyenruha vagy sem. Vagy igen?

– Majd azt mondom, hogy megnyúlt az anyag.

– Jó néhány tisztet láttam már, akiken semmivel sem látszott jobban, hogy tisztek – bizonygattam. – A beszédmódjuk sem különbözött nagyon a tiédtől. Ismertél ilyeneket, Pancho? Minek is hívod őket? Stréber korcsoknak?

– Törtető, hivatásos hányadékoknak. Mi baja, hadnagy? Ne rázza már az ágyat!

– Levert vagyok.

Kinéztem a hajóablakon. Pancho elnevette magát.

– Hé, hadnagy! – szólalt meg. – Emlékszik, hogy akarta azt a szarházi Great őrnagyot a szeméttartályba gyömöszölni?

Az én hangomat utánozva folytatta:

– El kell tüntetni a bizonyítékot, el kell tüntetni a bizonyítékot!

Ilyesmiről szó sem volt. Ő találta ki az egészet.

– Tudja, mikor jöttem rá, hogy maga egy pipogya alak?

Amikor olyan stréber módra viselkedett. Diesel-olajat töltetett velünk a dzsipbe. Hogy csinálhatott ilyen hülyeséget?

– Nem emlékszem.

– Ugyan, hadnagy, hát mindent elfelejtett?

– Ki kell találnunk valamit – mondtam.

– Már kitaláltuk, hadnagy. Szökött hadifoglyok vagyunk, és kész. Le van ejtve a világ! De meg is szökhetünk, amint kikötünk Seattle-ben. Minden a helyzettől függ, hadnagy.

– Vagy talán... arra gondoltam, ha számot kell adnunk, azt mondhatnánk, hogy nem ismerjük egymást, és mindketten kitalálnánk valami mesét. Vagy valami mást hazudnánk.

Pancho nem válaszolt.

– Hallod, Pancho?

Vártam egy darabig. Amikor végül lehajoltam, láttam, hogy a bő őrnagyi egyenruhában fekszik az ágyon, s úgy tűnt, elnyomta az álom.

Másnap reggel nyomtatott betűkkel írt levelet találtam Pancho párnáján.

Hadnagy!
Elegem van az angyalbőrből.
Vigyázzon magára.
Ne valljon be semmit.

Szóval elment. Nem tudtam őt elképzelni, amint egy banketten mondjuk egy nagykövet feleségével beszélget. Elárult volna minket. Egy pillanatra megkönnyebbültem. De amikor felébredtem délutáni szundikálásomból, és lenéztem az üres ágyra, rájöttem, hogy egyedül maradtam.

Aznap este a hajófenéket is átkutattam utána, zseblámpám bevilágította a hatalmas ládák közti járatokat.

– Pancho! Hé, Pancho! – szólítgattam. – Hova lettél? És ha szükségem lesz rád? Az apám megszerzi azt az állást. Hol van az otthon, Pancho?

Senki sem felelt, így hát visszafeküdtem az ágyba. Elalvás

előtt megpróbáltam visszagondolni az otthonomra, felidézni valami gyerekkori emléket. De semmi sem jutott eszembe.

Az összes tervem dugába dőlt. A kapitány ugyanis a fejébe vette, hogy Pancho a háborús élményei miatt vízbe ölte magát, és félelmében, hogy én is követem a példáját, őrizetet rendelt mellém, és Seattle-ben személyesen adott át a katonai hatóságoknak. Nem tudtam megszökni, és egy kétségbeesett pillanatban elhatároztam, hogy – Pancho tanácsa szerint – ki sem nyitom a számat: némának tettetem magam.

Kedvesen viselkedtek velem. Azt hiszem, megindította őket a külsőm: Pancho hátizsákja alatt görnyedő hátam – ettől alázatosnak látszottam –, hosszú hajam és újra kiserkent szakállam, amit nem engedtem levágni. Megnézték az egyenruhámat és az azonossági lapomat. Azt mondták, ne izguljak. Gondoskodnak róla, hogy rendezett külsővel érjek haza.

De hová kerültem? Nem a szüleimhez, hanem annak a fiatal pilótának az otthonába, akinek a tetemét kifosztottam. Az ő egyenruháját viseltem, és az ő azonossági lapjával igazoltam magam. Az ő életét kellett folytatnom.

A vasalt egyenruhás tisztekkel körülvett repülőgépen valakit hátulról összetévesztettem Panchóval. A repülőtérről jövet a képviselő limuzinjában hirtelen azt hittem, egy elhaladó autó ablakában az ő arca tűnik fel. A halott hadnagy otthonába érve szüleivel együtt álltam a verandán, és az összeverődött tömegben az arcokat fürkésztem. Biztosra vettem, hogy Pancho is köztük van.

A város lakói érkezésem hírére az utcára csődültek. A középiskolások négy betűt formáló alakzatban álltak fel: RICK – a fiatal pilóta beceneve kerekedett ki belőle. De Pancho nem került elő. Búcsút intettem az ünneplő sokaságnak, kivillantottam megbarnult fogaimat – és beléptem a halott hadnagy otthonába.

A legtöbb ember úgy érzi, hogy a szülei nem ismerik őt

igazán, de ez gyakran önámítás. A fiatal tiszt apja például csak tettette, hogy a fiának néz.

– Rick?

Bekukkantott a hálószobába. Zoknikkal, gyönyörű, színes zoknikkal megrakodva lépett be. Letette őket az ágyra.

– Gondoltam, hordhatnád ezeket – mondta. – Nekem át kellett térnem a gumírozott térdzoknikra.

Mosolyogtam és bólintottam, többször is egymás után. Hátrált néhány lépést, és a falon függő fényképekre pillantott, melyek a dzsungelben eltemetett hadnagyot ábrázolták. Az egyik képen egy hokiütőre támaszkodott, a másik pedig a tisztté avatása napján készült, azon egyenruhát hordott.

– Hogy el ne felejtsem, Rick! – mondta az apa. – Elhívhatnánk a borbélyomat, ha egyelőre nem akarsz kimenni az utcára.

Szegény pára. Csak arra áhítozott, hogy úgy nézzek ki, mint a fia. Ez lett volna a legkevesebb, amit megérdemelt. Csakhogy én éppen a hajam és a szakállam mögé bújtam, így hát nemet intettem.

Beleegyezően bólintott, és kiment.

Az anya csendben lépett be a szobába. Mire felnéztem, az ágyamon ült, kezét az ölében nyugtatta.

– Nekem elmondhat mindent – suttogta.

Megráztam a fejemet.

– Beszéljen nyugodtan – biztatott. – Hallottam, amint magában motyogott. Tudnom kell az igazságot.

Megráztam a fejemet. A rádióra mutattam.

– Mit tett a fiammal? Hol van a fiam, maga féreg? – sziszegte.

Egyikük sem jött be többé a szobámba. Csak az ebédlőben találkoztam velük esténként, a vacsoraasztalnál. A mahagóni asztal egy másikat idézett, a múltamból, de evés közben belebelerúgtam.

– Édesem – mondta az apa egyik este, miközben leszedtük

az edényeket. – Azt hiszem, Rick már nem akar ilyen különleges vacsorákat enni.

Cinkosan rám kacsintott.

– A fiunk megelégszik azzal is, amit mi eszünk.

Az asszony zokogásban tört ki.

Szereti a különleges főztjeimet!

A férfi odament hozzá, és azt mondta:

- Hát persze hogy szereti. Ugye szereted, Rick?

Az anya tovább sírt, de ahogy az apa válla fölött rám nézett, láttam, hogy az arca száraz. A pillantása mintha figyelmeztetett volna valamire.

Így hát szorgalmasan bólogattam a porított tojással és répával teli tányér fölött.

Az asszony megfigyelte, hogy mit nem szeretek. Ami nem ízlett, s a szalvétám alá rejtettem, egyre gyakrabban tálalta fel.

A tavasz közeledtét a fiatal hadnagy emeleti hálószobájának ablakából figyeltem. Éjszakánként többször is hallottam, hogy az asszony sírva fel-alá járkál a házban. A falon az is áthallatszott, amiről az ágyukban beszéltek. Egyszer valami vitába bonyolódtak, amit nem értettem teljesen, azután egy este a férfi így szólt:

– Azzal a kis hárpiával? Elviselhetetlenné tenné Rick életét. Nézd, drágám, a huszadik században élünk. Nem gondolod, hogy Ricknek joga van választani?

– Csak azt akarom, hogy ismerkedjenek össze – mondta az anya. – Nagyon csinos lány.

Semmi kétségem nem volt afelől, ki győz ebben a vitában. Megvártam, amíg minden elcsendesedik, és összecsomagoltam. A bakancsommal meg a zsákommal mentem le a lépcsőn, és beszívtam a ház, a molyirtószer, a bútorfényező és a vaníliaillatú kölni szagát. Hosszú léptekkel vágtam át a szőnyegen, a bejárati ajtó felé tartottam. De a kölniillat felerősödött, és a padlódeszka megreccsent mögöttem.

– Nem lógsz meg – suttogta az asszony.

Visszakísért.

– Rickie azt teszi, amit a mami mond neki. Ha Rickie nem engedelmeskedik a maminak, felhívjuk a képviselőt!

Az anya rekedt susogása még akkor is kísért, amikor felvonszoltam a zsákomat a lépcsőn.

Szamosi Katalin fordítása

VIL LIPATOV

SZOVJETUNIÓ (OROSZORSZÁG)

Két geológus

I

Vlagyimir Melnyikov, miután elhelyezte holmiját a kabinban, mosolyogva kiment a fedélzetre, nekidőlt egy vasoszlopnak, és boldogan felsóhajtott, hogy a legnehezebb, a legizgalmasabb már mögötte van: a főnökség szobáiban való futkosás, az álmatlan éjszakák, amikor a szívverése is elállt, ha eszébe jutott, hogy esetleg nem viszik magukkal, a szüleivel folytatott hosszú beszélgetések, a töprengés, hogy milyen szavakkal vegyen búcsút Verától. Mindez már a múlté volt, távolinak tetszett, mintha nem is tegnap, hanem sokkal régebben kísérték volna ki a pályaudvarra a szülei és Vera, és írta volna alá a Főnök Melnyikov kiküldetését erre az expedícióra. Az éjszakát a vonaton töltötte, pompásan kialudta magát, és amikor autóbuszon a kikötőbe ment, váratlanul egész testét elöntötte a boldogság. Aztán meglátta a kék folyót, a fehér hajót, megérezte a víz, a füst, a nyárfalevelek illatát, meghallotta, hogy a hajók hívogatva, barátságosan szólongatják egymást, és a boldogsága szinte elviselhetetlenné vált, akár a vakító napfény.

Az utasok beszállása a végéhez közeledett, a matrózok már húzták föl a hajólépcsőt, a szigorú kapitány már a hajóhídon állt, és kezében tartotta a zúgó megafont; már sistergett a gőz, áttetsző füstgomolyag szállt fel a hajókéményből, és úgy rémlett, hogy a kísérők hangja már messziről szól, bár a hajó még mindig a kikötőhelynél állt. De aztán felhangzott egy fülsiketítő dudálás, valami hangosan dübögni kezdett a hajó-

fenék alatt, és a kapitány még néhány fontos szót ordított. A hajó szembefordult a nappal, a szélesen hömpölygő Obbal és a messzi-messzi horizonttal.

Szél libbent Vlagyimir arcába, összekócolta selymes, szőke haját, gyengéden érintette az arcát, aztán bekúszott vékony inge alá, felfújta, és Vlagyimir úgy érezte, hogy olyan könnyű lett, mint egy léggömb. Megfordult és lassan, mintha attól félne, hogy kicsordul belőle a boldogság és az öröm, bement a kabinba. Itt dallamosan rezgett a katedrálüveg, kósza fényfoltok villództak a falakon, és az egész hajófülkében szétömlött a kék vízről visszaverődő tiszta kék fény.

– Micsoda gyönyörű nap! – mondta Vlagyimir és felnevetett. – Egyszerűen pompás nap, Mihail Ivanovics!

– Gyönyörű, gyönyörű – hagyta helyben az, akit Mihail Ivanovicsnak szólított, majd egy kis gondolkodás után hozzátette:

– Én mégis szívesebben venném, ha most esne az eső, és később lenne derült idő...

Mihail Ivanovics arról kezdett beszélni, hogy ha ma süt a nap, akkor később, amikor majd a tajgában lesznek, biztosan elkezdődik az esős idő, és az undorító lesz, mert semmi sem rosszabb, mint esőben, latyakban menetelni.

– Egyszóval, én azért csak szívesebben venném, ha most esne az eső – fejezte be Mihail Ivanovics. Ezután leheveredett a díványra, fogta a könyvét, és átlapozott néhány oldalt. Elmerült az olvasásban, Vlagyimir pedig ránézett, és hirtelen elszörnyedt arra a gondolatra, hogy hogy lehet valaki ilyen öreg, unalmas és nyugodt, mint ez a Mihail Ivanovics.

„Ó, milyen szörnyű! – gondolta Vlagyimir, és megborzongott, amint Mihail Ivanovicsra nézett. – Milyen szörnyű kopasznak, öregnek és unalmasnak lenni!" Az jutott eszébe, hogy Mihail Ivanovics valószínűleg sohasem volt boldog, valószínűleg soha egyetlen lány sem mondott neki olyan szavakat, amilyeneket tegnap Vera mondott őneki. Aztán felötlött benne, hogy Mihail Ivanovics nem érzi azt a boldog-

ságot, amit a nap, a szél, a fehér hajó és a kék víz jelent. Erre elöntötte a szánalom Mihail Ivanovics iránt, szeretett volna valami kedveset, barátságosat mondani, töprengeni kezdett, de semmi sem jutott eszébe.

Mihail Ivanovics tovább olvasott. Valóban kopasz volt, haj csak a tarkóján nőtt kis bokrokban, de egyáltalán nem volt öreg; negyven körüli, talán valamicskével több, de még nagyon derék, erős, javakorabeli férfi. Nyugodt, sőt lassú volt, és azok közé az emberek közé tartozott, akik csak akkor szólnak, ha kérdezik őket. Mihail Ivanovics a dolgát értő, tapasztalt geológusnak számított, állandóan fontos expedíciókra küldték, és a fiatalok között az a szóbeszéd járta, hogy Mihail Ivanoviccsal könnyen, nyugodtan lehet dolgozni, csak egy kicsit unalmas: nem méltányolja a kockázatot, a szerencsét, ellenben mindenekelőtt a logikát, a következetességet és a matematikai számításokat becsüli. Fiatal geológusok, ha jellemének lényegére akartak rámutatni, azt mondták róla: „Szkvorcov jó pilóta, de berepülő sohasem lesz!"

Vlagyimir úgy látta, hogy Mihail Ivanovics öreg, unalmas, boldogtalan, és sajnálta ugyan, de vigasztalására nem voltak szavai, ezért Mihail Ivanovicsról elfeledkezve, magára gondolt. Szerette önmagát mintegy kívülről nézni, ilyenkor világosan látta magát, és most elképzelte jövendő életét az expedíción... Pirkadatkor majd a legkorábban kel, egy szál fürdőnadrágban kiszalad a hajnalban még hideg folyóra, nehéz és megerőltető tornagyakorlatokat végez. Aztán tetőtől talpig lemosakszik hideg vízzel, vörösre dörzsöli magát, és beszalad a sátorba, ahol a kisbőröndjében lapul Szputnyik márkájú rugós borotvája. A fiatalságtól, az erőtől és az önbizalomtól duzzadva vidáman és frissen megborotválkozik, hogy mint mindig, frissen borotválkozva, délcegen és energikusan állhasson a társai elé.

És természetesen az a nap is elérkezik majd, amikor elsőként bukkan egy gazdag érclelőhelyre. Igyekezetének, fegyelmezettségének, odaadásának, műszaki tudásának az lesz a

jutalma; világosan látta, hogyan tér vissza szerencsés kutatóútjáról, milyen délcegen, bátran és nyugodtan megy oda Mihail Ivanovicshoz, hogyan örvendeznek a munkatársai, és hogyan mondja Mihail Ivanovics egészen hétköznapi hangon: „Derék fiú maga, Melnyikov!"

Abban, hogy ez bekövetkezik, Vlagyimir biztos volt; a torka is összeszorult, amikor ez a közeli örvendetes nap eszébe jutott. Úgy érezte, hogy nem tud tovább a kabinban maradni, ahol egykedvűen fekszik és olvas Mihail Ivanovics, ez az unalmas öregember, aki képtelen a boldogságra. Felment a fedélzetre, megkereste azt a helyet, ahol az előbb állt, és ismét nekivetette a hátát a naptól meleg vasoszlopnak. A hajó könnyedén haladt, oldalt zöld partok úsztak, a víz is zöldnek tűnt, és egyre fújt a kellemes, meleg szél, simogatása jólesett az arcának és felhevült mellének. A város már régen nem látszott, a parton egy kis falucska házikói sorjáztak, az utcákon, nem tudni, miért, csak nők járkáltak, világos ruhákban.

Vlagyimir most nemcsak Mihail Ivanovics iránt érzett szánalmat, hanem minden iránt, amit csak látott. Sajnálta a nőket a parton, a kis házikókat, az öreg cédrust, a fedélzeten tolongó utasokat, a folyó fölött ragyogó eget. Az asszonyokat és az utasokat azért sajnálta, mert nem vehettek részt ebben az expedícióban, nem voltak olyan boldogok, mint ő; az eget és a fákat azért, mert magányosak és nem tudnak elmozdulni a helyükről.

Addig álldogált a fedélzeten, amíg geológus barátai oda nem mentek. Vidámak voltak, kedélyesek, mert éjszaka jól kialudták magukat, őket is boldoggá tette a nap, a szél és az a három nap, amelyet még a hajón fognak eltölteni. Ácsorogtak Vlagyimir mellett, be nem állt a szájuk, nevetgéltek, aztán azt javasolták, hogy menjenek vacsorázni az első osztályú szalonba. Vlagyimir utánuk ment, ő is rendelt, mint a többiek, egy hirtelensültet, salátát, egy deci vodkát. Ráérősen, vidáman vacsoráztak, beszélgettek, felfigyeltek rájuk a

nők, a férfiak pedig tisztelettel sugdosták, hogy nicsak, úgy látszik, a geológusok megint valami fontos, rangos és romantikus kutatóútra mennek.

Vacsorázás, beszélgetés és nevetgélés közben Vlagyimir egész este érezte, hogy boldog, fiatal, erős és vonzó. Az este hosszúnak tetszett, vége-hossza nem volt a nevetgélésnek, a vodka okozta mámornak, és amikor vacsora után mindnyájan kimentek a fedélzetre, és Vlagyimir felnézett a hajókémény fölött függő nagy, ragyogó csillagra, elszorult a szíve arra a gondolatra, hogy az élete ugyanilyen boldog és ragyogó lesz, mint az a nagy és fényes csillag.

2

Ébredés után Vlagyimir azt látta, hogy Mihail Ivanovics már az asztalnál ül, megmosakodva, frissen, és egy kisebbfajta geológiai térképet vizsgálgat. Valamit jegyezgetett a noteszába, piros ceruzával bekarikázta a falvak és a magaslatok nevét, tekintete nagy figyelemről tanúskodott.

Vlagyimir bosszúságot és csalódottságot érzett. Hogy is alhatott el! Tegnap elhatározta, hogy korábban kel, mint a többiek, felmegy a fedélzetre, hogy köszöntse a hajnalt és az új, boldog élet második napját. Mégis elaludt, az óra már fél nyolcat mutatott, a nyitott ablakon beragyogott a nap, rezegtek az üvegek és a redőnyök, s akárcsak tegnap, kék fény áradt el a kabinban. Abban, hogy elaludt, csak ő maga volt hibás, valamiért mégis ellenszenvet érzett Mihail Ivanovics iránt, a csoport parancsnokának elmélyült figyelmét mesterkéltnek látta.

Aztán arra gondolt, hogy nincs is helye a tornához – végtére is nem kalimpálhat a karjával Mihail Ivanovics orra előtt; a fedélzeten meg sok az ember –, erre elszontyolodott. De ragyogott a nap, izgatóan terjengett a festék és a gőz szaga, a hajó remegett, imbolygott, zöld partok úsztak az

ablakok mellett, a levegő áttetsző volt és illatos, és még két nap hajókázás várta. Az ifjúság, a tegnapi öröm megtette a magáét – elmosolyodott, felderült, és örömmel tekintett az asztalkára, ahol a napsugarak fényében ott hevert kedves borotvája, a felhúzható Szputnyik.

Mihelyt a borotva eszébe jutott, teljesen felvidult. Óvatosan kihúzta a kis bőrtokból, ujjainak kiszámított, megszokott mozdulataival felhúzta, és a borotva elkezdett duruzsolni, vidáman, pajkosan, mintha megörült volna, hogy végre működésbe léphet. Vlagyimir szakálla és bajsza gyengécske, vöröses volt, könnyű volt borotválni.

Mihail Ivanovics Vlagyimir felé fordult; fejét ferdén lehajtva, valahogy madár módra nézett. Lehet, hogy a zaj zavarta, lehet, hogy a borotvára figyelt föl, nyugodt arcából ezt nem lehetett megállapítani; mindenesetre továbbra is nézte Vlagyimirt, és hallgatta a kis gépezet zümmögését. Közben Vlagyimir megborotválkozott, a borotva fejrészét levéve kifújta, egy kis kefével megtisztította, és már majdnem beletette a borotvát a tokjába, amikor Mihail Ivanovics azt mondta:

– Remek kis borotva! – Hallgatott egy darabig, aztán felsóhajtott, és végighúzta kezét borostás arcán. – Egész Moszkvát összejártam, mégsem tudtam ilyet szerezni. Pedig ez egy geológusnak valóságos áldás! Ha nem titok, hol szerezte, Vlagyimir Boriszovics?

– Ajándék – felelte Vlagyimir, de nem mondta meg, hogy kitől, mivel a borotvát Vera ajándékozta neki.

Az ablakok mellett változatlanul zöld partok úsztak, napsugarak táncoltak a fehér mosdókagylón, vidáman és fürgén, és Vlagyimir arcára vetődtek. A hullámok zöld visszfénye mintha mindent áttetszővé, súlytalanná tett volna a kabinban. Vlagyimir hirtelen odanyújtotta a borotvát Mihail Ivanovicsnak, és örömmel, saját túláradó érzelmeitől elragadtatva azt mondta:

– Borotválkozzék meg, Mihail Ivanovics! Próbálja ki, hogy milyen kitűnő, nagyszerű masina!

Mihail Ivanovics elvette a borotvát, gyanakodva forgatta a fejét, ismét megtapintotta borostás arcát, mintha nem hinné, hogy ez a kis gépezet képes vele boldogulni. Arcán jóságos, nyájas és kicsit szégyenlős mosoly jelent meg. Valószínűleg megértette Vlagyimir hangulatát, megérezte a fiatal geológus túláradó örömét, és ettől ő maga is örömet érzett.

– No, hát megpróbálom – mondta szégyenlős-zavartan.

Amíg Mihail Ivanovics borotválkozott, Vlagyimir arra gondolt, hogy milyen kellemes és jó érzés örömet szerezni az embereknek. És amikor Mihail Ivanovics befejezte a borotválkozást, Vlagyimir, az előbbi érzelmeknek engedve, nagylelkűen kínálta:

– Vegye csak el, amikor kell, Mihail Ivanovics!

Mihail Ivanovics hálásan rámosolygott Vlagyimirra, végighúzta kezét az arcán, és azt mondta:

– Köszönöm!

Vlagyimir fogta a borotvát, hogy visszategye a tokjába, és megérezte az ujjaival, hogy egy kicsit felmelegedett. Mihail Ivanovicsnak erős, sűrű szakálla volt, nem kétszer húzta föl a borotvát, mint Vlagyimir, hanem négyszer, és a szerkezet természetesen fölmelegedett. „Ez aztán szakáll" – gondolta Vlagyimir ámulva. Aztán belecsúsztatta a borotvát a tokjába, gondosan a helyére tette, és mosakodni kezdett hideg vízzel, amelynek, mint az egész hajónak, hínár-, gőz- és festékszaga volt.

Néhány perc múlva üdén, élénken és vidáman kiment a fedélzetre, nekidőlt a vasoszlopnak, és figyelmesen nézte a partot, amely ma nem hasonlított a tegnapira. Már nem látszottak a hegyek, a dombok, a vízmosások, a cédrusligetek és a fenyvesek, a hajó korlátja mögött ma alacsony, füves part húzódott, egyhangú és sima, mint egy asztal, és ez érthető is volt, mert itt az Ob a híres vaszjugani mocsarakon át folyt. Kiszélesedett, szétterült, akár a tenger, és a hajó kicsinek látszott a folyó széles hátán.

Valaki óvatosan Vlagyimir vállára tette a kezét; hátrapil-

lantott – Mihail Ivanovics volt. Végre kikászálódott a kabinból, és a fényes napvilágnál azonnal látni lehetett, hogy fáradt az arca. Mohón szívta be a folyószagú levegőt, visszatartotta egy kicsit a tüdejében, aztán megkönnyebbülve kieresztette. Tudva, hogy Mihail Ivanovics nem kezd beszélgetést, Vlagyimir megkérdezte:

– Dolgozott, Mihail Ivanovics?

– Igen – felelte –, tudja, kicsit dolgozgattam, és kijöttem járkálni.

Mihail Ivanovics elmagyarázta, hogy ennek így is kell lennie, mivel a kutatás mindig az asztal mellett kezdődik. Lassan beszélt, komolyan, és mint mindig, most is úgy látszott, hogy már régen várta az alkalmat a beszélgetésre, de nem volt rá mód, nem kérdezte senki, és ő hallgatott. Most viszont nagy gyönyörűséggel beszélt.

– Tudja – mondta Mihail Ivanovics –, én természetesen elismerem a romantika és a szerencse szerepét a geológiában, de inkább a szilárd matematikai számításokban bízom.

Nem először beszélt erről, a geológiára vonatkozó nézetei közismertek voltak, és Vlagyimir máris unta, mivel ő, éppen fordítva, azt tartotta, hogy a geológiában a legfőbb a romantika és a siker. De nem szállt vitába. Mihail Ivanoviccsal, úgy tett, mint máskor, ha nem érdekelte a beszélgetés: a beszélő arcába nézett, olyan képet vágott, mintha figyelne, közben másra gondolt, arra, hogyan bukkan rá elsőként az érclelőhelyre, hogy örvendeznek majd a társai, és ugyanez a Mihail Ivanovics a maga szilárd matematikai számításaival hogyan mondja majd hétköznapi, unalmas hangján: „Derék fiú maga, Melnyikov!"

Közben elérkezett a reggeli ideje, más geológusok is kijöttek a kabinból a fedélzetre, és Mihail Ivanovicsot látva elcsodálkoztak rajta, hogy nem a kabinjában ül. A szomszédos kabinokban utazó geológusok, mintha csak kiválogatták volna őket, mindannyian korosabb emberek voltak, nemegyszer jártak már Mihail Ivanoviccsal kutatóúton, ezért tudták,

hogy nem szeret tétlenül álldogálni egy helyben: vagy dolgozik, vagy olvas, vagy alszik, mert az alvást is munkának tekinti. Nagy egyetértésben vonultak be az első osztályú szalonba, két szomszédos asztalhoz ültek, tejet, édes süteményt és egy kis moszkvai kétszersültet rendeltek. Vlagyimir szemben ült Mihail Ivanoviccsal, nézte, és amikor odahozták a tejet, és Mihail Ivanovics mohón inni kezdte a hűvös italt, Vlagyimir hirtelen meglátta, hogy milyen tüskés, kék az arca. Még borotváltan is szőrösnek látszott. „Hű, de erős szakálla van!" – gondolta ismét ámulva, és eszébe jutott, hogy átmelegedett a borotva, amikor Mihail Ivanovics használta.

Ma az asztalnál Mihail Ivanovics jelenlétében nem volt akkora zaj és élénkség, mint tegnap a vacsoránál, amikor a csapat vezetője a kabinjában üldögélt. Ezek a már koros, termetes geológusok, sokat próbált veteránok Mihail Ivanovics közelében csendesen, nyugodtan, fegyelmezetten viselkedtek. Vlagyimir úgy látta, hogy tisztelettudók Mihail Ivanoviccsal, még a hallgatásából is ki tudják olvasni, amit mondana, ha akarna. Tulajdonképpen tejet és kétszersültet is azért rendeltek, mert Mihail Ivanovics szerette, és ezt mindnyájan tudták. És amikor Mihail Ivanovics hallgatagon itta a tejet, és ropogtatta a kétszersültet, a geológusok úgy pislogtak rá, mintha tőle tanulnának tejet inni és kétszersültet rágni.

A geológusoknak széles, szélfútta arcuk volt, valamiképpen mind egyformák voltak, úgy hasonlítottak egymásra, mint egyik tojás a másikra, és Vlagyimir, noha régóta ismerte őket, mostanáig nem tanulta meg, hogy különböző embereket lásson bennük. „Az útitársaim" – gondolta róluk, s ilyenkor aztán végképp egybefolyt a geológusok arca. Most is egy arcuk volt, és ez a Mihail Ivanovics iránti tiszteletet fejezte ki.

Aztán Vlagyimir felidézte, hogyan és mit mondtak Mihail Ivanovicsról a földtani hivatalban, és csak most tudatosult

benne, hogy lelkesen és örömest beszéltek róla, de akkor ezt nem fogta fel, mivel nem érdekelték a Mihail Ivanovicsról folyó beszélgetések. Most viszont, miközben róla gondolkodott, ismét ránézett Mihail Ivanovics szakállára, és az már nem látszott annyira tüskésnek. „Helyesen tettem, hogy felajánlottam Mihail Ivanovicsnak a borotvát" – gondolta.

A geológusok már megitták a tejüket, megették a kétszersültet és a süteményt, elszámoltak a pincérnővel, de az asztaltól nem keltek föl, várták, mikor áll fel Mihail Ivanovics. Ő viszont elgondolkodott valamin, kenyérmorzsát gyúrogatott az ujjai közt, és az asztalt nézte. Ahogy így meggörnyedve ült, különösen jól lehetett látni domború homlokát, jó formájú, nagy fejét, arcának határozott metszését.

– Mihail Ivanovics! – szólította meg halkan az egyik geológus.

– Tessék! – felelte gyorsan, fölkapta a fejét, ránézett a geológusokra, és miután megértette a helyzetet, elmosolyodott. – A reggelit befejeztük, elvtársak!

Néhány perc múlva Vlagyimir ismét magányosan álldogált a fedélzeten, ismét arra gondolt, hogy milyen jól és szabályszerűen fog viselkedni a kutatóúton. Többé nem ismétlődik meg, ami ma történt – soha többé nem alszik el, a legkorábban fog felkelni, Mihail Ivanovicsnál is korábban. Reggelenként megerőltető tornagyakorlatokat fog végezni, aztán zuhanyozni fog, és minden reggel borotválkozik.

Eszébe jutott, hogy a borotva túlmelegedett, amikor Mihail Ivanovics használta, és amikor betette a tokjába, ujjai aggasztó meleget éreztek. „Rendkívül erős szakálla van Mihail Ivanovicsnak" – gondolta Vlagyimir, és lelki szemei előtt fölrémlett a borotvához adott használati utasítás egyik oldala. Ott az állt, hogy lehetőleg minél ritkábban kell felhúzni.

Vlagyimir aggodalmat érzett, és kényelmetlenül megborzongott. Mi lesz most? Minden reggel föl kell kínálnia a borotvát Mihail Ivanovicsnak: a csoport vezetője el fogja fogadni és négyszer fel fogja húzni. A használati utasítás

viszont azt mondja, hogy minél ritkábban kell felhúzni, kímélni kell a rugót, a fogaskerekeket és az egész kis kényes szerkezetet. Elképzelte, mi történik, ha a borotva eltörik. Akkor ő többé nem jöhet ki a társai elé reggel délcegen, frissen borotváltan, nem lesz számukra a fegyelmezettség, az állhatatosság, a rendszeretet példája. Aztán eszébe jutott, mit mondott az apja a borotváról: „Állítólag kétezernél több felhúzást nem bír ki."

Vlagyimir jól és gyorsan tudott fejben számolni: osztott-szorzott, és kiderült, hogy a borotva öt évig kitarthat, ha naponta egyszer húzzák föl, de ha hatszor, akkor még egy évig sem működik. Mégis megnyugtatta a tudat. „Egy év nekem untig elég! – gondolta. – Hiszen az egész expedíciót csak egy hónapra tervezték." De aztán hirtelen elbizonytalanodott: nem vette számításba azt a körülményt, hogy már hat hónapja használja a borotvát. Újra számolni kezdett, osztott-szorzott, és most az jött ki, hogy a borotva napi hatszori felhúzással még négy hónapig működhet. „Így is rendben van!" – döntötte el magában. Megkönnyebbült, felvidult, aggodalma és a kényelmetlen érzés elmúlt, megvetően gondolta: „Igencsak ijedős vagyok!"

Mégsem sikerült azonban elfeledkeznie Mihail Ivanovicsról és a tüskés, erős szakálláról. Ezen az egész hosszú verőfényes és örvendetes napon időről időre elkomorodott, igyekezett elhessenteni ezeket a gondolatokat, néha sikerült, néha pedig nem, s ilyenkor ismét nyugtalankodott. A borotva járt eszében ebéd közben, amikor a vele szemben ülő Mihail Ivanovics a káposztalevest ette; a fedélzeten sem tudta elfelejteni, amikor Verára gondolt.

Utoljára este jutott eszébe, vacsora idején. Ismét nagyon vidáman, felszabadultan, baráti hangulatban ültek az asztalnál; újból megrendelték a deci vodkájukat, és fesztelenül viselkedtek, mivel Mihail Ivanovics nem volt az asztalnál, olvasott a kabinjában. Vlagyimir a többiekkel együtt mókázott, nagy sikerrel adott elő két új anekdotát, ehhez igen

értett, a geológusok hálásan nevetgéltek, és az egyik, a legidősebb és legtapasztaltabb azt mondta, hogy egy ilyen fiatalember társaságában, mint Vlagyimir, nem lehet unatkozni a kutatóúton.

Vlagyimirnak általában kitűnő volt a hangulata, elmésnek, vidámnak, fontosnak érezte magát a társai között, és tökéletesen érthetetlennek találta, hogy a vidámság, a baráti beszélgetések és a nagy öröm közben ismét eszébe jutott a borotva. Nézte a geológusokat, látta, hogy milyen erős szakáll ütközött ki arcukon egy nap alatt, és arra gondolt, hogy Mihail Ivanovics szakálla még erősebb, és egy nap alatt még sűrűbbre nőtt. Ettől bosszús lett, fagyos, a vidámsága elmúlt.

„Már megint! – gondolta Vlagyimir. – Megint ez az átkozott szakáll!" – Felállt, csüggedten megállapította, hogy a vidámsága odavan, és felment a fedélzetre. Elfelejtett elnézést kérni társaitól váratlan távozásáért, de ez már csak a fedélzeten jutott eszébe; ingerült lett, kellemetlen érzés kínozta, mintha éhes volna.

Fényes csillagok lógtak a feje fölött. Ragyogott a Tejút, akár egy nagyváros kivilágított utcája. A folyóról hűvösség szállt fel, a partok homályba rejtőztek, úgy rémlett, hogy a hajó tengeren úszik. Velük szemben bizonyára egy másik hajó haladt, mert a távolban látszottak a sötétben szétszórt, izzó szénre emlékeztető fényei.

Minden borús, szomorú és bizonytalan volt.

3

Másnap Vlagyimir megint nyolckor ébredt. Mihail Ivanovics már a geológiai térkép előtt ült, nagyban cigarettázott, gondolatai messze jártak. Valószínűleg már hat óra tájban fölkelhetett, mert a szemhéja duzzadt volt, a szája pedig lebiggyedt. A térkép tele volt jelekkel és szavakkal, noteszá-

ban az utolsó lapoknál tartott. Vlagyimir leeresztette lábát a díványról, felült, és szomorú kiábrándultságot érzett.

Aztán valami aggasztó, nyugtalanító érzés tört rá; ez az érzés régebben is el-elfogta reggelente, ha előzőleg kellemetlenség érte. Most is úgy érezte, hogy tegnap valami kellemetlen és undorító dolog történt vele. Tapasztalatból tudta, hogy csak úgy lehet megszabadulni ettől a szomorú érzéstől, ha az ember felidézi, mi is történt vele, és megkísérli jelentéktelennek és nevetségesnek elképzelni a történteket. „Mi rossz is történt velem tegnap?" – töprengett Vlagyimir.

Kezdte felidézni a tegnapi napot, hogyan reggelizett, ebédelt, vacsorázott. Semmi rosszat nem talált. Az elmúlt napot verőfényesnek, hosszúnak és örvendetesnek látta, tele jó érzésekkel, kellemes gondolatokkal, az Ob hullámainak kék és zöld ragyogásával. De hát mégis mitől támadt ez az aggodalma, a kielégítetlensége, az egész világgal való elégedetlensége? Mi történt tegnap? Vlagyimir hunyorogni kezdett, erőlködött, és akkor eszébe jutott. Az volt a rossz és aggasztó, ha a borotvára és Mihail Ivanovics erős szakállára gondolt. Erre már örvendezve elmosolyodott; hiszen csak egy semmiség, egy apróság az egész. Csak nevetnie kell ezen a tegnapi semmiségen, apróságon, mulatságosnak kell elképzelnie, hogy egészen megkönnyebbüljön.

„Nevetséges ember vagyok!" – gondolta vidáman Vlagyimir, de hirtelen megérezte, hogy aggodalma mégsem múlik el, és egész nap megint folyton-folyvást a borotván jár majd az esze.

A tornához nem volt helye, ezért mindössze néhányat kaszált a karjával, lustán nyújtózott egyet, és kelletlenül odament a kis asztalhoz, hogy felvegye a borotvát. Vigyázva kivette a kis bőrtokból, óvatosan felhúzta, és fájdalmasan elfintorodott, amikor a borotva hangosan és vidáman duruzsolni kezdett, és vágta a nedves, vöröses borostát az arcán.

Vlagyimir figyelmesen vizsgálgatta magát a tükörben, s úgy látta, hogy ma nem néz ki olyan frissen és üdén, mint

tegnap. A bőre is sápadtnak látszott, a szeme kialvatlan és tompa fényű, a haja is valahogy hervadtan és kókadtan lóg, a válla sem feszül olyan büszkén és merészen, mint tegnap. A borotva simán, könnyedén járt az arcán, gondosan kellett figyelnie a tükörben, hogy borotválatlan részeket találjon. „Gyenge a szakállam!" – gondolta, és hirtelen mozdulatlanná dermedt: kitűnő ötlete támadt. Kikapcsolta a borotvát, és szemét tágra meresztve sokáig nézte arcát a tükörben.

„Borotválkozhatom én másnaponként is!" – gondolta, és gyorsan számolni kezdett, hogy lássa: mi történik akkor, ha másnaponként fog borotválkozni. Az derült ki, hogy a borotvát így egy hónapban harminccal kevesebbszer húzzák fel, ez pedig annyit jelent, hogy tovább tart majd. Csak hadd borotválkozzék Mihail Ivanovics mindennap! „Borotválkozhatom én másnaponként is, és mégsem látszom szőrösnek" – gondolta ismét Vlagyimir, és jóleső megkönnyebbülést érzett. Megtalálta a megoldást, olyan jól elrendeződött minden, hogy kívánni sem lehetne jobbat. Most biztosan tudta, hogy a nyugtalansága mindjárt elmúlik, aggodalma eloszlik, és a napja újból ragyogó, verőfényes és boldog lesz.

– Mihail Ivanovics! – mondta vidáman Vlagyimir. – Itt a borotvám.

Mihail Ivanovics felemelte fejét a noteszából, végighúzta ujjait a szemhéján. Tekintete fáradt volt és szórakozott, úgy látszott, hogy nem érti Vlagyimir szavait.

– Itt a borotvám, Mihail Ivanovics! – ismételte Vlagyimir.

– Á, a borotva! – mondta Mihail Ivanovics, és elmosolyodott a maga jóságos, kissé szégyenlős mosolyával. – Köszönöm, Vlagyimir Boriszovics! – Pontosan ugyanúgy, mint tegnap, megtapintotta a szakállát, aztán megrázta a fejét: – Tudja, Vlagyimir Boriszovics, jobb, ha az önborotvámmal borotválkozom. Valahogy megszoktam, tudja, nekem az kell, hogy borotválkozás után kicsit csípje a bőrömet. Nagyon köszönöm, Vlagyimir Boriszovics, de én már csak megmaradok az önborotvánál.

Félóra múlva Vlagyimir üdén, frissen borotválva, vízcseppekkel a hajában kiment a fedélzetre, odaállt a vasoszlophoz, és hangosan, az utasokra ügyet sem vetve elkezdett kacagni. Kacagott, mert boldognak, fiatalnak és erősnek érezte magát. Minden jól ment az életében, minden úgy alakult, ahogy akarta. Először is: fontos kutatóútra indul, aztán: nyilván megbecsülik a földtani hivatalban, ha egyszer ezzel a fontos csoporttal küldték el, tapasztalt geológusokkal és Mihail Ivanoviccsal, ezzel a csodálatos, kedves és híres emberrel. Abban, hogy Mihail Ivanovics kitűnő ember, Vlagyimir már egy cseppet sem kételkedett, és úgy gondolta, hogy általában csodálatos és kedves emberek veszik körül. Mindannyian jók, és ő, Vlagyimir is jó. Aztán arra gondolt, hogy feltétlenül elsőnek találja meg az érclelőhelyet, és ez olyan örvendetes nap lesz az életében, amilyent ő még elképzelni sem tud igazán.

Hihetetlenül boldogan állt a fedélzeten, a hajón, amely kék és zöld csillogásban vitte az öröm, a sikerek, a diadalok felé. „Okvetlenül megtalálom azt az ércet!" – gondolta a boldogságtól szinte szoborrá merevedve.

Rátz Ferenc fordítása

GONZALO MARTRÉ
MEXIKÓ

A hetedik láng éjszakája

Már éjjel egy óra is elmúlt, amikor Segismundo – Segis – kijött a bordélyból; egész heti keresetét elverte, félt is, hogy majd zsémbel érte a felesége, ezért úgy tervezte, jó kis patáliát csap, ha hazaér: későn és pénz nélkül, ebből biztos, hogy cirkusz lesz!

Nem először fordult elő vele ilyesmi, hiszen *chango* fúrómunkás volt, s igen jól keresett: napi nyolcvan pesót, ehhez jöttek még a túlórák, a veszélyességi és egészségügyi pótlék és egyéb juttatások. (A *chango* azoknak a munkásoknak a neve, akik a fúrótorony tetejére mászva elhelyezik, megerősítik és összekapcsolják a súlyos csővezetékeket; nehéz művelet, pihenni csak a szerelőbakon lehet, fenn a magasban, számtalan veszélynek kitéve.) Ezért hát csinos összeg volt a fizetés, mégsem volt elég Segisnek; felosztotta a pénzt felesége, szeretője és a Poza Rica-i bordélynegyed házai közt. A környéken nagy hírnévnek örvendő vöröslámpás negyedben a legjobb prostituáltak és zenekarok dolgoztak; nem csoda hát, hogy költséges volt, az italok és a nők méregdrágák, drágábbak, mint bárhol másutt. Segis, a *chango*, tíz napot dolgozott az olajkútnál, ötöt pihent. A tíz napon át tizenkét órás munkaidőben dolgozott, nyolc órát hivatalosan és négyet túlórában; ezután visszament Poza Ricába; felvette a fizetését, s gondtalan tivornyába merült; huszonnégy órája maradt ezután, hogy összeszedje magát, felkeresse két asszonyát, szétossza köztük a maradék pénzét, búcsút vegyen tőlük, és visszamenjen a kúthoz.

Ezen az éjszakán Segis az utolsó fillérjét is elverte egy platinaszőke – állítólag guadalajarai – lánnyal; festett szőke volt, igaz, de a szeme hamisítatlan zöld, büszke szem, méltó rá, hogy sok ezer peso ússzék el akvamarin tengerében. A kedvenc bordélyában akadt erre a lányra, rögtön be is fizetett rá, s három teljes napig el se mozdult mellőle. A hölgy külföldi konyakot követelt, és Segis belement; magának egy üveg rumot kért. Sokat ittak, csak akkor hagyták abba, ha táncoltak vagy ölelkeztek. Gardenia – a kupleráj buzija – könyörtelenül könyvelt; ennyi meg ennyi a szobahasználat, ennyi meg ennyi a fogyasztás, ennyi meg ennyi ez meg az.

Amikor kijött a bordélyból, már nem volt olyan részeg, mivel Gardenia az utolsó három órában megtagadta tőle az alkoholt. Tengerszemű konstatálta, hogy Segis zsebe kimerült, kegyesen és közönyösen adott neki még egy utolsó csókot, mely hideg volt és unott, s ezzel befejezettnek tekintette a kopasztást.

Amikor Segis kijutott a sövénnyel körülkerített, tágas negyedből, melyet annak idején a környék pátriárkája és vállalkozója, Merino mérnök építtetett, megpróbált egy bérautót keríteni. Nem futotta a pénzéből a díjra (a város egyik legtávolibb telepén lakott), márpedig ilyen későn, abban az államban és Poza Ricában ötven pesóba került az effajta szolgáltatás.

Gyalog indult hazafelé; eleinte ráérősen, aztán megszaporázta lépteit. Reggel hatra a Samotracia 5 nevű olajkútnál kell lennie. Ha kilép, kettőre otthon lehet. A szokásos veszekedés eltart egy félóráig, sőt csak tizenöt percig, ha alaposan eldöngeti az asszonyt, és megnyugszik egy kicsit. Egy órát aludni? Nem, már nem érdemes lefeküdni, akkor már inkább tiszta ruhát keres, elmegy Regino komájához, akivel együtt dolgozik a kútnál, s úgy indulnak a belvárosba, ahol aztán három órakor felszállnak a Pemex furgonjára; egyórás út következik betonozott úton, egy meg makadámon, míg meg nem érkeznek a Samotracia 5-höz.

Még zsibbadt volt a részegségtől; s ez még csak kínzóbb lesz, ha majd munka közben a hőségben az álmosság is rájön. Elképzelte, hogy talán még el is bóbiskol fenn a toronyban, lezuhan, s szétloccsan a feje a vaspadlón. Meggyorsította a lépteit; ha mozog és fürdik is egyet, talán több alkoholt éget el a szervezete, s elviselhetőbbé válik a másnaposság. Az álmosság ellen majd bevesz néhány tablettát az első műszakban. Ha tizenkét órát alhatna egyhuzamban, józanul ébredne, s már a következő találkát tervezgethetné Tengerszeművel. Az asszonyt pedig, ha illő engedelmességre akarja bírni, alaposan le kell teremteni. Ami a *másikat* illeti, majd meglátja.

Éppen azon gondolkodott, mi módon tudná legjobban ráncba szedni az asszonyt, amikor egyszerre furcsának érzett valamit a környéken, bár hogy mit, maga sem igen tudta. Kábasága miatt nem tudott rájönni, mi az, de kétségtelenül furcsa volt valami. Mérgében, hogy erre is képtelen, hogy ennyire tehetetlen, még jobban szította magában a dühöt az asszony ellen. Amit ma kap, azt megemlegeti, az hétszentség!

Megizzasztotta a hosszú gyaloglás; egyre jobban ellepte a ragacsos veríték, nőttön-nőtt gyötrő szomjúsága. Maga elé képzelte a Samotracia 5-öt és Acevedo mérnököt. Ez az Acevedo keménykezű egy fickó volt, nem tűrte a legcsekélyebb lazítást, a legkisebb pontatlanságot sem, a munkások erejét maximálisan kihasználta. Szerencsés egy pasas volt. A legtöbb fúrása eredménnyel járt; szinte hihetetlen! Erősködött, hogy a Samotracia 5 csak a kezdete egy másik, gazdag kőolajmezőnek, és igaza lett; ezzel újabb előléptetést szerzett magának, meglehet, hogy a környéki feltárások főnökének posztját. Micsoda szerencse! Fél éve sincs, hogy feleségül vette Poza Rica és a környék legszebb lányát, Arcelia Peñát. Segis valahogy össze nem illőnek találta ezt a párt; sokban különböztek egymástól: a lány tizenkilenc éves volt, Acevedo negyven, az vidám, ez pedig hallgatag.

Most már biztos volt benne, hogy valami változás van a

környék megszokott képében. Kábasága miatt nem tudta pontosan megmondani, mi az; hiányzik valami, igen, erre már rájött. Hiányzik valami... de mi? A házukhoz ért, ügyetlenül kinyitotta az ajtót, és belépett, villanyt se gyújtott. A felesége, mint sejtette, már várta. Bár felismerte a férje lépteit, azért mégis odamordult: – Ki az? – Segis megragadta a kínálkozó alkalmat. – Én! Mi az, mást vártál? – Az asszony kiérezte a hangjából a fenyegetést: – Dehogy, Segis, jól tudod, hogy nem. – Segis úgy döntött, hogy akkor elkezdi a komédiázást, s hozzálátott a derékszíja oldozgatásához: – Alighogy kiteszem a lábam, te máris férfiakat fogadsz. Milyen furákat kérdezel! Tudod, hogy senki más nem lehet az, mégis megkérdezed. Ha megkérdezed, azért kérdezed, mert nem vagy biztos benne, s azért nem vagy biztos benne, mert amikor nem vagyok itthon, te itt, a saját házamban idegen férfit fogadsz. Nem elég neked az a tíz nap, amikor egyedül hagylak, még a szemem láttára is meg akarsz csalni, te szuka! – Segis már suhogtatta is a derékszíjat a levegőben; a csuklójára csavarta a végét, csak úgy táncolt a széles csat. Az asszony összehúzta magát. Segis felemelte a karját, saccolta a távolságot. Míg szemével az asszonyt kereste, kipillantott a nyitott ablakon; karja ernyedten hullott vissza; a fekete ablaknégyzet láttán helyére ugrott az a kis darabka, amely annyira hiányzott a tájkép egészéből. Derült és felhős napokon, holdas és holdtalan éjszakákon, mindig tisztán, kivehetően ragyogott ide a hetes számú gázégető lángja. Már három éve égett egyfolytában ez a láng, mely a visszamaradt gázokat égette el, és még soha, egyetlen percre se hunyt ki. De most sötét volt.

– Asszony – suttogta Segis, akinek megremegett a hangja a látványtól –, nézz csak ki. – A felesége, látván férje megváltozott magatartását, előbújt, de percekbe tellett, míg mindent megértett. – Segis! Kialudt a láng! – A férfi az időt kalkulálta: – Már legalább háromnegyed órája nem ég. – Isten irgalmazzon nekünk! – jajdult fel az asszony, bár való-

jában a Ruiz Cortines település lakosaira gondolt, akik a legközelebb laktak a fáklyához, mert őket kettejüket megvédte a távolság. A Cortines település szomszédos volt Lomasszal, ahol Acevedo mérnök lakott. Az első és az egyetlen lakóház volt ez az új telepen, s most ott aludt Arcelia, a város legvonzóbb asszonya. Segis emlékezett rá, hogy míg hazafelé gyalogolt a vöröslámpás negyedből, nem érezte, hogy szél fúj. Kiráncigálta a feleségét a házból; hallani szerették volna, szagolni, tapintani, de nem fújt a szél; baljós előérzet telepedett a tájra, egy harang búsan kongott valahol.

Acevedo már vagy negyvennyolc órája nem aludt. Ösztönei azt súgták (s ezt alapos geológiai ismeretei is megerősítették), hogy kedvező eredményekre számíthat. A délkeleti övezetben már korábban is óriási sikereket ért el; túlságosan is nagy sikereket, vélekedtek a külföldi társaságok vezetői, akik kockázatos fúrások fejében szereztek fúrási engedélyt.

A Pemex kutatócsoportjának vezetőjeként sok kutat tárt fel nevetségesen kis költségen, ha összevetjük ezt az összeget a CIMA, a Rotary és a Hycalog hasonló kiadásaival; ezek a társaságok, ha fúrtak is, szinte sose bukkantak olajra, Acevedo viszont igen; ennek ellenére ezek a nagy hozamú kutak kiaknázatlanok maradtak. A magas szintű politika azt kívánta, hogy ne tárják fel a nagy lelőhelyeket, hanem hagyják meg őket a közeljövő titkos tartalékainak. A cég egyik üzletkötője, bizonyos Díaz Serrano, mint valami dögkeselyű, állandóan azok körül a kutak körül keringett, amelyeket Acevedo fúratott. Ez a fickó a fúróberendezéseket szállító társaságokat képviselte; sokszor összeakadt Acevedóval Macuspana vagy Villahermosa ódon, szinte lakhatatlan szállodáiban, gyakorta küldözgetett bort az asztalához, meg akarta kedveltetni magát, de Acevedo tartózkodó maradt. Egy alkalommal nem tudta kikerülni, és Díaz Serrano a festészetre, a nagy festőkre terelte a szót. – Járatos ön a festészetben, Acevedo úr? – Ő maga, Díaz Serrano nagy szakértő volt; már

számos képet ajándékozott a Pemex vezetőinek. – Nem szeretne egy Picassót, mérnök úr? Nem talált valami új olajforrást, mérnök úr? – Nem, a mérnök urat se Picasso, se Kandinsky, se Renoir, se Rivera, se Orozco nem érdekelte, a kutak pedig egy csepp olajat sem adtak. Díaz Serrano, ez a hiéna, ez a dögkeselyű, tovább ütötte a vasat, leperegtek róla a sértő szavak; készséges volt, alamuszi és visszataszító.

Acevedo, mielőtt a Pemexhez jött, külföldi társaságoknak dolgozott, eleinte mint iszapoló, aztán a feltárások vezetője lett. Mindent tudott erről a szakmáról, akárcsak az undorító Díaz Serranóról. Nagyon jól keresett, míg Cantemocban, a tabascói lápvilág közepén, egy gázkút beomlásakor baleset nem érte. Elveszítette az egyik lábát, de tetemes kártérítéssel bocsátották el. Fúróberendezések árusításával kezdett foglalkozni. Sosem tudott versenyezni Díaz Serranóval; Acevedo nem tudott annyi mindent a festményekről, az ő üzleti ügyei a piaci helyzettől függtek, nem pedig a festészeti ismereteitől. Tönkrement, minden vagyona elúszott, visszament hát délkeletre, ahová a Pemex hívta. A CIMA és a többi cég csábítgatta, jobb fizetést ajánlott és nagyobb prémiumot a sikeres fúrásokért, de ő nem fogadta el; ekkoriban homályos érdekek arra késztették, hogy a Poza Rica-i területre menjen.

Poza Rica gyenge körzet volt; tíz feltárás közül egy bizonyult eredményesnek, így az amerikai társaságok más területek után néztek; az egész körzetet kimerültnek könyvelték el.

Acevedo, amikor idejött, a kutatócsoport főnöke volt, nem pedig a körzeté. Szenvedélyesen szerette a munkáját, s hamarosan olajra bukkant, szinte majdnem ott, ahol mások még sós vizet se leltek. Merino mérnök tudott minderről, észrevette Acevedo sikereit, és bizalommal volt hozzá; engedett az unszolásának, amikor Acevedo olyan területet akart újra feltárni, melyet már korábban felszámoltak; Merino mindenható volt Poza Ricában, s a Pemex igazgatója ritkán vagy sohasem kérte számon a cselekedeteit. Acevedo kitartott amellett, hogy nagyon gazdag a terület (csupán mélyebbre

kell fúrni), s az általa produktívnak ítélt rétegek szomszédságából vett mintaelemzésekre hivatkozott, valamint a mérőműszerek adataira s a saját maga készítette geológiai kimutatásokra; állhatatosságával már-már az állását kockáztatta.

De igaza lett. Két nappal ezelőtt a Samotracia 5-nél egy rendkívül gazdag olajforrást mutatott ki a mintaelemzés. Bármelyik percben várható volt a műszer jelzése, hogy csökkenteni kell a hidrosztatikus nyomást a fúrólyukban, hogy csővezetéken át szivattyúzhassák a külszínre az olajat. Félő volt ugyanis, hogy heves lesz a kitörés, olyan erőteljes, hogy még a tornyot is romba döntheti. A felszíni vezetékek és a föld alatti szerkezet védőberendezése készen álltak, hogy vészhelyzetben elzárják a kutat. Az emberek feszengtek a helyükön, idegesen, cselekvésre készen.

A Diesel-motorok fülsüketítően berregtek. A lámpák körül moszkitók raja nyüzsgött. A motorokból áradó hő elkeveredett a forró levegővel, s elviselhetetlenné tette a terepet. Acevedo egy percre se vette le tekintetét a munkálatokról. Lassan fúrtak, egymás után kapcsolva a csöveket. Bármelyik az utolsó lehet. Megnézte az óráját: hajnali három. Meghagyta az egyik asszisztensének, hogy hozzon neki egy pohár frissítőt a terepjáróban elhelyezett hűtőszekrényből. A cső lassan nyomult lefelé. – Lassabban, még lassabban! – parancsolta Acevedo. – Mindenki készenlétbe! – Az asszisztens átadta a frissítőt, s miközben Acevedo iszogatta, arra gondolt, hogy talán egy órán belül jelentheti Poza Ricának az év szenzációját. A gigantikus Samotracia 5 fogalom lenne az olajvilág történelmében, az ő nevével együtt vonulna be a könyvekbe. – Mérnök úr – szólt az asszisztens –, rádión hívják. – Azt hitte, hogy Merino kér tájékoztatást; Merinónak szokása volt, hogy a legváratlanabb órákban hívja; az az ember sose pihent. Acevedo nem tudta otthagyni a kutat. – Beszélj vele te – utasította az asszisztenst. A fúrócső, mint merev hímtag a szűz lány szűk szemérmébe, úgy hatolt a mélybe; lassan, lassan, pontosan. Tízpercenként vizsgálták

az iszapot a rezgetőhálóban. A vegyészek ing nélkül dolgoztak, izzadság csillogott a bőrükön. – Mérnök úr – jelentette az asszisztens –, azt mondja a rádió, hogy egy órával ezelőtt kialudt a 7-es gázégető, ott a maga háza közelében. – A hír nyúlósan kúszott be agytekervényeibe, egymás után oltva ki a külvilági érzeteket: eltakarta előle a fúrócső forgását, a gépek, a telep, a torony fényeit, kioltotta a motorok zaját; egész testével a távolba feszült, arrafelé, ahol eddig kétméteres lángoszlop lobogott narancssárgán, s ahol most csendesen szivárog ki a halálos gáz, mely otthona felé kúszik. – Mondd még egyszer! – Az asszisztens újrakezdte: – Hogy a hetes gázégető... – Ki mondta? – Teljesen kiszáradt az ajka. – Segis. Segis jelenti, ő mondja, hogy kialudt, hogy nincs légmozgás, s hogy azonnal menjen a mérnök úr.

Merino mérnök a telefon első csörrenésére felébredt. Az órára pillantott: hajnali két óra; biztos a Samotracia 5 akar valamit. Az első négy próbálkozás eredményt hozott, nem elegendőt ugyan, de már az is győzelem volt, hogy olyan helyen, melyet már felszámoltak, olajat találtak, és viszonylag oly közel Poza Ricához, csak száztíz kilométerre a finomítótól, és negyvenre a főolajvezetéktől. Győzelem, óriási győzelem. Acevedo mérnöknek, vagy ahogy a többiek hívták, a Falábúnak meglesz a becsülete. Értékes ember a Falábú: három ilyennel ő, Merino, csodákat tudna tenni Poza Ricában. Felkerülhetne a Pemex főigazgatóságába, onnan a miniszteri székbe, aztán... ki tudja! A mosoly eltűnt az arcáról. Vörös, egészséges bőre elsápadt. Kék szeme elsötétült. Késlekedés nélkül letette, majd újra felvette a készülék kagylóját, és a finomító főfelügyelőjét hívta: „Ellenőrizze, hogy valóban kialudt-e a hetes gázégető, s ha igen, gyújtassa meg újra." A rendőrfőnöknek: „Eredj és szedd össze az összes elérhető embert." A rádiósnak: „Kapcsolják a Samotracia 5-öt." Kilenc perc múlva a főfelügyelő megerősítette a hírt. Újra hívta Fernández parancsnokot: „Eredj Cortinesbe, és nézd meg,

mi történt; ne kelts pánikot; telefonon értesíts." A polgármester házát hívta. Senki. Nézzük a bordélynegyed rendőrőrszobáját. Persze hogy ott volt Irma bordélyában, részegen, mint egy polgármester. „Hozzák ide hozzám." A szakszervezet főtitkárának. Öt perc múlva itt lesz. A rádió: „A Samotracia 5 van a vonalban." „Maga az, Acevedo mérnök? Vétel." *„Igen, itt Acevedo, vétel."* „Mi van a kúttal? Vétel." *„Rendben van, vétel."* „Nem hallom a zaját, vétel." *„Otthagytam a kutat, egyenesen a városba megyek, vétel."* „Otthagyta? Tegnap délután azt jelentette, hogy még ma eléri az olajréteget, vétel." *„Poza Ricába megyek. Tudja már, mi történt a hetes gázégetőnél? Vétel."* „Tudom, semmi baj, vétel." *„Mindenesetre én odamegyek, vétel."* „Menjen vissza a kúthoz, ott maga felelős mindenért; ha begyullad, emberéletbe is kerülhet, és ki tudja, mennyi olajat veszíthetünk, vétel." *„Nem mehetek vissza, haza kell mennem, vétel."* „Menjen vissza, ez parancs! Biztosíthatom, hogy otthon nem történt semmi, vétel." *„Nem tehetem, nem tudok visszamenni, vétel."* „Vissza! Szükség van magára a kútnál. Vissza, vagy kirúgom felelőtlenség miatt, vétel." *„Rúgjon ki, nem érdekel, vétel."* Szétment a vonal, a fenébe is! Fernández a vonalban: „Megérkeztem Cortinesbe, végigjártam a házakat, mindenki halott." Merino az információt emésztette. „És a gáz?" „Már nem érződik, északról fúj a szél, azt hiszem, az vitte el." „Rendben van, menj vissza azonnal, keresd fel a helyi lapok főszerkesztőit és a tudósítókat. Mindegyiket hozd ide, kivétel nélkül." A főfelügyelőségről jelentik: „Újra meggyújtottuk a hetes gázégetőt; ellenőriztük a biztonsági szelepeket, a riasztóberendezést és az automatikus gyújtót; folytatjuk a baleset felderítését." Merino immár felöltözve folytatta a telefonálgatást. „A Poza Rica-i Keleti Bank igazgatója? Ide figyelj: a pénztárban levő összes készpénzre szükségem van... Igen, az összesre; keltsd föl a pénztárosodat, hogy számolja meg; én kiállítom a csekket; egy óra múlva ott leszek a pénzért, Fernández fogja őrizni. Huszonötezer pesós csomagokat készíts elő..." „Godínez! Kelj, és menj a bankba, az összes készpénzed kell..."

Merino felkeltette a ház cselédségét. A szakácsnők kávét főztek. A szolgálók a bejárathoz álltak, hogy sorra a kulonszobába vezessék az érkezőket. Elsőnek Ramón Fernández jott meg, egy magas, szikár, sotét bőrű, baljós kulsejű férfi; géppisztoly volt a hóna alatt. Legényei a kertben maradtak. Tíz újságírót hozott magával. Merino rovid volt: – Uraim, szerencsétlenség zúdult Poza Ricára. Kialudt a hetes gázégető, s valami megmagyarázhatatlan oknál fogva a gáz nem oszlott szét a levegőben. A kovetkezmény ismeretlen számú halott, hozzávetőlegesen száz vagy még tobb. A pontos számot néhány órán belul megtudjuk. De nem kívánatos, uraim, hogy kiszivárogjon. Nem szabad felbolygatnunk Poza Rica nyugalmát, az országét még kevésbé. Nem akarom, hogy az elnok úr ilyen gyászos hírt kozoljon a legfrissebb uzenetében. Ennek a sajnálatos balesetnek titokban kell maradnia, valamennyiunk érdekében. Önok mindannyian kapnak egy huszonotezer pesóról kiállított csekket. Már alá vannak írva, akár már most, távozás után felvehetik a pénzt. Ma hajnalban nyitnak a bankok. Van valami ellenvetésuk? – Egy tudósító kozbeszólt: – És ha valami más csatornán keresztul szivárog ki a hír? – Merino megnyugtatta: – Az már az én dolgom; elég, ha kotelezik magukat, hogy egy sort sem hoznak nyilvánosságra az ugyből. – Az egyezséget a csekkek pecsételték meg, illetve az újságírók általános jókedve. Merino most a polgármestert fogadta: – Tudod, mi történt? – Az bólintott: – Mondták kint a rendőrok. – Merino nem kertelt, a tárgyra tért, kozben igyekezett minél távolabb tartani magát a polgármester alkoholgőzos leheletétől. – Az egyetlen mód, hogy hallgatásra bírjuk az érintetteket, ha kártérítést fizetunk nekik, de nem holnap ám, vagy holnapután, hanem most rogton. Kimegyunk Fernándezzel egyutt, és házanként osszeszámoljuk a halottakat. Gyerek: tizenkétezer-otszáz peso, felnőtt: huszonotezer peso. Ennyi a munkásoknak, cselédeknek, a falu népének; a szakemberek és a funkcionáriusok a dupláját kapják. Mindjárt itt lesz a személyzeti főnok a

cortinesi lakosok névjegyzékével, ez a telep ugyanis hozzánk tartozik. A műszakos dolgozók nemsokára jönnek, hogy felvegyék a kártérítést, és eltemessék a halottaikat. Beszélni fogok a katonai körzet parancsnokával, hogy adjon parancsot Reséndiz kapitánynak, hogy ásasson sírokat a katonáival. Kártérített halott, eltemetett halott. Ha a munkás is elpusztult a családjával együtt, akkor amint a legközelebbi hozzátartozó felbukkan, annak fizetik ki a megfelelő összeget. A pártszervezet megdicsér majd igyekezetedért, én pedig megfizetem az együttműködésedet. Most pedig indulás! Először a bankokba, a pénzért.

Merino sietve távozott, Fernández úgy igazította hozzá a lépteit, hogy fél méternél messzebb ne szakadjon le tőle; a polgármester még nem szedte össze magát teljesen, cikcakkban követte őket.

Acevedo csak nézte, de nem látta a fúrótornyot, ezt az éjszakában parázsló, izzó oázist. Az otthona délre feküdt a gázégetőtől, s ott mindig északi szél fújt, a háza pedig védetlenül állt mindenféle légmozgással szemben, bármilyen gyenge szél volt is, mert egy domb lábánál épült, majdnem egy magasságban a gázégető nyílásával. A szél odafújhatja a gázt, és Arcelia... jobb nem is gondolni rá. Hacsak Arcelia el nem ment az anyjához éjszakára, mint oly sokszor régen, amikor még nem volt cselédje, és ő, Acevedo nem volt otthon. De most ott a cselédlány, így hát... A vegyész elé rakta a legutóbbi méréseredményeket. Acevedo gépiesen átnézte; számítása szerint alig fél méterre voltak az olajforrástól. Nagyon fontos, nélkülözhetetlen volt a tapasztalata, hogy tökéletesen sikerüljön a fúrás. A munkások még sose fúrtak ekkora kutat, nem tudnák megfékezni. És ha nem fújt az északi szél? Akkor szétterjed a gáz, s talán eléri a házát, talán nem. Az asszisztens intett, hogy menjen a terepjáró rádiójához. „*Acevedo mérnök, Acevedo mérnök, vétel.*" „Itt Acevedo, vétel." „*Segis beszél, mérnök úr, kialudt a hetes gázégő, vétel.*" „Fúj

az északi szél? Vétel." *„Nem, mérnök úr, vétel."* „Déli szél? Vétel." *„Az sem, vétel."* „Biztos vagy benne? Vétel." *„Holtbiztos, vétel."* „Voltál nálunk? Vétel." *„Megpróbáltam elmenni, mérnök úr, de nem tudtam a gáztól, vétel."* „Tehát a gáz elérte a házamat? Vétel." *„Azt hiszem, igen, mérnök úr, vétel."* Acevedo elhajította a mikrofont, beindította a terepjárót, s vadul ráhajtott a kijárat felé vezető keréknyomra. A jármű fel-le ugrált a gödrökön, a sebességmérő nyolcvanat mutatott, ami ilyen rossz úton kész vakmerőség. Figyelmét az úttestre összpontosította; a gomolygó ködön áttörő hajnali fény olyannak tűnt, mintha holdfényben villogó kard hasítana a nagy sötétségbe. Arceliára gondolt, a megismerkedésükre, ott, a táncversenyen, a Poza Ricában töltött első héten, amikor még a délkeleten történtek emléke keserítette meg az életét. Merino vitte oda, aki fő szervezője volt ennek a helybéli Vöröskereszt javára rendezett jótékonysági estnek. Merino tekintélyes összegű adományt gyűjtött össze a beosztottjaitól, ő maga járt elöl a jó példával: tíz darab ezres bankóval, melyeket legyező formában terített szét, hogy jól láthassa a közönség. A többiek, tetszett vagy nem tetszett, kénytelenek voltak szintén ezerbankóst előhúzni. Acevedo is felajánlott egyet. Merino felfigyelt rá, s odaszólt: „A nőtlenek a dupláját, mérnök úr!" A nőtlenek. Negyvenéves és nőtlen. Huszonhárom éves kora óta a kutakkal foglalkozik. Tíz nap a kútnál, öt a környéki városokban: olyanokban, mint Las Chopas, Coatzacoalcos, Minatitlán, La Venta, Macuspana és Villahermosa. Öt napon át a borosüveg mellett meg pénzen vett szerelmekkel igyekszik elfeledni magányát; az effajta szórakozásokba csak egy-egy udvarlás hoz némi változatosságot, de vagy a közönye, vagy a határozatlansága miatt ezek szakítással szoktak végződni. Az a lány, aki megnyerte a táncversenyt, igazi szépség volt; magas, barna, finom vonású; vidáman, fesztelenül lépett Merino elé, hogy átvegye kezéből az első díjat. Közelről még szebb volt. Merino és még néhányan körülfogták, s gratuláltak neki. Merino bemutatta őket egymásnak.

A lány elkapta Acevedo érdeklődő pillantását, melyben nem csupán a szépségnek adózó hódolat égett, s nem is csak a puszta vágy, melyet a lány ígéretes idomai ébresztettek benne, hanem valami más, valami, ami több volt közönséges, fellobbanó izgalomnál. A zenekar lágy dallamokat játszott, Arcelia a karját nyújtotta Acevedónak, s így szólt: – Hogy ne mondhassa, hogy a Poza Rica-i hölgyek nem fogadták kedvesen. – El akarta hárítani a lány felhívását, mert nyomorék lába miatt esetlenül táncolt. – Ha járni tud, táncolni is tud – erősködött Arcelia, s ez előtt az egyszerű igazság előtt kénytelen volt meghajolni. Egészen az ünnepség végéig táncoltak és beszélgettek. Mire a búcsúzkodásra került a sor, Arcelia ismerte a délkeleti őserdőket és mocsarakat, ő pedig a lány életét egészen addig az estéig.

Terepjáróba hajigálták a pénzkötegeket, s egy ponyvát terítettek föléje. Olajjal átitatott, kócból rögtönzött fáklyák fényénél a katonák megásták az első sírgödröt. Elérték az első cortinesi házat; a kapu engedett a gyenge lökésnek. Az egyik szobában a szülők feküdtek kiterítve, a másikban a gyerekek (Pompejiben fogadhatta hasonló kép az embert, úgy kétezer évvel ezelőtt). A folyosón a függőágyban egy öregember. – Melesio Uzcanga háza – szólt gyászosan a polgármester. – Ott van Melesio – mutatta Fernández. – Az egyik testvére a kazánnál dolgozik, mindjárt jön. – Hogy is hívják? – Roberto. – Rendben, maradjon itt egy ember, és ha megjön az a Roberto, küldjön értünk. Írja: Roberto Uzcanga, százhuszonötezer peso. Ja, és akit a házak fosztogatásán kapnak, lőjék agyon, Reséndiz kapitány.

A második ház trágyával tapasztott kunyhó volt, egyetlen szobából állt; valamivel arrább az udvaron egy tűzhely. Öt gyermek és egy asszony. – Cutberto García – kántálta a polgármester. Cutberto megszállottként rontott a házba, megrendítő jajveszékelésébe zokogás, kiáltozás, szitkozódás vegyült. Megpróbáltak a kártérítésről magyarázni neki, de

Cutberto nem hallotta, csak vádaskodott: vádolta istent és Merinót, de különösen Merinót. – Fernández! – dörögte Merino –, vidd a börtönbe, csukják magánzárkába a pénzével együtt. Egypár óra múlva majd meggondolja magát. Te vagy a felelős érte és a pénzéért, aztán majd én is odamegyek, nehogy nekem addig valami bolondság jusson az eszedbe! – Ne nyugtalankodjék, mérnök úr, az ön szava parancs! – Megérkezett már az első halottszállító? – Meg, mérnök úr. – Akkor kezdjék átszállítani a holttesteket a halottasházba.

A terepjáró nagy zökkenéssel fúródott bele a homokpadba. Acevedo kétségbeesetten forgatta a kormányt, de nem tudta elkerülni, hogy neki ne ütközzék a homokdomb oldalának. A kocsi nagyot csattant, a homok ráomlott, és megrongálta a csomagtartót. A motor leállt. A rádióból Merino hangja szólalt meg. *„Maga az, Acevedo mérnök?"* Az ördög vigye Merinót! A kútnál akarja őt tartani, mintha fontosabb lenne az az átkozott kút, mint a felesége. Kurtán felelgetett. Merino megmakacsolta magát, arcátlanul hazudva azt bizonygatta, hogy Arcelia biztonságban van. És ha mégis igaz? Van rá valami remény. Ha Segis tévedett, és a gáz megkímélte a házát? Merino parancsai fenyegetésre változtak. Acevedo elég jól ismerte Segist, feltételezte róla, hogy részeg volt, és az érzékei eltompultak, hogyan érezhetné meg a gázt? Aztán eszébe jutott valami; Pittsburghben vagy Cincinnatiben történt, mindegy, hogy hol; szorongással töltötték el az emlékek; éjszaka megváltoznak a légköri viszonyok. Valamikor olvasta, hogy egy iparvidék felett, nem túl magasan, hideg légréteg rekedt meg; a gázok nem tudtak eloszlani, és visszaáramlottak. Lehetetlen volna? Nem, egyáltalán nem. Elzárta a rádiót, elnémította a hangot, mely azonnali visszatérését követelte. Beindította a motort, visszatolatott. A kerekek meg-megcsúsztak a kőtörmeléken. Menetirányba állt. A bal kerék keményen a talajra fogott. A jobb veszedelmesen surrogott, félő volt, hogy kilyukad. Kaparta a kerék a kőtörmelé-

ket, aztán megkapaszkodott, majd néhány nekirugaszkodás után kiszabadult a homokpadból, és meglódult az úton.

A tizedik házban megtelt a hullaszállító. Merino felhívta terepjáró autójából a rádióközpontot. „Értesítsék az útfelügyelőséget, hogy sürgősen küldjenek egy úthengert és egy markológépet a halottasházhoz. És próbálja meg még egyszer megkeresni rádión Acevedo mérnököt."

Egyre nagyobb számban gyűltek a cortinesiek hozzátartozói. Az asszonyok sírtak, a férfiak komolyak, ünnepélyesek voltak, Merino kísérete köré tömörültek, látni akarták a halottaikat. Az emberek megtörten léptek be a házakba. Merinót és kíséretét megrendítették az eléjük táruló fájdalmas jelenetek, csak Fernándezt nem, olyan kemény kőarca volt, mint egy totonak bálványnak.

Az anyák hisztérikus és keserves jajveszékelés közepette utasították vissza a kártérítést. Nekik az elveszített élet kellett, nem pedig a pénz; kiáltozva, átkozódva lökték vissza a bankókat, sőt szét is akarták tépni őket. Merino parancsot adott a holttestek kihordására, s őrszemeket állíttatott. A temetőben a katonák átengedték a munkát a markológépnek, mely öt perc alatt kiásott egy sírt, az úthenger pedig egy perc alatt betemette őket. A katonák otthagyták a temetőt, és lesétáltak Cortinesbe, őrt álltak a házak előtt, és megzabolázták a fékevesztett hozzátartozókat. – Holnap vagy holnapután majd rájönnek – jósolta Merino –, hogy az a legjobb, ha szó nélkül elfogadják a pénzt. – Fernández lépett oda hozzá: – Mérnök úr, muszáj elhozatni a papot; kétségbe ejti az embereket, hogy papi áldás nélkül távoznak a megboldogultak; a pap tudná, hogy mit mondjon nekik, mivel vigasztalja meg őket; ha hoz egy vödör szenteltvizet, s az asszonyok látják, hogy megáldja a holttesteket, mielőtt elföldelnék őket, kevesebb baj lenne. A szenteltvíz és a pénz csodákat művelne együtt: megbékélést hozna. – Igazad van, Fernández, küldj egy dzsipet a papért; gyorsan.

Segis irigykedve gondolta, hogy milyen jól jönne most egy cortinesi rokon: legalább huszonötezer pesót kapna érte. Milyen kár, hogy minden rokona a város túlsó végében lakik! Huszonötezer váratlanul... elegendő, sőt még sok is arra, hogy kihozza Tengerszeműt a bordélyból, házat vegyen neki, az ágyába vihesse, s még csak le se kellene hozzá részegedni; szeretkezne vele Tengerszemű, de nem kapkodva ám és megjátszva, hanem pajkosan és gyengéden, hálával telve, hiszen végül is ő hozta ki a bordélyból! Mindig ott lenne vele, s őneki nem kellene a kuplerájokban pocsékolnia a pénzét. A fizetéséből még talán a három asszonyra is futná; persze a szőkének jutna az oroszlánrész. Álom az egész! Nincs egy árva rokona sem ott. Elhatározta, hogy Poza Ricába megy, befészkeli magát a rádiósszobába, és beszél Acevedóval, akit szeretett és csodált, ezért is döntött úgy, hogy felkészíti a végzetes hírre. A rádiósszobában több részletet lehet megtudni a szerencsétlenségről, mint magában Cortinesben. A készülékből olykor jajkiáltások és szitkozódások zaja szűrődött ki; a rádiós csokonyosen, ötpercenként hívta Acevedót. Szegény mérnök! Elvesztette azt a bomba nőt! Segis még azt is elismerte, hogy a mellett a nő mellett még az ő tengerszemű szőkesége is elbújhat. De a szőke él, Arcelia meg nem. Acevedo a vonalba lépett. *„Itt Acevedo, vétel."* – Hadd beszéljek még egyszer vele, komám – kérte Segis a rádióst. – Na jó, de igyekezz. – „Itt Segis beszél, itt Segis, vétel." *„Mit tudsz? Vétel."*„Mindenki meghalt Cortinesben, vétel." *„És a feleségem? Vétel."* „Nem tudom, nem tudom biztosan, vétel." *„És Merino? Mit csinál Merino? Vétel."* „Körbejárnak Fernándezzel és a polgármesterrel; kártalanítják a hozzátartozókat; majd csak később temetik el a halottakat, jóval később, vétel." *„Fernández parancsnokkal? Vétel."* „Igen, Fernándezzel, a rendőrrel, vétel." *„Nem tudod, elérték már a házamat, vétel."* „Még nem értek oda, vétel." *„Biztos? Vétel."* „Biztos, a teljes listát leadják rádión, vétel." *„Segis, eredj a házhoz, és próbálj meg bemenni; ha nem tudsz, menj oda Fernándezhez, és ne tágíts mellőle;*

tartsd szemmel, vétel." „Igenis, mérnök úr, ja, és Merino mérnök megint beszélni akar magával, vétel." *„Mondd meg neki, hogy egy óra múlva ott vagyok, ennyi az egész, vétel."* Segis letette a mikrofont, és kijött a rádiósszobából. A megbízatására gondolt: jó kis megbízatás! Próbáljon behatolni a házba, hogy aztán a katonák meglássák, és beleeresszenek egypár golyót a mauserből. Olyan isten nincs, Arcelia már halott, egész biztosan halott. Ha Fernándezzel megy, akkor sem jár sokkal jobban; ha a házhoz érnek, Fernández nem fogja beengedni. Végül is kicsoda ő? Senki, jobb, ha megkeresi Merinót.

A terepjáró kiért a kövesútra. A sebességmérő százhúszat, száznegyvenet mutatott. Már az eljegyzésük előtt ismerte Fernándezt, Merino első számú fegyveresét, akit bejuttattak a rendőrparancsnokságra, a büntetések konyörtelen végrehajtóját, akinek nagyobb hatalma volt, mint a polgármesternek és a Poza Rica-i olajrészleg főtitkárának. A közvélemény szerint számtalan gyilkosságért ő volt a felelős. Azon a napon rekkenő hőség volt, megszomjazott egy hideg sörre, s betért a kocsmába. Tragikus nap lett ez aztán, olyan tragikus, akár a mai. Az egyik asztalnál Fernández és társasága kockázott (tizenegy fegyveres állta körül az asztalt). Az egyik kisebb rangú szakszervezeti vezető – a feltárási részlegből – ismerte Acevedót, s játszani hívta. Acevedo értett a kockajátékhoz, s elfogadta a meghívást, remélve, hogy nyer majd egy-két kört. Bemutatták Fernándeznek. A kezdő játszmákat elveszítette, és a pinkapénzért kellett játszania valakivel. Azt könnyen megnyerte, de továbbra is pechesen játszott, csak a *lovagló* játékban jeleskedett. Fernándezt, amikor szembekerültek, tropára verte. Beesteledett. Szokatlan zaj tört be kintről. Tüntető tömeg közeledett Fausto Dávila Solíst éltetve, akit a Nemzeti Forradalmi Koalíció jelölt a polgármesteri tisztségre; becsületes ember volt, tiszta eszközökkel küzdött a PRI-jelölt ellen, akit nem a nép, hanem Merino mérnök választott meg. Fernández és fegyveresei otthagyták az asz-

talt, és beálltak az ajtókba, ablakokba, onnan lőtték a tüntetőket, de azok nem viszonozták az erőszakot. Ezután megkísérelték szétverni a nagyrészt gyerekekből és asszonyokból álló tömeget, de nem sikerült. A tüntetők között is eldördült egy lövés, aztán még egy, s általánossá vált a lövöldözés. Fernández bevette magát a terembe; ott találta Acevedót, aki megdermedve bámulta az öldöklést; előtte egy biliárdasztal felborulva. A lövedékek ki-be csapódtak, keresztezték egymást, mert a Ruiz Cortines körút túlsó oldaláról, a szindikátus 30-as szekciójának épületéből a főtitkár, Vivanco fegyveresei szintén tüzeltek a védtelen tömegre. Néhány tüntető visszalőtt. Az asszonyok és a gyerekek a földre vetették magukat, vagy rémülten menekültek. Fernández emberei felbontottak egy nagy láda lőszert, s a bárpult mögül egy csomó M–1-es automata puskát szedtek elő; az ablakokba állított mesterlövészek megállás nélkul lőttek. A tüntetők oszlopa megtizedelődött a kettős tűzben; férfiak, nők, gyerekek haldokoltak alig néhány méterre Acevedótól. A kocsma ajtaját a biliárdasztallal torlaszolták el, mely most mellvédül szolgált Fernándeznek; Acevedo látta a sötétben fel-felvillanó puskalövések fényében, hogy ragyog fel időnként Fernández szögletes, durva arca. Látta, igen, látta, és mindig is így fog emlékezni rá. Százhúsz, száznegyven; a kanyarok egymás után tűntek fel és fogytak el a sivító, csikorgó kerekek alatt. Amikor elterjedt jegyességük híre, egy barátja azt tanácsolta, hogy óvakodjék Fernándeztől. Nem kellett sokáig várnia a magyarázatra; Fernández megkívánta Arceliát. Persze volt neki felesége, meg gyerekei is, valahol Veracruzban; ott Poza Ricában meg akármelyik lányt megkapta egy időre, aztán faképnél hagyta őket. Arcelia társadalmi helyzete lehetetlenné tette, hogy vele is így bánjék. A lány középosztálybeli családból származott, mely nem volt gazdag, hatalmas se, de közszeretetnek örvendett, és jó kapcsolatokkal rendelkezett; a lányt így érinthetetlenné tette a népszerűsége, Fernández nem csábíthatta el, mint egy ismeretlen kis parasztlányt.

Arceliának tizenöt éves kora óta voltak udvarlói, magakorabeliek. Különös, de valamennyien többször is megjárták a fogdát. Ott pedig nem bántak velük kíméletesen; a többi fogoly gyötörte, kifosztotta őket. Néhányan köztiszteletnek örvendő mérnökök fiai voltak, mégis mindig baj volt velük: vagy túl gyorsan hajtottak, vagy rossz szemmel néztek a szegény, egyszerű rendőrökre. Igaz, nem sok időt töltöttek a városi börtönben, olykor csak tíz percet, de micsoda kellemetlen dolgok történhetnek ily rövid idő alatt is! Fernández mindahányszor elnézést kért a szülőktől, megbüntette a foglyokat, menesztette a felügyelőket; igaz, nagy volt a hiány őrökben, így hamarosan visszavették őket. Arcelia tabu volt Acevedo megjelenéséig. Abban az időben, amikor Fernández tudomást szerzett az idillről, Acevedo kulcsfontosságú ember volt Merino csoportjában. Fernández nem törődött vele, szerencsét próbált; egyik este, amikor Acevedo Arceliáéktól jött kifelé, két rendőr tartóztatta föl, megálljt intve a terepjárónak. Acevedo számolt vele, hogy előbb vagy utóbb valami hasonló fog történni, lassított, a rendőrök nem gyanakodtak, de akkor Acevedo felgyorsított, és nekik hajtott a kocsival. Az egyiket elkapta, a másik kétségbeesetten az árokba vetette magát, s így megmenekült. A társának eltört az egyik lába, ő pedig lőni kezdte a kocsit. Acevedo egyenesen Merinóhoz ment, s elmesélte az esetet; Merino nem késlekedett: még Acevedo jelenlétében felhívta Fernándezt és felelősségre vonta. „Acevedo mérnök úr ellen alig pár perce merényletet követtek el a menyasszonya háza közelében. Micsoda őrséget tartasz?" „Nem tudok az esetről, mérnök úr, azonnal nyomozást indítok"– hallatszott a sunyi hang. „Rendben, holnaptól kezdve helyezz állandó őrszemet arra a környékre. Különösen Acevedo mérnök úrra vigyázzon, hogy semmi bántódása ne essék, érted? Az égvilágon semmi!" Fernández engedelmeskedett, és Acevedo feleségül vette Arceliát. Az esküvő napján Fernández talpig feketében, szürke nyakkendőben, Merinót is megelőzve, elsőként gratulált. Egy pillanatra ölel-

te meg a menyasszonyt, a vőlegényt huzamosabban. Legtündöklőbb mosolyát ragyogtatva így suttogott a fülébe: – Mennyire sajnálom, mérnök úr, hogy egy bizonyos tüntetés éjjelén nem lőttem befelé is, a kocsmába. – Acevedo akaratlanul is megremegett a célzás hallatára. Egy kanyart elhagyva, előtünedeztek Poza Rica fényei és a gázfáklyák ragyogása. Megszámolta őket: hét, hét fáklya. Maga előtt látta Fernándezt, az ő házában. Rálépett a gázpedálra.

Segis nem tudott bemenni a házba; ahogy előre sejtette, a katonák körülzárták a területet. Várt hát a bizottságra.

Merino az utolsó cortinesi házba lépett. Kiosztotta a kártérítést, és megkérdezte: – Melyik a következő? – Egyik se – válaszolták –, nincs több. – Van még egy – szólt közbe Fernández, –, ott egészen fönt, a Lomas telepen, az Acevedo mérnöké. – Merino lassan azt kérdezte: – Te bizonyára tudod, ki van ott fenn, ugye? – A másiknak a szeme se rebbent: – Egy halott nő – felelte. – Voltak cselédei? – Csak egy lány, mérnök úr, de azt délután hazaküldték. – Merino összehúzta a szemöldökét: – Honnan tudod? – Amióta megparancsolta, hogy állítsak őrséget Arcelia asszony háza környékére, egy napra se szegtem meg a parancsot. – Merino felordított: – És te...! – Semmi én, a parancs az parancs; a rendőr azóta már bizonyára halott, az este leadta a kilencórai jelentését, éjfélkor meg kellett volna ismételnie, de nem tette, hát biztosan ő is meghalt. – Merino lezökkent a kocsi sárhányójára. Magába mélyedt; megviselte az erőfeszítés, a szenvedés, amit látott, számítgatta a kiszámíthatatlant, az idegeire ment a tömegszerencsétlenség. Úgy döntött, hogy visszamegy az irodába, és megteszi a megfelelő óvintézkedéseket, ellenőrzi és megerősíti a hírzárlatot. Hajnalodott; magában jobban sajnálta a gyönyörű Arcelia halálát, mint a háromszáz cortinesi telepesét. Arcelia arc volt, és hang volt, ismerős mosoly, egy lüktető lény; a telepesek: névtelen sokaság. Úgy döntött, hogy nem akarja holtan látni a lányt,

semmi sem kényszeríti erre a kellemetlen feladatra; felkelt. – Fernández, itt hagyok tíz huszonötezres köteget arra az esetre, ha még több halottra bukkannátok. Kettő Arceliáért jár, három a tied és az embereidé. Várd meg itt Acevedo mérnököt, nemsokára itt kell lennie. Ja, és ne örvendezz túlságosan.

Alighogy Merino eltűnt, Fernández, ellenállhatatlan kényszernek engedve, már meg is szegte a parancsot, s nekiindult Acevedo háza felé. Az egyetlen nő, aki iránt nem csak puszta szexuális vágyat, hanem szerelmet is érzett, már csak holttest volt, s ott feküdt tőle néhány lépésre. Halott, s épp akkor, amikor már nem sok hiányzott hozzá, hogy az övé legyen, mert az 1958-as októberi tömegmészárlás után csökkentek Merino esélyei; a soron következő köztársasági elnök nem nagyon szívelte; valami jó ürügy elmozdíthatná a jelenlegi pozíciójából. Biztos forrásból tudta, hogy titokban nyomozás folyik valami sikkasztás miatt. Találni fognak valamit, biztos, hogy rábukkannak valamire! Ha Merino eltűnt volna Poza Ricából, ő könnyűszerrel eltehette volna láb alól Acevedót; egy közúti baleset lett volna a legtanácsosabb, s Arcelia máris a karjaiba hull. Erőszakra semmi szükség, ő lett volna. az ifjú özvegy támasza... Mindenre hajlandó lett volna, akár esküvőre is... de a lány mindig kerülte, és most elment örökre... elment?... még nem egészen; utoljára még kitolhatna Acevedóval. A partvidéken nem hűlnek ki olyan gyorsan a holttestek; egy langyos holttest olyan, mint egy szunnyadó test. Láthatná a lányt meztelenül, vagy ő vetkőztethetné le, szeretkezhetne vele; milyen ördögi gondolat! Halottal szeretkezni. Csak egyszerűen a magáévá tenné, merev testet tenne a magáévá; ez is jobb a semminél. Zseniálisan csúfot űzhetne a Halálból, Merinóból és Acevedóból, mesterfogás lenne, mely megsemmisítené Acevedót; az élettelen nemi szervből kicsorgó ondó. De hátha Acevedo észre se veszi fájdalmában? Akkor inkább ott felejti az alsóneműjét vagy a karóráját. Igen, jobb lesz az órája, az nem olyan durván árulkodó; valahol szem előtt hagyná az óráját, ahol Acevedo előbb-

utóbb észrevenné. Az idegen órát megpillantva, Acevedo ösztönösen is a szeretett nő lába közé pillantana. Ha egy kis szerencséje van, Acevedo már szét is loccsantotta az agyát. Hát az biztos, hogy szerencsés éjszaka! Arcelia az övé, Acevedo megöli magát. És a fenébe is! Nagy szakértője az öngyilkosságoknak; ha Acevedo kibírja a csapást, ha a fájdalma nem kergeti öngyilkosságba, hát majd ő belekergeti. Acevedo őrülten szerelmes volt a feleségébe... senki sem fogna gyanút, még maga Merino se. Gyerünk, előbb megszerezni a lányt, aztán... ez az!

Az őrszem holttestét a kertben találták meg, nem az utcán; Fernández egy marék pénzt pillantott meg a rendőr jobb kezében. Lehajolt; nagy nehezen szétfeszítette az ujjait: négy százpesós volt. Furcsa! Nincs fizetésnap, és különben is, a rendőrei sose kaptak egyszerre négyszáz pesót. Dühösen felegyenesedett, és belerúgott a halott rendőr arcába. – Gazember! – morogta és megindult a ház felé vezető úton. – Fernández parancsnok úr! – kiabált a háta mögött Segis.

A hepehupás úton száguldó kocsi fémes csörömpöléssel hajtott a hídra. – Ma éjjel szerenádot adok magának, mérnök úr – jelentette be Fernández két héttel azután, hogy Acevedóék felavatták a Lomas telepi házukat. Arcelia nyugtalanul nézte, amint Acevedo előkotorta a pisztolyát a faliszekrényből; nagyon ideges volt, szinte már túlzottan is, pedig nem először látta a fegyvert. (A mezőn sétálgatva mindketten célba lövöldöztek.) Acevedo nyugtatni próbálta: – Hallottam, hogy tolvajok járkálnak Poza Ricában, s fel akarok készülni a fogadásukra; még nagyon magányosan áll itt ez a ház, meglátogathatnak bennünket. – Arcelia fürkészően nézett rá: – Titkolsz valamit előlem, igaz? – „Hogy megérzi!" – bámult el Acevedo, és eloltotta a lámpát. Gyorsan szeretkeztek, érzelem nélkül. Utána mindketten ébren feküdtek, s hallgatták a csendben a tücskök, békák muzsikáját, a szubtrópusi éjszaka hangjait. Hálószobájukba füttyszó kúszott fel;

a dallamban ráismertek Pérez Prado népszerű slágerére, a *Szép menyecské*-re. Arcelia nagyot sóhajtott, és lehunyta a szemét, Acevedo pedig felült, felcsatolta a műlábát, kezébe vette a pisztolyát, és kiment a teraszra. Arcelia már-már elaludt. Acevedo egy csapat férfit látott a háza felé közeledni a hetes fáklya fényében; felismerte a háttérben meghúzódó rendőrségi autót. Nyolc alakot számolt meg; szép tisztán, kivehetően fütyülte valaki a *Szép menyecské*-t. Négy férfi a közeli fasor felé lökdösött három másik férfit, akik egymáshoz voltak kötözve; azután sorba állították őket. A füttyös cigarettára gyújtott, a nóta megszakadt. A tűz fénye megvilágította az arcot, Acevedo felismerte Fernándezt, aki két mélyet szippantott a cigarettából; géppisztoly volt a jobb kezében, hirtelen megfordult, és sorozatot adott le a hátul álló emberekre. Végzett velük. A holttesteket bevonszolták a rendőrkocsiba, s elhajtottak. A „szerenádot" többször is megismételték. Acevedo tövig nyomta a gázpedált, úgy hajtott keresztül Poza Ricán. Tudta, biztosan tudta, hogy ha Fernández el tud szabadulni Merinótól, megerőszakolja a feleségét, élve, halva vagy haldokolva. Meg kell akadályoznia; kinyitotta a pisztolytokot, kivette a pisztolyát, kibiztosította, és az ülésre tette.

Cortinest megkerülve hajtott Lomas felé; a terepjáró fényszórójának fénye két alakra hullt: Fernándezre és Segisre.

Fernández dühösen fordult meg: – Mit akarsz? – Segis elsápadt, de meghallotta a terepjáró hangját, és megnyugodott. A kocsi hirtelen megállt; Acevedo sántikálva, de fürgén szállt ki. Fernández ráfogta a fegyvert: – Állj, ki vagy? (Lőni akart; nem esett volna nehezére, hisz annyiszor megtette már az életében, helyben, időben is oly közel, amikor az ajándéknak szánt éjszakai szerenádozásokon a kis vidéki zsebtolvajokat lövöldözte le, miután jól meghúzta egypárszor a pálinkásüveget.) Aztán eszébe jutottak Merino parancsai, és türtőztette magát, mert Segis jelenléte megnehezítette a terve-

zett gyilkosságot. A nőről, akár él, akár nem, már úgyis letehet. Bement már? Nem. Acevedo az övébe dugta a pisztolyát, és késlelkedés nélkül a kulcsáért nyúlt. Fernández félreállt. Acevedo kinyitotta az ajtót, Fernández is indult, hogy kövesse. – Maga hova tart? – kérdezte hidegen Acevedo. – Merino mérnök úr... – Acevedo jeges hangon szakította félbe, lassan, szünetekkel, súlyosan hullatva a szavakat: – Ide se maga, se Merino be nem teszi a lábát! – Fernández egy pillanatig habozott, s az ajtó becsukódott; hallatszott, amint rátolják a reteszt. Segis csak nézte. Észbe kapott, hogy még mindig a markában szorongatja a négy darab százpesóst, s elmosolyodott. Léptek hallatszottak, kinyílt az ajtó; sápadt, feldúlt arccal, pisztollyal a kezében előtűnt Acevedo. „Mindjárt öngyilkos lesz" – következtetett ujjongva Fernández. Segis megkérdezte: – Meghalt a felesége, mérnök úr? – Egy bólintás volt a válasz. Ekkor Fernández beszélni kezdett: – Merino mérnök úr minden mérnök hozzátartozójáért ötvenezer peso kártérítést utalt ki; itt van a magáé. – Odanyújtotta a két köteg pénzt, s mivel Acevedo nem mozdult, az üres kezébe nyomta a bankókat, ügyet sem vetve a pisztolyra. Kis idő múlva Acevedo a pénzkötegekre nézett. Csak most jutott el az értelméig a mondat, későn, és még most sem egészen. – Mennyit mondott? – Ötvenezer peso. – Újabb szünet; aztán fogai közt szűrve a szavakat, idegenszerű hangon mondta: – Akkor még ötvenezer illet meg, mert itt járt a bátyám látogatóban, s ő is meghalt. – Fernández szeme boldogan ragyogott; átadta az újabb köteg pénzt, közben – színlelt részvét akart lenni, de csak egy torz fintorrá sikeredett – széthúzta vékony, sötét, majdnem lila ajkát, kimutatta a fogsorát, melyben két aranykorona csillogott. – Itt van, mérnök úr, és fogadja részvétem, a legőszintébb részvétem. Együtt kell eltemetnie őket egy félórán belül. Majd elküldetek a holttestekért. Ne feledje, együtt! – Olyan mozdulatot tett, mintha indulni készülne, aztán megtorpant: – Ja, ez a négyszáz peso... azt hiszem, ezt a felesége adta az őrszem-

nek... az őrködésért... mondjuk inkább, a különleges őrködésért... Tessék, visszaadom, a magáé.

Fernández alakja eltűnt, Segis a nyomában. Acevedo becsukta az ajtót, és ráfordította a kulcsot. Visszament a felesége hálószobájába; Arcelia az ágyon fekudt, meztelen testét ismeretlen ifjú olelte át, jó alakú volt és szintén meztelen. Ruháik egy széken hevertek; a bal oldali éjjeliszekrényen egy pohár és egy félig ures whiskysuveg volt; a jobb oldalin egy másik pohár, valami folyadékkal az alján. Még Fernández sem rendezhette volna meg tokéletesebben az általa elképzelt jelenetet; minden úgy állt ossze a legapróbb részletekig, hogy kétség sem férhetett a történtekhez. Az idegen karórája gondosan az oltozőasztalra téve; kezét, melyet okolbe rántott az utolsó gorcs, még mielőtt halálos álomba merult a teste, Arcelia gyonyorű bal mellén tartotta. Egymás mellett lévő szájuk szét volt nyílva, de nem azért, mert szerelmesen sóhajtoztak, hanem mert levegő után kapkodtak. S Acevedo, mintha valami mazochista vágy sarkallná, lopva a felesége lába kozé lesett: szerelmi egyuttlétuknek, melyet a halál lehelete akasztott meg, még ott volt a nyoma: a ragadós, vékony, nyálkaszerű csík.

Acevedo megfogta az idegen lábát, s nekilátott, hogy átvonszolja a szalonba.

Miklódy Erika fordítása

PETER ROSEI
AUSZTRIA

Igen és nem

A felhők ellepték az eget. Hajóorr görbületű, láthatatlanba futó vonal mentén sötét, meredeken zuhanó pászmákba gyűrődött az ég. Az errefelé csaknem kopár dombok – nehéz lett volna megmondani, milyen formájúak – a láthatárig nyúltak, amely a záportól már elhomályosult. Az út ott volt, amerre ment, és jobb kéz felé sárga, csapott hajlású domb emelkedett alig három méterrel az út laposa fölé – szívós, barna gyom próbált rajta gyökeret verni –, s hátrafelé hosszú lejtőben ért véget. Néhány szikladarab hevert ott; és onnét kezdődött a mocsár. Az út, amely egyre élesebben kanyarodott bal felé, ráfutott egy dombhátra, mely majdnem teljesen jobbra húzódott előle, hosszan elnyúlva, meggörbülve, mint egy macska. A kisebb halmok púpos gerinccé álltak össze, amely lapos hátba futott bele; egyelőre még élesen kiemelkedett az őszi tüzekben leperzselődött nagy, fekete foltok közül.

Sietett. Az ösvény, amely lassan, egyre kisebb körökben kanyarodott a dombra, csaknem eltűnt a ránőtt száraz bozótban, alig látszott a kövek között. A mocsár felől éles, elnyújtott hang hallatszott: énekel a nádas, gondolta. E levegő a földdel és a fűvel együtt összetorlódott előtte. A lelógó felhők és a távoli dombok taréja között éppen csak szemhéjnyi rés maradt, amelyet a villámok néha élesen megvilágítottak, hogy azután annál sűrűbb sötétségbe burkolózzék. Égett fa füstjének szaga érződött a levegőben, amely, akár a hóvi-

har, sok apró lökéssel szegült ellene. A felhők egyre meredekebben tornyosultak, mint egy sárga kövekből összerótt bástya, teli voltak robajjal, amely messziről jött és messzire hangzott, egyszerre csatazaj és muzsika. A lapály szélén tenyésző, kemény szálú, náddal keveredő káka lehajlott a szélben, fekete madarak szálltak a föld felett szapora szárnycsapásokkal, három vagy négy, már el is tűntek a kövek között az egyik csupasz dombon, amely fehéren derengett a sötétségben, mint egy óriási fog.

Az alacsony fák ágai összecsapódtak, amikor átfutott köztük. Feljebb, úgy látszott, a kaptatót teljesen eltorlaszolja a bozót szövevénye. Lent sötét volt, fönt ónos derengés. Megállt, lihegett; mintha megfagyott volna a vidék fölött a levegő; a domboldalak dermedten álltak merev, rezzenetlen bozótjukkal. Barna, sőt fekete volt a nád, akár az ég pereme közvetlenül a föld fölött.

Enyhe széllökés rezzentette meg a gallyakat. Majd felzúgott a vihar a lejtőkön, mint egy hatalmas, állati torok bömbölése, s a fák hajladozni kezdtek. Azonnal megnyíltak az ég csatornái, s a lezúduló zivatart a közelre lecsapó villámok és távoli sárgás fény világította meg. Ekkor elhagyta a biztos rejtekhelyet nyújtó tölgyest, és átvergődött egy homokos útszakaszon, amely az egyik rézsű mentén húzódott. A nedves homok süppedős és nehéz volt, és olyan erős volt a szembeszél, hogy alig tudott előrehaladni. Az egyre kibírhatatlanabbul örvénylő vihar elkábította, attól félt, hogy elesik, és nem tud felállni. Talán nemsokára véget ér a zivatar, gondolta, talán délnek fordul majd a szél. *A vihar közepében vagyok.* Örvénylő levelek csapódtak az arcába, falként meredő vízoszlopoknak ment neki. *Ha valaki, mint én, beláthatatlan erőknek van kiszolgáltatva, nincs sok reménye. A legapróbb jelekből is bizonyosságot akar kiolvasni, mindent kiszámít, nem bízik semmiben. Pedig elég volna egyetlenegy fogódzó, egy talpalatnyi föld, amin az ember megvethetné a lábát. Jó lenne olyan égboltra gondolni, amely mindig tiszta, de hát ez puszta spekuláció. Marad a „hátha".*

Nekidőlt egy fának, amely egyáltalán nem védte már az esőtől, ellenkezőleg, a levelekről csak úgy ömlött a víz a viharban. Minek jöttem ide, gondolta, itt sem jobb, mint amott, sőt, ha a nádasban maradtam volna, most csak vizes lennék, így viszont nemcsak vizes, hanem fáradt is vagyok. Oldalzsebéből kivett egy darab száraz kenyeret, és rágni kezdte.

Errefelé nemigen vannak falvak. Néhány kunyhót építettek a magasabb dombokon, itt esznek a nádvágók, odahordják a levágott nádat, és a szerszámaikat is ott tartják. Ilyen időben valószínűleg ők maguk is a kunyhókban tartózkodnak. A nádvágók eltompult emberek; a lélektelen munkától sokan csaknem gyengeelméjűségbe süllyednek. Mégis jobb, ha nem látnak meg. Amint rám akadnak, a legostobább is gyanút fog.

Végigjáratta tekintetét a fellobbanó villámoktól csaknem nappali fényű vidéken, de egyetlen kunyhót sem vett észre sehol a szemhatáron. Először azt hitte, hogy azért nem lát semmit, mert túlságosan sietve keresi őket – hiszen a kunyhók alig ütöttek el a környezetüktől –, de más jelét sem fedezte fel annak, hogy a közelben emberek volnának. A semlyékek színéről meglátszott, hol vágták le már a nádat, és hol nem; a fiatal, érintetlen részek zöldek voltak, a vágottak sárgák; fekete, kacskaringós iszapnyomok mutatták, hogy ott emberek jártak. Eszébe jutott, hogy körülbelül egy órával ezelőtt látott az úton egy nagy taligát. Lehet, hogy a nádvágók a mocsárnak éppen azon a részén dolgoznak, amit régen elhagyott már? Csakhogy a munkamódszerük miatt sohasem lehetett kiszámítani, hol vannak. Szinte sehol sem tudtak összefüggő területeket levágni; a talajvíz néhány helyen annyira megemelkedett, hogy a legnagyobb és legerősebb nádvágó sem merészkedett oda. Így hát levágták a nádat a magasabb részeken – ahol a talaj egy kicsit magasabban volt és megszikkadhatott –, és megvárták, amíg a víz annyira leapad, hogy a mélyebben fekvő részekre is rámehessenek.

Ezért váltakoztak a vágott és a vágatlan részek a kívülállónak érthetetlen összevisszaságban. Igaz, megesett az is, hogy a víz egész nyáron és ősszel olyan magas maradt, hogy a nádashoz nem lehetett hozzáférni; ha a nád már megfeketedett, akkor teljesen hasznavehetetlenné vált.

Megijedt. Alig ötvenméternyire megpillantott egy kunyhót. Lassan visszahúzódott a fa mögé, amelynek addig támaszkodott, nehogy meglássák. Nagyon félt, egyrészt, mert nem tudta, van-e oka félni, másrészt, mert magának sem vallotta be, hogy fél. Észrevett két fekete foltos kutyát, amelyek a zivatar ellenére a kunyhó körül bóklásztak, leszaladtak a nádashoz, egy darabig céltalanul futkároztak föl és alá, aztán visszairamodtak a kunyhóhoz. Néha, mintha csak parancsra tennék, felugráltak a kunyhó ajtajánál, és félretaszigálták egymást. Az emberek feltehetőleg uzsonnájuk maradékát hajigálták ki nekik.

Minél tovább figyelte a kunyhót, annál biztosabb volt benne, hogy senki sem látta meg. Az már csel volna, ha ilyen sokáig maradnának a kunyhóban, miután meglátták, ám ezektől afféle nem telik, inkább falkaként szoktak kitörni, és töprengés nélkül odavágnak a kaszájukkal. Csak idegességből vette elő kését – a biztonság kedvéért –, majd visszadugta, aztán újból előhúzta. Ha tíz kése volna, sem érne semmit a nádvágók ellen. Felnevetett, és végleg visszadugta a kést.

A szél elcsitult, és az egyre ritkuló eső finom, szétporló cseppekben hullott. Sustorgása csak a csendet növelte. Felhallatszott hozzá a kutyaugatás. Hallotta, amint a kunyhóban az emberek köhögnek és köpködnek. Bizonyára cigarettáztak, és közben szokásuk szerint a padlóra köptek.

A messzeségben sugárzó, szelíd fény világított. Látta a napot a felhőkön átderengeni. A mocsárból finom, ezüstösen csillámló köd szállt fel. Eloszlik nemsokára, gondolta. Minden idegszálával a kunyhóra figyelt; az egyik férfi – valószínűleg a csapatgazda – már kilépett az ajtón, és az eget fürkészte. Madarak húztak a magasban. A férfi bekiabált a

kunyhóba – hallatszott rövid, éles kiáltása –, majd néhány mozdulattal elrendezte nádszínű kabátját, mintha ruházatával is ki akarna válni a többiek közül.

Lassan kijöttek az emberek a kunyhóból. Külsejük szegényes volt; csaknem mindüknek foltos volt az inge, némelyiküknek még inge sem volt. Láthatta erős felsőtestüket, karjukon és nyakszirtjükön az izmokat. A csapatgazda combig érő csizmában járt, a többiek mind mezítláb; azt hallotta, hogy a talpuk, mint a szíj: nem sebzi meg a nád, és még az errefelé sűrűn előforduló mérges kígyóktól sem kell tartaniuk. Igaz, ez már alighanem túlzás volt, mégis tiszteletet parancsolt ezekkel az erős, lebírhatatlan emberekkel szemben. Hátukra vetették hosszú nyelű kaszájukat, és elindultak a csapatgazda mögött. Láthatta, mennyire ismerik a mocsarat és veszélyeit: gyorsan haladtak, mintha csak szilárd talajon járnának, alig süllyedtek be, óvatosan, teljes talppal léptek. Már messziről észrevették a süppedékes részeket, pedig oda sem néztek. De ha mégis elkezdett valamelyikük süllyedni, úgy, hogy az elmerülés veszélye fenyegette, két-három társa hasra vetette magát, és odatartotta a kasza nyelét, amely talán éppen ezért volt olyan hosszú. Egyesült erővel gyorsan kihúzták a társukat, biztos volt a kezük, gyakran rászorultak egymásra. A mentés olyan gyorsan zajlott, hogy az oszlop alig torpant meg, nem is tehette, mert az egy helyben állás az elsüllyedéssel, az elsüllyedés pedig a halállal volt egyenlő.

Most egy darabig nem jönnek vissza a kunyhóba, gondolta, mikor látta, hogy az emberek eltűnnek a nád sűrűjében. Az átellenben álló kunyhónál csak a kutyák szaladgáltak föl és alá. Azért hagyták őket ott, hogy a kunyhót őrizzék; ember aligha van benne. Nem lopakodott – mire is lett volna jó? –, egyszerűen odarohant a kunyhóhoz. Amikor a kutyák észrevették, gyanútlanul szaladtak felé. Bizonyára nádvágónak nézték. Csak amikor egészen közel értek hozzá, vették észre tévedésüket, és kezdtek el ugatni. Rájuk rontott, jobb kezében a késsel. Amikor az egyik kutya nekiugrott, alulról döfött

belé. A kutya fogai csaknem a szemébe kaptak. Az öklével taszította el, és ahogy lezuhant, másodszor is beledöfött, ezúttal csaknem a torkába. Közben a másik kutyát rúgásokkal tartotta távol, majd előreugrott, és a kést a szügyébe merítette. Érezte, hogy a döfés halálos volt; a kutya remegő lágyékkal szaladt tovább és összerogyott.

Nem valószínű, hogy meghallották az ugatást, gondolta, alig ugattak egyet-kettőt. A melle meg a keze csupa vér volt. Először mégis a késről tisztogatta le a szőrszálakat és a vért, mielőtt rászáradt volna. Arra számított, hogy a kunyhóban talál néhány rongyot, amit a ruhája helyett fölvehet. Amikor belépett, alig látott a sötétben, és undorító szag csapta meg, izzadság- és vizeletszag keveréke. Mégis bement, nem volt vesztegetni való ideje. A helyiség csaknem üres volt, a döngölt agyagpadlón talált néhány rongyot, kérgesek voltak a piszoktól és a hamutól. Felszedte őket, felkapta a fal melletti deszkáról a kenyeret és a húst, egy pipa is volt ott némi dohánnyal, körülnézett, más elvinnivalót nem talált. Amikor kilépett a kunyhó elé, hosszan végignézett a nádason, de egyetlenegy nádvágót sem látott sehol. Lehet, hogy mégis meghallották az ugatást, csak túl messzire vannak, hogy idejében visszaérjenek, gondolta, és elszaladt. Nevetett, amint a zsákmányt odaszorította melléhez, de a háta borsódzott a félelemtől. Simán ment, gondolta.

Még nem járt messze a kunyhótól, amikor úgy döntött, hogy enni fog, bár közben észrevette, hogy a lopott húsban hemzsegnek a nyüvek, és a kenyér a mocsár nyirkos levegőjében megpenészedett, mint ahogy errefelé minden étel rövid idő alatt megromlik; de nagyon éhes volt. Korábban ugyan elhatározta, hogy nem fog mindent rögtön felfalni, az étel egy részét meghagyja tartaléknak, de szándékáról most megfeledkezett.

Amikor mindent megevett, levetette véres ruháját, ingét szétvagdosta, a véres csíkokat eldobta, a többit pedig a kunyhóban talált rongyokkal olyan lebernyeggé bogozta össze,

amilyet a legszegényebb nádvágók hordanak. Nadrágját addig dörzsölte nedves földdel, míg a vérfoltok felismerhetetlenné váltak.

Ebben a ruhában mindenki nádvágónak nézne, gondolta, mégis jobb, ha kerülöm az utakat és az ösvényeket. Egy idegen könnyen feltűnővé válik akkor is, ha úgy néz ki, mint egy nádvágó. Aligha állnám a sarat, ha sor kerülne rá. Nincsen kaszám, pedig az itt a legszegényebbnek is van, másként nem is remélhetné, hogy munkát kap. Igaz, a legfiatalabbaknak, a nádszedőknek sincs kaszája, csakhogy ők sohasem kóborolnak, mindig ugyanaz a gazdájuk, folyton ott vannak körülötte, a levágott nádat szedik össze és kötik mögötte kévébe.

Alig ismerem ezeknek az embereknek a szokásait, gondolta, annyit mégis tudok róluk, hogy sohasem fogok hasonlítani hozzájuk. A nádszedőknek a sok mély vágástól eldurvult, nagy kezük van, fiatal koruk ellenére széles a válluk, meggörnyedve járnak. Az én kezem keskeny, jó futó vagyok, látszik, hogy a nehéz munkát nem bírom, gondolta, nem számít, nem mutatkozhatom az utakon és a falvakban, ennyi az egész. Inge véres foszlányait gondosan eltemette az avarba.

Amikor elindult a fák között, észrevette, hogy ismét kiderült az ég. Messzire nyújtózott a nádas élénkzöldje az alacsony, lehordott dombok között, amelyekben vörös, barna, sárga fű nőtt. Magányos, görbe tölgyek álltak a dombokon, ágaik egybemosódtak az ég csillámló, barnás fényével. Sugarasan futottak szét a dombláncok a síkságra, egy-egy csupasz, fehér sziklatömb magaslott ki közülük. Úgy látszott, mintha a szörnyűséges égbolt csak egy bizonyos magasságig tűrné meg a növényeket. Néhány domb a lánctól elszakadva benyomult a nádasba, melynek zenéje mindent betöltött, amikor a szél a nádszálakat összedörzsölte. Megpillantotta a nádvágókat, akik megannyi pontnak látszottak a messzeségben, akár a madarak a távoli felhők alatt; azt viszont már nem tudta kivenni, honnét jönnek, melyik részt vágták le, melyiket nem.

Éjjel is derült marad az idő, gondolta. Aztán visszahúzódott a mélyen lehajló tölgyágak alá, melyek eltakarták őt az út felől. Egyenletes, de roppant óvatos léptekkel haladt az úttal párhuzamosan, hol eltávolodva tőle, hol közelebb kerülve hozzá, ahogyan a terep és a fák engedték. Mindig az út közelében maradt, néhány messzebb eső terület rövid becserkészését nem számítva, mert emberek csak az út közelében laktak, ott voltak a kunyhóik, ahol beszerezhette az élelmét és mindazt, ami még az élethez kellett. Ha nagyon éhes volt, a csigákat és a férgeket is megette, de még ilyesmiből sem talált eleget ahhoz, hogy jóllakjék. Ritkán sikerült nagyobb állatokat, őzet vagy nyulat fognia, legtöbbször csak beteg vagy sérült állatokat tudott elejteni. De még ez is kevés volt: olyan helyet kellett találnia, ahol nyugodtan tüzet rakhatott. Gyakran előfordult, hogy nyersen ette meg a húst, mivel nem mert tüzet gyújtani. Néha olyankor is a kunyhókhoz lopakodott, amikor nem volt éhes.

Megint hideg lesz, gondolta. Nemsokára besötétedik. Ekkor észrevett egy nagy csapat nádvágót; még messze voltak tőle. Látta kaszáik villanását, a lépteiktől felvert port. Ma visszajönnek a mocsárból, holnap megint kimennek.

Amikor az emberek közelebb értek, és már ingük, nadrágjuk színét is kivehette, elrejtőzött a bozótban. El tudott tűnni anélkül, hogy az ellenséget szem elől tévesztette volna. Körülbelül húszan lehettek, nyilván több csapat, útközben utolérték egymást. Három csapatgazda jött elöl, széltiben elfoglalták az utat; mindenkinél nagyobbak, erősebbek voltak, tisztább volt a ruhájuk, egyenesebb a tartásuk. Tekintélyes emberek, jól ismerik a mocsarat; a nádvágók közt annyit ér az ember, amennyi a mocsárban telik tőle.

Végigtekintett a hatalmas nádason, amely most majdnem feketén terpeszkedett a síkon a láthatárig, iránytalanul, mint a szél, amely összekuszálta.

A csapatgazdák egymás mellé szorultak. Testük egyetlen óriási, görnyedt nyakszirt volt. Egy ember az első sorból

előretört közvetlenül mögéjük, szemlátomást át akarta venni a vezetést, még intett is a karjával, a kaszájával, de a nádvágók, akik laza tömegben vonultak, csak nevettek rajta. Pedig az az ember egyáltalán nem volt gyenge vagy kicsi, mégis, bizonytalan, izgága mozdulatai nevetségesek voltak a csapatgazdák hosszú, kimért léptei mögött. Még őhozzá is elhallatszott a nádvágók nevetése, igaz, olyan halkan, hogy nem tudta, tényleg hallja-e vagy csak képzeli.

Ha nevetnek is, gondolta, látszik, hogy fáradtak. A csapatgazdák a végkimerülésig hajtják őket, szüntelenül hallatszik a kiáltozásuk; a mocsáron megülő párás hőség ellenére naponta csak egyszer pihennek, aztán dolgoznak megint. A csapatgazda szava parancs. A csapatgazda persze jól ismeri az embereit, tudja, ki az, aki ezt vagy azt meg bírja csinálni, ki az, aki nem; senki sem lépi túl teljesítőképessége határát, viszont addig el kell mennie mindenkinek. Mégis büszkék rá a nádvágók, hogy ennél vagy annál a csapatgazdánál dolgoznak. A kaszák suhogva vágnak a nádba, a csapatgazda pedig megvizsgálja a talajt, a nád magasságát és minőségét, aztán így kiált: kicsit balra!, majd így: arra tovább! Csapatgazda nélkül nem lehet a nádasban dolgozni.

Hosszú kaszáikat a vállukra vetve vitték. A pengék csaknem a lépések ütemére lóbálóztak fel-alá. Mindegyikük oldalán ott lógott a súlyos fenőkő, némelyiküknek mindkét oldalán volt egy-egy; szerszámok csupán, de neki most katonai felszerelésnek tűntek.

Az oszlop végén a nádszedők vonultak, és ha nem tudott volna semmit a nádi emberekről, akkor is feltűnt volna neki a különbség: a fáradtságot a nádvágókon inkább föltételezhette, mint láthatta, viszont a nádszedőkön annál inkább látszott. Izzadságtól és hőségtől elcsigázott, beesett arcú legények voltak. Munkájuk nem volt éppen könnyű. Mindenkinek engedelmeskedniük kellett, de senki sem könnyítette meg a dolgukat, amit pedig fiatal koruk vagy egyéb okok miatt várni lehetett volna. Ha vágó akarsz lenni, légy először szedő, így szól a nádi emberek törvénye.

Mogorván vonultak a menet végén. Néhányan összekapaszkodtak, hogy menet közben bóbiskolhassanak; az egyik nádvágó hátrakiáltva nógatta őket, ha valamelyik nádszedő lemaradozott. Nem feleltek semmit, örültek, ha lépést tudtak tartani. Néhányan megpróbáltak egy darabig a nádvágókhoz csatlakozni, amihez jócskán össze kellett szedniük magukat. Boldogok voltak, amikor az egyik nádvágó néhány percre átadta nekik a kaszáját. Mindegyikük szerette volna vállára venni a kaszát; az, amelyiknél éppen volt, mutatta a többieknek, hogyan kell vinni, míg aztán a nádvágó vissza nem vette tőlük.

A csapatgazdák megint elhúzódtak egymástól, bizonyára megbeszélték, amit akartak. A középső – hatalmas, kopaszra nyírt ember – egyszerre csak magasba lökte mindkét kezét, és a nádvágók énekelni kezdtek, látta szájuk mozgásán. A hangot a sötét nádas fölé fújta a szél, nem hallott belőle semmit, csend volt körülötte; lebámult az útra, ahol már messze jártak a nádvágók. Hideg volt.

Továbbment, nem mintha el akart volna jutni valahová, csak megszokásból. Amikor áfonyát talált, megörült, mert éhes volt. Leginkább azért kószált, hogy táplálékot keressen. A bogyókat már belepte a harmat, a fű vizes volt; elhatározta, hogy lemegy az útra, nehogy elázzék a ruhája. Ilyenkor már senki sem járt az úton. A nádvágók rég megérkeztek a kunyhókba; rajtuk kívül senki sem járt errefelé.

Éppen lefelé ereszkedett a meredek út homokos rézsűjén, amikor észrevett egy embert, aki alig százméternyire botladozott tőle, de őt még nyilván nem látta meg. Ez a szürkületnek volt köszönhető. Lehasalt, arca fehérségét elrejtette köpenye mögé, elárulhat, gondolta, haját a homlokára simította, kezét már a késen tartotta.

A férfi fiatal volt, bizonyára nádszedő. Sántított. Valószínűleg lemaradt, és a többiek nem vették észre. A nádszedő lassan jött az úton. Körvonalai élesen kirajzolódtak a szürkülő égre, lehajtotta fejét, nehezére esett a járás. Alighanem a

nádlevél átvágta valamelyik inát, az ilyesmi gyakran előfordul, sok nádi ember sántít. Könyökével és térdével ellökte magát a talajtól, gyorsan és könnyedén. A nádszedő fölnézett, kivicsorította fogát, ő pedig balra döfött, a mellébe; a nádszedő hátratántorodott, éppen csak hogy fölemelhette még a kezét; beledöfött a jobb oldalába is, ömlött belőle a vér, elvérzik, gondolta.

Letépte a földön fekvő testről a ruhát; minden nádi embernek van eldugott holmija, némelyiknek a hóna alatt, némelyiknek meg a combja között. Talált is egy kis zacskót, amelyet a háton és a mellen-ferdén átvetett, a bal vállra hurkolódó szíj rögzített a jobb csípőjéhez; kenyeret, sajtot, kést és egy tükörcserepet talált benne. A tükörcserepet óvatosan kivette, nézte hosszú, kecskeszakállas arcát, szőke haját. Aztán visszadobta a zacskóba, s az ennivalót átrakta saját zsebébe. Több helyen behasította a nádszedő ruháját, földet szórt rá, néhány foszlányát eldobálta. Késével kimélyítette a sebeket a mellkason, mintha ragadozók tépték volna meg: sok volt belőlük a környéken. A rézsű magasából letekintett a holttestre. Oldalán hevert, lábnyomok nem voltak körülötte, ő pedig a kenyéren és a sajton kívül nem rabolt el semmit.

A nádasból már felszállt a köd, igyekeznie kellett, remélte, hogy megtalálja a nádvágók üresen álló nappali kunyhóit. Ott néha nagyobb készletek is voltak. Menet közben evett a kenyérből. Elöl, az egyik hosszú dombháton álltak a kunyhók. Két kunyhó, bizonyára lesz bennük valami. *Fel kellene gyújtanom őket utána?* – gondolta. *Igen és nem* – gondolta.

Márton László fordítása

SALMAN RUSHDIE

NAGY-BRITANNIA

Az ingyenrádió

Mindannyian tudtuk, hogy semmi jó nem vár rá, amíg a tolvaj özvegye a karmai közt tartja, de a fiú együgyű volt, igazi hólyag, aki nem ért a szóból. Pedig jó élete lehetett volna. A Teremtő a maga isteni külsejével áldotta meg, apja pedig sírba ment érte, és hát nem ráhagyott egy vadonatúj, első osztályú riksatriciklit, műanyag borítású ülésekkel meg mindennel? Ilyen külsővel és az önálló iparral idejében kerülhetett volna jó feleséget, mindössze néhány évet kellett volna kihúznia, hogy pár rúpiát összeszedjen, de nem, neki pont egy tolvaj özvegyébe kell belebolondulnia, mielőtt még szakáll serkenne az állán, mielőtt még a tejfogai kihullanának, mondhatná az ember. Aggódtunk érte, de ki figyel manapság az öregek bölcsességére? Ki figyel oda, kérdem én. Úgy van, senki, egy olyan tökfej pedig, mint Rámáni, a riksásfiú, biztosan nem. De én az özvegyet hibáztatom. Tudják, majdnem mindent láttam, ami történt, amíg aztán már nem bírtam tovább. Ültem itt a fügefa alatt, nargilét szívtam, és csak kevés dolog kerülhette el a figyelmemet. Egyszer megpróbáltam megmenteni a sorsától, de hiába... Az özvegy persze vonzó volt, ez kétségtelen, a maga parázna módján egészen megjárta, de a gondolkodásmódja, az rothadt volt. Tíz esztendővel biztosan idősebb volt Rámáninál, öt élő és két halott gyereket szült, és hogy a tolvaj mivel foglalkozott még azon kívül, hogy lopott, és gyerekeket csinált, csak az isten tudja, de egyetlen pajszát sem hagyott a feleségére, így

hát az asszony érdeklődni kezdett Rámáni iránt. Én nem azt mondom, hogy egy riksásfiú sokat keres ebben a városban, de két falat még mindig több, mint egy sem. És különben sem sokan foglalkoznak komolyan egy mihaszna özvegyével.

Éppen itt találkoztak. Egy nap a fiú ebbe az utcába hajtott be, utas nélkül, de szokás szerint vigyorgott, mintha tízpajszás borravalót kapott volna, valami dalt énekelt, amit a rádióból hallott, és a haja úgy csillogott az olajtól, mintha esküvőre készülne. Annyira nem volt bolond, hogy ne tudta volna, hogy a lányok folyton őt nézik. A tolvaj özvegye a *bania** boltjába tartott, hogy egy kevéske *dál*-t** vegyen; meg nem tudnám mondani, honnan volt pénze rá, de az emberek éjszakánként férfiakat láttak kátránypapírral fedett viskója közelében, úgy hallottam, hogy még magát a baniát is, de erről hadd ne beszéljek. Mind az öt porontya vele volt, és hirtelen nemtörődöm módon felkiáltott: „Hé! Riksaaa!" Oly hangosan, tudják, ahogy csak a közönséges személyek szoktak. Ezzel tudtunkra adta, hogy megengedheti magának a riksát, mintha valakit is érdekelt volna, gyerekei biztosan megkoplalták az út árát, de véleményem szerint ezt befektetésnek szánta, mert már eldöntötte, hogy kiveti a hálóját Rámánira. Így hát mind föltódultak a riksára, a fiú pedig nekiindult, bár az öt gyerek és az özvegy jókora súlyt nyomott, úgyhogy a fiú fújtatott, és a lábán kidagadtak az erek, én pedig azt gondoltam: Légy óvatos, fiam, különben egész életedben cipelheted ezt a terhet. Ezután Rámánit és a tolvaj özvegyét mindenfelé látni lehetett, nyilvános helyeken is, szégyentelenül, és én örültem, hogy a fiú anyja már meghalt, mert ha ezt látja, a szeme sült volna ki szégyenében.

Abban az időben Rámáni idejött néha az utcába, hogy a barátaival találkozzék; nagylegénynek képzelték magukat, mert bevonultak az iráni vendéglőjének hátsó helyiségébe, és

* Indiai brahman kereskedő.

** Indiai, lencséhez hasonló, huvelyes növény.

tiltott alkoholt ittak, de hát ezt mindenki tudta, és mit lehet ilyenkor tenni: ha a fiúk tönkreteszik az életüket, aggódjanak értük a szüleik. Szomorúan láttam, hogy Rámáni ilyen rossz társaságba keveredett, hiszen jól ismertem a szüleit, de amikor szóltam neki, bambán vigyorgott, és azt mondta: nincs igazam, nincs ebben semmi rossz. Legyen, gondoltam, bár ismertem a cimboráit, valamennyien az új diákmozgalom karszalagját viselték – tudják, ez még a szükségállapot idején történt –, és nem voltak békés fiúk, verekedéseikről történetek keringtek, így hát csendben ültem a fám alatt. Rámáni nem viselt karszalagot, de velük tartott, mert befolyásolták, a bolondot.

Ezek a karszalagos ifjak mindig hitegették Rámánit. Ilyen jóvágású fickónak, mondták, akihez képest Dév Anand és Sási Kapur olyanok, mint a leprások, Bombaybe kéne mennie, és be kéne kerülnie a hangosfilmhez. Ilyen álmokkal szédítették, mert tudták, hogy amíg ezt teszik, nyerhetnek tőle kártyán, és italt fizet nekik, bár nem volt gazdagabb náluk. Rámáni fejét pedig – mert semmi másra nem kellett benne a hely – megtöltötték ezek az álmok, és én ezért is az özvegyet kárhoztatom, mert idősebb lévén, több esze is lehetett volna, két pillanat alatt el tudta volna a fiúval feledtetni az egészet, de nem, egyszer hallottam, ahogy mindenki füle hallatára azt mondja: „Ha nem vagy rosszkedvű, isten bizony úgy nézel ki, mint maga Krisna urunk." Az utcán! Hogy mindenki lássa: szerelmesek! Ettől a naptól fogva bizonyossá vált előttem, hogy ebből szerencsétlenség lesz.

Legközelebb, amikor a tolvaj özvegye az utcába jött, a bania boltjába, elszántam magam a cselekvésre. Nem a magam kedvéért, hanem a fiú halott szüleiért, megkockáztattam, hogy megszégyenít egy ilyen... nem, nem nevezem nevén, most már másutt lakik, és még megtudnák, milyen is valójában.

– Tolvaj özvegye! – kiáltottam. Hirtelen megállt, arca csúnyán összerándult, mintha ostorral ütöttem volna meg.

Gyere ide, beszédem van veled – mondtam. Nem utasíthatott vissza, mert van némi tekintélyem a városban, és talán úgy gondolta, hogy ha az emberek beszélgetni látnak bennünket, akkor nem veszik majd semmibe az utcán, s ezért odajött, ahogy vártam.

– Csak egyet akarok tudatni veled – mondtam méltóságteljesen. – Rámáni, a riksásfiú kedves nekem, úgyhogy keress inkább valami korban hozzád illő személyt, vagy még jobb lesz, ha elmégy az özvegyek otthonába Benáreszbe, és életed hátralévő részét imádkozással töltöd, istennek pedig köszönetet mondasz azért, hogy az asszonyégetést ma már büntetik.

Ekkor megpróbált megszégyeníteni, rikácsolt, átkokat szórt rám, és azt mondta, hogy utálatos vénember vagyok, akinek már évekkel ezelőtt meg kellett volna halnia, majd így szólt:

– Hadd mondjam el, *nyugalmazott* tanító úr, hogy a maga Rámánija megkérte a kezem, és én nemet mondtam neki, mert nem akarok több gyereket, ő meg még fiatal ember, legyenek neki gyerekei. Mondja ezt el az egész világnak, és szívja vissza a kígyómérgét.

Ezután egy darabig szemet hunytam Rámáni és a tolvaj özvegyének dolgai fölött, mert mindent megtettem, amit tudtam, és sok más dolog is történt még a városban, ami egy hozzám hasonló embert érdekel. A helyi egészségügyi tisztviselő például egy nagy fehér lakókocsit hozott az utcába, és arra is engedélyt kapott, hogy az út mellé, a fügefa alá állítsa; a kocsiba minden este férfiakat vittek rövid időre, és ott valamit csináltak velük – ilyenkor én nem tartózkodtam ott, mert a karszalagos ifjak mindig jelen voltak, így hát fogtam a nargilémat, és más helyre ültem. Rebesgették ugyan, mi történik a lakókocsiban, de én becsuktam a fülemet. Vannak dolgok, amiket jobb nem tudni, ha az ember nem akarja megfájdítani a szívét.

De míg ez az étertől bűzlő lakókocsi a városban tartózkodott, az özvegy gonoszságának mértéke is nyilvánvalóvá vált,

Rámáni ugyanis új fantazmagóriájáról kezdett beszélni: azt mesélte, hogy hamarosan egy szerfelett különleges és személyre szóló ajándékot kap a kormánytól, Delhiből – egy vadonatúj, első osztályú, elemmel működtethető tranzisztoros rádiót.

Hiszen mi mindig tudtuk, hogy Rámáni kissé hígvelejű, gondoljunk csak a hóbortjaira, hogy filmsztár lesz meg miegymás, ezért legtöbben csak elnézően bólogattunk, és azt mondtuk: Igen, Rám, ez nagyon jó, meg: Micsoda nagylelkű kormány az ilyen, amelyik rádiót ad azoknak, akik így rajonganak a zenéért. De Rámáni bizonygatta, hogy ez igaz; boldogabbnak látszott, mint valaha életében, és ezt a boldogságot nem lehetett egyszerűen a tranzisztoros rádió reményével magyarázni.

Röviddel azután, hogy először említette az álomrádiót, Rámáni feleségül vette a tolvaj özvegyét, és akkor mindent megértettem. Én nem vettem részt a menyegzőn, azt mondják, elég szegényes dolog volt, de később beszéltem Rámmal, amikor egyszer üres riksával a fügefa mellé hajtott. Odajött, leült mellém, én pedig megkérdeztem:

– Gyermekem, elmentél a lakókocsihoz? Mit csináltak ott veled?

– Ne aggódjon – mondta. – Minden olyan csodálatos. Szerelmes vagyok, tanító úr, és elintéztem, hogy feleségül vehessem a szerelmemet.

Bevallom, méregbe gurultam, majdnem könnyeztem, amikor felfogtam, hogy Rámáni önként vetette alá magát annak a szégyennek, melyre másokat, akiket a lakókocsihoz vittek, kényszeríteni kellett. Keserűen korholtam:

– Ostoba gyermek, megengedted, hogy az a nőszemély megfosszon a férfiasságodtól!

– Nem olyan borzasztó – mondta Rám –, nem befolyásolja a szeretkezést – már megbocsásson, tanító úr –, meg az ilyesmit. Csak a gyereknemzést akadályozza meg, a feleségem meg úgysem akar több gyereket, így hát minden a

legnagyobb rendben. Azonkívül nemzeti érdek is – közölte.
– És nemsokára az ingyenrádió is megérkezik.
– Az ingyenrádió – ismételtem.
– Igen. Emlékszik, tanító úr – fogta bizalmasra a hangját Rám –, amikor pár éve a szabón végezték el ezt az operációt? Utána rögtön megjött neki a rádió, és az emberek az egész városból összegyűltek, hogy hallgassák. Így fejezi ki a kormány a köszönetét. Csodás lesz, ha megkapom.
– Menj, hagyj magamra – mondtam kétségbeesve, és nem volt szívem elárulni neki, amit már mindenki tudott országszerte; hogy az ingyenrádió rendszere évekkel ezelőtt befucscsolt.

A történtek után a tolvaj özvegye, aki már Rám felesége volt, ritkán jött be a városba, mivel kétségtelenül szégyellte magát amiatt, amit a fiúval tett, de Rámáni többet dolgozott, mint azelőtt, és ha találkozott valakivel azok közül, akiknek mesélt a rádióról, kezét a füléhez emelte, mintha már meg is volna, és ügyesen utánozta a közvetítést. „Jé Akasváni háj", tette közhírré az utcákon. „Itt az Indiai Rádió. Híreket mondunk. A kormány szóvivője ma bejelentette, hogy Rámáni riksásfiú rádiója úton van, és bármelyik pillanatban megérkezhet. Most pedig zenét közvetítünk", azután éles, mulatságos fejhangon Asa Putli vagy Lata Mangéskár dalait énekelte. Rám meg volt áldva azzal a ritka képességgel, hogy mindenestül higgyen az álmaiban, és voltak olyan pillanatok, amikor a képzeletbeli rádióba vetett hite csaknem bennünket is elragadott: már-már elhittük, hogy valóban úton van az a rádió, sőt hogy láthatatlanul ott lapul a kezében, amikor riksáját a város utcáin hajtja. Kezdtünk számítani rá, hogy meghalljuk Rámánit a sarokról vagy az utca végéről, amint csengőjével jelez és vidáman rikoltja: „Indiai Rádió! Itt az Indiai Rádió!"
Az idő múlt. Rám továbbra is körbehordozta a városban a láthatatlan rádiót. Eltelt egy év. Az imitált rádióközvetítést

még mindig hallottuk az utcákon. De amikor ebben az időben láttam, már volt valami új az arcán, valami feszultség, mintha hatalmas erőfeszítésre kényszerulne, mely sokkalta fárasztóbb, mint a riksát hajtani, akár olyan riksát, melyen ott ul a tolvaj ozvegye és ot élő gyermeke meg a két halott szelleme; mintha egész lényével azon lenne, hogy fonntartsa a rádió mítoszát, mintha fiatal testének minden energiáját abba a képzeletbeli űrbe osszpontosítaná a fule és a keze kozott, és hatalmas – talán végzetes – akarattal próbálná létrehozni a rádiót. Mondhatom, tehetetlennek éreztem magam, mert sejtettem, hogy Rámáni a rádió reményébe fojtotta minden gondját és bánatát azért, amit tett, és ha az álom szertefoszlik, végre folfogja a testén elkovetett bűntettet, és megérti, hogy a tolvaj ozvegye még sokkal szornyűbb tolvajt csinált belőle, mert arra kényszerítette, hogy onmagát rabolja meg.

Aztán a fehér lakókocsi visszatért a fugefa alá, én pedig tudtam, hogy már nincs mit tenni, mert Rám bizonyosan eljon, hogy megkapja az ajándékát. Az első nap nem jott, a másodikon sem, és akkor megértettem, hogy nem akar mohónak látszani, nem akarja, hogy a tisztviselő azt gondolja róla, odavan a rádióért, és emellett félig-meddig abban is reménykedett, hogy odamennek hozzá és átnyújtják neki, talán unnepélyes keretek kozt. A bolond az bolond; ki értheti meg a hóbortjait?

A harmadik napon odajott. Jelzett a csengőjével, és időjárásjelentést adott, kezét a fuléhez tartva, mint rendesen; így érkezett a lakókocsihoz. A riksán pedig ott ult a tolvaj ozvegye, a boszorkány nem tudott ellenállni annak, hogy idejojjon, és végignézze párja megsemmisulését.

Az egész nem tartott sokáig. Rám vidáman belépett a lakókocsiba, intett karszalagos cimboráinak, akik az emberek haragjától védték a kocsit, és úgy mondták (én otthagytam a színhelyet, hogy megkíméljem magam a fájdalomtól), hogy a haja olajtól csillogott, a ruháját pedig kikeményítette.

A tolvaj ozvegye nem mozdult a riksáról, csak ult ott, fekete szárját a fejére húzta, és úgy karolta át a gyermekeit, ahogy a kévét szokás. Néhány perc múlva veszekedés hallatszott a lakókocsiból, majd még erősebb zajok, végul a karszalagos ifjak bementek, hogy megnézzék, mi történt; az ivócimborák hamarosan kezénél-lábánál fogva húzták ki Rámot, akinek hajolaja szétkenődott az arcán, szájából pedig vér szivárgott. Kezét már nem tartotta a fuléhez, és úgy mondták, a tolvaj fekete ozvegye még mindig nem moccant a riksán, bár férjét a porba taszították.

Igen, tudom, hogy oreg vagyok, eszmém, a régi iskola eszméi a korral egyutt megráncosodtak; manapság azt mondják, hogy a sterilizáció meg az isten tudja még, mi minden szukséges, és talán abban sincs igazam, hogy az ozvegyet kárhoztatom; ki tudja, talán már egyáltalán nem kell törődni az oregek véleményével, és ha így van, legyen így. De én történetet mondok, és még nem fejeztem be. Pár nappal a lakókocsiban történt incidens után láttam, hogy Rámáni eladja a riksáját annak az oreg, púpos muzulmánnak, akinek biciklijavító műhelye van. Amikor észrevette, hogy figyelem, Rám odajott, és azt mondta:

– Isten vele, tanító úr, elmegyek Bombaybe, és nagyobb filmsztár leszek még Dév Anandnál és Sási Kapurnál is.

– Elmegy*ek?* – kérdeztem. Egyedul mégy?

Megmerevedett. A tolvaj ozvegye már kitanította, hogy idősebbek jelenlétében ne legyen szerény.

– A feleségem és a gyerekek is velem jonnek – mondta. Ekkor beszéltunk utoljára. Még aznap elmentek a busszal.

Néhány hónap múlva kaptam meg az első levelét, melyet persze nem ő írt, hiszen honnan is tudott volna írni? Egy hivatásos levélírónak fizetett érte, sok rúpiájába kerulhetett, mert az életben minden pénzbe kerul, Bombayben pedig a duplájába. Ne kérdezzék, miért *nekem* írt, de írt, erre bizonyítékul szolgálnak a levelei, úgyhogy ezek szerint az oregember

is használható még valamire, vagy talán úgy gondolta, én vagyok az egyetlen, akit érdekel a dolog; akárhogy is, a levelek másról sem szóltak, csak a karrierjéről, elmesélte, hogy azonnal felfedezték, egy nagy stúdió is próbát tett vele, és már a sztárszerepre készítik elő, napjait a Juhu tengerparton, a Sun'n'Sand szállóban tölti olyan vezető színésznők társaságában, mint Szadána és Szonja, vett egy nagy, lépcsőzetes stílusban épült házat a Malabár Hillen, a tolvaj özvegye jól van, boldog és hízik, az élete pedig csupa fény, siker és legális alkohol. Gyönyörű levelek ezek, csordultig tele boldogsággal és bizakodással, de ahányszor csak elolvasom őket – és néha még mindig megteszem –, visszaemlékszem az arckifejezésére azokban a napokban, mielőtt megtudta az igazságot a rádiójáról, és arra a roppant, eszelős energiára, mellyel óriási hite segítségével a tölcsért formáló keze és a füle közt forró, üres levegőből akarta elővarázsolni a valóságot.

Greskovits Endre fordítása

LEV STUDEN
SZOVJETUNIÓ (OROSZORSZÁG)

Két tétel egy régimódi szvitből

1. Allemande

Vannak arcok és alakok, amelyek kizárólag magányosan, őszi tájba képzelve maradnak meg az emlékezetünkben. Egy fa – a kép szélén kovácsoltvas kerítés –, őszi levelektől rőt aszfalt. A nap: száraz fény a leveleken, arany az aranyon, szórt és mintegy lábhoz bukó fénysugár, bizonyára a levelekkel együtt lehulló por miatt; és füstszag és az a bizonyos magányos figura, egy csöppet régimódi, amiképpen tulajdonképp régimódi minden ősz.

Pontosan így, összefonódva a csupasz ágak dór-molljával vésődött a város őszi emlékezetébe Ljubuska Rakityina.

Nem járt gyakran emberek közé. „Nem olyannak", furcsának nevezték (a háta mögött). Akiknek van bátorságuk hozzá, hogy furcsák legyenek, szertelenségre ítélik magukat.

Ljubuska egész életében egyedül volt, ha nem számítjuk a nővérét, aki évei számát tekintve az anyja lehetett volna, s aki odaadóan pótolta az édesanyját. Azt beszélték, hogy Rakityinék valaha az úgynevezett „felvilágosult kereskedők" csoportjához tartoztak: mecénáskodtak, rajongtak a művészetekért. De boldogság nem kísérte útjukat: a család legtöbb tagja valami öröklött betegségben szenvedett, amit az orvosok egyelőre még csak el sem neveztek. Mindannyiuknak sok gyereke volt, buzgón vetettek a földbe, amelyen aztán szorgalmasan aratott a halál. Így végül a nővérek ketten maradtak, árva gallyacskákként a valaha népes családból. De hát Ljubuskát is, ahogy mondani szokták, csak az imádság tar-

totta életben. Ráadásul csöppet sem egyszerű szakot választott a konzervatóriumban – zeneelméletet. Ettől az elmélettől, gondolta a nővére, még az egészséges ember is vért izzadna. Ljubuska pedig, könyveibe temetkezve, csaknem minden vizsgaidőszakban kénytelen volt halasztást kérni betegség miatt.

Kislány korában, az iskolában, rengeteget csúfolták, sőt verték is: túlságosan könnyen hivő természet volt. De lassanlassan hozzászoktatta magát a magányhoz. A konzervatóriumban sem oldódott fel, bizonyára így volt számára egyszerűbb. És ha néha valaki hívta vagy megszólította, látszott, hogy túlságosan is fájdalmas számára elzárkózásának kényszerű feloldása: arcvonásai eltorzultak, értetlen vagy talán ijedt kifejezést nyertek, a tekintetén látszott, hogy résen van, s egyidejűleg nyilvánvaló volt rettentő kétségbeesése, amelytől már nem bírt egészen megszabadulni.

Kortársai már régen a zeneakadémiára jártak vagy dolgoztak, családot alapítottak, az élet spiráljának magasabb görbéit járták, de Ljubuska még mindig minden ősszel – hóna alatt a kottákkal teli iskolatáska – makacsul elindult a konzervatórium komor épületébe, a járda mellett haladva, hogy útközben egy kicsit susogtathassa az avart.

Egyenletesen, lassan lépkedett.

De meg kell jegyezni, hogy a járása nem volt sem fáradt, sem beteges, ellenkezőleg, könnyed és nagyon kecses. Az, akinek van valami balettismerete, könnyen rájöhetett Ljubuska egyenes tartását, könnyedén kifelé forduló lábfejét látva, hogy van valami köze a táncmesterséghez. Valószínűleg így is volt, hiszen óriási szenvedéllyel beszélt egy-egy új megfigyeléséről Lijepa vagy Pliszeckaja játékával kapcsolatban, s gondosan kivágta az újságokból és a folyóiratokból a balettel kapcsolatos cikkeket. Az egyik évfolyamtársa pedig, aki valami véletlen folytán egy ízben megfordult náluk, így számolt be erről később a konzervatórium dohányzójában:

– Nahát, micsoda hecc volt, srácok... Alig lépek be, Lju-

buska fényképeit látom a falon, kétszer másfelesek, balettcipőben, tütüben – két hattyú. Ott áll széttárt karokkal, mintha azt mondaná: kész vagyok a harcra és a védekezésre. És spiccel. Egy másik képen Auróra hercegnő, egy harmadikon Giselle. És hogy mennyi ócska lom van abban a házban! Mozdulni sem lehet: függönyös ágy, muszlinhuzatú párnák egymásra rakva, egyre kisebbek, monogramos zongora, gyertyatartók... Úgy éreztem magam, mintha a múlt századba kerültem volna, haverok, el kellett húzni a csíkot, mielőtt megfulladok... Rémes!

Az évfolyamtárs, ha füllentett is egy kicsit a „múlt századot" illetően, hát nem nagyot. Így volt: már Ljubuska látványa is a régmúltra emlékeztetett. Pillantása távoli ködök homályába veszett, keze remegve szorult a kebléhez, tompa hangja mintha rég elhalt visszhanghoz szállna vissza. Ingblúzai mindig ódon szabásúak voltak, ruhái mindig a térde alá értek, a fejét tarka kendővel kötötte be, amelyet isten tudja, miféle ládából kerített elő. Igazán olyan volt, mint egy valóságos kereskedőlány, a nyizsnyegorodi vásárra illő menyasszony. Ez inkább dühítő volt, mint mulatságos. Hordott volna maxiruhát, mindkét karján több kiló karperecet, és festette volna lilára a haját. Nincs abban semmi. De mire ez a nosztalgia a mindörökre elmúlt iránt, ez az özönvíz előtti charme, hát mondják meg, kérem?

Ugyanilyen benyomást tett a hajviselete is. A tarkóján bonyolultan összecsavart vékony hajfonatokból feltűzött konty, nagyon komoly, régi orosz hajviselet, bonyolult és szigorú, mint a miniatúrák vonalai a kolostorok fóliánsaiban... Nahát, vonuljon kolostorba. Most mondják meg, minek ennek Beethoven?

Mindennek tetejébe a szókincsén egyáltalán nem tükröződött az értelmiségi neveltetés, inkább Osztrovszkij színdarabjainak szereplőit juttatta az ember eszébe. Az évfolyamtársai rávették, hogy szólaljon fel a gyűléseken, aztán nyerítve kiröhögték. Ambátor ez azért túlzás volt, mert Ljubuska

igyekezett helyesen beszélni, hiszen olvasta Karamzint és Turgenyevet. Igyekezett figyelni magára. Nagyon szerette lassú mozdulattal az esti ablak előtt álló szék támlájára ereszteni a karját. Meg-megállva s kissé vontatottan beszélt – biztosan mert iparkodott –, feltételezve, hogy kulturált társaságban az embereknek így kell csevegniük: komolyan, selypegve, félig lesütött szemmel.

Egyszóval, ha őszinték akarunk lenni, hát mondjuk meg, hogy sokan egyszerűen hülyének tartották.

Alig akadt valaki, akinek eszébe jutott, hogy gyengéd legyen hozzá. Legfeljebb a naivsága lágyította el az embereket – de ritkán. Inkább ingerültté tette őket. Például megesett, hogy váratlanul megszólított egy idős, köztiszteletben álló tanárt, és bizalmasan megkérdezte:

– Pavel Jemeljanics, nem tudna vőlegényt találni nekem? Ön sokkal jobban ismeri az embereket, nem tévedne. – Mély sóhaj. – Úgy hallgatnék önre, mint az édesapámra.

És mindezt a humor árnyéka nélkül. Komolyan, tisztán, panaszosan.

A tanulással sem volt szerencséje. A szervezete ellenállt, nem tűrte a túlterhelést. Fejgörcsök, zsibbadások, ájulások. A pedagógusok már rég keresztet vetettek rá gondolatban, és az épp soron lévő, kínkeservesen letett vizsgát nem vették különösen komolyan, inkább valami részvétféle ült az arcukon: „Istenem, mikorra fogja végigkínlódni a konzervatóriumot ez a kis nyamvadt?" De nem volt ebben lenézés. Nem. Tudták, hogy Ljubuska szorgalmas és igyekvő.

Miután átbukdácsolt egy-egy szemeszteren, Ljubuska egy vagy két évre eltűnt szem elől. Erőt gyűjtött. Miután letelt a halasztás, újra feltűnt, új, ismeretlen, kegyetlen fiatalok között, akik csakhamar elnevezték különcnek, sőt „balgának", és erőlködött, hogy lépést tartson most már övelük, és megfigyelte (hányadszor már!), hogy most is lemarad ezektől a fiatal, törekvő emberektől, megint valahová a mozgólépcső aljára kerül, amelynek magasából ugyanolyan súlytalanul és

napfényesen tűnnek majd el a szeme elől ezek is, mint valaha a legelsők, a boldog családalapítók, cím- és diplomabirtokosok.

Hát ilyen nehezen, lihegve, félve és gyászosan jutott el már vagy az ötödik tanulócsoportba. Minden télen arról beszélt, hogy „ebben az évben okvetlenül" befejezi tanulmányait, és táncolni fog a diplomabálon. Az utolsó gondolatot különösen gyakran hangsúlyozta. Ljubuska mintha már látta is volna önmagát táncolni a fényben úszó, táncolókkal zsúfolt teremben. Valami okból mindenkinek beszélt erről az eljövendő szép táncról. Az ember azt hihette; kizárólag azért tanul, hogy végül egy jót táncoljon.

Ebben a kívánságban persze nincs semmi különös. Miért ne táncolna? A különös mégis az volt benne, hogy a konzervatóriumban soha nem rendeztek diplomabált. Isten tudja, miért nem. Nem rendeztek, és kész. Nem volt szokás. De ezt teljesen feleslegesen bizonygatták Ljubuskának. Nagyon szégyellősen, halkan, de konokul és meggyőzhetetlenül védelmezte ezt az ábrándját.

Soron lévő évfolyamtársai közül az egyik, a jószívű és közismerten cinikus Borja Murlikin egy ízben elveszítette a türelmét ezzel a csudabogárral beszélgetve, és egyenesen megmondta:

– Mi az, te csaj, elment az eszed? Miféle bál? Fogd már fel, mit kéne törni a fejét az igazgatóságnak, hol találjanak rendészeket, nehogy idegen srácok bejöjjenek, meg kellene szervezni a zenekart, hogy biztosítsák neked a valcert meg a bosztont, be kellene zárni az osztályokat, nehogy az ifjabb nemzedék ott vodkázzon a padokban. Fel tudod fogni, mennyi zűrrel járna ez? Ne fújtass. Most szépen elmesélem neked, hogy lesz ez. Lesz egy asztal piros terítővel. Lesz elnökség. A terítőn egy kancsó víz és a mi okleveleink. És az igazgató kitárja a karját a terem felé és bejelenti, hogy minden út nyitva áll előtted. Lépj rá bármelyikre, és nyomás a szebb jövő irányába. Aztán elmondja, hány kitűnő balalaj-

kást adtunk az országnak. Százalékok, számok. Aztán kiszólítanak, hogy a kezedbe nyomják a papírt, és megszorítsák a kezed, s eközben az ajtó mögött a fúvósaink tust húznak. A kürtös persze már az első hangnál kibicsaklik. És tekintve, hogy a terem zsúfolva lesz, ez a ceremónia a végtelenségig fog tartani. Úgyhogy a végére meg is süketülsz, és félig meg is fulladsz, és semmi kedved nem lesz bálozni, de nem is lesz bál. Ne tömd az agyam ezzel a te diploma-*pas de deux*-del, kiscicám. Inkább add ide a harmónia-házifeladatod, hadd másoljam le...

Ljubuskának rosszul esett, hogy ilyesmit kell végighallgatnia. De képtelenség volt meggyőzni. Feltűnve a nemlétből még mindig befejezetlen tanulmányai valamelyik évfolyamán, csöndesen keringett a folyosókon, mint egy meggémberedett, a délre húzó csapattól lemaradt vándormadár, s időről időre így szólt valakihez: – A diplomabálon eltáncolok majd egy különleges valcert. A balettszakkörben tanultam.

Vigyorogtak rajta, vagy egyszerűen vállat vontak. Murlikin egyszer nevetve jegyezte meg a szünetben a fiúknak:

– Ez a fixa ideája. Csehov darabja jut róla az eszembe. Nemrég láttam a tévében. Három spiné ábrándozik egészen a darab végéig arról, hogy elutaznak Moszkvába. De végül nem utazik egyik sem.

Végül mégiscsak eljött Ljubuska számára is a rég várt óra; befejezte tanulmányait. A záróvizsgán az egész vizsgabizottságot megdöbbentette azzal, hogy nem papíron dolgozta ki a választ, nem felolvasott, hanem folyékonyan beszélt. Talpig feketébe öltözve állt a zongora mellett, áttetsző kezét egy széktámlára tette, kihúzta magát, s mintha csak ettől a karót nyelt tartástól lett volna sápadt, s mintha nem is az *Aidá*-ról beszélne, hanem színpadi monológot adna elő. A bizottság egyik tagja képzeletbeli vonalat húzott Ljubuska vállától a padlóig, s már látta is rajta a királynői palástot, s amikor a megbeszélésen elmondta ezt a többieknek, azok egyetértettek

vele. Ljubuska kitűnőt kapott. De Ljubuska aznap már nem értesült erről a diadalról, mert a vizsga után nyomban rosszul lett, és félholtan támolygott haza lefeküdni. De azért előzőleg még benyitott a tanulmányi vezetőhöz, s megszépítő félénkséggel kérdezte: mikor lesz a diplomabál.

– Figyelje a hirdetményeket – felelte a gondokba merült tanulmányi vezető, fel sem emelve tébolyult pillantását az asztalról, amelyen már húsz perce eredménytelenül kereste a városi tanács oktatási osztálya számára a legeslegfontosabb papírt.

Néhány hét múlva, amikor mindenki letette már az államvizsgát, a hirdetőtáblán megjelent egy rajzlap, amelyre fekete betűkkel ezt írták: ekkor és ekkor lesz a diplomakiosztás. Másnap reggel ugyanannak a rajzlapnak az alján ezt lehetett olvasni: „Mindenki bújjon ki a fedezékből! Boruljunk tanáraink keblére! Feltétel nélküli megadás és béke!"

– Ezeknek a cinikus fiataloknak semmi sem szent! – jegyezték meg az idősebbek, és összeszorított szájjal mentek tovább.

A hirdetmény úgy maradt, kiegészített szöveggel.

És eljött a nap.

A kisteremben az elnöki asztal piruló terítője előtt lassacskán megteltek a széksorok. Az előadó számára odakészített vizeskancsó izzadni kezdett. A szónoki emelvény szilárdan állt a helyén, mintha odaszegezték volna. A katonai egyenruhába öltözött fúvószenekar a terem előtti kis proszcéniumban foglalt helyet.

Odakint nagy volt a hőség, és a diplomakiosztás meglehetősen bágyasztónak ígérkezett, amennyiben az ünnepi beszéd hosszú lesz (amiben senki sem kételkedett). A végzősök, akik ebben a forró, ebéd utáni órában eljöttek az épületbe, ahol négy év alatt migrént, gyomorhurutot és „fiatal szakember" címet szereztek, nem nagyon törődtek azzal, hogyan öltözzenek. Minek is? Hiszen nem ünnepély várt rájuk, csupán „kiosztás". „Kiosztáshoz" bármi megfelel. Egyesek a diplomaosztás után strandra készültek, és tarka, filmcsillagok ké-

peivel díszített műanyag szatyrokat hoztak magukkal, amelyekben a fürdőruhájuk volt, mások, ellenkezőleg, a strandról jöttek, és még sokkal hanyagabb külsejük volt; némelyeken strandpapucs. Borja Murlikin, aki imádta bosszantani a „főnökséget", pólóinge fölött nadrágtartót viselt. Galja Gugyimova pedig – Borja évfolyamtársnője – vékony, horgolt pulóverben vonult be a terembe, amely a divatnak megfelelően a köldöke felett végződött, s amely alatt – ezt a legszórakozottabb pillantás is felfedezhette – egyáltalán semmi sem volt.

– Minden, de minden a legnagyobb rendben van! Mit akartok? – ellenkezett a morgolódókkal a tanárok csoportjában ülő Ninelle Anatoljevna, a tanáriban liberális gondolkodásmódjáról híres zongoratanárnő. – Elvégre mi tanítottuk őket arra, hogy a forma feleljen meg a tartalomnak... Miért kell kijönnünk a sodrunkból, amiért Gugyimova melltartó nélkül jött, Murlikov pedig nadrágtartóban? Ostobaság. Egyszerűen a zenészekre jellemző harmóniaérzéket szemléltetik.

Gyűlt, sokasodott a tarka tömeg. Hamarosan elfogytak az ülőhelyek. A fiatal szakemberek az ablakok előtt szorongtak, ömlött róluk a verejték, s egyik lábukról a másikra álltak. A tanárok – kezükben virágcsokrokkal – a hátsó sorokból nyújtogatták a nyakukat, csuda tudja, miért akarták a főnökeiket látni a piros terítős asztal mögött, hiszen egyébként annyit legeltethették rajtuk a szemüket, amennyit csak akarták. Úgy látszik, működésbe lépett a színház-effektus.

A szónok nyomban a lényegre tért: ismertette a nemzetközi helyzetet. Aztán egy ügyes fordulattal áttért az űrhajózás műszaki eredményeire, s hozzátéve, hogy a zenészek is elértek egyet s mást, áttért azoknak a „pontoknak" az ismertetésére, amelyeknek „teljesítésén" oly kitűnően fáradoztak a konzervatórium végzős növendékei. Nagyon sok ilyen pont volt. Egyet sem hagyhatott ki. A szónok szavait időnként elnyomta a zaj, amit a későn jövők csaptak, akik végigpillantottak a termen, s miután nem találtak üres széket, a fal mellett, az

ablakmélyedésekben álltak meg. Úgy húsz perc múlva mintha mindenki ott lett volna már. Csönd lett. S midőn a szónok, kortyolván a poharából, és kezét előrenyújtva eljutott a szebb jövőhöz, a teremben könnyű suhogás hallatszott.

Ez nem olyasfajta nesz volt, amit eddig is lehetett hallani: nem szatyrok, virágok, mások háta mögött olvasott divatlapok, bonbonpapírok zizegtek... Oda nem illő, másnemű suhogás volt ez, suhanás inkább, mint egy kerub neszezése az őserdőben. A székeken ülők, akik hátrafordultak, először egyszerűen csak fényt láttak: hófehéret, amely a homályos háttér előtt csaknem vakított. E fény szűzies fensége ijesztett és lenyűgözött. Amikor jobban megnézték, a székeken ülők egyszerre egészen konkrétan felismerték a csudálatos sugárzást: a sugarak egy földig érő női ruhából áradtak, amelyen habos fodor, flitter és gyöngyhímzés volt. Szabására és díszeire pillantva mindenki arra gondolt: de hiszen az utóbbi ötven évben egyetlen divat sem tért vissza a kristálytiszta, felcsapó lángnyelv formához, amely olyan, mint egy sziklán megtörő hullámról készült pillanatfelvétel. Csak ha behunyták a szemüket, és úgy kutattak hasonló képek után az emlékeikben, bukkantak valami hasonlóra, régi filmek kockáira Hófehérkéről, hercegnőkről és a király bálján táncoló tündérekről. A ruha keltette azt a mihez sem fogható hangot is, a keményített batisztcsipkék fanyar súrlódását, amint a parketta egyenetlenségeihez értek, a fodrok mormolását, a ruhaujjak dialógusát, a tüllfátyol recitatívóját... A tekintetnek, amely elsüllyedt e ruha gyengéd tündöklésében, nehéz volt áttérnie az arcra. De ez a látvány megérte a fáradságot: az arc a ruha felett szintén fényt árasztott. Nem volt sem gőgös, sem fennhéjázó, az egyszerűség és a nyugalom méltósága sugárzott róla. A tekintet nem kutatott szabad hely után a széksorokban; a belépő pillantása sima kört írt le az ülő emberek feje fölött, megpihent a légypiszkos csilláron, beleütközött az ablaküvegbe, felcsillant a visszatükröződő napfénytől, és visszatért az árnyékba...

A leány lassan arrább lépett, odaállt a fal mellé a többiek közé... De *hogy* lépett oda!

A sietős lopakodás vagy a feltűnésre vágyó gesztusok teljes híja: egyetlen könnyű, melodikus lépés, mint egy hegedű-adagio kezdő taktusa, és a test könnyen és nyugodtan követte ezt a melódiát, és egy másodperc törtrésze múltán mesebeli ruhája valamennyi fodra is ott volt már a fal mellett, és újra felhangzott az a távoli, nyugtalanító, a fehér mélységeiben feloldódó suhogás.

Keblére szorította a kezét (mindkét kezén könyökig érő vékony kesztyű), és meghimbálta fehér, gyöngyökkel kivarrott táskáját, amely nyilván arra volt hivatott, hogy belehelyezze az oly rég várt diplomát, s éppoly könnyű volt, mint a tekintete, a léptei, a ruhája. A falhoz lépve mintha egy lassú, ódon tánc ritmusát követte volna, s oly graciőz volt, oly méltóságteljesen hallgatag, hogy ezt az ódon kádenciát, beépülvén a modern, csípős hangzavarba, senki sem találta kirívónak.

Egyébként egy percnél tovább nem figyeltek rá. A szónoklat véget ért. Kezdődött a diplomakiosztás; tapsok, fúvóshangszerek harsogása, a végzősök kezet fogtak azzal, aki átnyújtotta oklevelüket, virágokat ajándékoztak a tanároknak. Ljubuskára, aki sápadt volt a fülledt levegőtől, és mozdulatlanul állt fehér öltözetében a fal mellett, senki sem nézett már. Elveszett a lármában, nyüzsgésben, zűrzavarban. Állt és várt, idegen, barnára sült testektől a falhoz szorítva, míg csak be nem fejeződött a diplomakiosztás. Aztán tologatni kezdték a székeket, a tömeg nagy zajjal-garral nyomult a kijárat felé, megvillantak a végzős lányok sovány vállai, szatyrai, tarka blúzai, farmernadrágjai. A zenekar is felszedelődzködött. Összeszedték réz hangszereiket, és kirázták a nyálat a fúvókáikból.

Egyedül Ninelle Anatoljevna, a zongoratanárnő, akit liberálisnak ismertek, nézett hátra Ljubuskára. Mosolytalan tekintettel mérte végig. Egy pillanatra megállt.

– Mik vannak! – mondta, s miután hangot adott ennek a gondolatnak, ő is elment.

Ljubuska egyedül maradt. Végigpillantott a székekkel teli termen, amelyben, ha kivinnék a székeket, olyan jó lenne eltáncolni a búcsúvalcert, és amelyből, ha kitárnák az ablakokat, olyan könnyű lenne kiszellőztetni a testszagot – mindent, mindent a mennyezetig betöltene az orgona és a jegenyefák illata. Óvatosan lépdelt, himbálta gyöngyökkel kivarrott, üres táskáját, amelybe végül mégsem került diploma, mert a szeleverdi irodisták nem készítették el határidőre valamennyit, s ment, valamin gondolkodva, lehajtva szőke fejét, amelyet egészen az ünnepélyig fésülgetett ügyes kezű nővére, hogy hibátlan legyen. Ljubuska mosolygott.

Nem hiszik?

Pedig valóban mosolygott. Anélkül, hogy a mosoly eltűnt volna az arcáról, tett néhány tánclépést – tökéletesen egyedül az üres teremben. Elkeringőzött egészen az ajtóig, azután lassan továbbment. Mosolyogva ment le a lépcsőn a kijárathoz, aztán végig a konzervatórium fala mentén, el a betonlapok mellett, el a rozsdásodó csövek mellett, el egy ziháló motorú katonai teherautó mellett. A kapunál csoportosan álló konzervatoristák rábámultak. A fehér ruha épp csak érintve a járdát, a levegőben úszott a városi park zöld homálya felé. Ljubuska elment.

A fényes, fehér felhő távolodott és foszlani látszott – örökre. A búcsú mindenki számára világossá váló, kegyetlen gondolata kioltotta a nevetést azoknak az arcán, akik hósziporkás fénye után néztek...

Íme, már be is fordult a sarkon és kihunyt.

A karóra számlapja délután ötöt mutatott.

Roman Petrovics számítása szerint ez a szent határ a szabadság kezdetét volt hivatva jelezni. Már reggel elképzelte a megkönnyebbülés pillanatát: az asztalt a feleslegessé vált vizsgatételekkel, az utolsónak távozó, elégtelent kapott diák elégikus hátát. Az asztalokon és a padlón heverő papírlapokat, a befejezetlen cédulákat, a pánik miatt ott felejtett tollakat és női esernyőket. A levegő, amely megállapodott a szobában, hamuszürke lett, mintha titokzatos forgószél pusztított volna itt – a félelem, holt remények, elpusztult idegsejtek lebegnek benne.

De ha majd nagyot lélegzik örömében, Roman Petrovics nem fog sietni, hanem először is ablakot nyit, hogy a szeme és a bőre is érezze a megkönnyebbülést. Aztán – sietség nélkül – elmegy. Talán moziba. Mellesleg egész héten csudaszép idő volt. Napoznia kellene, hiszen olyan sápadt, mint egy a-moll kadencia.

De az ábránd csak ábránd. A valóságban nyolcórás nyűglődés után még mindig ott látott maga előtt jó néhány bukásra álló diákot – izzadtak, vöröslöttek, dadogtak, és képtelenek voltak gyorsan távozni. Ez az elkerülhetetlenül bosszantó befejezés – a lusták csapata. Ritkán van merszük az elsők között vizsgázni. Az elsők már régen elröppentek szelíden, kecsesen, szépen, az akadémikus igazság fényétől ragyogva. Gyorsan elmondtak mindent, azután elmerültek a derűs kékségben, újból és újból emlékeztetve Roman Petrovicsot, hogy a boldogság nem tart örökké.

Most mások következtek: vörösek, elálló fülűek, a rémülettől görnyedt vállúak. Jöttek, levegő után kapkodtak, hátrahátra sandítottak, akár a „munkára" siető visszaeső betörők. És az a körömrágás-pantomim, mielőtt tételt húznának! És a jelentőségteli arc, miközben a kihúzott tételt tanulmányoz-

zák! És a titkos fohász: „Fordulj már el, te ruhes, hagyd nyugodtan puskázni az embert!"

Roman Petrovicsnak a konyokén jott ki mindez, és minden alkalommal megdobbent, mennyire hasonlítanak egymásra. Az első években duhos volt, lehordta a bűnosoket, elkobozta a „segédeszkozoket", kihajította a puskázókat. Aztán már nem pazarolt ilyesmire energiát, mert rájott (és ezt meg is mondta), hogy semmiféle kézugyesség nem segít azon, akinek tudatlansága éppúgy kiviláglik a szavaiból, mint az arckifejezéséből. Csak a legpimaszabbakat leplezte le, akik még annyi fáradságot se vettek maguknak, hogy tehetségesen puskázzanak. Ettől egyszerűen égnek állt az esztétikai érzéke. Látni sem bírta azokat, akik osszekeverik a tulajdon puskáikat, a földre ejtik őket vagy megható szemtelenséggel kiteszik az asztalra. Egyébként ezeket sem rúgta ki mindig. Néha adott nekik esélyt. Az az átkozott jó szíve.

E fajta egyik képviselője ult most vele szemben. Már legalább egy fél órája. Nem lehet azt mondani, hogy egyáltalán semmit sem tudott. De az sem volt világos, hogy tud-e annyit, hogy elégségest kapjon. Ezek a legrémesebbek: az ember felteszi az utolsó kérdést (ha válaszolsz, megkapod az elégségest), erre nyog valamit. Még egy kérdés (ha nem válaszolsz, elégtelent kapsz) – valamit kinyog: erre még egy kérdés, a legutolsó, és így tovább. Macska-egér játék.

Roman Petrovics csuggedt belenyugvással nézte a vizsgázó orrnyergét ékesítő pattanást. Szép, nagy, málnavoros pattanás volt, a közepén fehér pont. A szélén csipkés, száraz bőr, látszott, hogy a pattanás nem újkeletű, de nem tud nyugodtan elmúlni, mert gyakran kaparják piszkos korommel. „Elég fura tárgy elemzés céljára" - tett hűvös szemrehányást Roman Petrovics önmagának, és nyomban megállapította, hogy végtére is ez a pattanás a legérdekesebb, amivel a fickó szolgálhat.

A fickó ekozben topogni kezdett a szék alatt, és megmozdult a füle. Ez hamaros szülést ígért. Roman Petrovics felké-

szült. Mindjárt világra jön egy mondat – szánalmas, nedves és tehetetlen.

– Friedrich... izé... Chopin... szóval zseniális zeneszerző, kitűnő, jelentékeny...

– Ez nem érdekes. Térjen a tárgyra.

– ...aki korszakot jelent a fejlődésben...

Nem. Ez képtelen másképp összerakni a mondatot, mint ahogy valahol olvasta. Ezt a srácot köti a sorrend. Ilyenkor nincs mit tenni: a magnószalag nem mondhat mást, mint amit felvettek rá. Igaz, volt remény, hogy a bevezetés után a tárgyalás sem lesz terjedelmes. És valóban:

– ...Nagyon szegény volt. Konzervatóriumot végzett, aztán megkezdte életútját.

– Minek?

– Tessék?

– Mit csinált az élet útján? Útonálló lett?

– Hát... izé... zenét szerzett.

– Milyen zenét?

– Zseniálisat.

– Ki van zárva.

– Ez van a jegyzetemben. Ön mondta az előadáson.

– Úgy... és miféle zenét szerzett?

– ...Hát izé... mazurkákat, etűdöket, prelúdiumokat, polonézeket, noktürnöket.

– Igen. – Roman Petrovics keze, amely már felemelkedett, hogy beírja az elégtelent, megállt. – Mondja, történt azért más is az életében azon kívül, hogy konzervatóriumot végzett?

– Hogyne. Később Párizsba utazott vendégségbe George Sand írónőhöz.

Roman Petrovics felsóhajtott. Na jó, hallott ő már ennél különbet is. Egy lány a zongoratanszakról például azt mondta, hogy Glinka zenei képei „minden oldalról a maga meztelenségében mutatják meg az orosz nőt". Haydn pedig az egyik kórus-szakos szavai szerint „Szent István kolostorában

volt státuszban". S még mi minden! Ez a folklór kimeríthetetlen. Ez a mostani nem is olyan nagy szám.

– Jó. Hagyjuk az életrajzot, térjünk át konkrétan a zenére. Mit tud mondani az F-dúr noktürnről?

– Abban, szóval ott, Chopinnél nagyon határozott hangulat van.

– Milyen?

– Ha... határozott.

– Ez határozatlan.

– Hát... hogy is... az... ha lehetne, gondolkodnék egy kicsit... egy kicsit... szóval... végig kell gondolnom...

Mély sóhaj. Ránc a homlokon – mintegy jelentés a feszült elmeműködésről. A pattanás világlik, akár a Mars.

Ó, beírni neki egy fát, és elküldeni a fenébe! Vagy korai? Hiszen valamit azért mondott.

Roman Petrovics felállt, és végigsétált az osztálytermen. A legrosszabb, ha a zagyvaság nem magányos halként csap a felszínre, hanem összefüggő rajban úszik. Akkor nem lehet pihenni, lazítani. Mert például ha egy jó diák felel, közben elengedheti magát az ember, szundíthat egyet. Roman Petrovics rég felfedezte a módját, hogy lehet vizsga közben elmerülni a nirvánába, szinte tökéletesen kikapcsolni, épp csak a tudat perifériáján hagyni az ellenőrzést. Hallgatta az egyenletes, magabiztos beszédhangot. Hallgatta az intonáció zenéjét, de az értelemre nem figyelt. Ösztöne megsúgta, hogy a felelet hibátlan, teljes. A hibát, amennyiben mégis becsúszott, ugyanúgy tudata perifériáján rögzítette, s szinte sosem tévedett: olyan érzése támadt, mintha egy összeszokottan játszó zenekarba részeg fagottos settenkedett volna be. De próbáljon kikapcsolni az ember, ha már egy fél órája hablatyolnak neki „Morfeusz szenvedélyéről", „záró prelúdiumokról" és „duettről Lohengrin és Elza között". Meg lehet tébolyodni.

– Megtudhatnám, sikerült-e végiggondolnia? – kérdezte Roman Petrovics udvariasan.

– Én... szóval... eszembe jutott, hogy az a zene egy kicsit derűs és egy kicsit komoly. A szélein derűs, a közepén komor.

– Hát jó... ez már kisdedóvói szinthez közelítő igazság. Erőltesse meg magát és feleljen, de rögtön: milyen táncritmusokat használt fel Chopin a mazurkáiban?

– Szóval, hát... hát szóval: mazurka, obertas és még... triktrak...

– Micsoda?!

– Igen. Így van a jegyzetemben.

„Ha most azt mondja, hogy ezt tőlem hallotta az előadáson, megölöm" – gondolta Roman Petrovics. Zsebre vágta a kezét, nagy zajjal szívta be a levegőt kitágult orrlyukain, és komolyan, minden vidámság nélkül nézett le kínzójának a feje búbján összekócolódott tincseire. A tincsek alatt agonizált a szentségek szentsége – az a bizonyos, amit a természet mint a teremtés koronáját megpróbálta belehelyezni ebbe a csüggedt koponyába.

– Ó! Eszembe jutott! Kujewiak!

Megint eszébe jutott. Megint valami, amit tud. Megint kínos lenne elvágni. Gúnyolódik ez vele, vagy mi? Roman Petrovics feltett még egy, jó nehéz kérdést, és odament az ablakhoz – kivárni, míg a gondolkodás gépezete a tincsek alatt megteszi következő fordulatát.

Roman Petrovics sosem szerette a vizsgáztatást. Felháborító, semmivel sem pótolható időpazarlásnak tartotta. A vizsgán senkinek nem nyújthatott semmi értékeset, s ami még rosszabb, nem is kaphatott semmit. Eleven gépnek érezte magát, amely mások ismeretét ellenőrzi. Regisztráló automata lett, okiratkitöltő szerkezet. Órák tucatjait rabolták el az életéből, szeméttéé, semmivé változtatták. És ezek, az olyasfajta emberek, mint az, aki most ült vele szemben, még többet, még a kötelezőnél is több időt raboltak el tőle; hogyne

háborogna lélekben legalább? Önnön tárgyilagosságát és kitartását hívta segítségül. De hát a tanár is csak ember!

Az asztalhoz! Gyorsan az asztalhoz! Ideje kidobni. Elégtelent. Elégtelenkét. És minél kövérebb betűkkel.

Hogy... no tessék: a diák kinyitotta a száját, megszólalt, s ráadásul helyesen beszélt. Habár rá is jellemző volt minden bukásra állók dadogó dialektusa. A maga tompa eszű módján alapos és megfontolt volt. Lehet, hogy ezért is érte el, amit akart. Beszéd közben himbálózott, ritmikusan ingatta a testét, mintha azt a bizonyos triktrakot táncolná a székén. Mit tegyen? Roman Petrovics dühe már csaknem szétfoszlott, de még nem szállta meg a bizonyosság. Az utolsó adujához folyamodott. Ünnepélyesen elővett egy lemezt, Chopin VIII. noktürnjét, s a lemez közepét eltakarva kínzójának éles szeme elől, feltette a lemezjátszóra.

– Gondolkodjék. Mondja meg, mi ez! – és visszament az ablakhoz.

Iszonyat. Üresség. Az utcán emberek járnak, ablakon túliak, nyáriak, napsugár csillan a fejük búbján. De ő nem lehet közöttünk. Nem és nem.

Erre gondolt, míg a lemez első, üres barázdáin futott a tű. Hány tucatszor (vagy százszor?) beszélt erről a noktürnről az előadásain, tette fel a lemezjátszóra, vagy játszotta el ő maga – nem tudta volna összeszámolni. De talán csak ezt? Előfordult, hogy elfogta a csömör, s egy eladdig szeretett darabot – Beethoven *Appassionatá*-ját például – olyan üresnek és agyonrágottnak érzett, hogy valami érzelmi bénultság fogta el, és a világ zeneirodalma gyöngyszemének hangjai körülbelül annyira simogatták a dobhártyáját, mint egy légkalapács zaja.

Ezért történt, hogy Roman Petrovics, bekapcsolván a lemezjátszót, közönyösen visszament az ablakhoz.

Nem akart figyelni. Dühös volt erre a fatuskóra, akivel ennyit kénytelen vesződni. Még dühösebb volt önmagára, és a muzsika igazából eszébe sem jutott.

Ez az állapot egészen a kezdő hangig tartott, a desz első sóhajáig. Meglepte ez a sóhaj – mintha megnyugtatná az idegeit. Finom kéz emelkedett a szívére. Mintha már az első hang éreztette volna vele azt a szabadságot, amelyről ábrándozott... Vagy csak úgy rémlett? De amikor a mély hangok figurációinak villódzása fölött felcsendült a téma kristálytisztasága – nem volt már kétség: ismerős, csöndes elragadtatás fogta el, meglepte – megmagyarázhatatlanul, váratlanul. Ez a melódia mindig csodálkozásba ejtette, és legfeljebb talán Bellini operáinak kantilénáival hasonlíthatta össze. Nemhiába szerette Chopin az olaszokat.

A téma vonalaiban ott az a hósziporkás szépség, amilyet talán egy épp elkészült márványszobor áraszt. Pontosan a keletkezés szépsége volt ez, a születésé, és a Megszületett első, szűzi hangja... Vénusz kikel a habokból... Még valami ünnepélyesség is rémlett a szépség születésének kezdetén, ahol úgy érezzük, mi sem fenyegeti a békét. De milyen gyötrő szomorúsággal fordítja magát hirtelen ez a fehér téma az elégia sötét méhébe! Egyszerűen ijesztő ez a lenyűgöző fordulat.

Pontosan ehhez a b-moll epizódhoz nem tudott Roman Petrovics sohasem hozzászokni. Nem csak meghatotta, de mindig újra el is csodálkozott rajta. Hogy tudott Chopin az első taktusokban oly derűs és magasrendű békét kifejező témában rátalálni erre a szédítő bánat-fordulat-lehetőségre? Hiszen mintha semmi sem jelezné előre. A tiszta logika szerint a dallam, maradván hófehér öltözetében, ugyanilyen derűsen és nyugodtan, csaknem súlytalanul lebegve, ünnepélyesen és szűzies szenvedélytelenséggel fejlődhetett volna végtelenül, végtelenül... Nem, nem látott semmiféle nyilvánvaló okot erre a végzetes b-mollra, erre a végzetes b-moll fordulatra. A zseni trükkje! Így fogadta eddig, mint adottságot. Lelkesedett érte – és kész.

Azonban most valami egészen kulonleges borzongást érzett, amit nemcsak a hangok varázsa idézett elő, hanem olyasvalami, ami sokkal messzebb vezetett – a szépség szuletésének sotét titkához. Meglátta – igen, szinte látta! – ezt a titkot, amely abból áll, hogy nincs és nem is lehet itt formális logikának helye. A zenei igazság az *elrendelhetetlenségben* van. A mozgás teljes szabadságában. Ez a kifejezés a szó teljes értelmében a *lélek akaratát,* a szív szeszélyét jelenti, s ebben van logika, ez – igaz.

Ha eddig tobb tucatszor is úgy hallgatta Roman Petrovics a VIII. nokturnt, hogy bolond orom fogta el a kívulről rátorő varázstól, most, amikor ezt a vajákos húrt megvilágította a logosz egy sugara – elfogta a félelem.

Úgy luktetett benne a zene, mintha a halántékát és a mellkasát harangbronzból ontották volna, amelyhez érve még a legfinomabb hangra is fulsiketítő rezonancia válaszol.

Már majdnem a kozepéig lejátszotta a nokturnt. A gyarló vizsgáztató megfeledkezett róla, hogy azért tette fel a lemezt, hogy választ kapjon, s hogy rég le kellett volna állítania. Kopott rá. Mert réges-rég nem létezett már „legeslegutolsó kérdés", és nem létezett a diák sem, akinek feltette, sőt vizsga sem létezett. Elbűvolő, távoli, időn és téren kívuli titkok zengése létezett csak. Jutalom a terméketlen órákért az indexek, a táblázatok és kérdőívek társaságában. A perc unnepe volt, távoli géniusz hangja, az Egek szívélyes gyengédsége.

Roman Petrovics végre pihentebbnek érezte magát, és a szobában ulőkre nézett – szokása, hogy visszhangot keressen azoknak az arcán, akikkel egyutt hallgatja a zenét. De azok (akik az asztalok folott verítékeztek és szuszogtak a tételek kidolgozása kozben) persze oda sem fuleltek. Hanem a vizsgázó...

Hogyan, csak nem ő?

Kérem, nézzék csak meg, milyen komolyan, toprengve s

láthatóan titkos örömmel hallgatja a zenét. Még a fejét is félrehajtotta.

Na, mit szólnak ehhez?!

Roman Petrovics figyelmesebben megnézte. De hisz a fenébe is, ez egy megfontolt fiatalember. Ha a pattanása alatt is megnézi (most végre kedve támadt megtenni), meg kell adni, hogy meglehetősen szabályos orra van, erős, makacs állkapcsa, domború mellkasa. És erős férfikeze. Parasztkeze. Istenem, hát tehet ő róla, hogy gyerekkorában senki nem csinált neki kedvet a klasszikusokhoz, hogy feltehetően még rádión sem volt ideje zenét hallgatni? Na és a trombitaszak a sportindulókkal – hát mikor törődhetne a klasszikus zenével?

Komolyan. Érdemes lenne foglalkozni vele. Igaz, hogy nem nagyon okos, de tevékeny fiatalember. Roman Petrovicsnak eszébe jutott, hogy ez a diák megjavította – saját ötlete volt – az osztályterem ajtaján a kilincset.

Nohát, tényleg. Hallgatja. És hogy hallgatja! Biztosan elfelejtette, hogy csak a címét kell kitalálnia. Úgy látszik, mindkettőjüket hatalmába kerítette ugyanaz... Mi lesz, ha kiderül, hogy itt egy igazi muzsikuslélekkel van dolga?

A téma folytatódik... megint az az isteni moll-sóhaj. Egyszerűen megszakad a szív. És a melódia-ornamens, a varázsló bűvös csipkéje mind bonyolultabbá és szeszélyesebbé válik.

Hát szóval.

Adjunk ennek a lényegében rokonszenves fiatalembernek elégtelent. Az ő érdekében. Tanuljon még egy darabig. Ne akarjon olyan gyorsan megszabadulni a komoly zenétől. Tartson ki mellette még egy kicsit. Meg fogja érteni. Örülni fog. Hiszen ez muzsikus, a fenébe is! Hiszen meg kell tanulnia szeretni a zenét. Igazán itt az ideje, hogy véget vessen a fúvósok tradíciójának – semmit se tudni és nem látni tovább a hangszerük fúvókájánál.

Roman Petrovics édes gyönyörűséggel hunyorgott. Szóval

elégtelent ad, természetesen. De mindazonáltal nem rúgja ki a vizsgáról ezt a csodabogarat. Megkéri, hogy maradjon. Neki ajándékozza ezt az estét: mazurkákat, prelúdiumokat, noktürnöket fog neki játszani. És ha úgy alakul, elhozza a saját lemezeit. Nem sajnálja. Hiszen valamit tenni is kell ezekért az emberekért, különben mit ér az úgynevezett pedagógiai tevékenység? Roman Petrovicsnak lelkifurdalása támadt: még ő gúnyolódott és ironizált a fiúval, pedig az minden hülye előtt világos, hogy ez a hangnem megzavarja a gondolkodást. Szép kis pedagógus. És különben is, hogy lehet, hogy eddig fel se tűnt neki ez a fiú?

Roman Petrovics – ahogy a noktürn a vége felé közeledett – mind lelkesebb lett. Gondolatban elhalasztotta már azt a tervét, hogy este moziba megy. Pokolba a szórakozással! Itt akart maradni ebben a fülledt, szemetes, százszor megunt osztályteremben. Ketten fognak itt ülni. Chopint hallgatnak. Játszanak. S ki tudja, négyszemközt talán sikerül majd megmondania a fiúnak azt, amit csak a Beavatás percében képes tanár a tanítványnak mondani. A megszentelt szó ékessége... Átalakítás lesz ez, fellelkesítés és átlényegülés. Hát ezért kell elégtelent adnia. Letaszítani, hogy felemelhesse. Hiszen előfordult már, hogy sikerült magával ragadnia diákokat. Miért ne sikerülne most is? Nahát, hogy milyen rendkívüli ez a mai vizsga! Egyszerűen fantasztikus, hiszen...

A tű megáll.

Csend. Aztán megszólal a diák:

– Ez itten, ez Chopin nyolcadik noktürnje.

– Azonnal megismerte?

– Hát hogyne... Tegnap este lejátszottuk a srácokkal. Tudja, hogy készülünk mi mindig a vizsgákra?

– Ez, ez nagyon dicséretes. De hátha tévedett? – Roman Petrovicsnak kedve kerekedett huncutkodni.

– Szó sem lehet róla – a diák szeme lángolni kezdett a vágytól, hogy megmondja az igazat –, hiszen két karcolás van a közepén! Kétszer is csikordul a tű. Figyeltem – biztos, hogy ez az!

– Biztos, hogy micsoda? – hökkent meg Roman Petrovics, és a hangja hirtelen elfakult.

– A nyolcadik. Kétszer csikordul a tű. Maga talán nem hallotta?

Felfogta. A tű csikordulásáról ismerte fel a zenét. Azért figyelt.

Ez volt a vég. Ha Roman Petrovics lelke anyagi természetű volna, most kiszakadna, kiomlana. Valaki sakál ugatását, hiéna üvöltését, autófék csikordulásának glissandóját kapcsolta a noktürn gyöngyfüzéréhez.

– Ne vakarja a pattanását. Elmérgesedhet – tanácsolta Roman Petrovics bánatosan, és kinyitotta az elégségesekkel teli indexet. Habár a szaktárgyából kitűnőt kapott. „Nos, legalább a trombitáját tisztességesen fogja fújni" – gondolta Roman Petrovics, és undorodva értékelte a gondolat hétköznapi hamisságát. Elégségest írt be. Reszkető kézzel írta alá.

Félénk kíváncsisággal pillantott a diákra. A diák sietség nélkül, tulajdonos módjára vette át az indexét. Megnézte: rendben van-e? Betette a zakója belső zsebébe. Körülnézett: hol a töltőtolla. Megvan. Felvette. Eltette. Ez nem veszíti el, ami az övé. Érdekes, hogy nem is örül. Nem is kapkod. Szép komótosan felhúzta a szemöldökét, mintha azt mondaná: „Egy marhasággal kevesebb." Valószínűleg már a következő vizsga jár az eszében... Gyakorlatias ember. Már nem volt se szánalmas, se bizonytalan. Gyakorlatias volt. Sokkalta gyakorlatiasabb, mint Roman Petrovics. Az asztal fölé magasodott, kihúzta magát, zorddá vált. („Érdekes lenne tudni, milyen sokáig fogok audienciára várni az előszobájában. Sokáig, nagyon sokáig...")

A diák szárazon biccentett, búcsúzóul kirúgta az ajtót, elment. Logikus: többé már nem függött vizsgáztatójától.

Roman Petrovicsot elfogta a félsz. Úgy érezte, mindig gyengébb lesz azoknál, akik a logika és a gyakorlatias cselekvés oldalán állnak. Örökös rabszolgaság rémlett fel előtte: a lélek játéka az alkalmatlanság satujában. A diák megkapta,

amit akart, mivel pontosan tudta, mit akar. Mellesleg tudta azt is, hogy kitűnően meglehet Chopin nélkül. A maga módján természetesen igaza volt. Roman Petrovics felállt. Ránézett a Chopin-lemezre. Ott rejtőzött a lélek számára oly drága szabadsága, és védelemért rimánkodott. De hogyan segíthetne neki ő, akinek se kemény ökle, se szilárd célja?

Összeráncolt homlokkal próbálta megérteni, mi is hiányzik neki most. Szeretett volna valamit tenni, de mi legyen az?

Aztán rájött. Egy papírlapból galambot hajtogatott. Teljes erejéből az asztaloknál ülő diákok felé hajította. A galamb felszállt, lassú spirált írt le, és leereszkedett egy lányosan csöndes, kék szemű fiú vállára. A diákok megzavarodva bámultak.

– A *courante* gyönyörű francia tánc – közölte Roman Petrovics, és tett néhány, a francia könnyelműséget stilizálni hivatott tánclépést. Hosszú végtagjai megrándultak, orrán ugrált a szemüveg. Az üstöke fekete lett és összeborzolódott, mint egy Hoffmann-hősé. A diákok megdermedtek a rémülettől. Igaz ugyan, hogy Roman Petrovics szereti a tréfát, de ez azért...

– Tessék! Most pedig jegyezzék meg: ha a lélek a b-mollba tört, senki sem tarthatja vissza! – mondta dühösen Roman Petrovics. – A következőt!

Harsányi Éva fordítása

PAUL THEROUX

NAGY-BRITANNIA

Síri kilátások

– Egy újabb hölgy keresi – mondta a titkárnőm, jelentőségteljes pillantással kísérve azt, hogy „újabb".

Rosszul kezdődött ez a nap – tudtam, hogy Mr. Fleamarsh hamvaira gondol. Mrs. Fleamarsh pár nappal előbb járt nálam. A férje mellkasi fájdalomról panaszkodott a Salisbury felé tartó vonaton, nem tudta megnézni a katedrálist, a buszon elájult, és Stonehenge-nél elhunyt. Mrs. Fleamarsh ragaszkodott a férje elhamvasztásához, mert akkor magával viheti a kézitáskájában. Van-e annál elszántabb kijelentés, mint hogy „ő is így kívánta volna"? Ha vissza kell kísérnie a koporsót Baltimore-ba, elmulasztja a tóvidéki kirándulást, Stratford pedig másnap volt soron. Mrs. Fleamarsh elmagyarázta, hogy egy egész, elhamvasztatlan felnőtt holttest rendkívül kényelmetlen poggyász.

– Sokat tekézett – tette hozzá, mintha erre a magyarázatra vártam volna. S ami még rejtélyesebb, így folytatta: – Mindig olyan fényes kék zubbonyban járt.

Elintéztem a hamvasztást, de mivel Mrs. Fleamarsh éppen Stratfordban tartózkodott, a férj földi maradványait hozzám kézbesítették a követségre. Az urna – a fehér edény méreteit és formáját az Úri Ízlés kollekcióból választottam – majdnem egész délután ott állt az íróasztalomon. Ez megalapozta a hangulatomat ahhoz, ami aznap később történt velem, bár szívesen lemondtam volna az egészről – Mrs. Fleamarshról,

a férje hamvairól, de Miss Gowrie-ról és sötét bőrű albérlőjéről is.

Miss Gowrie, az „újabb" hölgy – a szeme könnyezett, az arcát kifújta a szél – úgy mutatkozott be, mint Sir Charles Smallwood jó barátja, akivel, homályos emlékeim szerint, Hortonék fogadásán találkoztam. Úgy láttam, Miss Gowrie közel jár a hetvenhez. Helyet foglalt, a lábát lecövekelte a szőnyegen, hogy szilárdan tarthassa magát, és gyömöszölni kezdte a retiküljét a térdén. Így szólt:

– Attól tartok, meglehetősen felkavaró történetet kell elmondanom önnek. Beszéltem róla Charlie-nak – így hivatkozott Sir Charles Smallwoodra –, és ő azt javasolta, forduljak egyenesen önhöz.

Azt hittem, be van csípve, vagy valami baj van a fogával. Valójában csak igyekezett méltóságteljesen beszélni – hiábavaló küzdelmet folytatott külvárosi kiejtésével. Elképesztően monoton hangja volt.

– Hallgatom – mondtam.

– Nos – nóóóss –, az albérlőmről van szó, ugyebár.

Körülnézett az irodában, a falat bámulta, majd megint beszélni kezdett. Suttogott és jobbra-balra sandítgatott – mintha lehallgatókészüléktől tartott volna.

– Tudja, én nem vagyok afféle mindennapos szobaasszony. Mindössze arról van szó, hogy Mortlake-ben lakom, és felemelték az adómat, ugyebár. Úgyszólván a duplájára. Albérlőt kell tartanom, hogy fizetni tudjam a különbözetet. Ez az albérlő Mr. Wubb. Színes.

– Milyen színű, Miss Gowrie?

– Milyen színű lehetne? – felelte. – Fekete. Maguk közül való.

Hallgatással és hűvös pillantással próbáltam értésére adni, hogy nem tetszik nekem a beszéde.

– Ezért vagyok itt – mondta.

– Mert fekete az albérlője?

– Mert tolvaj. – Tóvajj, így ejtette ki.

– Brit állampolgár?

– Dehogyis.

– Mielőtt folytatná, azt hiszem, emlékeztetnem kell rá, hogy az amerikai követségen vagyunk – mondtam. – Ha ilyen problémája van az albérlőjével, a rendőrséghez kell fordulnia.

– De hát ez az ember maguk közül való – felelte. – Amerikai. És megbolondít engem. Ez nincs rendjén!

– Honnan tudja, hogy tolvaj?

– A szajrét az ágy alatt tartja, ugyebár.

– Szajrét?

– Amit összelopkod – fazekakat, serpenyőket meg ehhez hasonlókat. Egyszerűen megbolondít.

Miközben Miss Gowrie-t hallgattam, elhatároztam, hogy kiderítem a férfi állampolgárságát. Nem tetszett nekem ennek a hölgynek a modora. Úgy viselkedett, mintha engem tenne felelőssé a tolvaj albérlőjéért. Azt reméltem, megszabadulhatok tőle anélkül, hogy belebonyolódnék az ügybe. Épp elég bajom volt aznap Herbert Fleamarsh földi maradványaival. A legkellemetlenebb ügyek délután négy óra tájban adódnak a hivatalokban. Négy óra tíz volt, és korán haza akartam kerülni.

– Mr. Wubbnak nincs joga csak úgy idejönni és lopkodni. Még hogy egyetemi hallgató! Gondolom, tolvajtanfolyamra jár. Miért nem marad a saját országában? Lopjon csak ott!

– Jó kérdés – mondtam, és felvettem a telefonkagylót. – Lássuk, a rendőrség tud-e rá válaszolni.

– Jaj, kérem, uram! – kiáltotta, és a félelem szörnyen tisztelettudóvá, szinte alázatossá tette a hangját. Egyszerre rémültnek és kicsinek látszott, őszintén megsajnáltam. – Nagyon kérem, ne mondja el nekik. Beletennék az újságokba. Mindenki erről beszélne. Bele is pusztulnék.

– Abba, hogy tisztességtelen az albérlője?

– Hogy egyáltalán van egy koszos albérlőm – felelte. – Nem akarom, hogy a többiek megtudják.

– A többiek?

– Az utca – mondta. – Ők nem tartanak albérlőt, feketét meg pláne nem. Borzasztó rendes népek.

Szerette volna, ha egyetértek vele. Nem szóltam semmit.

– Ez az ember maguk közül való – folytatta. Magának tudnia kell, mi a teendő.

De ez az ember nem volt közülünk való, és én nem tudtam, mi a teendő.

Úgy látszott, hogy ennek az enyveskezű albérlőnek az ügye, aki vagy amerikai, vagy nem, a legkevésbé sem tartozik ránk. Átnéztem a kartotékokat. Wubb néven senkit nem tartottak nyilván a követségen – de nem minden amerikai szerepel a nyilvántartásban, és ki tarthat számon minden tolvajt? Másnap délután Miss Gowrie felhívott. Kétségbe volt esve, nekem pedig nem volt semmi dolgom aznap este: ez a kettő együtt gyakran rosszra csábít. Kedvem támadt, hogy felmenjek a folyón Mortlake-ig, így hát meglátogattam, csak hogy körülnézzek, és esetleg találjak valami ürügyet a kíváncsiságomra.

– Az összes bútorát elmozdította a helyéről, ugyebár – mondta Miss Gowrie, miközben bevezetett a magas, sötét házba. A ház közvetlenül a Mortlake Roadra nyílt, amely a folyó mentén vezet, így Miss Gowrie emeleti ablakaiból – felmentünk az albérlő szobájába – látni lehetett a folyót. Ezen a nedves, sötét délutánon mintha a ház minden tégláját átitatta volna a folyó nyirka, s a fák csontos ágai hegyéről szürke víz csöpögött.

– A szobájában – mondta. – Mindent elmozdított, az utolsó szögig.

Kitárta az ajtót. Odabentről vegyes szagok áradtak ki, édes és savanykás szagok. Miss Gowrie észrevette, hogy beleszimatolok a levegőbe. – Ő főz magának – mondta. – Azért van itt ekkora bűz. Néha meg zümmög.

Körülnéztem a szobában, aztán Miss Gowrie-hoz fordultam.

– Mondja csak, nincs az albérlője homlokán, ezen a tájon valami ütésnyom vagy zúzódás... egy kis dudor?

– De igen... maga ismeri? – kiáltott fel.

– Gyakran felébreszti magát az éjszaka kellős közepén azzal, hogy fel-alá járkál?

– Mindig! Néha valósággal megrémít. Honnan tud arról a zúzódásról a homlokán?

– Na és megfigyelte, hogy este... főz, csakis este... napközben soha?

– Igen! – felelte, és belemarkolt a hajába.

– A maga albérlője hitbuzgó moszlim – mondtam.

– Muzulmán? – kérdezte összeráncolva a szemöldökét. – Nem tudok róla. És hogy hitbuzgó...

– Igen – feleltem. – Biztosan moszlim, mert úgy rendezte át a bútorokat, hogy Mekka felé fordulhasson – arra.

Miss Gowrie érdeklődve nézett Mekka irányába, de amikor csak Barnes Commont látta, grimaszt vágott.

– ...És levette azokat a képeket – folytattam, és szemügyre vettem a fal felé fordított két bekeretezett nyomatot: hatalmas keblű asszonyságok, fekete csipkében. – Nem tűrik az embert ábrázoló képeket.

– Spanyolok – mondta Miss Gowrie. – Spanyolok, feketék, egykutya.

– Itt az imaszőnyege – mondtam. – Hitbuzgónak kell lennie, ha dudor van a homlokán. Arra a zúzódásra gondolok, amit maga is látott. Azért ébreszti fel magát éjszakánként, mert naponta ötször kell imádkoznia. Imádkozás közben a földhöz verik a fejüket.

– Szerintem nem imádkozik ez – inkább főz.

– Hát persze. Most van a moszlim Ramadan ideje. Olyasmi ez, mint a nagyböjt, jövő hónap végéig tart. Se nem ehet, se nem ihat napszálltáig. Ezért eszik csak... Ó! – Észrevettem

egy kis bőröndöt az ágy alatt, és rajta a címkét: – Abdul Wahab Bin Baz. Ez mindent megmagyaráz.

Ahelyett, hogy megkönnyebbült volna, úgy látszott, hogy felvilágosításom hatására Miss Gowrie-t egyre nagyobb aggodalom tölti el. Végül így szólt:

– Hát nem tiszta szerencse, hogy eljött?

– Miss Gowrie, ez az ember nem közülünk való – mondtam.

– De hát fekete – válaszolta.

– Arab. – A Saudi Airlines poggyászcímkéje mindent elárult: az albérlő wahabi volt, Mekkából repült Londonba. Fanatikus vallási célból utazgatna?

– Ne legyen ilyen szőrszálhasogató – mondta Miss Gowrie, és szinte rám vetette magát. Megmarkolta a karomat, és kenyér- meg halpástétomszagot lehelt rám.

– Maga ismeri ezeket az embereket meg a furcsaságaikat. Maga tud nekem segíteni. Maga az egyetlen, aki segíthet rajtam. A rendőrség nem tud semmiféle imadudorokról és napnyugta utáni étkezésekről, ugyebár.

Ahelyett, hogy igazat adtam volna neki, megkérdeztem, hol van most az alberlője.

– Az egyetemen – felelte. – Valami esti tagozatra jár. Hat körül megy el, és kilenckor jön haza. Akkor kezd enni.

– És, gondolom, imádkozni.

– Arról nem tudok – felelte Miss Gowrie. – Egész nap ki se mozdul innen. Tanul, meg ilyesmi. Rengeteget olvas. Odavan a történelemért. Legalábbis azt mondta. Ez minden, amiről beszámolt.

– Mióta lakik magánál?

– Két hete. De csak két napja fedeztem fel, hogy egy és más hozzáragad a kezéhez. Múlt héten szedhette össze ezeket a dolgokat. Először arra gondoltam, kiteszem a szűrét. De aztán eszembe jutott, hogy még veszélyes is lehet, elvégre tolvaj. Így aztán felhívtam Charlie Smallwoodot, aki megad-

ta a maga nevét. Azt mondta, hogy maga tudni fogja, mit kell tenni. És én szeretném, ha meg is tenné.

Vessünk egy pillantást a zsákmányára – javasoltam.

Miss Gowrie lassan térdre ereszkedett, és közben így szólt:

– Volt nekem takarítónőm is... hát igen, azelőtt volt személyzetem. – Nagy nehezen kilyukadt oda, amit mondani akart: hogy akkor fedezte fel az albérlője tolvajkodását, amikor a szobáját takarította. A zsákmány az ágy alatt hevert, két kartondobozban. Miss Gowrie nagy prüszkölés közepette előhúzta a dobozokat, s a lopott tárgyak legkülönösebb gyűjteményét mutatta meg nekem, amit valaha láttam.

Volt ott két sárgaréz tömjénégető – helyesebben füstölő –, lehettek vagy százévesek. Aztán egy keleties sárgaréz lámpa, meg egy pár sárgaréz gyertyatartó, fémfeszület, és végül vagy húsz, zsinórra fűzött csengő hevert még a dobozokban – olyan golflabda nagyságú, kerek csengők, mindegyiken egy-egy bevágás. Sose láttam még ilyet.

Mindent vastagon belepett a por és valami csípős szagú, nedves réteg, mintha ezeket a tárgyakat föld alatti üregből szedték volna elő.

– Azt gondolja, csupa ócskaság – mondta Miss Gowrie. – De ha megnézi közelebbről, láthatja, hogy nem értéktelen dolgok ezek. Egy kis szidol meg egy darab rongy... és máris csillognak. Viszont ha még jobban megnézi, megint csak ócskaságnak látja az egészet, és az is. Minek fordulnék hát a rendőrséghez? Csak kinevetnének, és azt mondanák: „Térj magadhoz, szívem." Nem vennék komolyan. De nekik nem kell itt lakniuk, ugyebár.

– Talán tényleg nem kell komolyan venni – mondtam.

– Maga viccel – felelte. – Ezek ördögi dolgok. Ilyesmit nem talál se üzletben, se lakásban. Ilyesmi nem potyog le a teherautókról. Fogja csak meg.

Felemeltem az egyik csengőt, és megráztam. Tompán szólt, és nem rezgett a hangja körülbelül olyan zenei élményt nyújtott, mintha kavics vágódna egy koporsóhoz.

– Ugye, milyen hátborzongató? Akár a templomban. Én mondom magának, hascsikarást kapok ettől a kacattól.

Tudtam, mire gondol. Nem olyan dolgok voltak ezek, amilyeneket érdemes ellopni – de ugyan hol lehet ilyesmit vásárolni? Így hát mégiscsak lopott holmi kellett hogy legyen, valószínűleg egy templomból, valami elhagyatott oltárról vihette el Miss Gowrie albérlője – egy fanatikus moszlim képes lehet rá. De mi a helyzet azokkal a kis kerek csengőkkel?

Késő volt már ahhoz, hogy aznap munkába kezdjek. Ott hagytam Miss Gowrie-t, azzal az ígérettel, hogy megpróbálok végére járni az ügynek, másnap reggel pedig egy jó térképen megkerestem a mortlake-i ház közelében levő templomokat. Hetet találtam. A titkárnőm végigtelefonálta őket, és megkérdezte, nem loptak-e el valamit tőlük. Mind a hét templomba betörtek már, de nem az elmúlt két hétben. Még egy tucat közeli templommal megpróbálkoztunk – nem volt szerencsénk.

Nem nyugodtam bele, és még aznap délután ellátogattam a Miss Gowrie-hoz legközelebb eső három templomba. Az anglikán templom és a metodista kápolna biztonságosan le volt zárva, de a katolikus tárva-nyitva állt. Bementem, majd kisétáltam a templomkerti temető magas füvébe.

– Segíthetek? – Egy férfi közeledett felém, seprűvel a kezében, valószínűleg a gondnok; gyanúsnak találhatott, mert a seprűje nyelét úgy tartotta maga elé, mint valami fegyvert.

– Helló – mondtam élénken, hogy megnyugtassam. – Nem hiányzik valami a templomból... nem loptak el valamit? Úgy értem, gyertyatartókat vagy feszületeket?

– Tudomásom szerint nem – felelte, de tekintetében volt valami tétovázás. Mintha többet is akarna mondani – valami járt a fejében.

– Akkor szerencséje van – szóltam, hogy alkalmat adjak neki a beszédre.

– Azért nem egészen – felelte. – Egyetlen külső lámpánk sem ég... a vandálok. Egytől egyig összetörték a nyomorultak.

Megmutatta, hogy a templomkert összes fényszóróját betörték, és mert temető is volt egyben, ezen a szürke délutánon a templom környéke olyan komor hatást keltett, mintha valami sivár, néma erőszak uralkodna rajta.

– Csodálkozom, hogy ezeket a magas lámpákat be tudták törni – mondtam. A reflektorokat a templom párkányához erősítették, több mint tíz méter magasan.

– Vademberek ezek – felelte a gondnok. – Söréttel, csúzlival, fúvócsővel lövöldöztek.

– Látta, hogy csinálták?

– Nem, de mondok magának még valamit – tette hozzá. – Huszonkét éve dolgozom itt a Mária Magdolna-templomban, és most először történt ilyesmi. Borzalmas volt az elmúlt két hét. Üvegcserepek mindenütt. És éjszaka olyan sötét van!

– Az elmúlt két hét? – kérdeztem, és Mr. Wahab jutott eszembe.

– Az első hét döbbenetes volt. Ez a hét már nem volt olyan rossz. Nincs több lámpa, amit összetörjenek! – Nyílt ellenszenvvel méregetett, és így folytatta: – Maga amerikai, ugye?

– Igen, feleltem. – Maga hozzá van szokva az ilyesmihez... a vandálokhoz, gonosztevőkhöz, garázdákhoz, törvényszegőkhöz. De ez nem New York vagy Chicago. Ez London legcsendesebb része. Itt az emberek tudnak viselkedni. Legalábbis eddig tudtak.

Sötétben álltunk, hisz a lámpákat összetörték. November volt, korán sötétedett: még csak öt óra felé járt az idő. Úgy határoztam, beugrom a követségre, mielőtt hazamegyek.

Az íróasztalomnál ültem, és azon törtem a fejem, felhívjam-e Miss Gowrie-t, és megmondjam-e neki, hogy semmire se jutottam, amikor megjelent a kollégám, Vic Sca-

duto. Látva, hogy az egyik különös, kerek csengőt nézegetem, amit az albérlő lopott, Scaduto így szólt:

– Micsoda őrült dolgokat tartasz az irodádban! Amikor utoljára itt jártam, egy urna állt az asztalodon, most meg tevecsengővel játszadozol!

– Honnan tudod, hogy ez tevecsengő?

– Indiában láttam. Rengeteg ott a teve. A gyerekeim vettek is ilyen csengőt a bazárban. Valami szertartáshoz használják – zsinórokra fűzve tekerik a teve nyakára.

– El tudod képzelni, hogy kerülhet egy ilyen tevecsengő egy angol templomba?

– Pompás ötlet! – felelte, és röhögve elhagyta az irodámat.

Éppen mielőtt hazaindultam volna, csöngött a telefon. Miss Gowrie volt az.

– Ide tudna jönni most azonnal? – lihegte. – Éppen most ment el.

– Valami baj van?

– Van itt egy újabb csomag, ugyebár. Tegnap este hozta, ugye. A sötét ördögfajzatja!

– Ne bontsa ki. Ne nyúljon hozzá. Azonnal ott leszek.

Az ajtóban várt rám, keze a köténye ben matatott. Siessünk, mondta, és elindult fölfelé. Kétszer is „sötét ördögfajzat"-nak nevezte az albérlőjét.

– Bármelyik percben visszajöhet.

Mr. Wahab szobája ugyanúgy nézett ki, mint korábban – nagy rend volt, az imaszőnyeg Barnes Common, illetve Mekka felé fordítva, a levegőben valami áporodott, enyhe fűszerillat, a képek a fal felé fordítva. Miután beengedett, Miss Gowrie kilépett a folyosóra, hogy őrt álljon, amíg én kibontom az ágy alatti csomagot. Összesodort párnahuzatot találtam, szorosan átkötve egy dróttal. Ugyanazt a poros, föld alatti szagot árasztotta, mint a gyertyatartók, a feszület és a tevecsengők. Mintha fadarabokat csomagoltak volna bele és újságpapírba burkolt porceláncserepet. Kibontottam, és azonnal láttam, hogy a csomagban csontok vannak – régi,

megsárgult, szivacsos, fás csontok –, aztán egy koponya megrepedt gömbje, egy állkapocscsont és több kihullott emberi fog.

– Olyasmi, mint a múltkoriak – szóltam ki Miss Gowrienak, nehogy megrémítsem. Összecsomagoltam a csontokat, és visszatettem az ártatlan kinézetű párnahuzatba.

– Segít nekem, ugye?

– Mindent el fogok követni – feleltem.

Örültem, hogy nem látta, mit tartalmaz az új csomag, mert én ugyan mindig azt hittem magamról, hogy nem rémülök meg egykönnyen, mégis, amikor azokra a sárga csontokra, fogakra, tömjénfüstölőkre és tevecsengőkre gondoltam az arab ágya alatt, Londonnak abban a nyirkos elővárosában, elfogott a reszketés.

Már nemcsak egy gondot okozó lakó jelentéktelen, elméleti ügyéről volt szó. Ez a mekkai férfi egész egyszerűen sírrabló. Mr. Wahab hullarablóként működött. Miért nem gondoltam erre előbb? Bár a zsákmánya egyházi holminak látszott, mégsem származhatott templomból. A sírboltok viszont, különösen a tágasabbak, gyakran föld alatti kápolnához hasonlítanak, oltárral, gyertyatartókkal, tömjénfüstölővel és feszülettel.

Majdnem biztos, hogy Mr. Wahab katolikus kriptába tört be – a feszület elárulta. Méghozzá régi kriptába: ezek a dolgok száz éve heverhettek háborítatlanul. Nagyméretű sírboltnak kellett tehát lennie, elég nagynak ahhoz, hogy fel lehessen állítani benne egy oltárt, és ajtaja is kellett hogy legyen – ha csak úgy betörték volna, már rég felfedezték volna és jelentik. A sírboltot valószínűleg a föld alá építették. De miféle sírboltban találhat az ember tevecsengőt?

Londonnak ez a része tele van temetőkkel – a szomszédos Kew-ban hamvasztottuk el Herbert Fleamarshot is. Öt nagy temetőt számláltunk össze Miss Gowrie háza közelében, és ezen kívül minden templomnak külön, fallal körülvett teme-

tőkertje is volt. De engem csak egy templom érdekelt: eszembe jutott, a sírrablónak sötétben kell lopakodnia, és ha nincs sötét, betörheti a lámpákat, úgy, ahogy a Mária Magdolna-templomban láttam. De onnan nem jelentettek tolvajlást.

Nem akartam még egyszer találkozni a gondnokkal. Furcsállná, hogy visszajöttem, gyanakodni kezdene, kellemetlen kérdéseket tenne fel. Így hát vártam egy napot, aztán délután ötkor, sötétedés után, fekete kabátban, fekete kesztyűben beóvakodtam a temetőkertbe. A sírboltok felé lopóztam, a sima boltozatú, vasajtóval vagy kőtömbökkel elzárt gránitépítmények felé. Többnyire jeltelenek voltak, szomorúan elhanyagoltak, magasan benőve bokrokkal. Egyikmásik ledőlt a fűbe, volt, amelyik szinte a földig kettérepedt, vagy kifordították a fák gyökerei. A templom mögött jártam, összegabalyodott bokrok között próbáltam áttörni, amikor megláttam a sátrat.

Afféle keleti sátor volt, valószínűleg arab, ferde tetővel, magas, meredek oldallapokkal, amelyek dúsan kicsipkézett ereszről futottak le. Egy pillanatig azt hittem, sátorozókra bukkantam – gyakran vernek fel sátrat az út mentén, parkokban (battersea-i ablakomból látom). Hát akkor miért ne ebben a templomkertben?

De a sátor kőből készült. Fehér gránitból vagy márványból, faragott redőkkel, és a táblája ez állt: Sir Richard F. Burton kapitány. A nagy utazó sírjánál különösebbet életemben nem láttam.

Közelebb mentem, és megpróbáltam benyitni. Az ajtó – egy márványlap – körül kikaparták a gittet, de a rozsdás pántú lakat a helyén maradt. Megráztam a lakatot, szétesett a kezemben: kettéfűrészelték. Tehát ide tört be – biztos voltam benne, hogy ez Abdul Wahab Bin Baz műve. Az ajtó fölé, a márványba verset vésték. Rávilágítottam kis zseblámpámmal.

Isten veled, barátom, halott hős, a nagy élet
Odavan már, a nagy vészek, nagy örömök,
S kinek játék volt, bármily kalandba ütközött,
Kit tőr és lándzsa ellen varázsereje védett,
Most némán fekszik itt...

De mi ez? Zajt hallottam a templomkert kapuja felől. Összegörnyedve a sírbolt mögé szaladtam. Nem volt könnyű – a közelében fák nőttek, és az ágak összekarmolták az arcomat, ahogy keresztülfurakodtam köztük.

A sír mögött, bokrokkal benőve és a vastag fekete ágaktól félig eltakarva vaslétrát találtam. Oda volt rögzítve a kőhöz, és a sátorszerű tetőre vezetett. Inkább azért, hogy elrejtőzzem a gondnok elől, mint hogy megnézzem, hová vezet, felkapaszkodtam a vasfokokon, és amikor már feljebb nem mehettem, meglepetten néztem le – egyenesen a sírkamrába láttam.

Ennek a sírboltnak, ennek a kősátornak ablaka is volt, vastag üvegből, és a zseblámpám gyenge fényénél is láttam, hogy érintetlen. Azt viszont első pillantásra megállapítottam, hogy a sírt kirabolták. Egy évszázadnyi napsütés az ablakon keresztül helyenként megfakította a kőfalakat, és megörökítette rajtuk azoknak a tárgyaknak az árnyékát, amelyeket az arab szobájában láttam – a lámpákét, a feszületét, a zsinóros csengőkét. Ahol egy tömjénfüstölőt kiemelt a porból, ott maradt a talp ovális helye. Csak az árnyéka maradt meg mindannak, amit hajdan elhelyeztek a sírban – kivéve a két koporsót, azok a földön feküdtek, köztük egy sor lábnyom. A nagyobbik koporsót felnyitották. A fedele egyik végén – amely féloldalra dőlt – egy frissen kihúzott szög sötét helyét vettem észre. De ha előzőleg nem láttam volna Burton csontjait, és nem próbáltam volna ki a szilárdnak látszó lakatot, kétlem, hogy észrevettem volna, hogy a koporsó félig nyitva van, kétlem, hogy betörésre gyanakodtam volna. A sír zseblámpám átható fényében is nagyon homályos maradt, és csak

alapos vizsgálat után fedeztem fel a nyomokat. Borzalmas kis kamra volt, csupa por, egészen cellaszerű – és ettől támadt egy jó ötletem.

Az arabot, Abdul Wahab Bin Bazt meg kell fékezni. Most már azt is tudtam, hogyan.

Nem került többe, mint egy rövid sétába a vasúti átjáróhídon keresztül, az üzletsorig. Az egyik boltban, amelyre az volt kiírva, hogy VASKERESKEDÉS, vettem egy széles, lapos lakatot. Nagyon hasonlított ahhoz, amit a fanatikus mekkai kettévágott, hogy bejuthasson Burton sírjába.

Már jóval elmúlt hat óra. A templomot bezárták, a kaput lelakatolták. Átmásztam a kert téglafalán, és elfoglaltam helyemet a létra tetején, szemben a sírbolt ablakával. Tökéletesen elrejtőztem, a templomkertben olyan sötét volt, mint egy verem mélységes fenekén. Elszánt rombolásával, azzal, hogy a templom összes lámpáját összetörte, az arab gondoskodott róla, hogy észrevétlen maradjak.

Arra gondoltam: mi lesz, ha nem jön vissza?

De Isabel Burton koporsóját még nem bántotta.

Később, mint amire számítottam, hét után, amikor már alig éreztem a térdemet, dobajt hallottam a templomkertből – valaki leugrott a falról. A tüskebokrok megrezzentek a közeledő léptektől. Ha Abdul lesz az, és belép a sírkamrába, látni fogom az ablakon keresztül. Egy darabig nem hallottam semmi zajt, aztán lassan súrlódó kő nesze ütötte meg a fülemet – elfordította és kinyitotta a márványajtót. Amikor belépett a kamrába, félrekaptam a fejem, és ismét nem mozdultam néhány percig, amíg azt nem hallottam, hogy az ajtó könnyedén becsukódik.

Nem zárta be egészen. Leereszkedtem a létrán, a sír elejéhez osontam, és becsaptam az ajtót. Ebben a pillanatban kiáltást hallottam bentről, de gyorsan feltettem a lakatot, és összekattintottam. Csend lett odabent. Az arab foglyul esett. Senki nem hallhatta meg. Ő akarta így: elevenen el volt temetve.

Csak aki tudta, hogy bent van, és nagyon figyelt, az hallhatott gyenge nyávogásfélét; a sírbolt vastag márványfala mindössze ennyit engedett át rémült ordításaiból.

– Azt hittem, *ő* az – mondta Miss Gowrie, amikor kinyitotta az ajtót, s az arca még mindig aggodalmas volt: időbe telik, amíg az ijedelem elmúlik.

– Ma éjszaka már nem jön vissza – mondtam. – Lehet, hogy egyáltalán nem jön vissza többet.

– Gondolom, házakat fosztogat – felelte.

– Nem éppen.

– Jöjjön be, igyon egy csésze jó teát – invitált Miss Gowrie. – Pihenje ki magát. Nézze csak, hány óra! Már elmúlt nyolc is... hosszú napja lehetett.

De a napom még nem ért véget. Megmondtam Miss Gowrie-nak, hogy felfedeztem, honnan lopta Wahab a holmiját. Összeszedtem, és beletettem őket egy táskába. Vissza fogom vinni a helyükre, magyaráztam.

– Megengedi, hogy a mai éjszakát Mr. Wubb szobájában töltsem? – kérdeztem.

– Mi lesz, ha visszajön?

– Ki van zárva – mondtam.

– Ezekkel a feketékkel sose lehet tudni – felelte.

Nyirkos, bevetetlen ágyában, a kis szobában, amelyben a poros szőnyeg és az ima verítékének szaga érzett, Abdul Wahabon gondolkodtam, és megértettem, miért tört be Burton sírjába. Bosszúból. Burton, a hitetlen, nem tapodta-e lábbal az iszlámot? Ennek a moszlimnak a szemében az angol utazó nem gyalázta-e meg a vallás szentségét, amikor arabnak öltözve elment Mekkába? Burton nem tartotta tiszteletben a tabukat, a hagyományt – kalandvágyból megrabolta az iszlám titkait.

Hogyan torolja ezt meg egy moszlim? Ő, az arab, angol úrnak öltözött, ismeretlenül barangolt London utcáin, ahogy Burton is névtelenül járt-kelt a szent Mekkában. Volt valami

durva igazságtétel abban, amit az álruhás arab művelt Burton csontjaival a mortlake-i temetőkertben. Civilizált országban élünk, egy másik században, de itt, ebben a hálószobában a por, a csontok és az ima rossz szaga uralkodott.

Úgy állítottam be a karórámon az ébresztőt, hogy hajnal előtt talpon legyek. Még sötét volt, amikor kilopakodtam Miss Gowrie házából. Élveztem az izgalmat, miközben a réztárgyakat, a tevecsengőket és Richard Burton csontjait vittem a párás, hűvös utcákon a temetőkert felé, ahol felnyitották a sírt.

A kripta ajtajánál csend volt. Hátramentem, felmásztam a létrán, és bevilágítottam a zseblámpámmal.

Wahab a földön hevert, oldalán fekve aludt. Amikor a szemébe világítottam, felriadt. Most láttam először.

Sötét arcán rémület tükröződött – halak bámulnak így az akváriumban, kidülledt szemmel, vastag, duzzadt szájjal. Vörös és dagadt volt a szeme, szinte eszelős a rémülettől. Kimerültnek látszott, az arcát könyörögve fordította felém – legalábbis a zseblámpám felé, és hunyorgott a fényben. Ebben a percben azt is bevallotta volna, hogy ő Trockij.

Esedezve összekulcsolta a kezét.

Ráleheltem az ablakra. A leheletem nyomába ujjammal egy keresztet rajzoltam, és rávilágítottam. Ez az egyszerű jelkép a mekkai férfi szemében idegen volt és taszító, meg vagyok róla győződve, hogy ettől még nagyobb félelem szállta meg, mint a sötétségtől, amit éjszaka kellett kiállnia a sírboltban. Most már nyugodtan levehettem a lakatot, miután bosszúálló keresztényként megmutatkoztam előtte. Ahogy kinyitottam a zárat, zihálva kilökte az ajtót, rémülten felvisított, és eltűnt a temetőkert túlsó végében.

Még mindig sötét volt. Nyugodtan visszatettem a helyükre a tömjénfüstölőket, a lámpát, a gyertyatartókat, a feszületet és a tevecsengőket csakúgy, mint Burtont a díszes, korhadó koporsójába. Aztán becsuktam és lelakatoltam a sírbolt ajtaját. Mindent pontosan a helyére tettem, bárki megnézheti.

Szelényi Anna fordítása

BORISZ VASZILJEV
SZOVJETUNIÓ (OROSZORSZÁG)

Veletek ki törődik, öregek?

I

Kaszjan Nyefedovics Gluskov élete nem spirál alakban haladt előre, hanem – természetesen kivételképpen – a kör vonalát követte, és az öregsége éppen olyan volt, mint a gyermekkora. Nem mintha az esze gyengült volna meg, hanem gyámoltalan hiszékenység jellemezte, amely a tiszteletet ébresztő ősz fürtök mellett ugyancsak meghökkentően hatott. Egyetlen szóval – legyen bár a legkifejezőbb – nem lehet egy embert jellemezni. De képzeljünk el egy különleges szitát, amelybe beleszórjuk egy ember valamennyi tulajdonságát, összes jellemvonását, megnyilvánulását, aztán megrázzuk, és a szitán a legeslegjellemzőbb vonás akad fenn, amelyet Gluskov apó esetében úgy nevezhetnénk, hogy *szemlélődő*. Rohanó életünk sodrában valahol elveszítettük ezt a fogalmat, ezért hadd emlékeztessek rá, hogy Vlagyimir Dal Értelmező Szótára szerint a szemlélődő ember minden tevékenysége befelé irányul, önmagára hat, ellentétben a „tevékeny", „rátermett", „életrevaló", „gyakorlatias" és hasonló jellemvonású egyénekkel. Kaszjan Nyefedovics ugyan teljesen életrevaló volt, de egyáltalán nem rátermett, még kevésbé gyakorlatias. Mivel megvolt az a balszerencsés tehetsége, hogy bármiféle tényked közben visszahúzódjon önmagába, nemcsak hogy nem gondolt azzal, hogy az adott pillanatban mivel van elfoglalva a keze, de még azt sem tudta, merre viszi a lába. Azt állítani, hogy közben gondolataiba mélyedt, alaptalan rágalom volna: az égvilágon semmin nem töpren-

gett – ő szemlélődött. Nem függesztette szemét egy konkrét jelenségre, nem fülelt csak neki szóló hangokra, hanem egész lényével látott, hallott és érzékelt. A világot mint egészet szívta magába, meg sem kísérelte, hogy elemezgesse a jelenségeket, vagy netán valamely következtetést vonjon le belőlük. A kolhozban a keze alatt a ló arra ment, amerre kedve szottyant, amikor meg lefokozták pásztorrá, a jószág elbitangolt; a hadseregben, ahová a vészterhes ezerkilencszáznegyvenkettedik évben hívták be, még a legszörnyűbb tűzpárbajban is megőrizte azt a tulajdonságát, hogy érthetetlen módon begubózzon, visszahúzódjon önmagába.

„Alszol, Gluskov?"

Holott ő nem aludt és nem is szándékozott aludni: ilyen volt. Nem tehetett róla, mint ahogy vannak emberek, akik nem tehetnek arról, hogy életük végéig kénytelenek versekben gyönyörködni, vagy teli torokból nevetni. De mivel sem Kaszjan Nyefedovics, sem senki az orvosi szaktekintélyek közül nem talált magyarázatot sajátos viselkedésére, előbbutóbb mindig elfogyott a vele szemben tanúsított türelem; Gluskovnak fél évszázadnyi munkaviszonya alatt számbavehetetlenül sok foglalkozása, hivatala, állása és munkaköre volt. Lehetetlen felsorolni őket, mivel semmiféle munkakönyvben nem férnének el. Gluskov sehol nem kért igazolást, ha pedig adtak, azt vagy elvesztette, vagy isten tudja, hogyan, de elkeveredett. Végül, miután az öreg elérte a nyugdíjkorhatárt, utolsó főnöke nagy megkönnyebbüléssel küldte nyugdíjba, hogy élvezze a megérdemelt pihenést; nyugdíjának összege híven tükrözte gazdag életpályáját, csak éppen fordított arányban. De Kaszjan Nyefedovicsot egyáltalán nem izgatta ez az arány, mivel a pénzhez is a maga szemlélődő nyugalmával viszonyult, azonkívül a végtelenségig igénytelen volt a fogyasztási javak tekintetében, no meg ez idő tájt még élt a felesége, tehát volt, aki gondját viselje.

A nők egyébként vonzódtak Gluskovhoz. Minden hátsó szándék nélkül ajnározták, gondozták, etették, akár egy gye-

reket. Ösztönösen megérezték gyermeki ártatlanságát, csalhatatlanul felismerték, hogy hiányzik belőle a céltudatosság, és ezért nem lobbantak iránta szenvedélyre. Csakis a drága és egyetlen Jevdokija Kondratyevna szerette őt olyannak, amilyen volt. Soha nem szidta, nem bosszantotta prédikációkkal, mindent megértett és elfogadott, s húzta az igát, míg bele nem roppant.

– Utazz el Zinkához – mondta erőlködve az öregasszony. – Különben elpusztulsz.

Az öreg csak nézte az asszony felpuffadt, elkékült arcát, engedelmesen bólogatott, pislogott kifakult szemével, és öklével törölgette a könnyeit. A fájdalom, a félelem, a magány gyötörte, de még most is, amikor végső suttogását hallgatta az egyetlen lénynek, aki szerette őt, még most is szemlélődött. A halál torokszorító megjelenését szemlélte, ahelyett hogy elbúcsúzott volna attól, akit az kiragadott tétova, értelmetlen és hányatott életéből.

– Elpusztulsz...

Ez volt Jevdokija Kondratyevna végső szava, és Kaszjan Nyefedovics nem az értelmére figyelt, hanem a helyére: végső, akár a végrendelet. És a végakaratnak megfelelően írt Zinkának egy se füle, se farka levelet. A postán írta meg, a temetőből egyenesen odament. Minden egyes betű után belemártotta a tollat a tintatartóba, szipogott és attól rettegett, hogy a kíméletlenségükről hírhedt postáskisasszonyok kizavarják, mielőtt még befejezhetné, mivel tíz perc volt hátra hat óráig, az ajtót már bezárták, és a dolgozók a napi összesítést végezték. Így hát már hatszor leírta, hogy „megboldogult anyácskátok, Jevdokija Kondratyevna halála előtt meghagyta, hogy adjam át üdvözletét", de egyszer sem említette, hogy nemcsak azt kötötte a lelkére, hogy írjon Zinkának, hanem azt is, hogy költözzön hozzá, és nála élje le, ami még hátra van az életéből.

Nemcsak a sietség miatt sikerült ilyenre a levél, hanem azért is, mert életében mindössze egyszer látta ezt a Zinkát.

Öt évvel ezelőtt, amikor egyszülött fiuk, Viktor elhozta bemutatkozni. Este jöttek, reggel mentek, ez volt az egész ismeretség, és Kaszjan Nyefedovics bárhogy erőlködött, nem tudta felidézni Zinka arcát. Viktor fia fél évre rá holtrészegen egy teherautó alá esett, úgyhogy most már csak egyetlen szál fűzte össze Kaszjan Nyefedovicsot Zinkával: Szlavik. Viktor fia, Kaszjan unokája.

Ajtó csapódott, valaki megállt a háta mögött. Az öreg megrettent, hogy mindjárt kizavarják, még jobban a papír fölé hajolt, és csendesebben sercegtette a tollat. Meleg női hang szólalt meg:

– Legyen könnyű Duszjának a föld! Nem költöznél hozzám? Nagy a ház, és mi csak hárman vagyunk: én, a lányom és az unokám. Ahol három ember megfér, a negyediknek is jut hely.

Gluskov hátranézett: Anna Szemjonovna, Nyura állt a háta mögött. Szomszédja, régi ismerőse: együtt szaladgáltak gyermekkorukban. A lányáért jöhetett, aki a távírdában dolgozott.

– Éppen Zinkának írok. Meghagyta.

– Utazz hozzá – sóhajtott fel Nyura. – De ha nem jössz ki vele, jusson eszedbe, amit mondtam.

– Mama! – kiáltotta valaki. – Mit szöszmötöl ez itt? Mindjárt zárunk!

Az öreg megcímezte a borítékot, a ragasztót elmaszatolta a könnyeivel, bedobta a levelet, aztán hazament az elárvult házba, nem sejtve még, hogy alig tíz nap múlva eladja tűzifaáron, ő pedig elindul a több mint négyszáz versztányira lévő városba, ahol az ismeretlen Zinka él az ő sosem látott unokájával, Szlavikkal.

Nem volt sok csomagja: egy ócska bőrönd, benne avítt öltözéke és egy ajándékkal teli kosár. Zinkának egy ruhára való anyagot vitt, meg egy öregasszonyos vállkendőt, amit a ládában lelt a már teljesen hasznavehetetlen rongyok alatt, Szlaviknak pedig vett egy csaknem életnagyságú, felfújható

zöld krokodilt. A kosár tetejére tette a két tucat főtt tojást és a három megkopasztott tyúkot, teljes jószágállományát, amelyet az éppen jókor becsípett brigádvezető vágott le biztos kézzel. A holmi az ülés alatt, a vonat zakatolt és imbolygott, az útitársak bóbiskoltak, Kaszjan Nyefedovics pedig szemlélődött. Szemlélte az utazást, a harmadosztályú kocsit, a kinti sötétséget és az életet, amely – úgy érezte – az útvonal utolsó szakaszán az utolsó menedék felé robog.

2

– Kaszjaska! Kaszjas, a szérűskertek alatt bolsit lőnek agyon!

Egy himlőhelyes emberke szakadt ingben és vászongatyában serényen ásta a sírt. A száraz föld makacsul ellenállt, de ő csak ásott, ásott, egyengette a falat, hajigálta ki a fenekére hulló göröngyöket. Verejtékezett a naptól, a lendületes munkától, csuromvíz volt, ingén sötét foltokban terjedt az izzadság hónaljától csontos gerincéig. Körülötte állt hat katona, akiket a fehérek a sztaroszta mellé rendeltek, a sztaroszta, a pópa, Polikarp atya, a férfiak, az asszonynép meg a gyerekek – egyszóval az egész falu. A nap tüzelt, a bolsi ásta a sírt, csönd volt. Aztán a bolsi felegyenesedett a sírban – melléig ért –, és megkérdezte:

– Elég lesz?

Hallgattak a katonák, a sztaroszta, Polikarp atya, a férfiak, az asszonynép és a gyerekek. Hallgatott az egész falu, mert senki sem tudta, elég-e, nem-e, és hogy egyáltalán mekkora sír jár egy kivégzettnek. Azt sem tudták, kinek kell ezt eldönteni.

A bolsi ásott még egy keveset, lapáttal elegyengette, aztán kimászott. Leült a friss halomra.

– Kutya kemény a földetek.

A falu hallgatott. A bolsi inge aljával letörölte arcát, fölsóhajtott:

– Ihatnék.

A népből három fiatalasszony azonnal eliramodott. Egy a kúthoz, kettő a pincébe. Míg az első a vödörrel csörömpölt, a másik kettő már elő is bukkant a pincéből, és egyszerre nyújtották a bolsinak a vizet, a tejet, a kvászt.

– Köszönöm, menyecskék – mondta, és belekortyolt mindenikbe. – Íze van nálatok a víznek. A tejetek hűsít, üdít. A kvász meg, a kvász, hű, még a lelkem is felvidult tőle. Krisztus vigyázzon rátok, menyecskék.

Visszaült a földhalomra. Világoskék szemével végignézett rajtuk, és bűntudatosan elmosolyodott.

– Feltartalak benneteket a munkában. Sajnálom.

– Várjatok csak – szólalt meg Polikarp atya, és közelebb lépett. – Lehet, hogy nem is vagy te bolsi, he? Válaszolj, igaz lelkedre!

– Nem, bátyuska, bolsevik vagyok, még ha nincs is beírva sehová. Lenin elvtárs tanítását viszem a néphez, és az a véleményem, hogy újra fel kell osztani a földet. Egyenlően. Az éhes szájak szerint.

– Agitáció – jelentette ki szigorúan a sztaroszta. – Parancs van, hogy az ilyeneket agyon kell lőni.

– Ha parancs, akkor végre kell hajtani – bólintott a bolsi. – Hova álljak?

– Várj már egy kicsit! – kiáltotta Polikarp atya. – Nem akarod nyilvánosan megbánni?

– Bánd meg! – zúgták a parasztok. – Mi pedig eltángálunk egy kicsit a rend kedvéért. Gyónj meg, no! Az Isten szerelmére, ne hagyd, hogy bűnt vegyünk a lelkünkre!

– Köszönöm, jó emberek, hálásan köszönöm – mosolyodott el a bolsi, és mélyen meghajolt az emberek előtt. – De nem cselekedhetek a lelkiismeretem ellen. Mindent újra egyenlően fel kell osztani. Igazságosan. Hogy mindenkinek egyenlő falat kenyér jusson, hogy a gyerekek hasa ne korog-

jon az éhségtől, és az asszonyaink ne vénüljenek meg harmincéves korukra.

Így beszélt a bolsi, és az asszonyok csendesen sírdogálni kezdtek, fejkendőjük csücskével gondosan letörölgetve könnyeiket.

– Agitálsz, bizony agyon kell téged lőni – sóhajtott fel a sztaroszta. – A fene se érti! Nem innál egy kis pálinkát, hogy megkönnyebbülj?

– Nem bírom, ne haragudj érte – hárította el udvariasan a bolsi. – Reggelre megfájdul tőle a fejem.

– De hát nem lesz több reggel! – hördült fel a sztaroszta. – Nem lesz, nem lesz!

A bolsi hallgatott, aztán elmosolyodott, világoskék szeme is mosolygott. Egész lénye mosolygott.

– Lesz – mondta. – Mindenképpen lesz. Engem lőttök agyon, nem a reggelt. A reggelt nem lehet agyonlőni, testvéreim, jó emberek. Lőjetek rá ezer puskával, akkor se lövitek agyon...

...Lehet, hogy így, lehet, hogy nem így lőtték agyon Kaszjan Nyefedovics életében az első bolsevikot. Hiszen ő akkor sem figyelt, hanem szemlélődött, nem a részletekre emlékezett, hanem a benyomásra. Két dolgot érzékelt: a bolsevik nem félt a haláltól, Oroszország meg nem értett a kivégzéshez.

A vonat dübörögve és csikorogva szelte a szelet és az éjszakát. Így került hajdanán a gyökerestül kitépett Oroszország a Tegnap állomástól a Holnap állomás felé. És sötét volt kint és sötét volt a kocsiban, és hideg volt kint és hideg volt bent, már eltűnt a múlt, de még nem látszott a jövő. Csak a holnapba vetett hit világított az embereknek, csak az melengette őket.

– Huszonkét és fél rubel, ennyi a nyugdíjad? – kérdezte csendesen Zinka.

Szögletes és mosolytalan teremtés volt: az ilyent még a részegek is nagy ívben elkerülik. Élettelen tekintetével úgy nézett az emberre, mintha mindenkitől csak gyűlöletet várna, és szinte suttogva beszélt. Ettől a visszafojtott hangtól Kaszjan Nyefedovics még jobban összehúzta magát, mert tapasztalatból tudta, hogy a fehérnép hallgatását olyan kiabálás, zenebona és csetepaté követheti, amilyen egy egész büntetőszázadtól sem telik ki.

– Ennyi a nyugdíjad? – ismételte Zinka.

Gluskov apó legszívesebben a föld alá süllyedt volna. Mindig úgy gondolta, hogy a nyugdíj amolyan ajándékféle, amit öregkorára kap az ember, az ajándék árát pedig nem szokták megkérdezni. De most kérdezték, halkan rákérdeztek, és Kaszjan Nyefedovics nyomban bűnösnek érezte magát a nyugdíja miatt, meg azért is, hogy egyedül maradt, elárvult, és még mindig nem vitték ki a temetőbe.

– Hát, kolhoznyugdíj – mondta.

– De a kolhoztagokét is felemelték, olvastam.

– Felemelték, persze. Csakhogy nekünk nincs már kolhozunk, az állami gazdasághoz tartozik. Az meg egy másik kerületben van. A kerület pedig...

– Rendben van – szakította félbe Zinka. – Kefirre elég. A kefir nagyon egészséges az öregeknek.

Megörült Gluskov: ha kefir, hát kefir, csak el ne kergessék. Felélénkült és már-már belekezdett, hogy meséljen valamit a kerületről, de Zinka faképnél hagyta, átment a szomszédokhoz. Így hát mesélés helyett felfújta Szlavik krokodilját. A fenevad betöltötte a fél szobát.

– Majd ezen alszol – mondta Zinka, aki a szomszédéknál kiadta a mérgét.

De csak ijesztgette. Amikor lefekvésre került a sor, matra-

cot fektetett a padlóra, párnát, takarót tett rá. Az apó befészkelte magát az asztal mögötti sarokba, feje búbjáig húzta a takarót, és jóízűen hortyogott, míg Zinka meg nem piszkálta a lábával.

– Kizavarlak. Ha még egyszer rázendítesz, rögtön kizavarlak.

Ettől kezdve Kaszjan Nyefedovics álmát hortyogás helyett rettegés kísérte, de hamarosan annyira vitte az alkalmazkodásban, hogy első hortyantására felriadt, előbb, mint Zinka, és a párnával tompította a hangot. Eztán nyugodtan és csendesen teltek a napjai, utolsó éveire jóra fordult az élete. Mígnem egy szombat délután Zinkával beállított Arnold Jermilovics. Arnold Jermilovics és felesége a kétszobás lakás kisebbik szobájában lakott, és éppen a család szaporodását várták. Ugyanabban a gépjavító üzemben dolgozott, ahol Zinka, csakhogy neki volt szakképzettsége és hozzá fejlett igazságérzete.

– Hívnak, hogy menjek kisegítőnek az üzletbe – közölte Zinka. – Jól fizetnek, vehetnék majd szövetkezeti lakást is. Úgy könnyebb lenne férjhez menni.

Az öreg Szlavikkal és a krokodillal játszott, amikor Zinka betoppant a szomszéddal. A szomszéd némán fújta a füstöt, hogy miért jött, egyelőre nem derült ki.

– Jól teszed – mondta Kaszjan Nyefedovics.

– Hatszáz rubelt kérnek azért, hogy felvegyenek.

Gluskov hallgatott, de valamit már gyanított. Valami nemszeretem dolgot.

– Anélkül nem vesznek föl, ők se bolondok – folytatta Zinka. – Nekem pedig férjhez kell mennem.

– Ez a dolgok rendje, férjhez kell menni – helyeselt a szomszéd. – Amíg fiatal vagy.

– Hatszáz rubel! – sóhajtott Zinka. – Nem szabad ezt az alkalmat elszalasztani, hiszen így egy éven belül szövetkezeti lakást vehetnék.

Az öreg rájött, hogy neki szólnak a célozgatások, csak azt

nem értette, miért. Még csak nem is látott ennyi pénzt életében, a százas után ő már úgy számolt, hogy: „sok".

– De hát honnan? Nincsen.

– Van – mondott ellene csöndesen Arnold Jermilovics, és a körmével lepöccintette a cigarettáról a hamut. – Magának van ennyi pénze, Gluskov elvtárs.

– Hogyhogy? – hökkent meg Nyefedovics. – Nincs, ha mondom.

– Van – ismételte a szomszéd. – Magának mint frontharcosnak nyugdíj jár, és még nem folyamodott érte. Nos, folyamodjon, és megkapja a pénzt mint jogos járandóságát.

– Nem jár nekem semmi – motyogta az apó, és nyomatékul beesett melléhez szorította aszott öklét. – Én csak szekereztem, még lőni se lőttem, éppen csak itt-ott ágyúztak körülöttem. Pénz azoknak jár, akik vérüket adták, akik harcoltak az ellenséggel, amikor én búzakoncentrátumot fuvaroztam. Pénz azoknak jár...

– Elég – szakította félbe Zinka. – Szedd össze a papírjaidat, majd én elkísérlek a kiegészítő parancsnokságra. Ott majd kiderítik, hogy mi jár neked.

Ezzel minden el volt döntve, hiába ellenkezett, makogott Gluskov apó. Zinka és a szomszéd átnézte valamennyi papírját, beszerezték a hiányzókat, és Zinka személyesen kormányozta el Kaszjan Nyefedovicsot a kiegészítő parancsnokságra. Az apó úgy lépett be, mintha kivégzésre menne, minden porcikája tiltakozott, mivel szentül meg volt győződve, hogy semmiféle pénzre nem tarthat igényt. Fogalma sem volt, hogyan szabadulhatna meg Zinkától, és hogy egyáltalán mit tegyen.

– Első emelet, frontharcos elvtárs – mondta a jóvágású hadnagy. – Önnek itt kell várakoznia, polgártársnő.

Az öreg felkaptatott az első emeletre, bement a férfivécébe, és két órát üldögélt az ülőkén. Aztán visszament a rendíthetetlen Zinkához, és eldadogta, hogy neki bizony semmi sem jár. Zinka összeharapta a száját, fel sem pillantva elindult,

otthon pedig veszett patáliát csapott, sírt, kiabált, és földhöz vágott egy csészét. Az apó nemcsak hogy nem mentegetőzött, hanem makacsul hajtogatta, hogy az, aki csak búzát szállított, hiába áhítozik az állam rubeljeire; nem is frontharcos ő, hanem csak résztvevő, és a résztvevőknek semmiféle juttatás nem jár. Csöndesen, de érthetően és csökönyösen hajtogatta ezt, noha a rémülettől összeszorult a gyomra, és kis híja, hogy a térde össze nem csuklott. Nem Zinkától, nem a könnyeitől és a földhöz vágott csészétől félt (egyébként is repedt volt már, a tea kifolyt belőle); attól rettegett, hogy azt fogja hallani: „fel is út, le is út". Gluskov rettentően félt a magánytól, a hajléktalanságtól, de rettegését legyőzve csak mondta a magáét, és övé lett az utolsó szó. Zinka kisírta, kikiabálta magát, vagy ötször élősdinek nevezte az öreget, aztán elfeledkezett róla is meg a bolti állásról is, amiért olyan csillagászati összeget kellett volna fizetnie.

Lassacskán minden elrendeződött... Reggelente az öreg megette a kefirjét, elvitte Szlavikot az óvodába, aztán sorban állt az üzletekben. Hazacipelte, amit kapott, összeütött magának egy kis levest, ha hozzájutott, túrót evett tejjel, bóbiskolt egy keveset, majd elballagott Szlavikért. Aztán Zinka is megjött a munkából, és hármasban megvacsoráztak. Minden rendben ment, az apónak is megvolt az elfoglaltsága, a nyugdíjból, ha szűkösen is, de megélt, mi több, Zinka néha elelmosolyintotta magát. És az öreg azt írta Anna Szemjonovnának a faluba, hogy minden csudálatosan alakult, Zinka és ő egy szív, egy lélek, és nagyon örül, hogy a városba költözött. Minden rendben volt, csak Arnold Jermilovics célozgatott mind gyakrabban arra, hogy nem ártana, ha Zinka férjhez menne, ehhez pedig az kell, hogy minél előbb szerezzen egy szövetkezeti lakást. Természetesen saját jól felfogott érdekében beszélt: a család hamarosan új taggal szaporodik, a lakótér pedig nem tágul, csak Zinkáék szobájával bővülhetne. A lakásügyi osztályon bizalmas tanácsot adtak neki (egy földije dolgozott ott), és ő aszerint cselekedett.

– Jelentkeztem – közölte egyszer csak Zinka. – Jelentkeztem Távol-Északra munkára: ott sarkvidéki pótlékot is fizetnek. Konyhalány leszek, vagy elhelyezkedem egy üzletben. És lakást is adnak. Egyelőre csak én megyek, ti itt maradtok Szlavikkal.

A rossz előérzettől Kaszjan Nyefedovics szíve úgy összeszorult, hogy éjszaka egy szemhunyást sem aludt. Reggel aztán kibökte:

– Nem mehetnénk együtt? Együtt...

– Micsoda? – csattant föl Zinka. – Hallgass! Punktum!

Egy hónap múlva tényleg elutazott. Hagyott az apónak pénzt, krumplit, darát, és egy cédulára leírta, mikor kell Szlavikot lefektetni, mosdatni és óvodába vinni. Végigsírta az estét, indulás előtt üldögélt egy keveset, összecsókolta a fiát és eltűnt.

Gluskov apónak bűnös módon megfordult a fejében, hogy véglegesen eltűnt. Itt hagyta neki a fiát, ő meg elpályázott olyan vidékre, ahol kevés a fehérnép, hogy férjet fogjon magának. De tévedett, két hét múlva levél jött Zinkától. Sikeresen elhelyezkedett egy sarkvidéki üzletben, de munkásszállóban lakik, ezért egyelőre nem tudja őket magához venni. De azt ígérték, hogy a májusi ünnepekre lakást adnak...

Hej, de megörvendeztette a levél Kaszjan Nyefedovicsot! Lám csak, nem feledkezett meg róluk, gondol rájuk, de hát most nem tehet semmit. Nem baj, majd ha adnak lakást...

De a májusi ünnepek nem örömet, hanem bánatot hoztak. Egy férfi jött a messzi Északról egy levéllel és némi pénzzel. Az apó kezébe nyomta, és míg az öreg az írást silabizálta, azt mondta Szlaviknak:

– No, öcskös, szedelőzködj! A mamához megyünk. Repülőgéppel!

– És én? – kérdezte Kaszjan Nyefedovics holtra váltan.

– Tefelőled, öreg, nem kaptam utasítást. Mi van a levélben?

A levélben az volt, hogy nem adták át a lakást a májusi ünnepekre, a dolog elcsúszott novemberre. A munkásszállóban Zinka elintézte, hogy Szlavikot magához vehesse, Gluskov apó pedig várjon türelemmel. Hogy a hívásra-e, amikor az építők átadják a házat, vagy a halálára-e, az nem derült ki. Egy szál egyedül kellett várakoznia, mivel az északi férfi már másnap elutazott Szlavikkal.

4

Az élet állítólag azért drágul, mert nem tartozik az alapvető szükségletek közé. Lehet, hogy így van, de öregségünkre annyira megszokjuk, akár egy kopott kabátot: divatjamúlt, de kényelmes, meleg, sajnálunk megválni tőle. Ha nincs a megszokás, a pokolba kívánnánk ezt az életet! De Kaszjan Gluskov nem így gondolkozott, és a közeli építkezési területen egykettőre rábukkant a reménység éltető forrására.

Ez a forrás az össznemzeti józanságért folytatott társadalmi küzdelem harcmezején fakadt – a városban ugyanis felszámoltak minden olyan létesítményt, ahol az átlagkeresetű honpolgár akár ülve, akár állva felhörpinthette elengedhetetlen féldecijét. Ezért a félliteres üvegek körül háromfős kompániák szerveződtek: a szabadtéri állófogadáson fölhajtott italt harapnivaló helyett egy kabátujjtörlés kísérte, az üres üvegek pedig nagy ívben a telek poros füvére repültek. Ezeket cserkészte be az értelmetlen várakozásra kárhoztatott Kaszjan Nyefedovics.

A legnagyobb hozammal az ebédszünet és a munka utáni időszak járt. Délben kevesebb volt a vodkásüveg, és néha akadt tejes-, kefiresüveg is, ritka, mint a fehér holló azon a szeszáztatta telken. Az esti csúcs késedelem nélkül szállította a vodkás-, borospalackokat. Az apó, mintha csak gombászna, kosárral a karján szedegette őket, aztán az üzletben visszaváltotta, üvegenként tízkopekes haszonhoz juttatva az

eladónőt, hisz neki is élni kell valamiből. Az apó mindezt a szemlélődőkre jellemző egykedvű természetességgel vette tudomásul; néha ugyan elcsodálkozott, hogyhogy korábban semmit nem talált, legfeljebb törött edényeket. Volt ebben valami misztikus, noha Gluskov apó szilárdan hitte, hogy nincs isten. És tökéletesen igaza volt: az ok végül is materialista színezetet nyert, és a következő szavakban jutott kifejezésre:

– No lám, ez a hitvány féreg lopja a kalászt a földemről!

A telken, az építkezés morajában, félkarú, köpcös öreg ült egy aszfalthalmon, amelyhez felelőtlen egyének üvegeket vagdostak. Az öreg cigarettázott, és éktelenül káromkodott.

– A gazemberek, hogy elpimaszodtak! Még csak beteg sem lehet az ember, mert rögtön odapofátlankodnak a parcellájára! Lám csak, még kosarat is beszerzett, a gyalázatos kurafi! Agyon kéne lőni téged, te, osztályellenség, te népnyúzó kulák!

E szavak kíséretében az ismeretlen öreg egyetlen, de éppen ezért különösen hosszú és izmos karjával megragadta az apó személyi tulajdonát képező kosarát, és maga felé rántotta. Az apó nem engedte el, szótlanul markolta. Az öreg erősebb volt, úgy rángatta az apót, ahogy akarta, de karja csak egy volt, míg az apónak kettő, így az erőviszonyok kiegyensúlyozódtak. A szitkozódó öreg felismerte a helyzetet, megragadta az apót, és rázni kezdte.

– Most megmutatom neked, hogy kell más földjén tolvajkodni! – üvöltötte olyan szavakkal cifrázva mondókáját, amelyektől e helyütt eltekintünk. – Megverlek... világos?

Kaszjan Nyefedovics először megrémült, de az öreg nem válthatta be a fenyegetést. Egyetlen karjával az apó ruháját markolta, ha pedig elengedte volna, az apó elpattan, mint a szöcske. Elengedésről szó sem lehetett, így a bősz öreg azon mesterkedett, hogy vagy felöklelje, vagy maga alá rántsa Kaszjan Nyefedovicsot, de Gluskov apó ezekre a kísérletekre úgy reagált, akár egy hivatásos pehelysúlyú ökölvívó, így

valamennyi meghiúsult. Az ugrándozásban kifulladtak, és hevesen zihálva leültek egymás mellé.

– No, rendben van, itt az üveg – enyhult meg az öreg. – Kapsz egy kortyot.

Gluskov apó teljesen kifogyott a szuszból, és csak a kezével tiltakozott. Tiltakozása egyértelmű volt.

– Osztozni akarsz a telken?

Az apó bólintott.

– No, egye fene – egyezett bele váratlanul az aranybánya törvényes tulajdonosa. – De egyszer még eldöngetlek! Most pedig vendégem vagy egy kis pálinkára.

Pálinkázás közben összeismerkedtek, az ismerkedésből beszélgetés, a beszélgetésből barátság lett. Ki tudja, hogyan alakult volna az apó sorsa, ha nem akadnak össze, és nem folytatnak halálos küzdelmet a tulajdonjogért, és a viadal után nem iszogatnak egy kicsit.

5

A telek törzsvendégei Pavel Jegorevics Szidorenkót Bagoricsnak, vagyis „Csáklyafi"-nak hívták. A csúfnév egyáltalán nem abból a hasonlóságból származott, amely a félkarú Szidorenko apó és a csáklya között fennállt, hanem onnan, hogy az örökké rohanó Szidorenko a kérdésre, mi a neve, úgy válaszolt: Pal Jegorics. Ez a Paljegorics magától értetődően palgoriccsá, majd bagoriccsá egyszerűsödött. A csúfnév is azt a szívélyes jóindulatot tükrözi, amely körülvette az izgága Szidorenko apót, akit mindenki ismert, kivéve a félénk és gyámoltalan Kaszjan Nyefedovicsot.

Pal Jegorovics Szidorenko, akárcsak Kaszjan Nyefedovics, mezítlábas siheder volt a forradalom idején, de az a perzselő kor nem csodálkozást, hanem harciasságot váltott ki belőle. Dühödten és harsányan ostorozott mindenkit, aki felfogása szerint gáncsolta a világforradalmat. Ebből kifolyólag kikelt a pópák és boltosok, a rothadó intelligencia és a volt mensevi-

kek, a trockisták, buharinisták, frakciózók és a kulákok ellen. Nem a gyűlölet hajtotta, hanem robbanékony természete, amely mindig talált valami célpontot. Amint felnőtt, kissé lehiggadt, hamarosan országszerte ismerték mint élmunkást. A harminckilences év nyarán, amikor a kévéket adogatta a cséplőgépbe, bal karját tőből kitépte a gép.

Pal Jegoricsot súlyosan megrázta, hogy odalett a karja, de izgágasága nem apadt el, hamarosan összeszedte magát. Megtanulta, hogy fél kézzel boldoguljon, továbbra is élmunkásnak számított, és valóban lelkiismeretesen dolgozott. Minden fényesen alakult volna, de beköszöntött a negyvenes év – és hamarosan Szidorenko lett az egyedüli férfi a kolhozban. Megtestesítője az erőnek, rendnek, igazságosságnak, az élet értelmének, a holnapi jólétnek és a győzelemnek. Jelképpé nemesült, de túlságosan prózai és kiábrándító jelképnek bizonyult. Odáig fajult a dolog, hogy bár a kolhozt nem tette teljesen tönkre, de jó néhány családot szétdúlt. Amíg tartott a háború, úgy-ahogy tűrték kicsapongásait, de alighogy visszatért az első két nem teljesen nyomorék férfi, Szidorenkót leváltották. A kerület új elnököt nevezett ki, Pal Jegoricsnak pedig fegyelmit akasztottak a nyakába, és rábízták a gyúlékonyanyag- és kenőolaj-telep vezetését, abban a parázs időszakban, amikor a vezetők között hirtelen divatba jött a „te nekem, én neked" munkamódszer. És Pal Jegorovics Szidorenko abban a parázs időszakban azon az üzemanyagon végleg és menthetetlenül megégette magát. Lecsendesült, többé már semmit sem követelt, és önként rokkantsági nyugdíjba vonult.

Eleinte kijött a járandóságából, melynek összegét még a háború előtt állapították meg, de hamarosan meglepődve tapasztalta, hogy kénytelen megnyirbálni költségvetését, mivel a kiadás magától nőtt, mint a gomba. Pal Jegorics osztott, szorzott, de a megélhetési költségek meredeken törtek az ég felé, a nyugdíj pedig maradt, amennyi volt. Bagorics még jobban összehúzta a nadrágszíjat, de aztán fütyülve az önál-

lóságra, fölkerekedett, hogy felkutassa régen elhagyott rokonait. Egyiktől a másikhoz ment, hol anyagi okok, hol összeférhetetlen és civakodó természete miatt. Véréből való fiával dühödten összekapott, és meggondolatlanul kijelentette, hogy Szibériába megy, de Szibéria helyett unokájánál, Valentyinánál kötött ki. Elhelyezkedett mint éjjeliőr, és meghúzta magát. Valentyina kardos teremtés volt, ragaszkodott az önállósághoz, de szerette sokat próbált, csélcsap, heveskedő nagyapját, ő pedig megízlelte azt, amitől már elszokott, és úgy hozzánőtt Valentyinához, mint soha senkihez. A sokszor kivert, kóbor kutya ragaszkodik így az ólhoz, a tányérhoz és a gazdához.

Így kezdődött az utolsó felvonás Bagorics mozgalmas életében, amelyet inkább mások, mint saját könnyei áztattak. Hajdani természetéből megőrizte a talpraesettséget, a lobbanékonyságot, a céltalan lótás-futás, no és az ital iránti vonzalmát. Valentyinával nem kötözködött, segített neki, ahol tudott, sem a nyugdíját, sem az éjjeliőrködésért kapott pénzt nem költötte italra. Ismeretségeket kötött a telken, egy poharat hordott a zsebében, és megtanulta, hogyan kell az üvegeket „szétcsurrantani", ily módon neki is csurrant-cseppent. Lótott-futott, szélhámoskodott, ömlött belőle a trágárság, és végképp rajta ragadt a Bagorics csúfnév. Mintha csak vágányon gördült volna az élete. Ez a vágány keresztezte Kaszjan Nyefedovics Gluskov útját. Összetalálkozott a Fenegyerek és a Szemlélődő, és a kétfajta egyéniség nemhogy nem oltotta ki egymást, hanem egységes, új erővé forrt.

6

Pal Jegorics rendelkezett a két legfontosabb létfeltétellel: állással és lakhellyel a saját unokájánál. Az állás nem hatott annyira Gluskov apóra, mint a saját unoka, akivel a szitkozódó Szidorenko szörnyen büszkélkedett.

– Rám ütött! – ordította a telken, és öklével tompán döngette a mellét. – Benyakaljuk ezt a pálinkát, aztán megmutatom. Teljesen rám ütött, a természete, a viselkedése szakasztott az enyém.

– Nem lehetne máskor? – óvatoskodott Kaszjan Nyefedovics, az ő barátságtalan Zinkájára gondolva. – Ittunk... Megérzi rajtunk.

– Ki érzi meg? Valka? – hunyorgott megvetően Bagorics. – Rám ütött, mondtam már. Rám ütött, világos?

Szidorenko egy kicsit túlzásba vitte a hencegést, mert az unokája, ahogy mondani szokás, nem hasonlított sem anyjára, sem apjára, csak egy betévedt bakára. Valentyinát a jellemén kívül a természet megajándékozta azzal, hogy a férfinép első látásra belebolonduljon, de nem annyira, hogy a kezét is nyomban megkérje. Valentyina, miután néhány alkalommal alaposan megbotlott ebben a bűvös küszöbben, kibőgte magát, és ettől kezdve filozofikus nyugalommal szemlélte helyzetét. Férjhezmenési reményeit lelke legmélyére rejtette, és többé semmiféle feltételt nem szabott, élte az életét, ahogy tudta. A botrányok, amelyek Valka kalandjai során időnként kirobbantak, viharosak voltak, és arra vallottak, hogy az unoka tényleg a nagyapa természetét örökölte. De a botrányok elültek, Valentyina pedig szikrányit sem veszített vidám és nagylelkű jóságából.

Saját lakása volt, de csak garzon. Szidorenko papa egy tábori ágyon aludt, ha éppen nem őrködött – kényelmetlen akkor volt a helyzet, amikor Valka soros szeretője is ott éjszakázott. Ezért hát, miután hármasban megvacsoráztak, Valka két órával későbbre beállította az ébresztőórát, és kiadta a parancsot:

– Sétára, nagyapa! Itt ne hagyd az órát!

– Rendben – bólintott az öreg, zsebre vágta az ébresztőórát, és elloholt.

Az öreg háromnaponta egyszer este nyolctól reggel nyolcig őrködött a raktárban, tehát akkor kellett csak éjszakai

sétára indulnia, amikor otthon téblábolt. Valentyina nem tartotta fejben az öreg beosztását, saját vágyaihoz igazodott. És ha feltámadt benne a vágy, eszébe sem jutott elfojtani, hanem kiparancsolta az utcára ébresztőórával felszerelt nagyapját.

No, nem mindig. Ha rossz volt az idő, ha esett vagy fagyott, megsajnálta. Az ébresztőórát ilyenkor odaállította az öreg elé, és egy könyvet nyomott a kezébe:

– Addig olvasol, amíg csörögni nem kezd!

Mindig ugyanazt a könyvet adta oda, *A hulladék felszámolásának automatizálásá*-t. Az öreg annyira szerette Valkáját, annyira örült, hogy legalább ez alatt a két óra alatt jól érzi magát, hogy még ezzel a könyvvel is megbirkózott. Már mindent tudott a felszámolásról. Újdonsült ismerősét, akivel először összeverekedett, majd eliszogatott, nem azért hívta meg, mert az apó megtetszett neki, hanem azért, mert fölöttébb szeretett volna büszkélkedni az unokájával. Buszkélkedni ez előtt a szerencsétlen flótás előtt, hogy legalább ennyivel különbnek érezhesse magát nála, a kicsi, békés, szemlélődő Kaszjan Nyefedovics Gluskovnál.

– Az unokám teljesen rám ütött, világos? Majd meglátod.

Gluskov nagyon is szerette volna meglátni, de mivel félénk emberke volt, hosszasan kérette magát. Kérette magát, holott félt, hogy a kiabálós Szidorenko végül belefárad, nem mutatja meg neki egyszobás paradicsomát, szerető unokáját és a családi idillt. Bagorics türelmetlenül várta, hogy végre megmutathassa, hogyan él, de csak ültek a telken, és semmiségeken kötözködtek. Végül megegyeztek, vettek tartaléknak még egy üveg vegyes pálinkát a családi vacsorához és elindultak. Minél közelebb értek a házhoz, annál ritkábban és halkabban kérkedett Pal Jegorics, és amikor már bent jártak az utcában, végképp elhallgatott. Gluskov apó nem vette észre újdonsült barátja hangulatváltozását, mivel szokása szerint saját kételyein merengett.

Szidorenko azért némult el, mert magában számolgatni

kezdte, mikor is sétált legutóbb két órát. Kiderült, hogy régen, ez pedig azt jelentette: nagy a valószínűsége annak, hogy Valentyina meghiúsítja a kényelem és idill bemutatását. Szidorenko életében először megdühödött az unokájára, és minden lépéssel komorabb lett.

Kaszjan Nyefedovics semmit sem vett észre. Annak örvendezett, hogy lám, vénségére meghívják egy olyan házhoz, ahol asszony van, tehát kényelem, meleg, figyelmesség és vacsora várja. Kefirjei után úgy ráéhezett egy igazi, meleg vacsorára, hogy már a gondolatára is forróság járta át, megkordult a gyomra, a nyál összefutott a szájában.

Ilyen különböző érzésekkel közeledtek a házhoz, ahol Pal Jegorics lakott unokájával. Egyiküket az hevítette, hogy az unoka ajtót mutathat, a másikat a vacsora gondolata, amelyet csak asszonyi kéz képes készíteni. Gluskov mosolygott, Szidorenkót a kétely marta. Addig marta, marcangolta, míg a kapualjnál meg nem szólalt:

– Vedd elő a pálinkát!

– Miért? – csodálkozott Kaszjan Nyefedovics: az ő kosarában zötykölődött az üveg.

– Mert itt isszuk meg, aztán isten áldjon. Elhalasztjuk az ismerkedést.

Gluskov apó elszontyolodott. Hisz úgy áhítozott már egy kis családi melegségre és vacsorára, amit asszony főzött és tálal fel! Elszontyolodott, de nem mutatta. Elővette az üveget, és mindentudóan elmosolyodott.

– Szóval hazudtál.

– Micsoda? – kapta fel a fejét Bagorics.

– Nincs neked semmiféle unokád. Ha lenne, megmutatnád. Csak a szád jár.

– Még hogy nincs! – bődült fel az öreg a súlyos sértésre. – Azt mondod, nincs? A kutyafáját!... Fogd az üveget! Utánam! Második emelet harmincnyolc...

– Aranyos apóka! – mosolyodott el Valentyina. – Kié vagy?

– Senkié – vakkantott mogorván Bagorics. – Elhagyták.

– Hát elhagytak? – sóhajtott Valentyina, és megsimogatta Kaszjan Nyefedovics tar feje búbját.

Gluskov apó alig tudta visszatartani a könnyeit. De régen, jaj, de régen nem szóltak hozzá gyengéden (Arnold Jermilovics, a szomszéd, példának okáért, reggelente így üdvözölte: „No, öreg, élsz még? Ideje lenne már, hogy a túlvilágra költözz, szükségünk van a lakásra"), arról pedig, hogy valaki megcirógassa, még álmodni sem mert. Itt meg szép szóval fogadták, megsimogatták a fejét, jól tartották, a legpuhább falatokat tették a tányérjára. Ő pedig egyre csak mosolygott, nehogy elsírja magát.

– Milyen mosolygós vagy! – csodálkozott Valentyina. – Majd apónak hívlak, jó? Az édes nagyapámat pedig papának.

– Nagyon jó, köszönöm – suttogta az apó, és kabátujjával eltakarta az arcát, mintha a verejtéket törölgetné.

Valka szétnyomkodta villájával a krumpliját, tejet öntött rá és összekeverte.

– Egyél, apó! Holnap elhozod az ingeidet, kimosom őket. Papa, gondod legyen rá, nehogy elfelejtse!

– Parancs, unokám! – bömbölte Szidorenko, és az asztal alatt megrúgta Gluskov apót: „Na, mit mondtam? Kinek van még ilyen unokája? He?... Nem hallom, polgártársak!"

Ettől az estétől Gluskov apóban fészket vert a gondolat: hogyan szerezhetne örömöt Valecskának (magában már csak így hívta). Semmit nem tudott kitalálni, elhatározta hát, hogy minden hónapban félretesz egy rubelt. Ha eddig nem pusztult el, ezután is meglesz valahogy. Egy év múlva pedig tizenkét rubelért vehet Valecskának ajándékot.

Ma már alig tartja észben valaki, hogy az öregek a föld

leghálásabb teremtményei. Elég egy futó simogatás, egy jó szó, és mint a hűséges eb, a nyomodba szegődnek, és a küszöbödön pusztulnak el a szeretettől és az odaadástól. Mindennapjaink rohanó forgatagában elfelejtettük már a gyengédséget, a hálát és magukat az öregeket is. Azt mondja, hogy a küszöbön pusztulnak el az odaadástól? Így is, úgy is felfordulnak... Ez igaz, de hogy mitől, azt a boncolás tárja fel. Nos, mélyen tisztelt író úr, gondolja meg jól, mit ír. Melyik évezred küszöbén is vagyunk?

De folytassuk csak a minden történetek e legigazabbikát! Vegyünk egy pontot, amelytől mérhetjük a lépéseket; eddig a pontig Kaszjan Nyefedovics egyedül botorkált, ettől kezdve megszűnt keserű magányossága. Igazi barátra lelt: a szitkozódó Szidorenkóra és – Valecskára. Eddig épp csak vánszorgott, most öreges, de friss ügetésbe kezdett.

Az ember azt óvja leginkább, ami drága a számára: Gluskov apó azokat a perceket őrizte, amelyeket Bagorics családjánál töltött. Semmitől a világon, még a magányos, szörnyű haláltól vagy a lapos gutától sem félt most annyira, mint attól, hogy elveszítheti Valecska szeretetét, Szidorenko barátságát, nem akarta hát gyakran próbára tenni a sorsot. Annál is kevésbé, mert mint minden szemlélődőnek, megvolt az a nagyszerű képessége, hogy az emlékeiből táplálkozzon. Valecskánál töltötte az estét, evett a főztjéből, magába szívta a meleget és gondoskodást; hat napig csak erre emlékezett könnyeivel küszködve és az órákat számolva, mikor megy újra hozzájuk. És hamarosan úgy alakult, hogy a boldogság napja a szerda lett. Bagoricsnak is megfelelt a szerda, így ezen a napon Valentyina hármukra főzött vacsorát.

De ekkor váratlan kellemetlenség történt: a városban akadozni kezdett a tejellátás. Talán a fejésbe, a hűtésbe vagy a szállításba csúszott be valami baj. Csip-csup ügy, mondhatnánk, de Gluskov apót ez a csip-csup ügy, elnézést a kifejezésért, gyomorszájon vágta, lévén hogy közvetlenül kapcsolódott a kefir- és túróellátáshoz.

– A huzat az oka – jelentette ki Bagorics, a mezőgazdaság avatott szakértője. – Korábban volt időjárás, de most már csak éghajlat van. Világos?

Gluskov apó sohasem hatolt ilyen mélyen a tudomány rejtelmeibe, most is csak a tej miatt érdeklődött. Vigye az ördög az éghajlatot...

– Marha! – állapította meg Bagorics mélységes megvetéssel.

Kaszjan Nyefedovicsban minden félénksége ellenére jó adag konokság lakozott, amely egész életét végigkísérte, és nem engedte, hogy megadja magát. Ez a konokság azonnal működésbe lépett, amint valaki beletaposott Kaszjan Nyefedovics lelkivilágába, és az egykedvű Kaszjan Nyefedovics egyszerre elnémult, megmakacsolta magát, és nem lehetett vele mit kezdeni. Kivégzőosztag elé állíthatták volna, tüzes vassal sütögethették vagy éppenséggel élve eltemethették volna – Gluskov akkor is rendíthetetlenül ragaszkodott volna az igazához. Ebben ellentéte volt új barátjának, akit az élet megtanított rá, hogy akkor bólintson, amikor a főnökség ezt várja, noha egyébként Bagorics kötekedő, hangoskodó és makacs volt, akár az öszvér.

A két öreg a telken üldögélt, és a bágyadt napfényben sütkérezett. A naptár szerint nyár volt, de az időjárás mást mutatott, ez már éghajlat volt, ahogy Szidorenko állította.

– Nézz ide – mondta, és szemléltetésül rajzolni kezdett az összetaposott és összeköpködött földre. – Ez itt a föld, világos? És ez itt mi?

– Az ég? – találgatta Kaszjan Nyefedovics.

– A boltozat – javította ki fontoskodva Szidorenko. – A templomoknak boltozata van, a közönséges épületeknek is van, csak tetőnek hívják. És mi lesz, ha ezt a tetőt átlyuggatjuk?

– Eső – húzta mosolyra fogatlan száját Gluskov apó.

– Huzat! – helyesbített dühösen Szidorenko. – Huzat lesz,

és kiviszi a meleget a fészkes fenébe. És mi folyik be? No, mi folyik be?

– Víz?

– A hideg, világos? És mindent kiszorít. Az lesz, ami most van. – Kifejtve hipotézisét Bagorics kimerülten elhallgatott, és várta, hogy lassú észjárású barátja felfogja az értelmét. Barátja pislogott ráncokba ágyazott szemével, és lágyan elmosolyodott.

– Mit vigyorogsz? – kérdezte jóindulatúan Szidorenko papa.

– És mi van a túróval?

– Miféle túróval?

– Ami nincs.

– Hát a huzat! – ordította Bagorics. – Rengeteg a lyuk! Kiröpül! Csupa éghajlat az egész, időjárás meg sehol! Ha nincs időjárás, frász se nő, világos?

– Világos – sóhajtotta Gluskov apó elszontyolodva. – Még korábban kell felkelni.

Kaszjan Nyefedovics eddig is korán kelt, de most már hajnalok hajnalán elinalt otthonról. Rettegve kerülte az Arnold Jermiloviccsal való találkozást, ezért a konyhába be sem merészkedett, nem főzött teát, csak elrágcsált egy kis kenyeret, vizet ivott rá, és sietett az üzletbe. Jóval a nyitás előtt érkezett, rendszerint ő volt az első a sorban, de csak hébehóba kapta meg azt, amiért ment.

– Kaphatnék?...

– Várj a sorodra, öreg – torkolta le az eladónő. – Előbb az előjegyzettek jönnek. Katya, nesze, három rubel tizenhét. Tonya, ez a tiéd és Marija Petrovnáé. Irisa, fogd, vigyázz, nehéz...

Csomagok, üvegek, dobozok és szatyrok cikáztak el az apó mellett. Kaszjan Nyefedovics meghúzta magát, mint egy egér, attól félve, ha csak egy zokszót is hallat, menten kirepül, hogy soha vissza se jöhessen. Békésen várta, hogy elfogyjanak a sorból a rokonok és ismerősök, az ismerősök rokonai és

ismerősei, és az elárusítónő hangnemet váltva megkérdezze tőle: – No, mi kell? Ne motyogj, nincs időm! Kefir? Hát nem látsz a szemedtől, öreg? Hol van itt kefir? Nesze, egy csomag túró, mert sajnállak, te fogatlan. Következő!

8

Kaszjan Nyefedovics minden áldott nap ott szerencsétlenkedett az üzletben, de egyszer sem jutott eszébe, hogy megkérdezze, hogy hívják az elárusítónőt, noha az ügy érdekében megérte volna, ha megtudja a nevét. Akkor reggelente sapkáját illően megemelve így üdvözölhette volna: „Aggyisten, kedveském! Örülök, hogy látom. Maga egyre virulóbb, egyre csinosabb a vásárlók gyönyörűségére." Elhebegte volna ezt a sületlenséget, és akkor, ki tudja, az elárusítónő a százharmincharmadik alkalommal már talán meg is ismerte volna. Talán még el is mosolyodott volna: „No, öreg, hát még élsz? Öregember nem vénember! Nesze, fogd a kefiredet, légy boldog vele!" Nem volt képes rá, hogy hízelegjen neki, nem azért, mintha gyűlölte volna: a megalázkodást gyűlölte, mert maradt még benne önérzet.

Kebelbarátja, Szidorenko ellenben nagyon is jól tudta, hogy hívják a bolti tündért, mivel neki adta le az üres üvegeket. De Kaszjan Nyefedovics egyrészt máshol váltotta be saját zsákmányát, másrészt tragikus kefirtelenségét senkinek nem panaszolta el, harmadrészt pedig más-más időpontban bonyolították le üzleti ügyeiket; Szidorenko akkor állított be az üzletbe, amikor már híre-hamva sem volt a kefiridőszaknak, és egészen más jellegű italok élénk forgalma zajlott.

– Ebben itt huszonnyolc csurrantásnyi van! – hetvenkedett tudományával Bogarics a félliteresét rázogatva. – No, akarod, hogy behunyt szemmel széttöltögessem?

Kinek aludttej, kinek boszorkánytej – ez, ahogy mondani

szokás, ízlés kérdése, de Kaszjan Nyefedovics az elégtelen táplálkozás következtében egyre gyengült, ugyanis a szervezete megszokta, hogy bizonyos fajta kalóriához jutott.

– Mi van veled, apó? Olyan rossz bőrben vagy – kérdezte aggódva Valentyina a soron következő látogatáskor. – Kilátszanak a csontjaid. Valld csak be, mikor laktál jól utoljára!

– Én... Hát...

Ezt a két szót is alig bírta kinyögni, többre nem futotta az erejéből: elsírta magát. Csúnyán zokogott, rossz volt hallgatni, fel-felsikoltott, és Valentyina kezét egyre borostás képéhez rángatta. Amikor lecsitult, elkeseredetten kijelentette, hogy eleget élt már, és hogy az égvilágon senkinek sincs rá szüksége.

– Nem nagy ügy! – bömbölte Szidorenko. – Na hát, ez a Lidka Pavlovna! Az ura művészféle, és van egy rendőr szeretője. Oldalkocsis motorral jár. Majd én... Ő nekem mindent...

– Intézkedj! – utasította szigorúan Valentyina. – De a rendőrről egy szót se, megértetted? Minek dühítenéd fel az asszonyt?

– Nem kell – mormogta Kaszjan Nyefedovics. – Nem kell nekem már semmi. Semmi sem kell már...

– Mi az, hogy nem kell! – kiáltott rá Valentyina. – Micsoda finnyás népség!

Bagorics szokásától eltérően a színtiszta igazat mondta Lidka Pavlovnáról. Volt egy garázda férje, egy örökké részeg harmonikás, és egy lánya, aki részeg mámorban fogant. Lidka Pavlovna tűrte-szenvedte férje iszákosságát és lustaságát, a beteg gyereket és anyósa szeszélyeit, s kárpótlásul időnként Valeriannal, az életvidám rendőrrel vigasztalódott. – Te vagy az én valeriáncseppem – nevetett a könnyein keresztül Lidka Pavlovna, vendégét becézgetve a félhomályos raktárban. Kényelmetlen körülmények között élvezte valeriáncseppjének nyugtató hatását, mivel az anyósához nem vihette a rendőrt, arra meg nem volt gusztusa, hogy a rendőrhöz

menjen az előzetes letartóztatottak cellájába. Egy felfújható gumimatracot rejtegetett a polcon, amelyet a szerelmi gyönyörök érdekében Valerian fújt fel, kivörösödve az erőfeszítéstől, mint később a szenvedély hevétől. „Vehetnél egy pumpát – mondogatta szemrehányóan. – Kiszívja belőlem az erőt."

– Tudom, hogy kell vele bánni, világos?

Szidorenko papa nagy szájhős volt és hazudós is, ezért Kaszjan Nyefedovics csak minden harmadik szavát hitte el. Most is harmadolt, de legnagyobb meglepetésére Lidka Pavlovna másnap ráförmedt:

– Mért nem mondtad, hogy a Bagorics barátja vagy? Nincs a homlokodra írva, én pedig nem vagyok köteles tudni. Mi kell? Kefir és túró? Nem nagy ügy.

Olyan magától értetődően hangzott ez, hogy Gluskov eleinte kételkedett. Gyanakodott. De minden huzavona nélkül másnap is megkapta, amit kért.

Egyszerre csodálatosra fordult az élet: étel-ital, szeretet, vidámság árasztotta el. Ilyen körülmények között az ember egykettőre elfelejti, honnan is jött: mindenki tudja, hogy a Volga a Kaszpi-tengerbe ömlik, de arra alig emlékszik valaki, hogy honnan ered. Kaszjan Nyefedovicsnak viszont olyan természete volt, úgy volt be-prog-ra-moz-va (úristen, micsoda szavak jöttek divatba!), hogy nem tudta elfelejteni a forrást. És ez a forrás, ez az életadó erecske, amelyből minden szerdán nagyot hörpintett, Valentyina volt. Valecska, akinek havonta félretett egy rubelt ajándékra egy cukorkásdobozba, amelyet még Szlaviknak, az unokájának vásárolt.

Elbeszélésünk, amely magától értetődően elfogult Gluskov apó iránt, már-már a boldog végkifejlet felé száguld, itt az ideje, hogy fékezzük az iramot. Nem a bonyolítás kedvéért, pusztán az igazság érdekében, amely, mint köztudott, az okok és az okozatok láncolata.

A faluban már csak egy lélek, a szomszédasszony, Anna Szemjonovna, Nyura emlékezett rá, hogy élt ott hajdanán egy bizonyos Gluskov apó. Havonta megírta az apónak, hogy él és egészséges, az unokája is él és egészséges, a lánya is él és egészséges, és a tehén is él és egészséges. Kaszjan Nyefedovics akkurátusan válaszolgatott, nehogy ez a vékony szálacska is elszakadjon, amely még távoli szülőföldjéhez köti. És a jólelkű, öreg Anna Szemjonovna, Gluskov ifjúságának Nyurája volt az az ok, amely hamarosan egészen meglepő következményekkel járt.

Teltek-múltak a napok, és a jelzett időre a szomszédéknál végre világra jött a régóta áhított utód, akit a gyakorlatias észjárású Arnold Szemjonovics a lakástér növeléséért folytatott küzdelem leghatásosabb fegyverének tekintett. Addig sem rokonszenvezett különösebben Gluskov apóval, most aztán végképpen nekivadult. Már nemcsak üdvözléskor cso dálkozott rajta, hogy a szomszéd még nem adta be a kulcsot de ugyanígy vett búcsút is tőle. Amikor Arnold Szemjonovics feltűnt a láthatáron, az apó szedte a lábát, amennyire apadó erejéből tellett, csak hogy megmeneküljön a szíves szavaktól. De hol lelhet most menedéket, amikor a kegyes évszakot felváltotta a könyörtelen, latyakos ősz? Bagoricsnál, ha az szolgálatban volt, szerdán Valecskánál, a hét többi napján pedig az autóbusz-pályaudvaron. Szidorenko papa hétfőnként ügyködött az állami telefon védelmén, és éppen vasárnap történt, hogy az újdonsült atya bőszen nekiesett a szerencsétlen Kaszjan Nyefedovicsnak:

– Hé, öreg, igyekezz, mert az oldalbordád összeszűri a

levet az arkangyalokkal! Nem hallod, hogy bömböl a huszonegyedik század a szomszédban? Légy öntudatos, tisztulj az útjából!

Az öreg azonmód eliszkolt otthonról. Érezte, hogy csak akkor nem szakad meg a szíve, ha rohan, amerre a lába viszi. Gluskov apót az élet megrázkódtatásai mostanában már csak a második emelet harmincnyolcba kergették. Most is, amennyire agg inaitól tellett, robogott a lakás felé, és lihegve bökte meg a csengő gombját.

Az ajtót ingujjas, simára borotvált, rövid hajú, szürke szemű fiatalember nyitotta ki.

– No, nézd csak, két papa egy pár – üdvözölte. – Mitől vörösödtél így ki, tata? Üldöznek, vagy mi a szösz?

Gluskov apónak egy hang sem jött ki a torkán, csak zihált. Az ismeretlen széles háta mögött felbukkant a gondterhelt Bagorics.

– A cimborám – magyarázta. – Mindjárt megyünk ügyeletbe.

– De... hiszen... ma... vasárnap van – zihálta a cimbora.

– Megyünk, és kész – förmedt rá Szidorenko. – Világos?

– Nem – ingatta a fejét Kaszjan Nyefedovics. – De hol van...?

Valjára célzott, de a nevét nem ejtette ki, így választ sem kapott. Megvárta, míg Szidorenko felráncigálja az esőkabátját, és elindultak.

– Viszlát, taták – búcsúzott az ismeretlen férfi, és bezárta utánuk az ajtót.

Az öregek némán szedték a lábukat, az elcsigázott Gluskov alig bírt lépést tartani Szidorenkóval, aki erőltetett menetben robogott valahová, és ez különösen megrettentette Kaszjan Nyefedovicsot. Volt valami Bagorics mogorva képén, ami belé fojtotta a kérdéseket.

– Valka maga szaladt le italért – bökte ki végül megrendülten Szidorenko. – Amint meglátta ezt az ipsét, felrikkantott: „Andrjusa!"

– Andrej?

– Andrjusa, világos? – mordult rá az unokája titokzatos viselkedésén megrökönyödött öreg. – Gyere be, azt mondja, mosakodj meg, én addig leszaladok innivalóért. Nekem meg megparancsolta, hogy vegyem elő a kolbászt, amit az ünnepekre tartogattunk.

– Számára bizonyára ma van ünnep – következtetett a nagyapó, és sóhajtott egyet.

– Ma a talajjavítók napja van, világos? – csökönyösködött Szidorenko. A felszámolás automatizálása most nem segít, mert Valka maga szaladt innivalóért.

– Miféle felszámolás?

– És Andrejnek hívják – folytatta oda sem figyelve Szidorenko, akinek lelki egyensúlya erősen felbillent. Andrjusa, visította, Andrjusa! Fürödjél meg, aszongya, hisz most érkeztél, aszongya. Én elmegyek innivalóért, te pedig, papa, vedd elő a kolbászt. Mikor azt az ünnepekre szántuk.

Nyirkos idő volt odakinn, cseperészett az eső, az öregek az autóbusz-pályaudvaron üldögéltek. A levegőben benzingőz és savanyú sörszag terjengett, noha itt sört soha nem lehetett kapni, és áporodott testszag bűzlött, mivel a múlt hónapban felére csökkentették a távolsági járatok számát, de az utasok számát elfelejtették csökkenteni.

– Talán a vőlegénye? – kérdezte alig hallhatóan, elszorult szívvel Gluskov apó.

– Kicsoda?

– Hát ő. Akinek innivalóért futott.

– Az ő vőlegénye? – kérdezte mélységes megvetéssel Bagorics. – Hibbant vagy, öreg, világos? Én csak tudnám, világos? Ha a vőlegénye lenne, én csak tudnám! Vagy nem tudnám? Miért hallgatsz?

– Tudnád – bólintott a cimbora, majd némi gondolkodás után hozzátette: – Vagy nem tudnád.

– Aztán meg nem is ismerem – mondta elgondolkozva

Szidorenko, ügyet sem vetve Gluskov hanglejtésére. – Bár az arca ismerős. Ismerősforma. Vagy nem ismerős?

Elhallgattak az öregek, búslakodtak, űzött lelkük már megsejdítette, hogy ennek az ismerős-ismeretlen egyénnek a felbukkanása sorsuk gyökeres fordulatát jelenti.

10

A természet úgy rendelkezett, hogy minden nőnek meglegyen a maga Ádámja, de az emberek nagy igyekezettel mindent összekuszáltak: az esetek nagy részében Ádámnak már van felesége, de nem Éva az, vagy egy másik században él, vagy éppen kolostori házirendű munkásszálláson lakik. És minden év még tovább kuszálja a szálakat, a lányok szerelem nélkül mennek férjhez, a férfiak pedig feleségül kérik az első szoknyát, amelyet megpillantanak a táncparketten, és a bíróságokat elárasztják a válóperek. Az Ádámok, miután megfizették a házasságért járó tanulópénzt, országos körözésbe kezdenek Évájuk után, az Évák pedig kísérleti módszerekkel választják ki Ádámjukat. Nincs ebben semmi természetellenes, azonban köztudott, milyen buján szökken szárba az erkölcs, ha már a test elvirágzott, és ezekre a párkeresők számára oly gyötrelmes próbálkozásokra azonnal rásüti az erkölcsi fertő bélyegét. Holott nem erkölcstelenség ez, hanem a természet örök törvénye: a nő csak az egyetlenegy, számára rendelt férfit képes szeretni. Van, aki szerencsés, mások ellenben arra vannak kárhoztatva, hogy több tucat tévedés árán leljék meg a nagy Őt. De a tévedések során a nő szerelmének egy szikrája sem hamvad el: úgy tesz, mintha szeretne, öntudatlanul óvja szerelme lobogó lángját a sors által neki rendelt személy számára. És amikor eljön ő, az igazi, a nőre rá sem lehet ismerni, úgy megváltozik.

– Miért nem írtál, te pokolfajzat? – kérdezte Valka, és a félhomályban teste gyöngédséget és szerelmet sugárzott. – Te

élősködő, kiszívtad a véremet, és most már csak te kellesz nekem, senki más.

– Isteni vagy, Valka – sóhajtotta kimerülten Andrej. – Rád találtam, kész, vége. Befejeztem a keresgélést.

– Hazudsz! Nem hazudsz? – pihegte Valka aléltan a szerelemtől.

– Becsszavamra, Valecska. Különben miért jöttem volna az állomásról egyenest hozzád?

– Idejönni idejöttél, de azt nem felejtetted el, hogy a holmidat a csomagmegőrzőbe add.

– Na hiszen, miféle holmik azok! Nem Európából tértem vissza...

Valka eddig úgy táncoltatta a szeretőit, ahogy kedve tartotta, de most ahelyett, hogy parancsolgatott volna, édes remegéssel várta, hogy engedelmeskedhessen. De a férfi semmit sem parancsolt, csak becézgette, csókolgatta. Éjfél felé aztán azt mondta:

– A szerelem az szerelem, összeköltözni ráérünk. Munkába állok, keresek valami lakásmegoldást, aztán majd meglátjuk.

Minden kapcsolatban van egy határ, amelyen túl az emberek másképpen értelmezik ugyanazt a dolgot. Andrej nős volt (erről persze hallgatott Valka előtt, de persze Valka tudta), aztán elvált, és most abban reménykedett, hogy sikerül valamilyen minőségben bejelentkeznie volt felesége lakásába. Mindez, ami volt feleségére vonatkozott, Valentyina számára már kívül esett közös fogalmaik határán, itt kezdődött az ő értelmezési tartománya, amely azt súgta neki, hogy Andrej azért nem akar az ő egyszobás lakásában lakni, mert akkor már hárman lennének. Erre gondolt, amikor Andrejt hallgatta, mivel jól tudta, hogy a kedvessel a kunyhó is mennyország, feltéve, ha van az embernek önálló kunyhója.

Lám, mennyire eltérő gondolatokat váltott ki a szerelmesekben beszélgetésük záróakkordja. Andrej úgy vélte, világosan kifejtette az okot, és szíves örömest végigszerelmeskedte

volna Valecskával majd minden éjszakáját. Valentyinának pedig, aki szintén szíves örömest végigszerelmeskedte volna Andrejjel az összes éjszakáját, jóságos és szerető szívébe veszélyes tüske fúródott, s arra a következtetésre jutott, hogy szeretője csupán a felesleges harmadik miatt nem költözik hozzá. Azaz Szidorenko papa miatt. Bagorics miatt.

Andrej barátkozó természet volt, egykettőre szót értett Pal Jegoriccsal, Kaszjan Nyefedoviccsal is megtalálta a bizalmas hangot, így az élet még vidámabban pezsgett. Bár Kaszjan Nyefedovics az első alkalommal megérezte, hogy valami nincs rendben, és szerdán nem jelent meg, az este felét az autóbusz-pályaudvar ismerős padján töltötte. Csak a felét, mert Valentyina barátja személyesen kutatta fel. Melléje telepedett.

– No, mi az, öreg, nem állhatsz engem?

– Ugyan – suttogta az apó –, miket beszélsz.

– Hát akkor ma miért nem jöttél Valkához? Minden szerdán megjelentél, mint a parancsolat, ma meg nem jöttél. Valka azt hitte, megbetegedtél, elzavarta hozzád az öreget, de nem talált otthon. Itt kuksolsz.

– Igen – mondta Kaszjan Nyefedovics. – Itt vagyok. Emberek között.

– Szóval szereted az embereket?

– Szeretem.

– Hát mi nem vagyunk emberek? Mi is azok vagyunk. No, gyerünk haza!

És hazavezette Gluskov apót. Minden újra a régi volt, csak éppen Valentyina mostanában mind gyakrabban küldözgette sétálni nagyapját. Az öreg zsebre vágta az ébresztőórát, ami most két óra helyett hárommal előbbre volt beállítva.

Az eső aznap vigasztalanul ömlött, a szél szétcibálta a meleg utolsó gomolyagját, a nap pedig félősen, akárha sarok mögül kukucskálna, pislogott le a földre, mintha tilos lenne bámészkodnia. Egyszóval, Bagorics szavával élve, a földkerekségen már csak az éghajlat tombolt, időjárásnak híre-

hamva sem volt. Ilyen körülmények között még a szívtelen gazda se verte volna ki a kutyáját az utcára.

– No, tudjátok, mit? – szólt az öregekhez Valentyina, aki előzőleg hosszasan vitatkozott Andrejjel. – Papa, vedd elő a könyvet!

– A könyvet? – kérdezte meghökkenten Gluskov apóra sandítva Szidorenko.

– Gyerünk, mozgás! – kiabált az unokája. – Leültök egymás mellé szépen, és belebújtok a könyvbe. És te, papa, hangosan felolvasol az apónak, amíg nem mondom, hogy elég.

– Nem kellene, Valja! – mordult fel bosszúsan Andrej. – Inkább holnap jövök.

– De én most akarom! – toppantott Valentyina, aki túl volt a harmadik kupicán. – Nincs ebben semmi szégyellnivaló, ez az élet! Igaz, apó?

– Igaz – helyeselt készségesen a mit sem sejtő Gluskov.

– Ó, te kis okos! – Valentyina gyengéd csókot cuppantott az apó rózsaszín feje búbjára. – No, akkor üljetek le, ahogy mondtam!

A két öreg letelepedett a konyhaasztalhoz, szemben az ablakkal, háttal a szobának. És Bagorics kötelességtudóan kinyitotta a könyvet. A semmirekellő, senkinek sem kellő eső szomorúan dobolt az ablakon, mérve a múló perceket, amelyek Kaszjan Nyefedovics szemében úgy vánszorogtak, mint a halottasszekér. Nem készült fel erre a megpróbáltatásra, lelkierejét nem szedte össze, és ezért nem tudta értékelni a hajlott háta mögött diadalmaskodó ifjonti boldogságot. Még Bagorics is, aki monoton hangon olvasott, akár egy sekrestyés, észrevette cimborája elmélázását. Abbahagyta a kereplést, és megbökte a vállával:

– Ez az élet, világos?

– Az élet – bólintott Gluskov, és két szánalmas könnycsepp pottyant a könyvlapra.

Nemcsak Kaszjan Nyefedovics érezte magát feszélyezetten

aznap este. Szidorenko apó már hozzáedződött az effajta jelenetekhez, Valka pedig féktelenül szabadjára engedte kitörő szenvedélyét, szentül hitte, hogy mindenki csak örülhet a boldogságának, és egyáltalán nincs mit lepleznie. De Andrejt nyilván bánthatta a lelkiismeret, mert később egy megbontott üveggel lépett be a konyhába.

– Igyunk Valkánkra, taták! Pompás fehérnép, ne orroljatok rá!

– Az unokám szakasztott olyan, mint én, világos? – felelte tettetett vidámsággal Bagorics, amint kezébe vette a poharat. – Belevaló, világos?

Nagy hangon, hevesen hadonászva beszélt, de az apó csak hallgatott. És Andrej, miközben buzgón helyeselt Szidorenkónak, éppen Kaszjan Nyefedovics előtt érzett bűntudatot.

– Ez az, belevaló – mondta. – Mások elzüllenek, játsszák az eszüket, de a mi Valkánk nem játssza meg magát. Ő minden ízében maga a természetesség.

– Jól beszélsz! – rikkantotta Bagorics. – Rám hasonlít, akár a védjegyet is ráüthetnék. Kedvez neked a szerencse, haver, rettentő szerencséd van.

– Igaz – ismerte el Andrej, és ismét Gluskov apóra nézett. – Tudod, ha az ember ült már a hűvösön, akkor tudja ezt igazán értékelni.

– Hűvösön? – kapta fel a fejét megrökönyödve Szidorenko. – Megállj csak, miféle hűvösön?

– Hát a sitten. Én, taták, négy évet húztam ott le. Állami tulajdon elsajátítása. Fogadásból meglovasítottam az üzem aszfalthengerét.

Az öregek erről semmit sem tudtak. Az apó ijedten nézett Andrejre. De most sem szólt egy szót sem.

– Hát – nyögte Pal Jegorics. – Szörnyű volt, mi?

– Miért lett volna szörnyű? – nevette el magát a legény. – Tető van a fejed felett, naponta háromszor kaja. Fürdő, mozi.

– Mozi? – hitetlenkedett Bagorics. – Mozi? A bűnözőknek?

– Van ott minden. Az oktatási központban még televízió is. Az olimpiát is néztük, a Szpartaknak drukkoltunk.

– A Szpartaknak? – Bagorics felpattant, fel-alá járkált a szűk konyhában, majd újra leült. – Ugyan, valld be, hogy hazudsz! Ugye, hazudsz, he?

Ez volt az a pillanat, amikor Gluskov először nyitotta szóra a száját. Keserűen mondta:

– A fiataloknak mindenütt jó.

II

Ettől az estétől kezdve Kaszjan Nyefedovics megváltozott, töprengő lett. Amúgy is csendes és egykedvű volt világéletében, de most ezek a tulajdonságok új árnyalatot nyertek: mintha az apó szemlélődés helyett a világ magyarázatára adta volna a fejét. De vagy szokatlan volt számára ez a művelet, vagy egy árva gondolat sem jutott az eszébe, a lényeg az: senkinek sem említette, hogy mire jutott. Csak nézett maga elé bámész borjútekintettel, hallgatott, mintha már sohasem akarna megszólalni. A szomszéd szokásos üdvözlésére: „No, oreg, készülődsz-e már az öregasszonyhoz?", egyszer csak így felelt:

– Ha elég nagy lenne a lakás, vállalnátok még egy gyereket? Vagy meggondolnátok?

Arnold Jermilovics zavarba jott, köhintett egyet, és beismerte:

– Vállalnánk.

Észbe kapott, hogy emberi módon válaszolt, mormogott valamit az arkangyalokról, de az apó meg se hallotta.

– Boldogok azok, akiknek gyerekük van! Nagyon boldogok! – sóhajtott egyet, foltette a sapkáját. – Szóval kettőt vállalnátok. Jól van. – És az elnémult szomszéd mellett kiment az utcára.

Barátját a nyirkos, huzatos telken találta. Bagorics addigra

már benyakalt hét csurrantásnyit, és fittyet hányt a kilyukkagott éghajlatra. Ábrázata égett a felháborodástól, sapkáját egyetlen kezében gyűrögette, és azon erőlködött, hogy felálljon az aszfaltrögökre, de a lába felmondta a szolgálatot.

– Mozit a tolvajoknak, a tisztességes embernek pedig... Nem, ezt meg kell kérdezni a rendőrségtől.

A rendőrséget Valeriannak hívták, és akkor szokott felbukkanni, amikor bezártak a boltok. Három óra után, amikor felhangzott a motorbőgés, az öregek lesben álltak. És valóban, hamarosan feltűnt Valerian.

– Asszony sok van, de belőlem csak egy – jelentette ki utánozhatatlan ünnepélyességgel.

Az öregek nem hagyták, hogy kifejtse a témát, azonnal beszámoltak neki Andrej elbeszéléséről.

– Micsoda csodabogarak vagytok! – nevette el magát vidáman Valerian, aki a csodás pillanatok után olyan könnyűnek érezte magát, mint a fölfújt olimpiai mackó. – Hát a humanizmus, az semmi?

– Micsoda? – néztek össze a cimborák.

– Humanizmus! – És fontoskodva felemelte az ujját. – Megmagyarázzam?

– Magyarázd meg – kérte Gluskov apó.

– Mi is hát a humanizmus? A gyengébbek támogatása – kezdte Valerian lassan és tagoltan, hogy az öregek megértsék. – Vegyük a cárizmust vagy a kapitalizmust, milyen törvény uralkodik ott? A dzsungel törvénye, érthető? Ezzel szemben nálunk? A humanizmus törvénye. Érzékelitek a különbséget?

– Én nem vagyok gyenge? – kérdezte Kaszjan Nyefedovics.

– Te? – A rendőr figyelmesen nézegette a vézna apókát, akibe hálni járt a lélek, és azt mondta: – Ez még nem tisztázódott.

– És mikor tisztázódik? – faggatózott Gluskov. – Ha majd tisztességgel eltemetnek?

A rendőr lemondóan felsóhajtott, és bosszankodva megcsóválta kugligolyó forma fejét.

– Cselekedni kell, cselekedni. A tobbiek humanizmusa tétlen, a mienk viszont cselekvő. A szovjet humanizmus cselekvő! Nem olvastátok az újságban? Ej-ej, de tudatlanok vagytok ti, öregek!

Felbőgette a motort és elrobogott.

– Barom! – üvöltötte utána Bagorics, amikor a motorbúgást már elnyelte a lakótelep. – Összevissza fecseg, aztán meglép! Nem is magyarázta meg!

– Megmagyarázta – mondta csöndesen Gluskov apó, borjútekintetét barátjára vetve. – Mindent megmagyarázott. Cselekedni kell, érted? Cselekedni.

12

Az emberben sokáig érlelődik a tett, és minél idősebbek vagyunk, annál lassabban érlelődik: el-eltéved a megfáradt lélekben, a töprengések homályában botorkál, néha felszínre bukkan, majd újra alámerül az emlékek áthatolhatatlan ködében.

Miután Szidorenko papa érces hangon szentségelve elloholt a neki járó fejadagért, Gluskov apó egyedül maradt. Szomorúan botorkált az utcákon, azzal az öntudatlan reménykedéssel, hogy hátha belebotlik Valecskába. Ha ez megtörténne, úgy elmegy mellette, hogy rá se néz. Minden úgy történt, ahogy elképzelte, csak éppen a lába megtagadta az engedelmességet. Sztrájkba lépett, és nem volt hajlandó Kaszjan Nyefedovicsot továbbvinni.

– Hát te mit keresel itt, nagyapó?

A nagyapó hallgatagon mellé szegődött, nagy igyekezettel próbálva igazodni a nő járásának táncos üteméhez. Valka valamiről beszélt, de ő nem figyelt oda, maga elé meredve csoszogott. Aztán megszólalt:

– Megmondod nekem a színtiszta igazat?

– Becsaptalak én valaha?

– Hazudni, igazat mondani... a mai világban egyre megy, elfelejtettük a különbséget. De te tegyél különbséget köztük, jó?

– Mi ütött beléd, nagyapó? Csak nem vagy beteg?

– Van különbség köztük, Valecska – folytatta suttogó hangon az apó. – Bárcsak hinnék Istenben, akkor sokkal könnyebb lenne, de hát nem vagyok hivő. Hitetlen vagyok.

– Semmit sem értek – jelentette ki szigorúan Valentyina és megállt. – Mit műveltetek? Mondd meg, de azonnal!

Gluskov apó összehúzta magát, szipogott és nem mert felnézni. Aztán nekidurálta magát, Valkára szegezve a szemét, megkérdezte:

– Férjhez mennél Andrejhez?

– De még mennyire!...

– Hát akkor miért nem mégy? – Várt egy kicsit, de Valka csak tétován elmosolyodott. – Azért nem mégy, mert a nagyapád, Pal Jegorics zavar benneteket. Nem, ne is tiltakozz, egy szót sem szólok neki erről. De most a színtiszta igazat mondd! Ej, de elgyötrődtem én a sok hazugságtól! De elgyötrődtem.

– Lehet, hogy elcseréljük a lakást – sóhajtotta lemondóan Valentyina. – Ha Andrejnek sikerül bejelentkeznie a volt feleségéhez.

– Igen – sóhajtott egyet az apó is. – Miért is nem halunk mi meg nyugdíj helyett...

A bánat mardosta az öregeket. Mint a féreg, belülről rágta őket fáradhatatlanul; Bagorics a csurrantásokba feledkezve küzdött ellene, káromkodott, lótott-futott, Kaszjan Nyefedovics pedig az utcákon bolyongott. Járta a várost, körözött az új lakótelepeken, egyre tágabb körökben, mintha abban reménykedne, hogy sikerül kifárasztania, elveszítenie bánatát. Egyszer éppen a postánál kötött ki. Esett az eső, az apó bement, leült az asztalhoz, ahol mások levelet írtak. Elüldögélt, elgondolkozott, aztán egyszer csak kért egy levélpapírt,

fogta a tollat, és habozva, minden betűn elakadva, írni kezdett: „Jó napot, Anna Szemjonovna, drága Nyura..." Azt hitte, sokáig tart, míg megírja a levelet, vagy egyáltalán meg sem írja, de egyvégtében, szinte javítás nélkül megszületett a levél. Megcímezte, bedobta a ládába, és Bagorics keresésére indult.

Bagorics fogadásból behunyt szemmel töltögette szét a félliterest, a felhörpintenivalójáért dolgozott. Gluskov apó elvette tőle az üveget, a tulajdonos kezébe nyomta, és félrevonta barátját. A cimbora üvöltött, megpróbálta kiszabadítani magát, de az apó azt mondta:

– Ennek a világnak vége, elviszlek innen. Amint megjön a beleegyezés, hogy mehetünk.

- Hová? Kihez? – sértődött meg Bagorics. – Eh, mindenbe beleütöd az orrod, te istenverte vénség!

Egy hét múlva megjött a válasz. Hosszú és bő lére eresztett levél volt, de a lényeg nyolc szóba belefért: örvendünk a szerencsének, Kaszjan Nyefedovics és Pavel Jegorovics.

– Hát – sóhajtott fel Gluskov apó, befejezve a levél felolvasását. – Várnak bennünket, most már rajtunk a sor.

– Jó asszony – ismerte el meghatottan Bagorics. – Mennyi idős?

Az apó szemrehányó pillantást vetett rá. Szidorenko zavarba jött, és cipőjével a sarat kezdte turkálni.

– Ne rongáld a lábbelidet! – szólt rá szigorúan Kaszjan Nyefedovics. – Megváltozik az életünk, és mindenféle ostobaságtól meg kell tisztítanunk.

Mindeddig a napig, eddig a pillanatig a nagyhangú Szidorenko döntött Gluskov apó helyett: hová menjen, mit csináljon. Most azonban Gluskov vette át az irányítást, és Bagorics engedelmesen bólogatott, nagy ritkán hozzátette: „Világos. Rendben. Igenis." Nem azért engedelmeskedett, mert a Gluskov fennhatósága alá eső területre készültek utazni, hanem azért, mert ez a kézenfekvő és mindegyiküknek megfele-

lő ötlet Kaszjan Nyefedovics agyában született meg. Pal Jegorics elismerte az elsőszülöttség jogát.

– Csak ünnepnapokon fogunk inni. A parasztokat ne tanítsd meg a töltögetésre, enélkül is megisszák a magukét. A nyugdíjunkat az utolsó kopejkáig odaadjuk Nyurának, mindent elvégzünk a ház körül, és...

– Eljárunk gombászni – jelentette ki fontoskodva Bagorics. – És küldünk Valkának szárított gombát. Ami pedig az állást illeti, feltétlenül keresnünk kell magunknak valami munkát, hogy félretehessünk.

De miért? érdeklődött gyanakodva az apó.

– Hogy Valkát és Andrejt meghívhassuk! – kiáltotta Szidorenko, ötletétől elragadtatva. – Aztán ha unoka születik, majd pesztráljuk.

– Jól van – egyezett bele Kaszjan Nyefedovics. – Nézzük, mit is kell tennünk! Egy: senkinek egy szót se, mert nem engednek el. Kettő: kijelentkezem. Három: felmondasz. Négy: a jegyek...

Három nap merő rohangálással telt el: kijelentkeztek – tanácskoztak, felmondtak – tanácskoztak, megvették a jegyeket – ismét tanácskoztak. Amikor elintézték közös ügyeiket, véget értek tanácskozásaik is: az embernek egyedül kell búcsút vennie a múltjától.

– Papa, rohanok! – kiabálta teli szájjal, futtában Valentyina (reggel mindig késésben volt).

Szidorenko a konyhából szokott válaszolni, de most kijött, nekidőlt az ajtófélfának, és szótlanul nézte.

– Mi van veled, papa?

– Azt akarom mondani, hogy... – Bagorics megrázta fejét és elfordult. – Vigyázz magadra, csúszós az út.

– Ne aggódj – válaszolta könnyedén az unoka. – Viszlát este, papa!

És becsapta az ajtót. Az öreg álldogált, hirtelen lépett egyet, és némán Valka kopott kabátjába fúrta a fejét. Csak a válla rángott. Aztán letörölte az arcát, és nekilátott, hogy

összeszedje a holmiját. Legelőször *A hulladék felszámolásának automatizálásá*-t dugta a bőröndbe.

Kaszjan Nyefedovics aznap már pirkadatkor felkelt, elővette az örökölt cukorkásdobozból a megtakarított öt rubelt, és elsietett, hogy búcsúajándékot keressen. Eszébe sem jutott, hogy az üzletek még zárva vannak, így aztán csak a piacra mehetett. A bejáratnál valaki megszólította:

– Papa, vegyél virágot! Ide nézz, ez ám a virág! Ilyen csak a krematóriumban nő.

A fiatal, fekete bajuszos férfi egy bámulatos csokrot nyújtott Gluskov felé. Az arra járók mind ráfeledkeztek a csokorra, de még az árus kerék nagyságú sapkája is attól ragyogott. A nagyapó csak legyintett, és elsietett valami értékesebbet keresni. Kocogott vagy tíz lépést, lefékezte az iramot és megállt. Topogott egy kicsit, visszafordult, s mintha csak véletlenül tenné, újra ellépegetett a virág mellett. Aztán újra. Aztán még egyszer. Végül megállt.

– Mennyiért adod?

– Két tízes, de csak neked.

– Húsz rubel!?

Az apó újra nekilódult. Óriási összeg volt ez a számára, de éppen e miatt a csillagászati ár miatt a csokor még jobban megtetszett neki. Tett néhány lépést, előkotorta zsebéből a maradék nyugdíját, hozzácsapta a megtakarított öt rubelhez: összesen tizenhat rubelje volt. A markába szorította.

– Nem adnád olcsóbban?

– Mondj egy árat, kedves kuncsaft! Aztán majd megegyezünk.

– Csak tizenhat rubelem van.

– Legyen. De csak neked.

Gluskov apó, akár egy ikont, két kezében vitte a gondosan újságpapírba csomagolt csokrot. Egy megátalkodott féreg egyre piszkálta, azt súgva, hogy feleslegesen szórta a pénzét, hamar elhervad az a szépség, nem marad semmi az ajándékból. De az apó makacsul ellentmondott: igenis, marad. Va-

lecska öröme nem hervad el. A könny felszárad, nyoma sem marad, de az öröm nem illan el. Így, lelkében a féreggel, kezében a virággal lépett a szobába.

– Még mindig élsz, öreg? – csodálkozott a munkába induló Arnold Jermilovics. – No, hogy jön ki az öregasszony az arkangyalokkal?

– Elutazom – mondta Gluskov. – Vállalhatnak még egy gyereket, tegnap kijelentkeztem. A szoba szabad, csak elviszem a holmimat.

– Kaszjan... – mormogta zavarodottan a szomszéd. – Nyikolajevics.

– Nyefedovics vagyok – nevette el magát szomorúan az öreg. – Csak arra kérem magukat, hogy ezeket a virágokat adják át a nevemben.

– Átadjuk – válaszolta csendesen Arnold Jermilovics, fogta a csokrot, és leült, mintha kiszaladt volna az erő a lábából.

Kaszjan Nyefedovics már agyonrohangálta magát, s most is sietnie kellett. A holmiját jó előre összekészítette, sietősen felhörpintette a kefirt, megragadta a motyóját, és kilépett a folyosóra. Gondolta, bekukkant a szomszédokhoz, hogy elköszönjön tőlük, de onnan az asszony hangos zokogása és Arnold Jermilovics dünnyögése hallatszott. Az apó meghajtotta magát az ajtajuk előtt, és szaporázni kezdte lépteit.

Összeesküvőkhöz illően úgy döntöttek, hogy a pályaudvaron találkoznak. Bagorics talán már ott várja, az apó még csak most lép ki a kapualjból, de nem baj, nincs messze.

– Gluskov! Bácsika!

Kaszjan Nyefedovics megállt: a postásnő igyekezett feléje.

– Távirata van. Itt írja alá!

ANNA SZEMJONOVA MEGHALT. TEGNAP TEMETTÉK.

Az öregek a váróteremben ültek. Kaszjan Nyefedovics szeméből ömlött a könny, nem tudta visszatartani. Egészen

összeesett, megtöppedt, icipici lett. Bagorics szelíden átölelte egyetlen karjával.

– No, nyugodj meg, ez az élet rendje. Senki sem kerülheti el a halálát. Sajnálod Nyurát, hogyne sajnálnád, jó asszony volt, de szedd már össze magad, koma, ketten vagyunk, nem pusztulunk el. Elmegyünk Szibériába... Ott szükség van az emberekre.

– Ránk senkinek sincs szüksége – suttogta Gluskov. – Senkinek.

– Hazudsz! – kiáltotta haragosan Bagorics; ismét ő lett a vezér és a rangidős, de most nem kötekedett, mint máskor, komolyan, megfontoltan beszélt, mint aki mindkettőjükért felelős. – Fürdő ott is van. Én fürdős leszek, te pedig...

Fiatalokból álló társaság ment el mellettük. Lármáztak, gitároztak. Egy kopott nadrágos leány kivált közülük, és hirtelen leguggolt előttük:

– Hát veletek ki törődik, öregek?

Kedvesen, aggódva kérdezte. De a fiúk már kiáltottak érte:

– Nataska, lekéssük a vonatot!

Erre elszaladt.

– Senki sem törődik velünk – mondta Gluskov és felsóhajtott. – Senki.

– Nem igaz! – vonta össze mogorván a szemöldökét Szidorenko. – Te most velem törődöl, világos? Te velem, én meg veled, így nem pusztulunk el. Mi ketten még...

– Hát itt vannak! – kiáltotta egy ismerős hang. – Itt vannak, Valja! Na, hál' istennek megkerültek!

Valka valósággal odaröpült hozzájuk, majdnem fölborította a padot. Hol az egyikre, hol a másikra bökött, hol fájdalommal, hol haragosan, aztán zokogni kezdett. Andrej mellettük állt, és elnevette magát.

– No, taták, veletek aztán nem unatkozik az ember!

– Nyavalyások! – zendített rá Valka, de úgy, hogy a váróterem beleremegett. – Pokolfajzatjai, vérszívók! Hogy tehet-

tétek ezt, mi? Mars haza, még megfáztok nekem, és bajlódhatok veletek! Papa, segíts az apónak, teljesen elgyengült.

Az öregek engedelmesen elindultak az ajtó felé, Andrej zárta a sort a csomagokkal. Valka lépdelt az élen, szipogott és minden teketória nélkül félrelökdöste a szembejövőket. A kijáratnál hátrafordult:

– Köszönöm szépen, apó. Még soha senkitől nem kaptam virágot, te vagy az első.

Egyszerre elnevette magát. Folytak a könnyei, s közben vidám, csengő hangon kacagott. A mogorva utasok is elmosolyodtak, amint ránéztek. Andrej teli torokból nevetett, aztán az órájára pillantott, elhallgatott, és letette a csomagokat.

– Fogd a holmijukat, Valja. Mindjárt bezár az üzlet. Kell még egy szétnyitható ágyat venni...

Eszembe jutnak gyermekkorom meséi. A békakirálykisasszonyok, Iván cárevicsek, a boldog szörnyek és boldogtalan szépségek, a jószívű, éhező kisfiúk és a gonosz kereskedőlánykák, akik teleették magukat mézeskaláccsal. A mesékben mindig az igazság győzedelmeskedett, a gonosz elnyerte méltó büntetését, és mi megkönnyebbülten felsóhajtottunk.

Hadd sóhajtsanak fel megkönnyebbülten mindig a gyerekek, de az élet minden mesénél rettenetesebb. Anna Szemjonovna, Kaszjan Gluskov hajdani gyermekkorának Nyurája nem halt meg. Él és egészséges, csak éppen a távírdában dolgozik a lánya. Emlékeznek rá?

Dobos Katalin fordítása

Tartalom

ARKAGYIJ ARKANOV
Az Attrakció kávéház 7
Kafe „Attrakcion" *(Árvay János)*
MORDECHAY AVI-SHAUL
A szénégető 25
Pehami *(Május Ede)*
RICHARD BACH
Jonathan Livingston, a sirály 36
Jonathan Livingston Seagull *(Simóné Avarosy Éva)*
SAMUEL BECKETT
Társaság 66
Company *(Barkóczi András)*
SIGRID BRUNK
Lángok 93
Flammen *(Viola József)*
TRUMAN CAPOTE
Emlékezetes *entrée*-k, felejthetetlen távozások 113
Indelible Exits and Entrances *(Bart István)*
JOHN CHEEVER
Ó, micsoda édenkert! 124
Oh What a Paradise It Seems *(Benedek Mihály)*
STEPHEN DIXON
A tizennegyedik emelet 208
14 Stories *Knisch Gábor*
VOLKER EBERSBACH
A küldetés 227
Der Gerufene *(Toronyi Attila)*

ANTONI GARCIA PORTA
Maratoni halál 242
Maratón muerte *(Benyhe István)*
G. F. GREEN
A dandárparancsnokságon 246
Brigade Headquarters *(Ross Károly)*
GHASSZÁN KANAFÁNI
A sólyom 258
The Falcon *(Molnár Eszter)*
TRACY KIDDER
Karantén 265
In Quarantine *(Szamosi Katalin)*
VIL LIPATOV
Két geológus 289
Dva geologa *(Rátz Ferenc)*
GONZALO MARTRÉ
A hetedik láng éjszakája 304
La noche de la séptima llama *(Miklódy Erika)*
PETER ROSEI
Igen és nem 329
Ja und Nein *(Márton László)*
SALMAN RUSHDIE
Az ingyenrádió 340
The Free Radio *(Greskovits Endre)*
LEV STUDEN
Két tétel egy régimódi szvitből 349
Dva rasszkaza v forme sztarinnoj szjuiti *(Harsányi Éva)*
PAUL THEROUX
Síri kilátások 372
A Tomb with a View *(Szelényi Anna)*
BORISZ VASZILJEV
Veletek ki törődik, öregek? 388
Vi csje, sztaricsje? *(Dobos Katalin)*

A kötetben közölt elbeszélések forrásai:

Arkagyij Arkanov: Junoszty: 1977/4
Mordechay Avi-Shaul: *Hamelech Karakas usar eruej holin* – Mahar, Tel Aviv, 1965
Richard Bach: *Jonathan Livingston Seagull* – Pan Books, London and Sydney, 1976
Samuel Beckett: *Company* – John Calder Ltd., London, 1980
Sigrid Brunk: *Erzählungen* – Kiepenheuer und Witsch, München, 1981
Truman Capote: Esquire; March 1983
John Cheever: *Oh What a Paradise It Seems* – Alfred A. Knopf, New York, 1982
Stephen Dixon: *14 Stories* – The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London, 1980
Volker Ebersbach: *Selbstverhör* – Verlag Philipp Reclam jun., Leipzig, 1981
Antoni Garcia Porta: kiadatlan
G. F. Green: London Magazine; February 1980
Ghasszán Kanafáni: *Men in the Sun* – Heinemann, London, 1978
Tracy Kidder: The Atlantic Monthly; September 1980
Vil Lipatov: *Moszkovszkij rasszkaz* – Moszkovszkij Rabocsij, Moszkva, 1981
Gonzalo Martré: *13 Rojo* – Ediciones de Cultura Popular, México, 1981
Peter Rosei: *Landstriche. Erzählungen* – Suhrkamp Verlag, Frankfurt, 1975
Salman Rushdie: *Firebird 1* – Penguin Books, London, 1982
Lev Studen: Szibirszkije Ognyi; 1981/3
Paul Theroux: Harper's; September 1982
Borisz Vasziljev: Novij Mir; 1982/5

Kiadta az Európa Könyvkiadó. A kiadásért az Európa Könyvkiadó igazgatója felel. Szedte a Nyomdaipari Fényszedő Üzem (839698/08). Nyomta az Alföldi Nyomda. A nyomdai rendelés törzsszáma: 1000.66-14-1. Készült Debrecenben, 1984-ben

Felelős szerkesztő: Gy. Horváth László. A fordításokat az eredetivel egybevetette: Benyhe János, Gy. Horváth László, Harsányi Éva, Kajtár Mária, Lendvay Katalin. A sorozatterv Horváth Tibor munkája. Műszaki szerkesztő: Benkő Anna. Műszaki vezető: Miklósi Imre. Készült 33 750 példányban, 22,68 (A/5) ív terjedelemben, Baskerville betűvel.

MAX VON DER GRÜN

Kísértetek

492 oldal, kötve 40,– Ft

A hazánkban is népszerű nyugatnémet szerző ebben a legutóbbi regényében sem tér le arról az útról, amelyet munkássága kezdetén kijelölt magának: továbbra is a német társadalom realista ábrázolására törekszik. A *Kísértetek*-ben a hetvenes évek Németországának két legfontosabb és legaggasztóbb problémáját, a munkanélküliséget és a nácizmus újjáéledését állítja a középpontba. A regény főszereplője egy kőműves, aki már hónapok óta munka nélkül tengődik. Nagy szorultságában először alkalmi fuvarokat vállal, de amikor kiderül, hogy fegyvereket kell szállítania, nem hajlandó tovább csinálni ezt a munkát. Hogy mégse legyen megint munka nélkül, elszegődik temetőőrnek. Nemsokára felfedezi, hogy a város neonáci szervezete az egyik kriptában tárolja azokat a fegyvereket, amelyeket előzőleg ő szállított. Megpróbálja leleplezni az üzelmeiket, de nem sok sikerrel.

Az író ebben a regényében nemcsak azt mutatja meg, hogy a hetvenes évek végén a felszínen egyelőre még oly jólétinek, oly kiegyensúlyozottnak látszó NSZK-ban a kulisszák mögött – és néha nyíltan is – milyen alantas erők munkálkodnak, hanem a másik oldalt is, azokat, akik vagyoni helyzetüktől, vallásuktól, társadalmi státusuktól függetlenül a tisztesség az emberség szavára hallgatva, szembeszegülnek ezekkel az erőkkel.

Fordította: Bognár József

VANTHYKA és MICHEL CAHOUR

Harmadhavi szél

200 oldal, kötve 25,– Ft

A laoszi-francia szerzőpáros arra vállalkozott, hogy egy dél-laoszi parasztember sorsán, gondolatain keresztül közelebb hozza az európai olvasóhoz a jellegzetes laoszi világot. Az öregedő Kam, a regény főhőse, egy reggel elbúcsúzik családjától, csónakba száll, és tigrisvadászatra indul az őserdőbe. Míg a Mekongon és Sélamphaón evez, míg a csapdát készíti, s a folyóra járó tigrisre várakozik, az egész életé végiggondolja. Felidézi magában gyermekéveit, a franci gyarmatosítók feltűnését a faluban, a szerelem, az udvarlás örömmel és szorongással teli korszakát, gyermekei születését, újszülött fia és tizenhat éves lánya halálát, s a munkával töltött hétköznapokat. Kam gazdag zsákmánnyal tér haza a vadászatról, az egész falu őt ünnepli, de rövidesen megbetegszik és meghal.

Az egyszerű történet elbeszélése alkalmat ad a szerzőpárosnak, hogy részletesen bemutassa a Mekong vidéki táj szépségeit, a laoszi falu mindennapi életét, a laoszi emberek gondolkodásmódját, szokásait, vallási hiedelmeit, a laoszi ünnepeket, a születéshez, a házasságkötéshez, a halálhoz kapcsolódó szertartásokat.

Fordította: Magyar Katalin

ALEKO KONSZTANTINOV

Hihetetlen történetek

236 oldal, kötve 24,– Ft

A bolgár szerző a múlt század végén alkotta meg remek szatíráját, e tárcanovellákból összeálló regényt, melynek hőse, baj Ganjo, fogalommá lett Bulgáriában: a parlagiasság, a parvenü sviháskság szimbólumává. Az ország épp hogy felszabadult az ötszáz éves török elnyomás alól, s baj Ganjo, átalvetőjében rózsaolajjal s némi elemózsiával megjelenik Európában. Ügyeskedő, tapintatlan csetlés-botlása mulatságosnál mulatságosabb kalandokba sodorja. Figurája kínos nevetést vált ki mindenkiből, az idegenekből és honfitársaiból egyaránt.

Aztán visszatér hazájába, s ettől fogva a nevetés egyre kínosabb, a szatírába mind több keserűség vegyül. A korszak, melyben baj Ganjo hatalomra jut, a túl hirtelen polgárosodás kora, a gátlástalan kalandorok, a bocskorból frakkba előlépők, a zavarosban halászó törtetők világa. Az író és hőse közti párviadalban baj Ganjo teremtője fölé kerekedik, hogy a valóságban végül megölje őt: a reakció bérgyilkosokkal löveti le az írót 1897-ben, egy országúti kanyarban, ahogy fiákeren Pazardzsik felé utazik.

Fordította: Szondi György

PETER ABRAHAMS

Ékesítse koszorú

264 oldal, kötve 34,– Ft

Az 1919-ben Dél-Afrikában született, de Angliában nevelkedett és ott is élő neves író regénye az afrikai országok felszabadító harcát irányító, európai iskolázottságú vezetők erkölcsi dilemmáinak, sikerének-bukásának általánosított rajza. Egy lépéssel korábban játszódik, mint a legújabb fekete-afrikai regények zöme: nem valamely felszabadított ország társadalmának, uralkodó rétegének skizofréniáját, nem a függetlenség adta lehetőségekből fakadó kikerülhetetlen korrupciót, a nemzeti öntudat hiányosságait tárgyalja, hanem a hazai valósággal szembenézni kényszerülő, azt az elképzeléseivel szembesítő, s vagy a kor parancsát, vagy a hagyományok parancsát követő vezetők tragédiáját. A regény főhősének, Michael Udomónak, a forradalom vezetőjének sorsa tökéletes, zárt tragédia: jó szándéka miatt kerül összeütközésbe önmagával és népével, barátaival, jó szándéka teszi többszörösen árulóvá, barátja gyilkosává.

Fordította: Széky Annamária

AUGUSTIN BUZURA

Az éjszaka hangjai

728 oldal, kötve 46,– Ft

Buzura első jelentős regénye, *A hallgatás arcai* 1976-ban jelent meg magyarul, s a kritika máris Sánta Ferenc *Húsz óra*-jának egyenértékű román változatát üdvözölte benne. A szerencsés bemutatkozást további sikeres művek követték.

Az éjszaka hangjai cselekménye a hetvenes évek elején, a romániai nagy árvizet követő hónapokban játszódik. Hőse – a szüleit ért katasztrófa után – abbahagyja egyetemi tanulmányait, s egy vasgyár munkása lesz, hogy így segítsen a romba dőlt családi hajlékot újjáépíteni. Ahova megy, a vidéki városban mérgező füstöt okádó, korszerűtlen üzem, otthontalan munkásszállás, intrikus környezet, képmutatás és korrupció fogadja. S ez a torz, a félmúlt kísérteteivel küszködő világ körbefonja, nem engedi ki szorításából. Buzura e regényét – mint a korábbiakat is – sok szálon futó, rendkívüli ügyességgel bonyolított eseménysor, hiteles környezetrajz s kitűnően egyénített szereplők jellemzik. Legfőbb értéke mégis a különleges atmoszférateremtő ereje, a hős szinte kafkai mélységű szorongásának ábrázolása, amit sajátos, ám nélkülözhetetlen kontrasztként ellensúlyoz a könyvben a nyelvi humor és egy korábbi külföldi utazás nem fakuló emléke, az akkor átélt nagy szerelem egy olasz újságírónővel.

Fordította: Kolozsvári Papp László

JURIJ TRIFONOV

Ház a rakparton

Az öregember

Trifonov Műveinek sorozatos kiadása
464 oldal, kötve 35,– Ft

A hetvenes években pályája csúcsára érkezett és 1981-ben váratlanul elhunyt szovjet író két, gondolatilag összefüggő, egymást kiegészítő alkotását tartalmazza a kötet.

A rakparti ház, „a hatalmas, szürke ezerablakos palota mögött, amely akkorának tűnt, mint egy egész város, sőt ország", bújt meg a régi kis ház többszörös társbérleteivel és petróleumbűzével. Vagyim Glebov, azaz Vekni Vágyka a kis házban lakik, s ritka adománnyal rendelkezik: *semmilyen.* Márpedig „akik ilyen zseniálisan *semmilyenek* tudnak lenni, sokra viszik".

Vele ellentétben az *öregember* nagyon is valamilyen. Konokul, öreges makacssággal, szinte monomániásan keresi az igazságot Migulin kozák ezredes rég lezajlott ügyében, mert a megtalált igazsággal, amely nemcsak erre az ügyre érvényes, testamentumot akar hagyni az utána következő nemzedékre.

Fordította: Szabó Mária

FJODOR ABRAMOV

A ház

256 oldal, kötve 27,– Ft

A szovjet szerző *Fivérek és nővérek* című regényfolyamának befejező része *A ház*. Az előző három kötet hőseit, a Prjaszlin család tagjait az előbbi kötetek színhelyével azonos helyen, Pokasinóban, de mintegy húsz évvel később láthatják viszont az olvasók. Az élet megváltozott, van mit enni és inni, van divatos ruha, autó, motor, új lakás. Problémák azonban most is akadnak. Az emberek szemlélete, magatartása is megváltozott. És az új formák, szokások nem mindig előnyösek.

A modern kor, a motorizáció mintha csökkentette volna a régi lelkesedést, az önzetlenséget, az önfeláldozó segítőkészséget, fegyelmet. És az ésszerűség, a józan megfontolás olykor csak keserves és kemény csatározások árán tud győzedelmeskedni, áttörni a szemellenzősség, vaskalaposság, a megcsontosodott bürokrácia bástyafalain. Az író kendőzetlenül, nemegyszer fájdalmasan nyers őszinteséggel, rendkívül figyelemreméltóan ábrázolja a társadalomban s a családban lezajló változásokat, a közösséget és az egyént egyformán érintő gondokat, s próbál rámutatni arra, ami helyes és jó a mai megváltozott falusi viszonyok között és arra is, amin a további előrehaladás érdekében még föltétlenül változtatni kell.

Fordította: Antal Miklós

Napraforgók

MAI UKRÁN ELBESZÉLÉSEK

504 oldal, vászonkötésben 29,– Ft

Napraforgók a címe a kötetnek és a válogatás egyik elbeszélésének, de szimbólum is ez az elnevezés: az életigenlés, a nap utáni vágyakozás, a „napraforgás" jelképe. Az elbeszélés a jövőt építő fiatalság hitét idézi, ellenpontozva a háború kérlelhetetlen tragikumát s a jelen keserédes reményeit.

Az ukrán irodalomban az elbeszélés műfajának régi hagyományai vannak: útját – többek között – Ivan Franko, Kocjubinszkij, Sztefanik, Szmolics neve fémjelzi. Az 1968-ban kiadónknál megjelent *Ukrán elbeszélők* egyik szakaszát mutatta be ennek az útnak, nagy hézagokkal, hiszen egy könyv keretén belül nem törekedhettünk teljességre. A most megjelenő antológia az időben visszatekintve, elsősorban az út folytonosságát, az összefüggéseket mutatja, és az idősebb nemzedék *újabb* műveivel egyidejűleg megszólaltatja a fiatal prózaírókat is.

A válogatás – akarva-akaratlanul is – a mai ukrán próza és líra szoros kapcsolatát bizonyítja, nemcsak mert a kispróza művelői közül sokan a Pegazus hátán indultak el az irodalomban, hanem azért, mert az elbeszélések költőisége gyakran a balladák, hősi énekek, halotti siratók és szerelmes vallomások zenéjét, hangulatát idézi.

A kötet anyagát Karig Sára válogatta

Rothschild hegedűje

SZOVJET ÍRÓK ÚJ ELBESZÉLÉSEI

Európa Zsebkönyvek sorozat 246 oldal, fűzve 20,– Ft

A kétévenként megjelenő antológia mostani összeállítása is az utóbbi két év szovjet novellaterméséből ad ízelítőt. A kötetben tizenkét szerző elbeszélése szerepel, köztük ismert és neves írók: Nagibin, Granauskas, Raszputyin, Kuusberg, Baklanov, Grekova, Uvarova, de induló, új tehetségek is: Ruszov, Harcsuk, Krivenko, Mariszajev, Metter bemutatkoznak.

Az írások mindegyike a mai szovjet életről szól, a szovjet emberek életét, érzéseit, gondolatait idézik. Grekovát a hétköznapok szürkeségéből kitörni készülő asszonyok sorsa izgatja; Krivenko a városi embernek a természet iránti örök nosztalgiájára figyel fel; Kuusberg egy karrierista tudós bukását írja le; Baklanov különös története az önként vállalt pokoljárás reménytelenségével rendíti meg az olvasót – de a többi ismert és kevésbé ismert szerző műve is a mai szovjet kispróza figyelemre méltó alkotásaként azokat a gondolatokat veti fel, amelyek nemcsak a mai szovjet embereket, hanem korunk emberét a világ más tájain is foglalkoztatják.

Válogatta: Nikodémusz Elli

JAAN KROSS

A cár őrültje

394 oldal, kötve 36,– Ft

A mai észt irodalom legismertebb alkotójának új könyve ismét történelmi tárgyú. Kross *A cár őrültjé*-ben „Jakov Mattik naplóját adja közre", s a közreadás oly jól sikerült, hogy csak a szerző közléséből derül ki, hogy a „szigorúan dokumentált" napló nem létezik – az írói fantázia szüleménye.

A regény hőse nem a napló vezetője, hanem Timotheus von Bock, egy balti német lovagi család sarja, aki – házassága révén – meghatározza Jakov Mattik életét is. A napló 1827-ben indul. Timotheus von Bockot – aki a cár szűkebb baráti köréhez tartozott – egy elragadott pillanatában I. Sándor cár megeskette, hogy mindig igazat fog neki mondani. Timotheus ezt olyannyira komolyan vette, hogy alkotmánytervezetet nyújtott be, amelyben élesen elítélte a fennálló viszonyokat, de nem hallgatta el az uralkodóról alkotott véleményét sem. Az eredmény: kilenc év kazamata, ahonnan csak azért engedték ki, mert „megőrült". S noha elméje mindvégig tiszta maradt, a folytonos megfigyelés miatt játszania kellett a bolondot.

A főhős figurája köré font mesével az író teljes kor- és kórképet ad a múlt század második és harmadik évtizedének oroszországi – és ezen belül baltikumi – viszonyairól.

Fordította: Bereczki Gábor,
illusztrálta: Szemethy Imre

48,–Ft

G. F. GREEN

GHASSZÁN KANAFÁNI

TRACY KIDDER

VIL LIPATOV

GONZALO MARTRÉ

PETER ROSEI

SALMAN RUSHDIE

LEV STUDEN

PAUL THEROUX

BORISZ VASZILJEV